

BAŞIMIZA ÇUVAL GEÇİRENLER

Mahir Kaynak

TRUMA®

1. baskı
25.000
adet

BAŞIMIZA
ÇUVAL
GEÇİRENLER

TRUVA YAYINLARI®

Yayın No: 90

Truva / Siyaset: 24

Başımıza Çuval Geçirenler

Yazarı: **Prof. Dr. Mahir Kaynak**

Yayın Danışmanı : Abdullah Şahin

Genel Yayın Yönetmeni : Burak Fazıl Çabuk

Yayın Editörü : Yalçın Lüleci

Redaksiyon : Bulut Fikret Çöloğlu

Bilgisayar Uygulama : Truva Ajans

Kapak Tasarımı : www.natagrup.com

Baskı-Cilt : Kilim Matbaacılık Ltd. Şti.

Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi

No: 12/204 Topkapı-İstanbul (0 212) 612 95 59

1. Baskı Ocak 2006

ISBN: 975-6237-92-9

© Kitabın telif hakları, Truva Yayınları'na aittir. Yayınevinden ve yazardan yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

© Truva Yayınları, 2006

Hocapaşa Mah. Dervişler Sok.

No. 9 Kat: 4 34110 Sirkeci/İSTANBUL

Tel: (0212) 513 85 44

Fax: (0212) 513 85 45

www.truvayayinlari.com

e-mail: truvayayinlari@truvayayinlari.com

MAHİR KAYNAK

1934'te Gaziantep'te doğan Mahir Kaynak, ilk ve orta öğrenimini burada yaptıktan sonra 1948 yılında Kuleli Askeri Lisesi'ne girdi. 1953'te Harp Okulu'nu bitirdi, 57'de askerlikten ayrıldı. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden 1961 yılında mezun olarak aynı yerde asistanlığa başladı. 1965'te doktorasını tamamladı ve 71'de doçent ünvanını aldı. Aynı yıl atandığı MİT'ten 1980'de; - 1989'da iktisat profesörü olduğu- Gazi Üniversitesi'nden de 1993'te emekliye ayrıldı. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Truva'dan çıkan kitapları:

Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye Üzerine Stratejik Analizler (3 Baskı; Mart 2005, Nisan 2005, Ekim 2005)

Maskeli Balo - Türkiye, ABD ve Diğerleri (Ağustos 2005)

İÇİNDEKİLER

SENARYO / 7
OYNAYANLAR / 21
SES / 57
GÖRÜNTÜ / 101
YAPIMCI / 149
YÖNETMEN / 183

SENARYO

11 Eylöl'den sonra ABD kuvvetleri Afganistan'ı işgal etmiş, Irak'ın ikinci hedef olacağı kesinleşmişti. Saddam'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu ve bunun çevre ölkeler için bir tehdit oluşturduğu söyleniyordu. Ama asıl korunmak istenenin İsrail olduğuna dair yaygın bir kanaat vardı. TBMM, ABD güçlerinin Irak harekâtı esnasında Türkiye'deki on beş üs ve tesisten yaralanmasına hazırlık olarak bu üslerin yenilenme ve genişletilmesini kabul etmişti ve ABD bu konudaki çalışmalarını başlatmıştı. Bu tesislerde seksen ila yüz bin ABD askerinin ve üç yüz civarında uçağın konuşlanacağı söyleniyordu. Bu sırada Pentagon görüşmek üzere bir Türk askeri yetkilisini Washington'a davet etmişti. Bu iş için görevlendirilen General Murat İlbeyi muhatabı ABD generali Richard Brad'ın ofisine girdi. İki general NATO görevleri sırasında tanışmışlardı ve birbirlerini yakından tanıyorlardı. General Brad, İlbeyi'ni dostlukla karşıladı. Kısa bir hatır sormadan sonra İlbeyi,

-Eğer siz davet etmeseydiniz görüşme talebi bizden gelecekti. Önemli bir dönemden geçiyoruz ve çözölmemiş bazı sorunların olduğunu düşünüyoruz.

-Haklısınız generalim.. ABD, Irak'ı işgale karar verdi ve kuzey cephesi Türkiye üzerinden geçilerek açılacak. Hükümetim Türkiye'de hava ve kara birlikleri konuşlandırmak istiyor

-Biz Irak hareketi için kuzeyde bir cephe açılmasının gerekli olduğunu düşünmüyoruz. Aslında Irak'ın işgalinin tamamlanmış olduğu, yapılacak hareketin, fiili durumun bir tescilinden ibaret olacağı kanaatindeyiz. Bu nedenle konuşulacak meselenin boyutunun Irak'ı çok aştığı düşüncesindeyiz. Saddam kuzey ve güneyi kontrol edemiyor. Petrol ihracı ve karşılığında mal ithali hem sınırlandırıldı hem de BM kontrolüne verildi. Silah almak bir yana günlük ihtiyaçlarını bile karşılayamıyorlar. Tüm önemli savunma tesisleri sizin ve İngiltere'nin hava saldırıları sonucu tahrip edildi. Irak'ta bir karışıklık çıkarmak ve Saddam'ı bertaraf etmek son derece kolay. Kürtler ve Şiilerin bu konuda yardımcı olacakları çok açık. Böyle bir ülkeyi işgal etmekle ödenecek bedelin, sağlayacağı yarar yanında çok anlamsız olacağını biliyoruz. Niyetiniz nedir ve neden ülkemize gelmek istiyorsunuz?

-Gelmek isteyen biz değiliz. Asker tarafı bu konuya çok soğuk bakıyor ama Bush'un etrafındaki "Neo-Conlar" bir model oluşturmuşlar. Irak bahanesiyle ülkenize geleceklerini ve sonra savaşı etrafa yayıp sizinle birlikte hareket edeceklerini hesaplıyorlar. Siyasi çevrelerdeki etkileri nedeniyle bu konuda bir güçlkle karşılaşmayacaklarını düşünüyorlar. Biz bu durumun yaratacağı sorunların farkındayız ve Türkiye gibi önemli bir müttefiki sonu belirsiz bir macerada kaybetmek istemiyoruz. Irak'ta başlayacak ortak bir hareket, olaylara bakış tarzımızdaki farklılıklar nedeniyle iki ülke arasında ciddi gerginlikler yaratabilir

-Siz talep eder, biz de kabul edersek bir sorunlar yumağının içinde bulacağız kendimizi. Bu konuda kamuoyunun nasıl oluşacağını tahmin etmek çok zor. Çok yönlü propagandalar altından kal-

kılması zor sorunlar yaratabilir. Neo-Con'lar Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde yapacakları operasyonlarda, Türkiye'yi yanlarına alarak İslam karşıtı görüntüden kurtulmak istiyorlar.

-Siyasetçi için başarı yönetimlerinin başarısıdır. Oysa biz Türk-ABD ilişkilerini çok daha geniş kapsamlı ve uzun vadeli değerlendiriyoruz. ABD büyük ve güçlü bir ülkedir ama sorunlarının büyüklüğü onun bu gücünü kullanmasına izin vermeyebilir. Sizin de söylediğiniz gibi sorun Irak değildir ve Irak bizim projelerimizde herhangi bir anlam ifade etmemektedir. Dünyada tek gücün olduğunu ve bize karşı duracak kimsenin olmadığı düşüncesinin bir fanteziden ibaret olduğunu biz de biliyoruz. Yeni dengenin nasıl kurulacağı konusunda herkes kendine göre bir proje üretiyor. Pentagon yeni dönemin bir imparatorluklar çağı olacağını düşünüyor ve küreselleşmenin gerçekleşeceğine inanmıyor. Küreselciler ekonomik araçların bütün sorunları çözeceğine ve ABD öncülünde kurulacak hatta kurulmuş olan dengenin sürdürülebilir olduğunu düşünüyor. Bu yapı çok kırılgan olabilir ve ABD bir günde kendisini ekonomik bir kaosun içinde bulabilir. Eğer bir ülke ürettiğinden fazla tüketiyorsa bu durum ya güç kullanarak ya da güvene dayanarak sürdürülebilir. Küreselciler kurdukları modelin güvene dayandığını ama kimsenin bunu bozmakta yararı olmayacağını düşünüyor. Bu tek boyutlu bir bakış açısıdır. Eğer bizim dışımızdakiler oluşacak bir kaostan ABD'nin daha zararlı çıkacağını kestirirlerse büyük zararları göze alabilir. Herkes yıkılır ama biz daha çok yıkılırız. Bu nedenle askeri üstünlüğümüzü sürdürmek zorundayız. Bu konuda size ihtiyacımız var. Biz bir ülkeyi imha edebiliriz ama işgal edemeyiz. Siz imha edemezsiniz ama bir işgal gücü olabilirsiniz. Eğer Irak operasyonu nedeniyle aramızdaki bağlar onarılamaz biçimde koparsa ABD bölgede tek başına kalacaktır. Bundan sonrası ABD'nin genel gerilemesinin başlangıcı olabilir.

-Tek başınıza kalmazsınız. İngiltere var, Kürtler var, İsrail var... Bunlar size yetmez mi?

-İngiltere kendisini bir aktör devlet olarak görüyor. Onun amacı birlikte kazanmak değil bizim kaybetmemiz ve doğacak boşluğu kendisinin doldurması. Sizin de devre dışı kalmanızdan mutluluk duyacaklardır. Çünkü bu durumda İngiltere'ye istediğini vermekten başka çaremiz kalmayacak. Küreselciler şu anda İngiltere'yi kullanıyorlar ve bizi de İngiltere üzerinden kontrol etmek istiyorlar.

-Kendinizi küreselcilerden ayrı tutuyorsunuz.

-İnsanlar sadece din veya ırkları farklı olduğu için mi ayrı politikalar izlerler? Çıkar farklılığı her şeyin üstündedir. Siz bazı Kürtlerin ayrılıkçı olduğunu söylüyorsunuz. Farklı soydan geldikleri yeni mi akıllarına geldi? Yoksa çıkarlarınız mı farklılaştı?

-Konumuza dönelim. Biz sizin Türkiye'de konuşlanmanızı istemiyoruz. Irak'ı bir bahane olarak kullandığınızı biliyoruz ve gelecek için endişeliyiz. Bu politikanın sizin yararınıza olduğunu da sanmıyoruz.

-Aynı şekilde düşündüğümüz için mutlu oldum. Biz demokratik bir ülkeyiz ve son kararı siyasiler verir ama bizim de yapacağımız şeyler vardır. Biz onların karar verecekleri ortamı hazırlarız. Onlar bu şartlar içinde biz ne istiyorsak onu yaparlar. Tabii hür iradeleriyle. Son sözü onlar söyler ama bu söz bizim istediğimiz gibi olur. Eğer prensipte anlaşırsak demokrasinin gereklerine tam anlamıyla uyarak istediğimizi yaparız. Siz geçmişte doğrudan müdahaleler yaparak yıldırımları üstünüze çektiniz ve ordunuz demokrasi karşıtı olarak algılandı. Bizim verilen kararlardaki etkimizin sizden az olduğunu sanmıyorum ama biz hep siyasilere itaat etmiş görüntüsü verdik. ABD ordusunun hem en büyük güç olduğunu söyleyip hem de onun hiçbir şeyi düşünmediğini ve siyasilerin her dediğini yaptığını düşünmek bir çelişkidir. Biz düşünüyoruz ve etkiliyoruz ama daima dolaylı yollardan amacımıza ulaşıyoruz. Şimdi yine dolaylı olarak istediğimiz sonuca varacağız. Önce aramızda kontrollü

bir kriz çıkaracağız. Bu kriz şu anda birlikte hareket etmemizi engelleyecek ama köprüleri atmayacağız.

-Biz de böyle düşünüyorduk. Türkiye'deki askerlerinize kötü davranacağız ve bunu sınırlı tutacağız.

-Biz de size kötü davranırız ama bunun bir düşmanlığa dönüşmesine izin vermeyiz. Böyle bir operasyon yaptığımız zaman bundan sizi haberdar etmeyeceğiz ama gerginliklerin silahlı çatışmaya dönüşmesini engellemenizi istiyoruz. Böyle bir gerginlik siyasilerin ortak hareket etmemiz yönündeki arzularını frenleyecektir. Görüşmelerimizi kayda geçirmemenizi istememin gereksiz olduğunu biliyorum çünkü ben de bu konuda bir rapor hazırlayacağım. Ama bunlar kamuoyuna sızarsa tümünü inkar eder ve bir hayal ürünü olduğunu söyleriz. Unutmayın biz demokratik bir ülkeyiz ve siyasiler her kararı kendi hür iradeleriyle alırlar. Onlara itiraz etmemiz söz konusu bile olmaz. Meclisinizin asker konuşturmamıza izin vermemesi gerekiyor. Siyasette etkileyeceğimiz bazı kişiler var. Onlar gururunuzu kıracak ve milliyetçi eğilimleri güçlendirecek beyanlar verebilirler.

-Biz de böyle olması gerektiğini düşünüyoruz.



Türkiye'de askerler ABD'nin Türkiye'deki üs ve tesisleri kullanması, ABD askerlerinin ülkemizde konuşlanması konusunda sessiz kalır. Meclis sürpriz bir kararla bu konudaki teklifi reddeder.



Fiilen siyasetin içinde olmayan ama ülke sorunlarıyla yakından ilgilenen iki kişi sohbet etmektedir. Konu ABD'nin Türkiye'ye yerleştirmek istediği askerlerdir. Tarihçi olan birisi:

-ABD'nin Türkiye'yi işgal hevesinde olduğuna inanmıyorum

ama yaptıklarını da anlamıyorum. Planlarını karşılarında kimse yokmuş gibi uygulamalarının imkansız olduğunu bilmeleri gerekir Rusya'nın olup bitenleri sessizce izleyeceğini düşünmüyorlardır herhalde.

-Hayır, gerçekte ABD ile Rusya İkinci Dünya Savaşı'ndan beri dünya üzerindeki egemenlik konusunda bir anlaşma içindeler. Bize, Soğuk Savaş diye anlattıkları bir hikayeden ibarettir bu... Hiçbir zaman çatışmaya girmeyeceklerini biliyorlardı ve bir tarafın sürpriz yapmasını engellemek için gereken bütün önlemleri almışlardı. Karşılıklı tehdit olduğu biçimindeki söylem, onların kendi paylarına düşenleri kontrol altında tutmak için yazılmış bir senaryoydu. Bugün de aynı şeyi yapacaklarından hiç şüphem yok. Sovyetler Birliği'nin dağıtılmasının ABD'nin bilgisi dışında yapılmış tek taraflı bir hareket olduğunu sanmıyorum. Ama bugün her ikisinin de dışında yeni bir güç odağı oluştu. Küresel sermaye her ikisiyle de rekabet edebilecek bir güce kavuştu. Birlikte bunu tasfiye edecekler ve sonra eski senaryoya benzer bir durumla karşılaşacağız. Bir yanda ABD, diğer yanda Rusya. Bunlar dünyayı yönetmeyi biliyorlar ve her ikisi de karşı tarafın diğeri olmasını istiyor. ABD petrol fiyatlarını artırarak Rusya'yı güçlendirecek; AB, Çin, Japonya ve bizim gibi ülkeler bunun yükünü sırtlayacak. ABD'deki bugünkü yönetim petrol endüstrisi, savaş sanayii ve iç tüketime hitap eden malları üreten kesime dayanıyor. Küresel sermayenin petrol üzerinde hiçbir kontrolü yok. Onlar sadece finans kesimini kontrol ediyorlar ve dünyadaki hemen hemen tüm tasarrufları kullanıyorlar. Putin küresel sermayenin Rusya içindeki tüm kollarını budadı. Şimdi sırada AB içindeki etkinliğini yok etmekte. Küresel sermaye AB'yi bir üs olarak kullanmayı düşünüyordu ve bu konuda en büyük destekçisi İngiltere. Eğer biz AB'ye girersek küresel sermaye AB'yi ele geçirmiş olacak. Ancak bu mümkün görünmüyor.

-Radikal İslam beni endişelendiriyor. Bunların eylemleri sür-

dükçe Batı kamuoyu İslam karşıtı hale geçecektir. Sıradan bir insanın radikal ve ılımlı ayrımını yapması beklenemez. Sanki İslam'la uğraşıyorlar.

-Şunu iyi anlamak gerek, geçmişte SSCB ve ABD silahlı bir çatışmaya girmemek için uzlaşmışlardı ama bu aralarında hiçbir rekabetin olmadığı anlamına gelmiyordu. İki sistem arasında amansız bir rekabet sürüyordu. Geçmişte komünistlere uygulanan taktikler şimdi Müslümanlara uygulanıyor. O zaman herhangi bir Doğu Bloğu vatandaşı cüzzamlı gibi görülürdü. Komünist olmak ya da komünist bir ülkenin vatandaşı olmak şüpheli olmak için yeterdi. Oysa şu anda aynı insanlarla iç içe yaşıyoruz. Müslümanların yaptığı söylenen eylemler onları eskiden komünistlerin düştüğü duruma düşürecektir. Bir süre sonra Müslümanlar büyük baskılarla karşılaşsın şaşırırmam.

-Ben de bundan korkuyorum. Kullanılan sıfatlar bile aynı. Batı, özgür ve demokratik; Müslüman ülkeler, baskıcı ve totaliter. Geçmişte de komünistler özgürlüklerine kavuşturulmaya çalışılırdı şimdi de Müslüman ülkeler.

-Yeni demir perde, Batı ile Müslümanlar arasına konacak gibi görünüyor Bunun birtakım yan etkileri de olacak. Müslüman karışıklığı, Hristiyanlığın uyanışını sağlayacak ve bu Batı'da yeni kimlik haline gelecektir. Müslüman ülkelerdeki operasyonlar büyük bir rahatlıkla yürütülecek ve kimse oradaki olumsuz uygulamalardan şikayet etmeyecek.

-Siyasal İslam bir Batı projesiydi. Neden şimdi ona karşı böyle bir imha savaşı yürütülüyor?

-Küresel sermaye en büyük rakiplerinden biri olan petrolcüleri dize getirmek için petrol üreten ülkelerdeki halkı ele geçirmeyi ve böylece rakibini etkisiz hale getirmeyi planladı. Dikkat edersen ılımlı İslam modeli küresel sermayenin büyük desteğine sahip. Karşı

güç çok etkili bir metodu uygulamaya başladı. İslam'ı radikalleştirdi ve onun yaşamasını imkansız hale getirdi. Şu formülümü beğeniyor musun? Ilımlı İslam'ı, daha açık bir ifadeyle siyasal İslam'ı küresel sermaye destekliyor, Bush ve Putin'in temsil ettiği güç odağı bunu radikalleştiriyor. Usame Bin Ladin'in Bush çevresine yakınlığı konusundaki söylentiler çok temelsiz sayılabilir mi?

-Türkiye'de siyasal İslam büyük mesafe kaydetti. Küreselcilerin desteği sürüyor. Çatışmanın ülkemize yansımaları nasıl olabilir?

-Geçmişte laikliğin şampiyonluğunu yapan iç sermaye çevrelerinin siyasal İslam'a ne kadar hoşgörülle yaklaştığını görüyorsun herhalde. Türkiye için sorun burada ve bu gibi sermaye sahipleri belki de ilk hedef olarak seçilir ve onların hizaya getirilmesi sağlanır, yani eskisi gibi laik olurlar.



Türkiye'de konuşlanması planlanan askerler Akdeniz'de gemilerde beklemektedir. Ama Meclis'ten ret kararı çıkar. Gemideki subayların kızgınlığı gün yüzüne çıkmıştır. Türkiye gibi küçük bir ülkenin dünyanın en büyük gücüne hayır demesini içlerine sindiremezler. Sadece filo komutanı, sanki olacakları önceden biliyormuş gibi son derece sakindir. Çevresine denizin maviliğinden, havanın güzelliğinden ve seyahatlerinin ne kadar keyifli olduğundan söz etmektedir.

General Murat İlbeyi görüşmenin ayrıntılarını Genelkurmay başkanına anlatır ve olası bir gerginliğin nasıl yönetileceğini kararlaştırırlar. Kuzey Irak'taki birliklere bir emir gönderilir:

“Silahlı bir saldırı dışında, hiçbir şart altında, ABD askerleriyle çatışmaya girilmeyecektir. Emre uymayanlar büyük bir sorumluluk altına girerler.”

Bir gün General Richard Brad, General İlbeyi'ni telefonla arar,

-Değerli dostum, zorlukları aşmakta yardımcı olacağınızdan eminim. Önümüzdeki günler için size şans diliyorum.

-General İlbeyi bir kriz çıkacağını anlamıştır ve bölgeyi bizzat ziyaret etmeye karar verir. Kuzey Irak'taki birlikleri ziyaret eder ve durumun çok kritik olduğunu, gereksiz bir çatışmanın ülkeye büyük zararlar vereceğini, ABD askerlerinin kontrolsüz davranışlarıyla karşılaşabileceklerini, sabırlı olmalarını söyler.

Birkaç gün sonra ABD askerleri bir birliği basar ve askerlerimizin başına çuval geçirerek başka bir yere götürürler. Birliğin başındaki binbaşı son derece gergindir. Kendisine verilen kesin emirle, karşılaştığı muamelenin kötülüğü arasında bocalar ama emre uyar.

Sorgulanacakları yere götürülürken bir çavuş binbaşıya:

-Komutanım neden bize böyle bir emir verdiniz? Kadın kılığına gir deseydiniz daha az yıkılırdım!..

-Bu ne biçim konuşma Mehmet! Bizim töremizde komutanına böyle hitap etmek var mı?

-Komutanım siz bize askerin ağzı değil silahı konuşur derdiniz. Silahımı susturdunuz onun için konuşuyorum. Orada çatışsaydık öleceğimiz kesindi ama ben ölümü tercih ederdim!..

-Vatanın askerinden isteyeceği şeylerin sınırı yoktur. Şu anda can vermekten daha fazlasını verdiğini ben de biliyorum. Sen benim nasıl kahrolduğumu biliyor musun? Bu zillete sadece ülkem için katlanıyorum!..

-İnşallah bu işten sağ çıkmam. Eğer sağ çıkarsam görevimden ayrılmak istiyorum. Ülkeme her şeyimi veririm ama siz benden hay-siyetimi vermemi istediniz. İnsan kalabilmek için bu görevi yapıyoruz. İnsanlığımı elimden alırsanız yaptığımız işin ne anlamı kalır?.. Beni bu görevden alın çünkü bir daha böyle bir emrinizi dinlemem ve dövüşürüm!.. İnsan olmayandan asker olur mu?

Götürüldükleri yerde elleri çözülünce Mehmet Çavuş kendisini getiren Amerikan askerine bir yumruk atar. Araya hemen Amerikalı Albay girer ve Amerikan askerinin karşılık vermesini engeller. Asker:

-Albayım bu esir bana yumruk attı siz beni engellediniz!..

-O esir değil bir misafir, bir yumrukla ucuz atlattık sayılır.

Binbaşı komutanlarından gelen emirlere, Amerikan albayının tavrına bir anlam veremez ama bir şeyler olduğunu sezinlemektedir. Mehmet Çavuş'a döner;

-Hırsını aldın mı Mehmet? Ama gene de yaptıklarından hoşnut değilim. Dönünce seni özel kuvvetlerden aldıracağım. Sen emir dinlemenin ölmekten daha önemli olduğunu anlamamışsın!..



General Brad ABD savunma bakanının karşısındadır ve Türkiye'deki olaylar hakkında rapor sunmaktadır:

-Sayın bakanım Türk askerleriyle askerlerimiz arasında ciddi bir gerginlik yaşanmaktadır. Ortak operasyon planlarımızın bir süre ertelenmesi gerektiğini düşünüyoruz

-Ne kadar bir süre?

-Uzun bir süre'

-Yani operasyondan vazgeçmemizi istiyorsunuz

-Biz istemiyoruz şartlar bunu gerektiriyor.

-Türk tarafı, askerlerinin gözaltına alınmasını fazla büyüttü. Neden böyle bir yola başvurdunuz?

-Bir takım operasyonlar yaptıklarından şüpheleniyorduk. Kesin bir bilgi edinmek için oradaki askerleri sorgulamak istedik.

-Bıraksaydınız yapsalardı ve biz ondan sonra karşılık verseydik.

-Olayları önlemenin cezalandırmaktan daha iyi olduğunu söylüyorlar.

-Tüm proje çıkmaza girdi. Operasyon planları Türkiye ile birlikte hareket edeceğimiz varsayımı üzerine kuruluydu. Askerlerimize izin vermediler şimdi de nerdeyse birbirinizle çatışacaksınız!..

-Bir plan başarısız olursa yenisi yapılır diye düşünüyorum.

-Bravo general, ben de bunu bilmiyordum. Bu planın alternatifi yok!

-Sayın bakanım ben size şartları söylüyorum. Biz askerler olarak ne emrederseniz onu yaparız.

-Herkes her şeyi berbat etmeye çalışıyor. Sanki gizli bir el operasyonu sabote etmek için elinden geleni yapıyor.

-Biz ordunun kuralları içinde, Amerikan değerlerine bağlı kalarak ve emirlerinize uyarak çalışıyoruz.

-Genelkurmay başkanına ne yapacağımızı bildireceğim. Teşekkür ederim.



General Brad rutin bir ziyaret için Türkiye'ye gelir. İşlerini bitirdikten sonra general Murat İlbeyi'ne uğrar.

Brad:

-Tekrar karşılaştığımız için mutluyum. Zor bir işi başarıyla bitirdik. Ama en küçük bir aksaklık düzeltilmesi zor sonuçlar doğurabilirdi. Demokrasiyi seviyorum. Siyasiler emrediyor biz de yapıyoruz. Yoksa bir de ne yapacağımızı uzun uzun düşünmek zorunda kalacaktık.

-Şu sıralarda düşünmek yetmiyor. Tüm dünyayı değiştirecek olaylar karşısındayız. Birçoğu bizim ilgi alanımız dışında kalan sorunlara çözüm üretmenin yanlış olacağını düşünüyor.

-Bizim asker olmayan dostlarımız vardır ve onlarla sohbet ederiz. Bunlar konusunun uzmanlarıdır. Ancak uzmanlar da yanılabilir ve bunun çaresi yoktur. Sizin konuşacağınız dostlarınız yok mu?

-Var tabii ama bunların çoğu sizin medyanızda okudukları şeyleri tekrarlıyorlar. Belki bir iki tane farklı adam çıkar.

-Bizim dostlarımızın bir sözü vardır. Demokrasi en iyi rejimdir çünkü biz ne istersek onu yapıyorlar. Üstelik onlara hiçbir şey söylemiyoruz. Sadece şartları hazırlıyoruz ve normal bir insanın vereceği kararı vermelerini bekliyoruz. Çok şükür onların hepsi de akıllı insanlar şartlara uygun kararlar alıyorlar ve demokrasi bir saat gibi işliyor.



Yukarıdaki satırlar sadece bir senaryodur. Olayların bu biçimde geliştiğini de ima etmemektedir. Tezkereye karşı olanların motifleri tamamen farklıdır ve böyle bir hesabın içinde olduklarına ait hiçbir delil yoktur. Birbiriyle ilişkisiz birçok insanın davranışı anlamlı bir sonuç yaratmıştır ve ulaşılan nokta herkesin lehinedir. Bizi yönlendiren yargılarımızın büyük çoğunluğu yanlış olabilir. Ama bir sürü yanlışın üst üste birikimi doğru bir sonuç yaratabilir.

Biz düşmanlarımızın yok edilmesi gerektiğini düşünürüz. Oysa herkese bir düşman, daha doğrusu bir öteki lazımdır. Önemli olan bunun iki tarafın uzlaştığı ilkelerle tanımlanmış olmasıdır. Yani düşman dediklerinizin, en azından bazılarıyla uzlaşmış olmanız gerekir. Şüphesiz bu gereklilik sadece aktör devletler açısından söz konusudur ve geçmişte ABD ile SSCB'nin birbirini yok etmek istedikleri biçimindeki yargı ya tamamen yanlıştır ya da böyle olmaması gerekir. Eğer bu düşüncemiz doğru olsaydı, SSCB'nin dağılmasından sonra ABD'nin bu çözülmeyi pekiştirecek davranışlar içinde bulunması gerekirdi. Oysa biz tam tersini gördük ve ABD onun sorunlarını çözmekte yardımcı oldu.

İdeolojinin siyasi alanda belirleyici olduğunu düşünüyorduk. Çin ile küresel sermayenin karşılıklı ilişkileri ne insan haklarının ne de ideolojinin bir anlam ifade etmediğini göstermektedir.

Dünyayı algılayış biçimimiz aşağı yukarı şöyle özetlenebilir: Çıkarları birbiriyle çelişen birçok güç vardır ve bunlar sürekli bir çatışma içindedirler. Yönetenlerin görevi ülkesinin bu çatışmadan zarar görmemesini hatta mümkünse kazançlı çıkmasını sağlamaktır.

Bir ülkenin çıkarı iyi tanımlanmamış bir kavram olmasına rağmen herkes bunu bildiği iddiasını taşır. Sıradan bir insanın çıkarı bile, çevresinden başlayarak, halka halka tüm dünyanın güvenli ve müreffeh olmasına kadar yayılır. Çıkarı önyargılarımız belirler. Bazıları için inanç ve ideolojilerini korumak en önemli amaçken, bir başkası refahı, diğeri güvenliği ön planda tutar. Aynı toplum için çıkar bazen çok kısa bir zaman diliminde farklılaşabilir. Komünist rejimlerin egemen olduğu ülkelerin halkları kısa bir sürede kapitalist dünyanın tüm değer yargılarını benimseyebilmiştir. Demek ki bir ülkenin çıkarlarını koruyamıyorsa onu koruyabileceğimiz bir biçime sokar, işimize devam edebiliriz.

Bir devletin daha doğru bir ifadeyle onu oluşturan halkın aktör mü yoksa tabi bir halk mı olduğunu anlamanın kestirme yolu çıkarlarını ve hedeflerini kendisinin mi belirlediği yoksa bunu başkalarından mı öğrendiğine bakmaktır. Burada yönetilen halkın onu yöneten gücün kopyası olması gerekmez. Yöneten güç kendisine tabi olan halka en kolay yöneteceği biçimi verir ve bu kendi değerlerinden tamamen farklı olabilir. İngiltere, Ortadoğu'yu yeniden biçimlendirirken, hiçbirini kendisine benzetmeye çalışmamış, aksine oradaki değerleri hem korumuş hem de değiştirilemez hale getirmiştir. Burada temel bir ilke vardır. Yönetilen halk kendi amaçlarına uygun davranışını düşünmeli ve bu yöneten gücün çıkarına olmalıdır. Bu ülkelerin ortak özelliği inanmanın kutsal, düşünmenin zararlı sayılmasıdır

Dünya hakkındaki yargılamalarımız ve olayların nasıl geliştiği konusundaki düşüncelerimizin çoğu bir kurgudan ibarettir. Eğer böyle olmasaydı herkes için gerçekler bu kadar farklı olmazdı. Büyük bir mücadele verdiğini sanan insanlar çoğu zaman onu yönetenlerin gerekli gördüğü değişimi gerçekleştirmekte olabilirler. Kazandık sandıklarında öngörülen biçime dönüşmüş olabilirler. Kaybetmeleri zaten kimsenin derdi değildir ve yeni konumları onlara farklı roller verebilir.

Dünyaya bir bütün olarak bakmak ve geneli değerlendirmek daha anlamlıdır. Böyle bakarsanız kazanan ya da kaybedenin önemli olmadığını ve dünyanın belli bir gelişim ve değişim çizgisini izlediğini görürsünüz. Yapılacak şey bu değişimin yönünü ve niteliğini anlamak ve buna uygun davranmaktır. Bu değişimin insanların eseri mi olduğunu yoksa kendi çizgisini mi izlediğini bilmiyorum. Ama bu değişim ya Tanrı adına ya da kendini Tanrı sayanlar tarafından yapılmaktadır.

Türkiye çıkarlarını koruduğunu sanıp dünyaya yön verenlerin verdiği rolleri oynayanlar safından çıkıp geleceği inşa edenlere katılacak konumdadır. Ancak bu rolü oynamak için yeterli akıl gücüne sahip görünmemektedir.

**Kozyatağı,
Aralık 2005**

OYNAYANLAR

Türkiye’de halkı bütünleştireceği düşünülen ilkeler bir anda en keskin ayrışma çizgisine dönüştü. İlk okuldan üniversite sonuna kadar öğretilen devrim ilkeleri, sistemli bir eğitime dayanmayan İslamcı bir hareketle karşılaştı. Üstelik bu ayrışma diğerlerini arka plana iterek ön safta yerini aldı. Dünyanın hiçbir yerinde ayrışma nedenleri diğerlerine benzemiyor. Ukrayna’da seçimler Batı yanlılarıyla Rusya’yı destekleyenler arasında ciddi bir gerginlik nedeni. Ortada dini veya etnik farklılığa dayanan saflar yok. ABD’deki bölünmenin nedeni bunlara hiç benzemiyor. Cumhuriyetçi ve demokrat ayırımı global sermaye ile ulusal sermaye arasındaki çatışmanın görünen yüzü. Globalciler, sadece bir söylemden ibaret olsa bile, Kanada ile bütünleşmeden söz ediyor.

Yugoslavya din destekli etnik bir faklılaşma sonucu tarih sahnesinden çekildi. Kuzey ve Güney Kore’yi ayıran sebep ise bunların hiçbirine benzemiyor. Dünya üzerindeki güç dengeleri fotokopi cihazından çıkmış kadar birbirine benzeyen insanlardan oluşan bir halkı iki devlete ayırdı ve birbirlerinin amansız düşmanı haline soktu.

Küçücük bir kıvılcım birden bire büyük bir yangını körükleyebiliyor. ABD'nin İslam karşıtı eylemlerinin AB ülkelerinin Müslümanlar üzerindeki etkisini artırması beklenirken, Hollanda'da Teo Van Gogh isimli bir yazarın öldürülmesi tüm Avrupa'yı İslam karşıtı bir çizgiye sürüklüyor. Avrupa'da artan işsizliğin gizlice körüklediği yabancı düşmanlığı, kendini dini bir kimliğe sokarak siyasi dengeleri değiştirebilecek dinamikler yaratıyor. Türkiye'nin yeni kırmızı elması olan AB üyeliği bile, bütün çabalarımıza rağmen, oluşan bu İslam karşıtlığından olumsuz etkilenebilecek gibi gözüküyor.

Her şey bir ayrışma nedeni olabiliyor. Din, dil, ırk, tutulan futbol kulübü, uluslararası dengede bulunmak istediğiniz taraf, ideolojiniz sizi diğerinin karşısına koyabiliyor. Buna karşılık her türlü ayrışma nedenine sahipmiş gibi görülen insanlar bir arada yaşayabiliyor.

Yeni bir devlet ve ulus tanımına ihtiyacımız var. Bir teklif olarak şunu ileri sürebiliriz: Devletler iki kategoriye ayrılabilir. Birincisi yöneten ve yönlendirenler, ikincisi bunların etrafında kümelenenler. Güç odağı diyebileceğimiz birincilerin bağımsız hareket etmelerini sağlayan ekonomik, askeri ve siyasi güçleri vardır. Bunlardan birinin eksikliği onları uydu konumuna sürükler. Mesela AB, hem askeri hem de ekonomik alanda güç odağı olma vasfına sahip değildir. Ekonomisi, ABD'nin aldığı kararlardan etkilenmekte ve buna karşılık verememektedir. ABD, doların değerini düşürerek ve petrol fiyatlarını artırarak AB'nin ekonomik durgunluğa girmesini sağlayabilmiştir. Askeri açıdan, en azından sahip olduğu teknoloji ve yaptığı harcamalarla, ABD dünya lideri konumundadır. Rusya tehditlere karşı koyabilecek güçte olduğunu ilan etmektedir.

Ancak bu imkanlara sahip olmak güç odağı olmak için yeterli değildir. Çünkü devlet bir örgüttür ve bunu organize edecek bir yönetici kadronun bulunması gereklidir. Bütün imkanlara sahip, ama bunları örgütleyecek merkezi bir yönetime sahip olmayan devletler

başarılı olamaz. Şu anda ABD'nin imkanları değil, bunu kullananların yeteneği tartışılmakta ve ABD'nin kaybedebileceği düşünülmektedir. Bazılarına göre ABD, son zamanlarda uyguladığı politikalarla, İslam dünyasını karşısına almış, ayrıca geniş bir düşman kitlesi yaratmıştır. Yaygın bir Amerikan karşıtlığı vardır. Bu bir başarısızlık sebebi olabilir.

Bir olay, sürecin bir noktasına bakarak değerlendirilemez. Daha sonraki aşamalarda neler olabileceği ve bunların nasıl sonuçlar yaratacağı hesaplanmalıdır. ABD'de başlayan İslam karşıtlığı burayla sınırlı kalsaydı, öngörüler doğru olabilirdi. Ama önümüzdeki dönemde, başta Avrupa olmak üzere, dünyanın diğer önemli yerlerinde İslam karşıtlığının yayılacağı gözleniyor. Bunun bir din kavgası olduğunu düşünmek de hatalıdır. Siyasal operasyonlar İslam coğrafyasında sürdürüldüğü için din bir faktör olarak devreye girmiştir. İkinci Dünya Savaşı da büyük değişimler yaratan bir olaydı ama dini bir boyutu yoktu.

Aslında yalnız bırakılan ve başka güçlerden soyutlanan din değil bu dinin yayıldığı coğrafi alan, halklar ve devletlerdir. İttifaksızlık paylaşma konusu olmak sonucunu doğurur. İslam coğrafyası ameliyat masasına yatırılan bir hastaya dönüştürülecek, tepkisiz ve güçsüz bu vücut yeniden şekillendirilecektir. Önümüzdeki dönemde, özellikle Avrupa'da, İslam karşıtlığını körükleyecek provokasyonlar olabileceğini göz ardı etmemek gerekir. Acaba Avrupa'daki yaratılan işsizliğin bir amacı da sıradan Avrupalının yabancı düşmanlığını körüklemek olabilir mi? Biz bir medeniyetler çatışmasını durdurabilecek konumda olduğumuzu söylerken anlamsız bir tavır mı sergiliyoruz? Zaten istenen böyle bir çatışmanın olması mı? Biz olayı planlayanların bundan korktuğunu sanıp kavgada arabuluculuğa soyunarak komik duruma mı düşüyoruz? Stratejik açıdan sahip olduğumuz konum dünyada yaratılan dini düşmanlıklarla küçültülebilir mi?

Biz dünyayı yöneten ve yönlendiren güçlerden biri değiliz ama bu bölge böyle bir oluşumda ana rahmi olabilecek imkanlara sahip. Boyutlarımızla yetinmek iddiasız olmak anlamına gelir ama boyut büyötmek genişlemek olarak algılanmamalıdır. Söz konusu olan ufuk genişliğidir ve buna ancak düşünce gücüyle ulaşılabilir. Bugün klasik ulus tarifinin içinde kalarak ve bu tarife uymayan gelişmeleri tehdit olarak algılayarak bir yere varmak mümkün değildir. Çoğulculuk birbirine zıt iki dinamiğı birden içinde taşır. Bölünme ve ayrışma da çoğulculuktan doğar büyüme de. Önemli olan farklılıkların nasıl algılandığı ve yönetildiğidir. Bizden olan kimdir sorusunun birçok cevabı vardır. Aynı dinden olanlar, aynı dili konuşanlar, aynı etnik kökten gelenler mi? Bunların hangisini kabul etsek daha da küçölürüz. Öyleyse nasıl bir aidiyet tanımı yapmalıyız Mesela bir ulusu “geleceğı ait tasavvurları aynı olan ve birlikte yaşama iradesine sahip insanlar” olarak tarif edebilir miyiz? Bunu söylemek kolay ama gerçekleştirmek zordur. Çünkü geleceğı ait ortak bir tasavvur yaratmak birçok ön yargılarımızı atmamızı gerektirir ve dünya gerçekleriyle çatışmayan bir geleceğı planlayabilecek yöneticiler ister.

Uluslararası sistemde var olabilmek bir sınavı başarmak gibidir. Ama sınav sorusu tek bilinmeyenli bir matematik sorusunu çözme-ye benzemez. Birbirine zıt etkiler yaratan çok değişkenli bir problemde en iyi çözümü bulmak gerekir. Şu anda önümüzde duran soru nasıl bir ulus tanımı yapacağız ve dini alana çekilen bu çatışmada tavrımız ne olacak? Aslında her iki konu da kolay cevaplandırılmaz. Tarihin derinliklerinden gelen inançlarımızla bizi var ettiğıine inandığımız ilkelerimizin her ikisi de sorgulanmaktadır. Bizi bir arada tuttuğıuna inandığımız dinimiz, bizim dışımızda bir çatışma ve farklılık nedeni haline gelmiştir. Ulus tanımımız ayrışma nedenine dönüştürölmektedir. Tarihin kırılma noktasında biz, bu kırılmanın hem coğrafi hem de kültürel odağındayız.

Yapılacak şey kaybetmek istemediklerimizi savaş alanının dı-

şında tutmaktır. Neyi cepheye sürerseniz onun ölüm haberini almayaya hazır olmalısınız. Ben olsam dini savaş alanından çekerim ve bütünleştirici yeni bir ulus tanımı yaparım.



Ortadoğu bütün dünyayı etkileyecek bir yangının başlangıç noktası. Türkiye, henüz başlangıcında olduğumuz bir süreçte bocalıyor. Her şeyin Irak'la sınırlı olduğunu ve bu sorun halledilirse istikrarın sağlanacağını zannediyor. Oysa bu oyun Türkiye'siz oynamamaz ve serüvenin bir parçası olmamız kaçınılmazdır. Başlangıçta Irak'ın çok güçlü olduğu, Kuzeyde bir cephe açılmazsa ABD'nin çok zor duruma düşeceği, belki de savaşı kaybedeceği propagandası yapıldı. Amaç Kuzey Irak'taki cephe bahane edilerek Türkiye'ye yerleşmekti. Bu manevra boşa çıkarıldı.

Şimdi benzer bir oyun sergileniyor. ABD'nin Irak'ta zorda olduğu ve bataklığa saplandığı söyleniyor. İddiaya göre bu işin altından sadece, gerilla savaşında tecrübeli olan, bölgeyi iyi bilen, Müslüman olduğu için halkla kaynaşabilecek Türk ordusu kalkabilir.

Oysa hemen bir soru sorulması gerekirdi: ABD neden halkın su, elektrik, gıda maddeleri gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıyor? Bunlar, yapılan askeri harcamaların yanında çok küçük kalacak paralarla gerçekleştirilecekken neden önemsenmiyor. İşgal edilmiş bir ülkede, bu ihtiyaçlar da karşılanmadığı ve askerlerin halka kötü davrandığı bir ortamda, çok küçük sayıdaki asker kayıpları, neden abartılıyor ve büyük çaplı bir mukavemet olduğu havası yaratılıyor?

Cevabı belli bir soru. Oyunun asıl aktörü, yani Türkiye, sahneye davet ediliyor. Önümüze serilen kırmızı halıların üzerinde, gururla ve alkışlar arasında yerimizi alıyoruz. Oyunun senaryosunu yazan elbette bundan sonra neler olacağını bilir. Ama biz de,

en azından, tahmin edebiliriz. ABD'nin sorununun terörle mücadele olmadığını herkes biliyor. Buna karşılık petrol bölgelerinin kontrolünü sağlamaya çalıştığı iddiası da pek tutarlı görünmüyor. Dünyada petrolün toplam birincil enerji kullanımındaki payının azaldığı ve bu eğilimin devam edeceği bir dönemde petrol savaşı için göze alınan riskin, getirisinden fazla olduğu görülüyor. Üstelik petrole hükmetmek için her kuyunun başına asker dikmek gerekmediği, piyasaların kontrolünün yeterli olduğu biliniyor. Irak'ın işgali, ABD'yi petrole hükmetmek konusunda daha avantajlı bir yere taşımıyor.

ABD'nin asıl sorunu, petrolün de önemli payı olan ancak çok daha kapsamlı bir sorun. Dünyadaki ekonomik dengeler ABD'nin sürekli dış ticaret açığı vermesi ve bunun ABD dışından sağlanan sermaye transferleriyle karşılanmasıyla sağlanıyor. ABD'nin dış ticaret açığı azaltılamıyor. Çünkü bunun bilinen reçetesi, yani doların devalüasyonu, açığı azaltmak bir yana daha da artırıyor. Teknik bir tabirle ithalat ve ihracatın fiyat elastikliği düşük. Bunun çaresi ABD ekonomisinin küçültülmesi. Bu hem ABD açısından kabul edilemez bir durum hem de böyle bir küçülme tüm dünyada ekonomik daralmaya neden olur. Böyle bir durumda ABD'nin ithal ikamesinin gitmesi, mesela ithal ettiği petrol yerine, birincil enerji kaynağı olarak nükleer enerjiyi kullanması daha doğru olmaz mı? ABD'nin petrol peşinde koştuğu iddiası büyük bir yanılgı olmasın. Olaya bu açıdan bakılırsa petrol sahalarında istikrar yerine istikrarsızlığın hakim olacağını beklemek gerekir.

Analizimin doğru olduğunu iddia edemem ama ABD'nin dünyadaki petrol kaynaklarını kontrol etmek istediğini de kabul edemem. Mesele daha geniş kapsamlı ve dünyadaki ekonomik bunalımla ilişkili olarak ele alınmalıdır.

Türkiye'nin Irak'a asker göndermesiyle bölgede istikrarın sağla-

nacağı ve petrol üretim ve naklinin güvenceye alınacağını beklemek ham bir hayalden ibarettir ve asıl oyun ondan sonra başlayacaktır. Irak'taki kaos Türkiye'nin sırtına yüklendikten sonra çatışmanın bütün bölgeye yayılması ve petrol üreten ülkelerin bu saldırıların hedefi haline gelmesi kaçınılmaz görünüyor. Yükselen petrol fiyatları bir yandan yeni ekonomik dengelerin kurulmasına yol açarken diğer yandan yeni bir enerji modeline yol açabiliyor. Enerji ihtiyacını tamamen dışardan karşılayan ülkemizin manevra alanının ne kadar daralacağını görebiliyor musunuz? Dünyadaki karmaşanın ABD'deki bir avuç Neo-Con'un fantazisi saymak ve bunların iktidarı kaybetmesiyle suların durulacağını düşünmek de pek gerçekçi görünmüyor. Temelde çok ciddi bir sorun varsa, iktidarda kim olursa olsun, buna bir çare arayacaktır ve bugüne kadar hakim olan ekonomik düzenin artık sürdürülemediği anlaşılmaktadır.

Türkiye açısından bakıldığında yaklaşımımızın doğru olmadığı ve meseleyi bütünüyle değil sadece alışageldiğimiz güvenlik kavramlarıyla algıladığımız görülüyor. Oysa şunu bilmemiz gerekir: ABD'nin sorunu ne birkaç Kürt lideri ve bunların ütöpik devlet hayalleri ne de Irak'ın kendisidir. Dünya ölçeğinde bir yapı değişikliği söz konusudur ve yeni bir çağ başlamaktadır. Bu kadar büyük sorunlar varken ABD askerlerine sıkılan birkaç kurşunla birilerinin olayları yönlendirmesini mümkün görmek biraz ayıp olmuyor mu?

Türkiye'nin Irak'a asker göndermesi gerekiyor. Ama burada isticrar sağlayabileceğimizi ve böylece süregelen kaosu engelleyebileceğimizi zannetmek aşırı bir iyimserlik olur. Tavrımız iyiyi değil daha az kötüyü seçmekten ibarettir. Çünkü alternatifimiz ciddi bir ekonomik bunalımdır ve bunun ülkeye vereceği zarar daha büyük olur. Eğer AB alternatif bir politika üretebilseydi Türkiye bu politikanın gerçekleşmesinde de kilit bir rol oynayabilirdi. Ancak büyük devlet adamlarından ve liderlikten yoksun olan AB, ABD karşısında çaresiz görünüyor. Rusya gelişmelerden büyük yara almayacağını

hesaplıyor. Oysa başlangıçtaki petrol fiyatlarındaki artışı büyük bir düşüşün takip edeceğini hesaplaması gerekiyor.

Asıl hesap edilmesi gereken şey, çatışmanın sonunda kurulacak dengelerin ne olacağı ve burada ülkemizin konumudur. Yani ABD, dünya üzerindeki hegemonyasını sürdürmek mi istiyor yoksa ekonomik sorununu çözdükten sonra sınırlarına çekilmeyi mi düşünüyor? Bu sorunun cevabı hem çok önemli hem de kolay değil. Çünkü her iki alternatif de mümkün. Avrupa, geçmişte Doğu'dan gelip her şeyi yakıp yıktıktan sonra çekilen akıncıların istilasına benzer bir durumla karşı karşıya kalabilir. Ortadoğu sıcak çatışmalarla harap olurken Avrupa ekonomik bir yıkımla karşılaşabilir. Böyle bir durum herkes için hesaplanması zor şartlar yaratır. Eğer hegemonyasını sürdürmek isterse Türkiye'yi yanına almak zorundadır. Bu belki de ülkemiz için en iyi senaryodur ama aksinin de mümkün olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir. Aslında dünyanın kaderinin, kim olursa olsun, tek bir gücün seçimine bırakmak çok sağlıksızdır. Türkiye, bulunduğu konum gereği, bu sürecin dışında kalamaz. ABD'nin politikalarına karşı çıkmak mümkündür ama bu olayların dışında kalabileceğimiz anlamına gelmez. Alternatifimiz tarafsızlık değil taraflar arasında seçim yapmaktır. Hatta bugün alternatifler üretip bunları AB ve Rusya ile tartışabilir. Talihsizlik ABD'nin bugünkü yönetiminin dünyayı kendi bildiği biçimde şekillendirmeye çalışması değil, diğer güçlerin politika üretememesidir.

Bugün Irak'a asker gönderip göndermeme kararına indirgenen durum aslında çok boyutlu, ciddi riskler taşıyan ama tamamen dışında kalmamız mümkün olmayan bir süreçtir. Ayrıca mesele Kürt veya Türkmen sorunuyla değerlendirilemeyecek önemdedir. Yani riskimiz buradaki kayıpları göze aldırabilecek kadar büyük olabilir.

Sözlerimiz cesaret kırmak amacını taşımaz. Ama girdiğimiz

oyunun boyutlarını bilirsek hamlelerimizi daha isabetle yapabiliriz. Şartlarımızın ağırlığı çaresizlik anlamında değildir ve oyuna dahil olan herkesin riski en az bizimki kadardır. Rehberimizin akıl ve sağduyu olmasını dileriz.



Türkiye'nin geleceği geçmişiyle tanımlanmaktadır. Yani ülke hakkında düşünenler, yeni hiçbir model ileri sürmeden, geçmişin ihyası veya korunması peşindeler. Bazıları Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına atıf yaparak, bu çerçeveden her sapmanın ülkeyi yok edeceğini savunmakta, daha ileri giderek farklı olan her şeyi ihanet telakki etmektedir. İslamcı kesim, somut projeler yerine, İslam'a dönüşün gerekli ve yeterli olacağı iddiasındalar.

Herkes, aralarındaki büyük zaman farkına rağmen, geçmişin korunması gerektiğinde hemfikir.

Asıl motifi ideolojik olan bu hedeflerin somut sonuçları birbirinden çok farklı. Atatürkçüler "Yurtta sulh cihanda sulh" özdeyişinde ifadesini bulduğu gibi, 1923'te kurulan dengenin sürmesinden yanalar. Bundan sapmaya kimsenin izin vermeyeceği ve bunun devamının da kimseyi rahatsız etmeyeceği kanısındalar. Bazıları Türklüğü ortak bir payda olarak alıp bunun etrafında kümelenmenin mümkün ve isabetli olacağı iddiasını taşıyorlar. İslamcılar ise kendi İslam anlayışlarının etrafında, dünya ölçeğinde anlam taşıyacak bir bütünleşmenin peşindeler.

Bunlardan herhangi birinin gerçekleşmesi mümkün görünmüyor. 1923'te kurulan denge o günün şartlarını yansıtmaktadır ve bugün hiçbir anlamı kalmamıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın galibi olan İngiltere'nin biçimlendirdiği yapı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Avrupa'da değişti. Bölgemizde egemenlerde bazı değişiklikler olmasına rağmen sınırlar eskisi gibi kaldı. Dünyanın yeni büyük gü-

cü olan ABD'nin, kendi çıkarlarına uygun bir yapılanmaya gitmek istediği apaçık.

Türklüğü ortak payda olarak alıp büyük bir güç olma hevesindekilerin hesaplarının tutması ihtimali hiç yok. Orta 'Asya, Rusya'nın kontrolünde ve onu bölgedeki egemenliğine karşı başta Çin olmak üzere, dünyanın diğer bütün güçleri rekabet halinde. Onların arasında sadece bir kültür benzerliğine dayanarak yer bulmak çok romantik görünüyor.

Müslüman ülkeler nüfuslarının dışında bir gücü temsil etmiyor. Sahip oldukları doğal kaynakları, yani petrolü, çıkaran, pazarlayan ve kullananlar hasım sayılan güçler. Batı olmadan bunları bir değer saymak mümkün değil. Bunun dışında Müslüman ülkeler ekonomik açıdan, zengin sayılanlar da dahil, Batı'nın kontrolünde.

Bu yüzden hem Türkçülük hem de İslamcılık kendi dışlarındaki egemenlik mücadelesinde bir araç olarak kullanılıyor. Daha açık bir ifadeyle bu iki ideoloji egemen güçlerin bir silahı olarak kullanılıyor. Kaldı ki, bu ideolojilerden herhangi biri üzerinde toplumsal bir mutabakat da yok. Hatta biri diğerini hasım sayan bu akımlar, birliğin değil ayrışmanın sebebi konumunda. Bir ülkenin geleceğe yönelik projesinde ideoloji unsurlardan sadece biridir. Ekonomik yapı, bu projeyi destekleyen en önemli faktörlerden biridir. Ekonomisi dışa bağımlı ve kolayca çöktürilebilen bir ekonomik yapıyla büyük hedeflere varmak mümkün değildir. Böyle bir durumda ancak ortak projeler yürütülebilir ve ekonomik gücü elinde tutan gerçek belirleyici konumunda olur. Ekonomimiz geri teknoloji kullanan ve tüketim malları üreten bir yapıya sahiptir. Diğer önemli bir özelliği de girdiler açısından dışa bağımlı oluşudur. Dış dünyayla bağlantısı kesilen bir Türkiye'nin üretimi nerdeyse sıfıra kadar düşer. Böyle bir durumda bağımsız bir proje üretmek ve bunu uygulamak mümkün değildir. Kaldı ki egemen güçler bizi is-

tedikleri zaman yönlendirme gücüne sahiptir. 1999'dan beri ülkemizde uygulanan ekonomik politikalar böyle bir yönlendirmenin ürünüdür ve Türkiye her isteneni yapmaya mecbur kalmaktadır. Yani bir ülkenin geleceğini belirlemesi bugün verilecek bir kararla mümkün olmaz. Bu yıllar süren bir hazırlık dönemine bağlıdır.

Buradan şu sonuç çıkar: İlk yapılacak iş siyasal bir hedef belirlemek ve bunu gerçekleştirmeye çalışmak değildir. Birinci aşama ülkenin bir projeyi uygulayabilecek kapasiteye kavuşturulmasıdır ve bu safhada somut hedefler uzak bir hülyadan ibaret kalmaya mahkumdur. Önce herhangi bir politikayı uygulayabilecek siyasal yapılanmanın gerçekleştirilmesi gerekir. Bu yapı dış etkilere kapalı bir bürokrasi oluşturmalıdır. Bu sözlerimiz ülkemizdeki siyasi yapının bir proje uygulamaya müsait olmadığını ve bürokrasimizin dış tesirlere açık, hatta çok açık olduğunu, zımnen ifade etmektedir.

Siyasi yapımızdaki en büyük eksikliğin tam anlamıyla demokrat olan bir yapıya sahip olmayışımız olarak gösteriliyor. Yani demokrasi bütün kurallarıyla işlese hiçbir sorunumuzun kalmayacağı iddia ediliyor. Bunun temelindeki düşünce halkın ürettiği çözümlerin en iyi olduğu varsayımdır. Bu iddiayı ileri sürenlere göre Batı, gelişmesini ve gücünü demokrasiye borçludur. Burada şu sorunun cevabı açık olarak verilmelidir: Batı'da halk mı karar vermektedir yoksa seçkin bir elit mi halkın düşüncelerini biçimlendirmektedir?

Böyle bir sorunun bizi sıkıntıya sokacağını biliyorum ve hemen Türkiye'de kamuoyunun zaten belli güç odaklarınca oluşturulduğunun söyleneceğinin farkındayım. Türkiye ile büyük güçlerin arasındaki fark kamuoyunu oluşturanların amaçlarının benzeşmemesidir. Batı'daki güç odakları dünya ölçeğinde hesaplar yaparken ülkemizdekilerin ihtirasları parasal çıkarlarının sınırlarını aşmamaktadır.

Bu şartlar altında Türkiye'nin geleceği ne olabilir? Dünyadaki güç dengelerindeki değişme yeni bir şekillenmenin olacağını göster-

mektedir. Bugün dünyanın en büyük gücü sayılan ABD'nin egemenliğini sürdürebilmesi Amerika dışında, özellikle Ortadoğu'daki etkinliğinin sürmesine bağlıdır. Bu sadece petrol ihtiyaçlarını sorunsuz karşılamak için değil, rakiplerinin ekonomilerini yönlendirmek ve kontrol altında tutmak için de gereklidir. Türkiye, tek başına bu büyük güçlerle kıyaslanabilecek bir etkiye sahip olmamakla birlikte, ittifak edeceği tarafa ciddi avantajlar sağlayacak bir konumdadır. Yani terazinin hangi kefesinde yer alırsa o taraf ağır basacaktır.

Bu yüzden Avrupa Birliği ile bütünleşmesi, görünüşte ABD'nin desteklemekte olmasına rağmen, bu güç tarafından engellenecektir. ABD'nin Türkiye'ye yönelik stratejisi öncelikli olarak ekonomik açıdan kontrol altına almak olarak şekillenmektedir. Bu kontrol sonuç olarak siyasi belirleyiciliği getirecektir. 1999'dan beri IMF kanalıyla yürütülen operasyonların amacı bu sonuca ulaşmaktır.

Bu alanda Türkiye, İsrail'in rekabetiyle karşılaşmaktadır. Bölgede ABD egemenliğini sürdürmek için en iyi seçenek Türkiye olmakla birlikte, bu olmazsa ABD'nin ikinci seçeneği İsrail'dir. İsrail ön plana çıkmak için Türkiye seçeneğini bertaraf etmek istemektedir. Türkiye'deki Yahudi lobisinin ABD yandaşı bir tavır sergilemediği apaçık görülmektedir. Ayrıca ideolojik çatışmaların şiddetlenmesinde bu lobinin etkileri göz ardı edilmemelidir.

Siyasi partiler arasındaki farklılık sadece ortak bir amaca ulaşmak için önerilen metotların farklılığı değildir. Her siyasi grubun ülke için öngördüğü gelecek birbirine benzememektedir. Bu yüzden her proje sadece bir azınlık tarafından desteklenmekte, ülkenin kaderinin belirlendiği bir ortamda güçlü bir destek oluşmamaktadır.

Daha açık bir ifadeyle Türkiye oyunun bir aktörü konumunda değildir. Her büyük gücün temsilcileri gibi davranan gruplar söz konusudur.

Bu kadar çok olumsuzluğun varlığı biraz da problemin niteli-

ğinden kaynaklanmaktadır. Güç dengelerinin yeniden belirlendiği bir çağda, bulunduğu tarafın çok kazançlı olacağı bir Türkiye'nin başı boş bırakılması zaten beklenmemelidir. Buradaki eksiklik ülke içinde bir uzlaşmanın sağlanamaması ve bu yapılanmada aktif bir rol oynanamamasıdır. Yani oyun üzerimizde oynanmakta ve biz kazanan tarafta yer almayı kabul etme durumundayız. Oysa eğer geleceğe yönelik bir proje üzerinde iç uzlaşma sağlanabilse ülkemiz geleceğin belirlenen ülkesi değil belirleyen bir aktörü konumuna rahatlıkla gelebilir.



Suudi Arabistan Kralı Fahd, arkasında seksen milyar dolar civarında olduğu söylenen bir servet bırakarak hayata veda etti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere bu krallığı bazı kimseleri zengin etmek için kurmadı. Milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan bu savaşın galibi olan devlet bir yüzyıla biçim verirken, olayların tamamen dışındaki bazı insanlar piyangodan kazanılan paralara benzeyen servetlere kavuştular. Hiçbir çabaya ya da risk almalarına gerek yoktu. Ne petrolün üretimi ne de pazarlanması onların sorumluluğunda değildi. Birinin kral olması gerekiyordu. Onun çocukları da saltanatı sürdürdüler.

Elde edilen gelirler hem yönetenler hem de bundan pay alan halk tarafından tüketim için kullanıldı. Zaten ülkenin coğrafi konumu ve yapısı sanayileşmeye imkan vermiyordu. Böyle bir durumda gelecek için farklı bir plan uygulanabilirdi. Mesela Sudan geleceğin yerleşme yeri olarak seçilir, kaynaklar buraya aktarılabilir ve petrolün kaçınılmaz sonu gelince burada yaratılan yeni coğrafya bir yerleşim yerine dönüştürülebilirdi.

Böyle bir proje uygulayacak güçleri var mıydı sorusuna olumlu cevap verilemez. Aslında durumları çaycısını, odacısını şirketinde ortak gibi gösteren ama aslında tüm servetin patrona ait olduğu bir

işletmeye benziyordu. Sahip olduklarını nasıl kullanacaklarına kendilerinin karar verebileceği şüpheliydi. Kazançlarını onu var edenlerin istediği biçimde harcadılar, önemli bir bölümü de Batı bankalarındaki hesaplarında bir rakam olarak kaldı.

Sarayın çevresinde yer alanlar benzer bir hayatı sürdürdüler. Dillere destan düğünleri, eşi görülmemiş bir lüksü dünyaya onlar tanıttılar. Bu toprakların eski sahibi Osmanlıların çocukları kaybettiklerinin arkasından yaktıkları dertli türküleri söylemeye devam etti. İngiltere kaybetmemek için bir büyük savaşın daha yükünü taşımak zorunda kaldı. Buna rağmen küçülmeyi engelleyemedi ve yerini ABD'ye bırakmak zorunda kaldı. Petrolcü ülkeleri yönetenlerin herhangi bir sorunu ve derdi yoktu. Kader onları zengin olmaya mahkum etmişti.

Aslında bu bir yaşam biçimiydi ve sadece petrol üreten ülkelerde yaşanmazdı. Türkiye'nin güneydoğusunda toprak sahibi olarak doğanlar düğünlerde bir serveti yerlere atabiliyordu. Onlar da ne bir fabrika kurmak ne de bir okul açmak peşindeydi.

Bu kapitalist bir işletmenin varisi olmaktan farklıydı. Çünkü işletme rekabet etmek ve hayatta kalmak için beceri sahibi olmayı gerektirirdi. Oysa tüm kararları başkalarının aldığı bir ülkede göstermelik bir yönetici olmanın hiçbir zorluğu yoktu. Toprak sahibi için de, satmadığın sürece bir sorun çıkmazdı ve sana ait sayılan insanlar da işini ezbere yapardı.

Herkes için servet aynı şeyi ifade etmez. Bugün dünya yeni bir şekil vermek isteyen küresel sermaye de hem büyük servete sahiptir hem de çok daha büyük servetleri kontrol etmektedir. Ama onların bir dünya hayal ettikleri ve bunu gerçekleştirmek için tüm varlıklarını riske attıkları da bir gerçektir. Mesela Soros'un herkesi kıskandıracak bir yaşam sürmek yerine dünya devleriyle mücadele etmesi, Bush yönetimini düşman ilan etmesi nasıl açıklanabilir? Gerçekte

sistem onunla çatışmamaktadır ve siyasete yön vermeye kalkmasa tam bir güven içinde yaşayacaktır.

Bu sözlerim küresel sermayenin projelerini onayladığım anlamına gelmez. Kaldı ki ben küresel sermayeyi iyi ya da kötü olarak sınıflandırmıyorum. Sadece başarılı olamayacaklarını söylüyorum. Başarısızlıkları paraya bakış açılarını takdir etmemi engellemez. Onlar serveti bir araç olarak görüyor ve bir amaç uğruna kolayca feda edebiliyorlar.

Bir ülkede servetin kölesi olan insanların sayısı çoksa ve bunlar ülkenin yönetimini ellerinde tutuyorsa oradan dünyaya yön verecek bir davranış beklenemez. Güneydoğumuzda insanlar güçlerini yerlere attıkları parayla ölçüyorsa burada bir gelişme olmaz. Yeni bir dünya kurmak için parayı kullanmak akıl ve bilgelik ister.



Terör siyasi bir amaca ulaşmak için şiddet kullanmak olarak da tanımlanabilir. Terörün siyaset ve şiddet boyutu, çoğu zaman birbirinden ayırt edilmez ve herkes bir yanını ön plana çıkarır. Terörü yöneten güç sınırlı sayıda insana karşı uygulanan şiddet aracılığıyla çok geniş kesimlerin, hatta tüm insanların düşünce biçimlerini ve davranış kalıplarını değiştirir.

Terör tehlikesi söz konusu olunca ilk akla gelen şeylerden biri de hukuk düzeninde terörü engelleyeceği düşünülen düzenlemelere gitmektir ama bu hem gereksizdir hem de muhtemelen başka amaçlara hizmet eder. Şiddet her hukuk düzeninde bir suçtur ve bu eylemleri önleyecek, eylemcileri cezalandıracak düzenlemeler zaten vardır. Yeni düzenlemeler suçu işleyenlere karşı yeni bir yaptırım getirmez ve hukukun öngördüğü en ağır cezalardan daha ötesine geçilemez. Yeni düzenlemeler terörün dış halkası sayılabilecek propagandayave onu dolaylı olarak desteklediği kabul edilen kişilere

yönelik olabilir. Bu durum tedbirlerin terörün siyasi ayağının sınırlandırılması anlamını taşır ve sonuç olarak siyasi bir tavrın hukuk yoluyla engellenmesi demektir.

El-Kaide terörü Batı'da yabancılara ve özellikle Müslümanlara karşı önleyici olduğu düşünülen tedbirlerin alınması sonucunu doğurmaktadır ve terörü önlemekten çok bu kitlelerin baskı altına alınmasına neden olmaktadır. Acaba gerçek amaç terörü önlemek midir yoksa bu kesimlerin artan gücünü frenlemek midir?

Propaganda konusu da yakından incelenmeye değer. Bir siyasi görüşü ve faaliyeti engellemek istiyor ama onun toplumdaki etkinliğini engelleyemiyorsanız yapacağınız şey basittir. Aynı görüşleri paylaşan bir terör örgütünün oluşmasını sağlarsınız ve ona duyulan olumsuz duyguları kullanarak siyasi davranışı yasaklayabilirsiniz.

Eğer teröre mesnet oluşturan siyasi hedeflerle yüzleşmeyi göze alırsanız ve onunla düşünce düzeyinde yarışmayı kabul ederseniz yapacağınız şey bu alanda serbestliğin sınırlarını genişletmek ama şiddete başvuranlarla en etkin biçimde mücadele etmektir. Bu bir selin yatağını kontrol altına almaya benzer ve suları istediğiniz yerden akıtırsınız. İkinci yol suyun önünü tamamen kapatmaktır ve sel zayıfsa başarılı olmak mümkündür.

Bu nedenle terörle mücadele tek boyutlu olarak düşünülemez. İlk iş onun siyasi hedeflerini doğru tespit etmektir. Mesela El-Kaide terörünün İslam'a ve Müslümanlara herhangi olumlu bir katkıda bulunması mümkün değildir. Elde edeceği tek sonuç İslam karşıtı düşüncelerin çığ gibi büyümesi ve tüm Müslümanların Batı tehdidi-ne maruz bırakılmasıdır. Siyasi planda düşünüldüğü zaman teröristle teröre maruz kalanların amaç ve çıkarları örtüşmektedir ve yapılacak fazla bir şey yoktur. İzlenecek tek yol siyasi İslam'ın profilini en alt düzeye indirmek olabilir ama bunu, olaya siyasi açıdan bakmayanlara anlatmak mümkün değildir.

Türkiye’de terörün siyasi amacının ayrılıkçılık olduğu söylenmektedir. Bu gerçekleşmesi halinde Türkiye’den çok ayrılanlara zarar verir ve bana göre ayrılıkçı söylemler sadece bir şantaj niteliğindedir. Türkiye’nin korkuları kullanılarak onu bir şeylere razı etmeye çalışan bir grup vardır ve onlar bu politikalarını başarıyla yürütmektedir. Terörün yirmi yıllık sonuçlarına bakarsanız şunları görürsünüz: Güneydoğuda bir zümre ekonomik açıdan büyük bir güç elde etmiştir. Bu güç aynı zamanda bölgenin siyasetinde tam bir egemenliğe sahiptir. Hatta farklı siyasi görüşler bile aynı amaca hizmet edecek biçimde şekillendirilebilmektedir. Sahip oldukları güç, seçim sistemi nedeniyle, onlara oy veren kitlelerin genel nüfus oranı içindeki payından çok yüksektir. Bölgenin, bir üretime dayanmayan, daha çok çeşitli transferlerden oluşan gelirlerini dar bir zümre kontrol etmektedir. Bölgede sürekli olarak dile getirilen demokrasi talepleri bireylerin özgürlüğü için değil, bölgedeki egemen güçlerin merkezi yönetim karşısında daha bağımsız olması amacını taşımaktadır ve bireysel özgürlük bölgenin egemenlerinin hiçbir biçimde razı olmayacağı bir şeydir. Yani birey daha tutsak, egemen daha bağımsız olsun istenmektedir. PKK, yaptığı eylemlerle, karşısında olduğunu söylediği yapıyı zayıflatmak bir yana daha da güçlendirdiğinin farkında mı?



Deniz Baykal’la ilgili polemğin kişisel olduğunu düşünseydim olayla hiç ilgilenmezdim. Ancak gelişmeler, tartışmaların siyasi yanının ağır bastığı, önümüzdeki dönemdeki siyasi mücadelelerin seyri hakkında ipuçları verdiği için değerlendirilmesi gerektiğini düşündüm.

Satın almak istediğimiz bir mal ya da hizmetin fiyatını fahiş bulup bundan vazgeçmemiz çok sık karşılaştığımız bir olaydır ve Baykal polemığının ana gövdesinde bir kişinin talep ettiği bir hukuki

yardım ve diğer tarafın talep ettiği yüksek ücret vardır. Bunun çeyrek asır sonra ortaya çıkarılması olağan görünmemektedir.

Olayın kamuoyuna sunuluş biçimi, ya çok ustaca hazırlanmış bir senaryoyu ya da tesadüflerin yarattığı benzer bir durumu yansıtmaktadır. İsimsiz bir itham, şüpheler başka bir siyasetçinin üzerinde yoğunlaşınca, isimlendirilmek zorunda kalınmış ve başlangıçtaki rüşvet imasının yerini üst düzey bürokrat ilişkileri ve mafya bağlantısı almıştır. Gelişmeler, usta bir yazarın adım adım sona yaklaşmasını ve okuyucunun ilgisinin devamını sağlayacak bir kurguyu andırmaktadır.

Olay bir sanatçının hayatından bir kesit olarak önemli değildir. Kendisinin pahalı bulduğu birçok mal ve hizmet vardır ayrıca onun talep ettiği ücretleri çok bulan birçok kişi olmuştur. Zaten daha sonra olayın bu yanı önemini kaybetmiş ve bu konu sıradan hale gelmiştir. Ancak Baykal hakkında sınırları ve niteliği belirsiz bir şüphe oluşturulmuştur.

Bunu CHP içindeki liderlik mücadelesinin bir uzantısı olarak algılayanlar çoğunluktadır. Bu yargı bir açıdan doğrudur ama genel siyasi tablo içinde açıklayıcı olmaktan uzaktır. Daha açık bir ifadeyle CHP içindeki mücadele partiyle sınırlı değildir ve Baykal'ın yeterli olup olmamasıyla ilgili değildir.

Siyasi farklılıklara ideolojik açıdan bakmak ciddi yanılgılara sebep olur. Bir örnekle ne kastettiğimiz daha iyi anlaşılabilir. İdeolojik yaklaşımlarına bakılırsa Tony Blair ile Deniz Baykal'ın birbirine daha yakın olduğu söylenebilir ama dünya ölçeğindeki siyasi farklılaşmalar açısından Blair, Başbakan Erdoğan'a yakındır. Önümüzdeki dönemde siyasi cepheler, ideolojik yakınlıktan çok, Türkiye'nin dünya üzerindeki konumu ve uluslararası ittifaklarına göre belirlenecektir.

Bu açıdan bakıldığında CHP'deki muhalefet ve AKP yönetimi bir kanatta, Baykal ve arka planda görülen Demirel ile MHP'deki

yönetim diğer kanatta görünmektedir. Ulusalci olarak adlandırılan kanat bu cepheyi desteklemek zorunda kalacak ve bağımsız bir harekete dönüşemeyecektir.

İki tarafın yaklaşımları dünya üzerinde çatışan iki farklı görüşle örtüşmektedir. AKP önderliğindeki siyasi hareket dünyayla bütünleşmeyi ve ekonominin bu bütünleşmenin motoru olmasını savunuyor. Son zamanlardaki hızlı sermaye hareketleri, uluslararası sermayenin yoğun ilgisi sadece ekonomiyle izah edilemeyecek boyuttadır ve geleceğin Türkiye'sinin ekonomik alt yapısı oluşturulmaktadır.

Buna karşılık bugünkü ABD yönetimi ve Rusya, yeni dengeyi bu iki gücün arasında kurmaya çalışmaktadır. Soğuk Savaş döneminin, farklı bir biçimde de olsa, yeniden hayata geçirilmesi istenmektedir. Bunların birbirine karşı olması kurulacak sistemin mantığının bir gereğidir. Bir tahtaravallinin iki tarafındaki insanlar karşı karşıya görünür ama oyun ikisi olmadan gerçekleşemez. Türkiye üzerindeki mücadele, tek başına belirleyici olmasa bile, sonucu önemli ölçüde etkileyecektir. Türkiye, ABD-Rusya tahtaravallisinin dayanak noktası konumundadır.

Mücadelenin siyasi görüşlerin dışında, kişisel yıpratmalara dayanarak sürdürülmesi önümüzdeki dönemin atmosferinin bulanık olacağının delilidir. Eğer karşı taraf da aynı yola başvurursa tartışmadığımız, ne olduğunu geniş kitlelerin bilmediği, tüm hesapların kapalı kapılar arkasında yapıldığı bir geleceğe sürükleneceğiz demektir. Biz de gerçekleri söylenenlerden değil satır aralarından çıkarmaya çalışacağız.



Irak'ta, bazılarının terör, diğerlerinin direniş dediği çatışmalar biçim değiştirdi. Artık saldırıların ana hedefi işgalciler değil. Şii bölgesindeki İngiliz askerlerine, başından beri ciddi bir muhalefet göz-

lenmedi. Şimdi de ABD askerleri adeta unutuldu ve çatışma yerel güçler arasına kaydı.

Sünni direnişinin El-Kaide tarafından örgütlendiği ve yürütüldüğü iddiasının propaganda amaçlı olması ve böylece direnişin bir terör eylemi olarak sunulması anlaşılabilir ama böyle bir kabul, olayların siyasi hedeflerini anlamamızı engeller. İlk soru, Sünni eylemcilerin neden Kürtleri göz ardı edip Şiilere savaş açtığıdır. İkinci soru, işgale karşı direnişin neden ikinci plana itildiği ve iktidar mücadelesinin öne alındığıdır. Bu durum işgalin sona ereceğine dair bir bilgiye mi dayanmaktadır ve şu anda yeni iktidarın oluşum sürecinde miyiz?

Bu soruların cevapları bölgeyi ve Türkiye'yi yakından ilgilendirir. Gelişmeler Şiilerin sayısal çoğunluğa dayanarak iktidar olmasının istenmediği biçiminde yorumlanabilir. Buradan yola çıkarak yapılacak değerlendirmeleri atlıyorum ve komplo yapmak iddialarına hedef olmak istemiyorum.

Bir konuda anlaşma olması, çatışmaların durmasını gerektirmez. Anlaşan taraflar bunu kamuoylarına kabul ettirmek için çatışmaları sürdürür ve sonuca bir mücadele sonunda varıldığı izlenimin uyandırırılar. Daha açık bir ifadeyle Irak'ın yeni durumu müzakere sonucunda belirlenmiş olsa bile bu sonuç bize büyük bir mücadelenin sonucuymuş gibi sunulacaktır. Bugün görünen manzara Şiilerin umduklarını bulamayacaklarını, sayısal üstünlüklerine denk bir siyasi güç elde edemeyeceklerini göstermektedir. Başlangıçta gözlenen Şii-Kürt birlikteliğinin yerini Sünni-Kürt yakınlaşması alacaktır.

Demokratik ve federal Irak'ın bir görüntüden ibaret olması, merkezi yönetimin gücünün umulandan fazla olması beklenir. Bu durumda güvenlik güçlerinin yapısı ve kompozisyonu önem kazanır. Saldırıların ağırlıklı olarak ordu ve polise yönelmesi yeni yapılanmanın Şii ağırlıklı olmasının istenmediğinin bir göstergesi olabilir.

En iyi çözüm eski Irak ordusunun mensuplarının yeni Irak ordusunu oluşturmasıdır. Bu durumda demokratik düzenin getireceği Şii siyasal güç, devlet tarafından dengelenmiş olacaktır. Eğer okuyucunun komik bulmayacağını bilsem, küçük değişikliklerle, eski Irak'ın yeniden ihya edileceğini söyledim ama şimdilik bu konuyu bir yana bırakıyorum.

Talabani'nin, ABD çekilince Türk askerinin Irak'a girmesini kim engelleyecek sorusunun bir anlamı olabilir mi? Bu konuda Rusya'dan destek araması, olayı ciddiye aldığıнын bir göstergesi olabilir mi? Talabani'nin endişesi bir değerlendirmeden çok, bir bilgiye dayanıyormuş gibi görünüyor ve artık gündeme gelen çekilme senaryosundan sonra, istikrarı sağlamanın Iraklı güçlere mi bırakılacağı yoksa buna destek olacak başka bir güce de ihtiyaç olup olmadığı soruluyor. Türkiye'nin artan PKK saldırıları karşısında sabrının tükenmesi ve Irak'a girmesi hem bir sorunu çözüp hem de bu sorunun cevabı olabilir mi?

Hemen AB üyeliği, bu durumda, zora girer hatta imkansız hale gelir diyeceğinizi biliyorum. Ama başından beri Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki engelin söylenenler olmadığını, ülkemizin şartlarının doğurduğu rolümüzün AB üyesi olmamızı engellediğini tekrarlıyorum. Dünyada demokrasi, ekonomik gelişme gibi şeylerin de olduğunu biliyorum ama stratejik gereklerin bunlara göre daha öncelikli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca AB üyeliği dışında da bu hedeflere varılacağını biliyorum. Şu anda AB ile ilişkilerimizde bir sürü pürüz ortaya çıkarken oluk gibi yabancı sermaye akmasını nasıl açıklarsınız?

Irak'taki operasyonun en önemli aşamasındayız ve ülkemizin artık dışında kalamayacağı bir noktaya doğru hızla ilerliyoruz ama ben endişelenecek bir durum olmadığını düşünüyorum.



Tartışmaların Türkiye'nin üyeliği üzerinde olduğu görüntüsü bir yanılsamadır. Aslında AB'nin geleceği tartışılmaktadır ve ülkemiz bu konuda kilit konumundadır.

Bugün AB, kuruluşundaki hedeflerle uyuşmayan bir çizgidedir ve bizim üyeliğimiz bu sapmanın tescili anlamını taşımaktadır. Başlangıçta ABD ve SSCB dışında bir güç odağı olmak iddiasındaki bu birlik, İngiltere'nin katılımıyla, zaten hedeflerini kaybetmiş, başka güçlerin kontrolüne girmeye başlamıştı. İngiltere, De Gaulle'ün hayati boyunca direndiği üyeliğe onun ölümünden sonra kavuşmuş ama bu AB'nin sonunun başlangıcı olmuştur. Sözlerim İngiliz aleyhtarlığı olarak anlaşılmamalıdır. Ancak İngiltere'nin dünya algılaması merkezi Avrupa'nın hedeflerinden farklıdır.

Birçok kereler AB'nin Fransa, Almanya ve Türkiye'nin birlikteliğiyle kurulabileceğini, buna diğer Avrupa ülkelerinin katılımının mümkün olduğunu ama şart olmadığını ifade ettim. İngiltere ise sadece coğrafi olarak Avrupalıdır ama onunla bir birlik kurmak mümkün değildir. İmparatorluk refleksleriyle hareket eden bir ülkenin bir bütünün parçası haline gelmesi beklenemez.

Beklentim gerçekleşti ve İngiltere AB üzerinde hegemonya kurmaya başladı. Onun gerçek müttefiki küresel sermaye idi ve bu birliktelikten vazgeçmenin bedeli önemsiz bir ülke olmaktı. İngiltere bunu yapamazdı ve yapmadı. Ortak para birimini kullanmadı ve Euro'nun bir dünya parası olmasının önünü kesti.

Bu çerçeve içinde bizim üyeliğimiz çift anlamlı hale geldi. AB bir dünya gücü olmak istiyorsa Türkiye'yi içine almalıydı ama bunu bilenler Türkiye'nin tüm köşe başlarını önceden tutmuşlardı. Son zamanlarda oluk gibi akan sıcak para Türkiye'ye güvenin bir ifadesi olarak algılansa bile gerçekte stratejik noktaya yapılan güçlü bir yığınak sayılmalıydı ve bu para AB'nin kontrolü dışındaki kaynaklardan, küresel sermayenin fonlarından geliyordu.

Merkezi Avrupa, dünya ekonomisinin kilit noktalarını elinde tutan küresel sermaye karşısında stratejik planda etkisiz hale geldi. Ekonomik başarıları, hammadde ve enerji piyasalarını kontrol eden güçlerin başarılı operasyonlarıyla durgunluğa dönüştü ve bu onun nerdeyse tüm iddialarını, sosyal devlet anlayışını boşa çıkardı. Ekonomik durgunluk işsizliği, işsizlik yabancı düşmanlığını körükledi.

AB'nin çekirdeği Türkiye'nin üyeliği konusunda bir açmaza girdi. Eğer Türkiye'yi alırlarsa kontrol tamamen İngiltere'nin eline geçecekti, almazlarsa ekonomik bağımlılıktan hiçbir zaman kurtulamayacaklardı. Kırk katırla kırk satır arasında seçim yapmanın ne kadar zor olduğunu da anlamış oldular.

İngiltere'nin üyeliğimiz için bu cansiperane uğraşmasını neye bağlıyorsunuz? Herkes bizim yeterince demokrat olmadığımızdan söz ederken demokrasinin beşiği sayılan İngiltere'nin kayıtsızlığını yadırgamıyor musunuz? Kıbrıs sorununda herkesten daha fazla taraf olmasına rağmen bunu sorun yapmamasını nasıl karşılıyorsunuz?

Bir savaşı kimin kazandığını anlamak için sonunu beklemek gerekmez. Belli bir aşamada artık durum apaçık belli olur ve şu anda AB'nin tasfiye sürecine girdiği söylenebilir. Buna rağmen yoğun bir mücadelenin sürmesinin başka bir anlamı vardır.

Türkiye'de, kuruluşundan beri ilk defa, egemen gücün el değiştirmesi için uğraşılmaktadır. Üyelik sürecinin kesilmesi, demokratikleşme örtüsü altında gerçekleştirilecek bu süreci gereksiz bırakabilir. Oysa AB hedefinin sürmesi ve onun taleplerinin yerine getirilmesi bürokratik etkinliğin tasfiyesi için gereklidir. Yani AB artık sanal bir hedeftir ama bu içerde güç kayması için kullanılabilir.

Ülkeye yönelik yoğun para girişi ve devletin ekonomideki kontrolünün tasfiyesi siyasal gücün el değiştirmesinin önemli bir ayağı idi ve bu büyük ölçüde gerçekleşti. Şimdi işin ikinci safhasındayız yani bu gücü destekleyen sosyal değer yargılarının değiştiril-

mesine çalışılmaktadır. Demokrasi taleplerinin nedeni budur ve bu konuda İslamcılarla liberallerin ortak hareket ettikleri görülmektedir. Kürtlerin demokrasi taleplerini de buna katabilir miyiz?



Türkiye ile AB arasında, müzakerelere başlamak için yapılan pazarlıkları genel eğilimden farklı bir gözle görmek de mümkün. Bizimle AB arasında geçmesi beklenen tartışmalarda tarafların birinin biz mi yoksa İngiltere'nin öncülük ettiği bir kanadın mı olduğu anlaşılamadı. Dönem Başkanı İngiltere'nin karşı tarafı mı yoksa bizi mi temsil ettiğini söylemek zor. Sorunun apaçık hali bizim taraf mı yoksa konu mu olduğumuzdur.

Böyle bir soru Türkiye'nin önemsiz ya da yetersiz olduğu anlamını taşımaz. Sadece bizim üyeliğimizi bizden çok isteyen birilerinin olduğunu gösterir.

AB konusunda İngiltere'nin tavrının açıklığa kavuşturulması hem bizim hem de AB'nin geleceği açısından belirleyicidir. Böyle bir çaba kimseye yandaş ya da karşıt olduğumuz biçiminde algılanmamalıdır. Gideceğimiz yerin nasıl bir yer olduğunu, buradaki sorunların neler olabileceğini çözmek doğru politikalar belirlemek açısından gereklidir.

Bizim üzerimizden yapılan tartışmalar AB'nin tekli yapıya sahip olmadığını, içerde, ayrıntı sayılmayacak farklılıklar olduğunu açığa çıkardı.

Gelişmelere farklı anlam vermemizin nedeni metotlarımızın aynı olmamasından kaynaklanıyor. Bazıları sorunu farklı kültür ve medeniyeti temsil eden ülkemizle AB arasındaki uyum zorluğuyla açıkladı hatta başbakanımız birlikteliğimizin medeniyetler çatışmasını engelleyeceğini ileri sürdü. Bu tartışmayı çok ilginç bulduğumu itiraf etmeliyim. İlişkilerimizim ilk başladığı gün de biz aynı ko-

numdaydık ve hiç kimse bunu bir engel olarak görmedi. Bunu ileri sürenlere “Günaydın, farklı olduğumuzu yeni mi anladınız?” demek gerekirdi. Bu farklılığın bir sorun olması sosyolojik değil, kültür ve inancımızın yepyeni siyasi dinamikler kazanmasına bağlanabilir. Sorun siyasidir ve şu anda İslam’ın kazandığı siyasi boyutla ilgilidir. Yani sorun farklı medeniyetlere ait olmaktan değil farklı siyasi yapıların içinde olmaktan kaynaklanmaktadır ve bu siyasi boyut ne ülkemizde ne de dünyada somut bir biçimde algılanamamaktadır. Siyasal İslam’ın dünya dengeleri içindeki yeri, ittifakları, hedefleri ve karşıtları bilinmemektedir. Onun diğer dinlerle çatıştığını söylemek son derece anlamsızdır ve bağımsız bir hedefi ve politikası olmadığı ilk bakışta anlaşılmaktadır.

İngiltere’nin siyasal İslam’la ilişkisi açıklığa kavuşmadan Türkiye’ye verdiği destek anlaşılamaz. Bakış açımızdaki farklılık bu noktada daha da belirginleşiyor. Bazıları demokratikleşme ve özelleştirmelere bir ilke meselesi olarak bakarken ben bunun siyasi güç transferinin bir aracı olduğunu ve ülkemizdeki egemen gücün el değiştireceğini düşünüyorum ve ekonomik gücü kontrol edenlerin siyasi kimliklerini merak ediyorum. Amacım yeni egemen gücün kim olacağını kestirmek. Açık söylemek gerekirse bunların inançlarıyla ne olumlu ne de olumsuz yönden ilgilenmiyorum.

Bazıları bir ülkenin gücünü ve etkinliğini o ülkenin sınırları içinde arar. Elerinde bunu ölçecek kriterleri vardır. Milli gelir, dış ticaret ve daha bir sürü ölçülebilir büyüklükleri sıralayarak her şeyi açıklayabilirler. Ben bunun son derece anlamsız olduğunu düşünüyorum. Ve bir ülkenin gücünün sınırlarını çok dışında aranması gerektiğine inanıyorum.

İngiltere dünyaya AB perspektifinden bakmıyor ve kendisini onunla özdeşleştirmiyor. Ülkesinin sınırları dışındaki varlığının Britanya Adası’ndaki varlığından daha önemli olduğunu farkında. Bū-

yük Ortadoğu Projesi'nin kapsadığı alanın herkes için belirleyici olduğunu bildiği için orada var olmanın kaçınılmaz olduğunu düşünüyor ve bu hemen bir soruyu sormamızı gerektiriyor. ABD ile İngiltere acaba bir ortak mı yoksa aynı alanlarda at koşturan iki rakip mi?

İngiltere bölgede etkinliğini sürdürdüğü ölçüde ortak olarak kabullenilecek ama kaybederse bir kenar devlet ve AB'nin üyelerinden biri olmaya mahkum olacak.

Ben son tartışmalarda taraflardan birinin İngiltere olduğunu ve bizim bu tartışmanın konusu haline geldiğimizi düşündüm ve bu ülkenin politikalarını hayranlıkla izledim.



Arap Yarımadası'ndaki prenslerin zenginliğini bugüne kadar anlayamadım. Zenginliğin kaynağının ekonomiye yapılan katkının bir sonucu olduğunu söyleyen liberaller bu sorunun cevabını biliyor olmalılar. Hayatı boyunca sadece ücret geliri elde eden bazı insanların siyasete girdiklerinde ya da toplumu yönlendiren kişiler olduklarında zenginleşmesinin iktisadi nedenlerini de bilirler herhalde. İktisadın bu dalı üniversitelerde okutulmadığı ya da akademisyenlerin ilgi alanına girmediği için bilmediğim bir konu üzerinde yazı yazdığımı itiraf etmek zorundayım. Benim ilgim sadece amatörce ve bazı soruları bu işin ustalarının cevaplandırmasını bekliyorum.

Son zamanlarda ülkemizdeki eşi görülmemiş bir iktisadi canlanma yaşanıyor ve herkes bu ortama girmek için yarışıyor ama bir şey bana biraz garip görünüyor. Neden dünya ölçeğinde bilinen ve zenginliklerini ünlü bir işletmeye sahip olmakla kazananlar değil de ismini ilk defa duyduğumuz kimseler ve zengin prensler geliyor?

Ayrıca şu sorunun cevabını da bilmiyorum. Arap Yarımadası'nda bir sürü devletçik kuranlar, buraların yöneticilerini atayanlar bırakıp gittiler mi? Burada oluşacak zenginliklerin bu yöneticilerin

keyfine göre kullanılmasına izin mi veriyorlar? Yoksa bunlar sadece birer mutemet konumundalar mı yoksa kurulan bir kontrol sistemiyle bu zenginlikler kurucuların isteklerine göre mi kullanılıyor?

Bu sorulara şöyle bir cevap verilebilir: “Sana piyangodan para çıkmadığı için bilmiyor olabilirsin. Birinci ve İkinci Dünya savaşları aslında birer çekilişti ve bu prenslere en büyük ikramiye çıktı. Onlar da bunları kullanıyorlar.”

İktisatta bu boyut ihmal edilebilecek kadar önemsiz değil. Yirminci yüzyılı şekillendiren petrol birtakım şanslı insanlarca yönlendiriliyor ve onların aldıkları kararlar en büyük güçlerin kaderlerini belirliyor. Petrol fiyatları artınca Avrupa daralıyor, ABD kazanıyor, Rusya ferahlıyor ya da tersi oluyor. Bu konudaki kararları da zengin kral ve prensler veriyor.

Bizim gibi sıradan insanlar bürolarda, fabrikalarda uğraş verirken onlar saraylarda oturuyor ama ekonomiye katkıları o kadar büyük ki ödülleri hayal gücümüzü bile aşıyor. İsteseler büyük bir savaşın tetikleyicisi bile olur ve dünyayı cehenneme çevirebilirler. Bazen içlerinden biri Batı medeniyetine kızıp El-Kaide isimli bir örgüt kuruyor ve dünya devlerinin hayatını karartabiliyor.

Bizi istedikleri biçimde düşünmeye zorlayabiliyorlar. Bir zamanlar sağ-sol kavgası yapanlar, dünyadaki mücadeleyi ekonomik, siyasi, stratejik nedenlere bağlayanlar ne kadar yanıldıklarını, asıl savaşın dinler arasında olduğunu anlayıp şaşkına dönüyor ve dünyanın efendisi sayılan ABD başkanı emirleri Tanrı katından almaya başlıyor.

Paranın siyaset dışı ve hatta üstü olduğunu anlıyoruz. Devletler önemini yitiriyor ve uluslar üstü bir faktör yani para tek belirleyici hale geliyor. Sermayenin tek amacı kazanmaktır ve en çok kazanacağı yere gider diyoruz. Eğer bize geliyorsa bunun nedeni ortamın uygun oluşundandır, onlar da biz de kazanacağız diye düşünüyoruz. Uluslararası güç dengesi, egemenlik mücadelesi gibi

köhnemiş düşünceleri tek edip modern kavramlarla dünyayı açıklamaya başlıyoruz.

Benim gibi bir avuç eski kafalı da hâlâ bu paraların hangi siyasi amaca yönelik olduğunu, arkasında ne gibi siyasi hesapların yattığını sorguluyor. Oysa ticareti bilenlerin, paradan anlayanların böyle bir derdi yok. Uluslararası piyangodan büyük ikramiye kazanan kral ve prenslerin paralarını kullanmanın ne zararı olabilir? Siz piyangodan para kazansanız piyango idaresi sizin bu parayı nasıl kullandığınıza karışır mı? İngilizler de bu devletleri kurup gittiler artık karar buraların yöneticileri tarafından alınıyor?

İktisat bir bilim değil bir kurgudur. Hemen yeni bir kurgu yaratabilir ve zengin prensleri önemli bir aktör olarak sayabilirsiniz. Senaryo yazarını da ihmal etmeyin.



Şu sıralarda herkesin sorunu PKK'nın nasıl tasfiye edileceği. Türkiye, ABD, Kuzey Irak'taki Kürt oluşumu, güneydoğudaki egemen güçler bu örgüte karşı ve onu tasfiye etmeyi istiyorlar ama bu kadar büyük bir ittifak bir türlü aralarında anlaşamıyor ve rakiplerine göre anlamsız sayılabilecek bir örgüt varlığını sürdürüyor. Eğer durum buysa gerçek dışı bir tablonun varlığından söz edilebilir.

Son olarak MİT Müsteşarı Barzani'yi ziyaret ederek ortak bir tavır belirlemeye çalışıyor. ABD'nin böyle bir ortaklığı destekleyeceği biliniyor ama somut bir sonuç alınamıyor. Bu manzarayı açıklayabiliyor musunuz? Neyin pazarlığının yapıldığını biliyor musunuz? Yıllardır süren bu kavganın gerçek nedenlerini anlamak ve açıklamak zor. Çünkü ihtilafın nedeni bildiklerimizden farklı ve hepimiz sanal bir senaryoyu izliyoruz.

Irak'ın işgalinden önce PKK'nın Türkiye topraklarının bir kısmı

üzerinde bağımsız bir devlet kurmak istediğini düşünüyorduk ama kimse bunun mümkün olup olmayacağını sorgulamadı. Karşı tarafın projesini gerçekleştiğini düşünüp nasıl bir yapının oluşacağını tartışabilir ve böyle bir devletin hayalden de öte olacağını görebilirdik. Çatışmanın nedeni ve hedefi bölgedeki egemen gücün tasfiyesiydi ve PKK o gücün yerini almak istiyordu. Bunun Türkiye'deki siyasal tabloya etki etmesi doğaldı ve asıl istenmeyen buydu. Yani çatışma ülkenin bütünlüğüne yönelik bir tehdidi ortadan kaldırmak değil, mevcut güç dengesini değiştirecek bir siyasal hareketin önlenmesi amacını taşıyordu. Onun bölücü olarak nitelendirilmesi ise mücadeleyi kolaylaştırıyordu.

Türkiye'yi yönetenler güneydoğudaki var olan güçleri değiştirmek istemediler, hatta onun daha da güçlenmesine yardımcı oldular.

Bu siyasal bir tercihtir ve ülkeyi yönetenlerin böyle bir seçim yapmaları en doğal haklarıdır. Ülkenin güvenliğini, kendi iktidarlarının geleceğini böyle bir yapıda görebilirler. Eleştirilecek şey olayın sebepleri konusundaki tartışmaları engellemeleri ve bunu yapmak isteyenleri, her türlü yola başvurarak sindirmeleriydi.

Bugünkü manzara şöyle özetlenebilir: Türkiye'nin desteklediği ve güçlendirdiği yerel egemenlerin bir bölümü, Kuzey Irak'ta oluşan yapıya sempati duymakta ve var olan şartlar içinde federatif bir yapı istemektedir. Bu çözüm, ayrı devlet olmanın risklerini taşımayacak, tek zenginlikleri olan petrolün risksiz pazarlanmasını sağlayacak ve geleceğin şartlarına göre yeni yapılanmalara açık olacak. Bunun AB-D'nin de desteğiyle gerçekleşebileceğini düşünüyorlar ama bir sorunun çözülmesi gerektiğin de farkındalar. Kürtlerin yaşadığı tüm bölgelerde feodal bir yapı egemendir ve bu yapı, çözülmek bir yana, ticaret ve siyaset kanalıyla elde edilen zenginlikler yüzünden daha da güçlü bir hale gelmektedir. Bir yanda büyük zenginlikler diğer yanda sıfırla ifade edilebilecek gelirle yaşamaya mahkum kitleler

vardır ve petrolden elde edilecek gelirler bu tabloyu sadece daha vahim hale getirecektir. Alt gelir gruplarında etkin olan PKK bu yapı için ciddi bir tehdit oluşturacaktır.

Barzani yönetimi bu örgütle çatışmak yerine onu eritmek ve parayla satın almak niyetindedir. Böylece terazinin karşı kefesindeki bir ağırlık kendi tarafına çekilecek ve iktidarı güç kazanacaktır. Eğer PKK Türkiye tarafından tasfiye edilirse, örgüt hem çaresiz kalacağı hem de hasım olarak Türkiye'yi göreceği için, Türkiye karşısında da elini güçlendirecektir.

PKK futbol sahasındaki bir topu andırmaktadır. Herkes bu topun karşı kaleye atılmasına çalışmaktadır. Önemli olan topun kendisi değil golü hangi tarafın yiyeceğidir.

Son zamanlardaki provokasyonlara, orduya yönelik yıpratma kampanyalarına, olayların ayrıntılarında boğulmadan, biraz yukardan bakarsanız bu manzarada kimin ne yaptığı daha iyi anlaşılır. Ama bunlar gereksiz, biz teröristlerin ne yaptığını biliyoruz, huzurumuz bozmak istiyorlar ve sağa sola bomba atıyorlar dersiniz o da sizin bileceğiniz bir şey.



İslam düşmanlığını insanlık suçu saydığımız günlere geldik. Oysa bugüne kadar kimsenin böyle bir sorunu yoktu. Nefret ettiğimiz şey komünizmdi ve onunla savaşıyorduk. Üstelik bu savaşta İslam ve Müslümanlar en önemli bir müttefik sayılıyordu. Petrol üreten Arap ülkeleri bir parayı andırıyordu. Bir yüzünde yönetenlerin resimleri ve onlara meşruiyet sağlayan İslam diğer yüzünde çağa damgasını vuran petrol kuyuları vardı. Kimse ne kadınların yaşam biçimlerini, ne de ezilmişliklerini sorguluyordu. Bugün insanlık suçu sayılacak ölçüde karşıt olunan İslam o günlerin gözdesi konumundaydı.

Acaba Batı bu parayı kullanmaktan vaz mı geçiyordu? Yoksa

paranın tura kısmını silip yeni bir şekil vereceği parayı mı kullanacaktı ve paranın yazı kısmı eskisi gibi kalmaya devam mı edecekti? Siyasal İslam'ı Müslümanlar yaratmamıştı. Siyaset planlayıcıların masalarında oluşturulan bu akım şimdi onların bir numaralı hasmı haline gelmişti.

Onlar İslam'ı siyasi bir araç biz ise bir inanç olarak görüyorduk. İnançlarımızı bir silah haline dönüştürenlere karşı koyamadık hatta bunu severek kullandık. Çünkü İslamcı akım birilerine iktidar ve bunun getireceği zenginliklerin yolunu açıyordu.

Bazı kimseler tüm yaşamlarını bir hiç uğruna harcadıklarını görmekle kalmadı gelecek için besledikleri hayallerin de gerçekleşmeyeceğini anladı. Hayatı boyunca Varşova Paktı ordularının önünü kesmek için planlar hazırlayan, bu konudaki başarılarıyla övünen ve ödüllendirilen askerler bir hayalle savaştıklarını düşünmeye başladı. Acaba böyle bir husumet hiç olmamış mıydı? Bütün ömrünü adadığı mücadele tamamen sanal mıydı? Bir zamanlar el üstünde tutulup alkışa boğulanlar artık bir yük olarak görülmeye başlamıştı.

Gecesini gündüzüne katıp komünist ajanlarını izleyen, ülkesine yönelik yıkıcı faaliyetleri engellemek için birçok kişinin hayatının kararmasına neden olan istihbaratçı şimdi müttefikleriyle birlikte İslamcı teröristleri izlemenin burukluğunu yaşıyordu. Belki de içinden sıra bana da gelebilir mi diye geçirmekteydi.

Türkiye'de sadece Türklerin yaşadığını söylediğimiz günlerden en yetkili kişilerin nerdeyse bütün ırkların ülkemizde yaşadığını söylediği günlere geldik. Tek eksiğimiz Çin lokantasında çalışanların anılmaması olabilirdi ve belki de bundan alınmışlardı.

Herkes neyin doğru neyin yanlış olduğunu tartışıyordu ama kimse bu tartışmaların boşuna olduğunu farkında değildi. Asıl soru bu değişimlerin kimin eseri olduğu ve bundan sonra neyi değiştirecekleri olabilirdi. Ama kimsenin böyle bir tavır içinde olma-

yacağı kesindi. Çünkü her değişikliği kendilerinin eseri sayıyorlardı. Bugüne kadar yanlış bir yolda yürünmüştü ve kendileri tüm yanlışları düzeltmek niyetindeydiler bunu gerçekleştirecek kararlılık ve güce sahipti.

Kimse dönüp arkasına bakmadı ve paranın tura yüzündekilerin geçici, yazı yüzündekilerin kalıcı olduğunu fark etmedi. Paranın bir yüzünde görünmek yerine parayı basan konumuna gelmeyi düşünmedi.

Bugüne kadar ülkemizin böyle bir şansı da yoktu. Ama bugün tüm yapılar yeniden belirlenirken tarihin bize sunduğu etken olmak imkanını kullanmaz ve kalabalıklar içinde slogan atanlar gibi davranırsak paranın tura yüzünde yine birilerinin resmi olacaktır ama para basan olmayacağız.

Sistem yeniden şekillenirken birileriyle ortak olmak, onların tasavvurlarını paylaşmak ve buna katkıda bulunmak son derece anlaşılabilir bir şeydir. Ama bir savaşta kurmay heyetinin içinde olmakla hazırlanan planları uygulayan kahraman bir asker olmak farklıdır. En kahraman asker bile eğer kazanan taraftaysa ödüllendirilir veya anılır. Kaybeden tarafta olanın sonu yokluktur.

Sorunumuz ülkeyi yönetenlerin kahraman bir asker olmakla mı yetinecekleri yoksa savaşın stratejilerini belirleyenlerden mi olacaklarıdır.

Petrol zengini ülkenin parasının üzerinde resim olmak mı istersiniz yoksa parayı basan mı?



Ülkemizde büyük çoğunluk bir yıkım ekibi gibi davranıyor. Eğer bir sorunumuz varsa, bu soruna neden olduğunu sandığımız odakları imha etmek için kollarımızı sıvıyor ve çatışmaya başlıyoruz. Kimsenin inşa etmek gibi bir derdi yok. İçinde bulunduğumuz

yapıyı sağlamlaştırmak, saldırılara karşı güvenli hale getirmek gibi bir projemiz olmuyor.

Eğer karşımıza Kürt sorunu çıkmışsa yapılacak şey basit. Sorun saydıklarımızı bertaraf ederek bu deritten kurtulacağımıza inanıyoruz. Bu olayın nedenlerini araştırmak, onu yaratan ortamı etkisiz hale getirmek ayıp sayılıyor. Sadece korkakların ve ülkesini yeteri kadar sevmeyenlerin böyle davranacağına inanılıyor. Çünkü herhangi bir olumsuzluk onu doğuran şartların bir sonucu değil kötü adamların davranışlarından kaynaklanır ve bunlar ortadan kaldırılsa sorun da biter sanılıyor.

Geleceğimizi de ipotek altına alan fedakarlıklara rağmen sorun, çözülmek bir yana, daha da büyümüşse, yaptıklarımızı irdelemek yerine, aynı yolu izlemeye devam ediyoruz.

İşin ilginç yanı hiç kimse yok etmek istediklerini ortadan kaldıramıyor, onu daha da güçlendiriyor ama korumaya çalıştığı bina ciddi hasarlar görüyor. Birisi eline kazmayı alıp yıkıma başlamışsa bilin ki kendi oturduğu binayı yıkacak ve diğerine boş bir alan açacaktır. Eğer milliyetçiler iktidarın bir parçasıysa ülke yabancıların ekonomik kontrolüne giriyor, İslamcıların egemenliği hem tüm iddialarının çürüdüğü hem de terör örgütü olarak algılandıkları bir dönem haline dönüşüyor.

İnşa etmek isteyenler horlanıyor. Sürekli kahramanlık hikayeleriyle yönlendirilen halk yapmayı ayıp, yıkmayı kutsal sayıyor. Sırta mermi taşıyan köylü kadın ülkeye hizmetin en üst değerdeki simgesi sayılıyor. Hiçbir şey bilmeyebilirsin, geriliğin dip noktasında olabilirsin ama bu şartlarda bile imkansız başarılabilsen deniyor. Eğer gerçek buysa bir şeyler inşa etmenin ne gereği vardır ne de faydası. Madde, belirleyici olmak bir yana, insanların ruhunu öldürdüğü için, zararlı da olabilir.

Birisi çıkıp “Fabrika, baraj yapın, tarımın yapısal sorunlarını

çözün, ileri teknoloji kullanın, insanları öğrenen ve inanan değil düşünen bireyler haline getirin” derse dudak bükülüyor ve “Ne kadar ilkel bir kafa, hâlâ dünyayı anlamamış, her yerden oluk gibi para akarken ve kovamızı bunlarla doldurmak varken adam bizi zora sokmaya çalışıyor” deniyor.

Kendilerini hoşgörüyü özdeşleştirenler farklı olana karşı sınırsız bir husumet içinde olabiliyor. Hoşgörülerinin kendileriyle amaç birlikteliği olanlara karşı sergilendiğini, bir bütünün parçasıysanız sizi kabul edebildiklerini görüyorsunuz. “Bak, kolumla bacağım birbirine benzemiyor ama ikisini de seviyorum” diyor. Farklı bir bedenin beyni bile onları çileden çıkarmaya yetiyor.

Düşündüğünü sandığınız insanların iler sürdükleri fikirleri şüpheyle karşılamaya başlıyorsunuz ve aklınıza “Kimin değirmenine su taşıyor?” sorusu takılıyor. Bir değişme varsa bunun kendisinde mi kaynaklandığını yoksa destekçilerinin mi değiştiğini çözemiyorsunuz.

Herkese, varılan sonuçlar sizin mi hedefinizdi yoksa karşı taraf mı amacına ulaştı sorusuna içtenlikle vereceğiniz cevap yaptığının doğru olup olmadığını gösterir de diyemiyorum. Çünkü sürekli hedef ve metot değiştiriyorlar. Bu da her zaman haklı olmaları anlamına geliyor.

Herkesin elinde bir kazma karşısındakinin binasını yıkmaya çalışıyor ama büyük bir gürültüyle çöken kendi binası oluyor. Hiç kimse çıkıp “yaptıklarım bana değil karşımdakine zarar vermeliydi, galiba bir hata yaptım” demiyor.

Sadece yıkarak ve savaşarak bir yere varılamaz. Güvenli bir ortam yaratarak kimsenin saldırmaya cesaret edemeyeceği ya da bir başarı umudunun olmadığı bir yapı kurmak sürekli vatani kurtarmak zorunda kalmaktan daha iyidir. Elinizdeki kazmayı bırakın demiyorum ama inşa etmek gibi bir kavramın da olduğunu hatırlatmak istiyorum.



Bundan sonra manşetlerden, flaş haberlerden çok satır aralarının daha önemli olacağı anlaşılıyor. Yazılan ve söylenenlerin, iktidar yandaşları dışında, olumsuzluklar içermesi sürpriz olmayacaktır.

Bu, Anayasa fırlatma krizi gibi, güncel bir olayın tırmanmasına bağlansa bile sebep daha derinlerde görünüyor. İktidarın çizgisinde ciddi bir değişme olmamasına rağmen ona yönelik tavırdaki bu farklılığın sebebi ne olabilir? Aynı politikaları geçmişte desteklemiş olanlar bugün neden olumsuz davranmaya başladılar?

Böyle bir değişikliğin olacağını tahmin ediyor ve 2005 yılının önemli değişiklikler getireceğini söylüyordum. Sürecin, biraz gecikmeyle de olsa, başladığı anlaşılıyor. Ancak hâlâ karanlık noktalar olduğu gözleniyor. Mevcut siyasi partilerin dışında bir alternatif olmadığı ancak bunların da radikal siyasi altüst oluşa sebep olamayacağı görülüyor. Beklenen oy kaymalarının birini biraz ileriye diğerini bir adım geriye götürebileceği ama güç dengelerinde büyük bir değişimin olmayacağı hesaplanıyor.

Toplumu sürükleyecek bir alternatifi çıkarmaması bir imkansızlıktan çok uygulanmakta olan bir stratejiyi akla getiriyor. Var olanların hiçbirinin sürükleyici olamaması ama bu konuda genel bir beklentinin varlığı ciddi bir çelişki oluşturuyor. Çok sayıda alternatif adayının olduğu ve bunların partileşme çabaları yürüttüğü biliniyor ama onları ete kemiğe büründürecek güçlü bir destek gözlenmiyor. Beklenen bütün bu teşebbüslerin başarısız olacaklarını anlamaları ve güç odaklarının desteğini sağlayacak bir alternatife boyun eğmeleri olabilir mi?

Yeni bir alternatifi Türkiye'nin gelecekteki rolü ile uyumlu olması gerekiyor. Daha açık bir ifade ile bir geçiş sürecinin yükünü taşıyıp sonra tasfiye edilecek cinsten olmaması gerekiyor. Geçmişte DSP, MHP gibi partilerin bir saman alevi gibi parlayıp, kendilerinden

beklenen rolleri oynadıktan sonra yok olmalarına benzer bir süreç öngörülüyor. Bu defa dünya ile uyumlu, iç dinamiklerle barışık ve uzun süreli hedefleri gerçekleştirebilecek bir yapı oluşturulmaya çalışılıyor. Böyle bir yapı toplumun hiçbir kesimiyle özdeşleşmeyen ama hiçbirinin kategorik olarak reddetmeyeceği bir hareket olabilir. Bu herkese mavi boncuk dağıtmaktan farklıdır. Herkese verilecek mesaj “Sizi temsil etmiyorum ama sorunlarınıza yabancı değilim ve onların, en azından bir bölümünü, çözebilirim” biçiminde olabilir.

Toplumdaki farklılıkların ve gerginliklerin kontrollü bir biçimde tırmandırılması ama taraflardan hiçbirinin kesin bir zafer umudunun olmaması onları uzlaşmaya razı edebilir diye düşünülüyor. Çevrede en keskin görüşlerin uçtuğunu ama hiçbirinin gücünün, ne dünya ölçeğinde ve ulusal düzeyde yeterli destek bulamadığı görülüyor.

Böyle durumlarda ya her görüş kendi örgütünü kurar ve rekabet siyasi alana taşınır ya da bir uzlaşma platformunda buluşulur. Toplumdaki gerginliğin üst düzeylere tırmanmasının ve tarafların ayrı örgütlenmelerin çatışma riskini artırması kaçınılmazdır. Bu nedenle gerginlik ve farklılık belli bir düzeye varınca geniş kitlelerin ortak yanlarını ifade eden bir çatı altında toplanılabileceği düşünülüyor.

Seçim barajını düşürmemek isteyenler kararlarını bugünkü yapıya göre verdiler. Farklı bir ortamda bundan en çok kendileri zarar görebilir. Mallarını ortaya döküp onun en iyi olduğunu söylemek bir pazarlama metodudur, bir ihtiyacı yaratmak ama uzun süre insanların bunu bulamaması ve birden bir tek mağazada bu malın bulunduğunun söylenmesi ve herkesin buraya yığılmasının sağlanması da bir başka metottur. Görüldüğü kadarıyla bir alternatif ihtiyacı yaratılmıştır ve mevcut partilerin hiçbirinin bu ihtiyaca cevap vermeyeceği izlenimi yaratılmıştır. Yeni bir mağazanın açılacağını ve önünde uzun kuyruklar oluşacağını sanıyorum. Satılan mal tam istediğimiz gibi olmasa bile hiç istemeyeceğimiz cinsten olmayacaktır.

SES

Bir ülkede kalkınma planı yapmak, ayrıntılar bir yana bırakılırsa, çok kolaydır. Bir liralık yatırımın en çok katma değer yaratacağı alana elinizdeki kaynakları, yani iç tasarrufları ve dışardan sağlayacağınız imkanları yatırırsınız ve böylece gelirinizi en yüksek oranda artırırsınız. Eğer Afrika'nın sıcak bir ülkesiyseniz, bir birim yatırımın en yüksek gelir getireceği alan belki muz yetiştirmektir ya da kahve tarımıdır. Böylece işçilerinizin karnı biraz daha iyi doyar ve işverenler daha lüks bir hayat sürerler. Ama sonuç olarak siz bir muz cumhuriyeti olursunuz.

Türkiye ekonomik açıdan bir muz cumhuriyetidir ve kalkınma felsefesi, gelirini en çok katma değer yaratacağı alana yatırım yapmak suretiyle artırmak üzerine kurmuştur. Başlangıçta olumlu sonuçlar yaratan bu yolun sonu bir çıkmazdır. Çünkü muz yetiştirerek ulaşılabilecek zenginliğin bir sınırı vardır ve bu sınır çok yukarılarda değildir. Türkiye 1960'dan beri halkın en çok ihtiyaç duyduğu malları yurt içinde üretmeye çalışmış ve böylece hayat standardını bir ölçüde yükseltebilmiştir. Zaten halkın en çok ihtiyaç duyduğu mallar, aynı zamanda birim yatırım başına en yüksek katma değer sağlayan alanlardır.

İkinci bir amaç da birim yatırım başına en yüksek istihdamı sağlamaktır. Size yol gösteren bu iki kriter ise, yani en yüksek katma değer ve istihdam ise tuzağa düşmüşsünüz demektir. Çünkü bu yol sizi geri teknolojiye ve dünyanın her yerinde ucuz emekle üretilen malların üretimine götürür. Bu malları yurt dışına satarsanız, en geri ülkelerin ödediği ücretler düzeyindeki bir ücreti işçilere ödersiniz ve işverenleriniz bu ülkedeki işverenler gibi, kendi çevrelerinde büyük ama dünya ölçeğinde cüce kalırlar.

Bulunduğunuz yerden yani alçak bir tepeden ufka bakan insan gibisinizdir. Göreceğiniz ve ulaşacağınız yer yakındır ve sınırlıdır. Oysa önce bulunduğunuz tepeden daha yükseklerle çıkıp oradan dünyaya baksanız çok daha geniş bir alanı göreceksiniz. Bunun ekonomik alandaki karşılığı yüksek teknolojileri kullanan üretim alanlarını hedef seçmek ve kalkınmayı bu temele oturtmaktır.

Türkiye bunu yapmamıştır. En alt düzeydeki ihtiyaçlara cevap veren, yani karnı doyurup sırtı pek tutan malları geri teknolojilerle üretmiş ve bunun sağladığı rahatlıkla mutlu olmuştur. Tarımını bir ölçüde modern hale getirmiş ama topraktaki mülkiyet yapısına dokunmadığı için küçük hatta minik işletmeler tarımın hakim karakteri olmuştur. Sanayide başlangıçtaki şartların işaretine uyarak tekstile yönelmiş ama bunun en ileri düzeyinin bile dünyanın gerisinde kalmamıza neden olacağını hesap etmemiştir.

1980'lere kadar içe kapalı, zorunlu ihtiyaç maddelerini üretimine ağırlık veren ülkemiz, Turgut Özal ile birlikte ve bu yapısıyla dışa açılmak istedi. Ekonomik olarak dünyayla bütünleşmek iki farklı sonucu bir araya getirdi. Dış rekabete açılan ekonomimiz ileri teknolojileri kullanmaya zorlandı diğer yandan ileri teknoloji ürünleri hızla piyasaya girdi. Dış ticaretin büyük ölçüde açık vermesi ve bunun dış borçla finanse edilmesi kaçınılmazdı. Olayın bu boyutunda siyasal hesaplar da devreye giriyordu. Stratejik önemi büyük olan ve

gelecekte büyük çatışmalara sahne olacak bir bölgede ve kilit konumunda olan ülkemizi kontrol altında tutmak, büyük güçler açısından vazgeçilmez bir hedef haline gelmişti.

Türkiye güçlü olduğu iki alanda tam bir açmaz içindeydi. Tarımdaki küçük işletmelerin maliyeti yüksekti ve dünyayla rekabeti imkansızdı. Tarım kesimindeki çok düşük gelirlere rağmen ürünlerimiz dünyayla rekabet edemiyordu. Kaldı ki tarımda en ileri teknolojileri kullanan ülkeler bile, tarım kesiminde çalışanların gelirleri ortalama gelir düzeyine ulaştırmak ve böylece üretimi sürdürebilmek için büyük sübvansiyonlar veriyordu. Yani önce tarımımızı ileri ülkeler düzeyine çıkaracaktık daha sonra, zengin bir ülke haline dönüştüğümüz zaman büyük sübvansiyonları göze alacaktık. Tekstil ve diğer tüketim malları üreten sektörlerimiz ümitsiz bir durumdaydı. Bu malları bizden de fakir olan ülkeler üretip dünya pazarlarına sunuyorlardı. Yani bu sektörde çalışanların fakirlik düzeyini aşması imkansızdı.

En fazla katma değer sağlayan malları en çok istihdam sağlayan teknolojilerle üretmek politikası bizi bir duvara dayamıştı ve hiçbir çıkış yolu gözüküyordu. Eğer politikamızı değiştirip bundan sonra çalışanlarına daha yüksek gelir sağlayan malları üretmek istesek bile, bu alana yatırım yapacak kaynağımız yoktu. Düşük ücret ve kârlarla çalışan ekonomimizin büyük tasarruflar yaratması imkansızdı. Kaldı ki bu kaynakları dışardan sağlasak ve böyle bir sanayi kursak bile ciddi sorunlarla karşılaşacaktık. Büyük çapta istihdam sağlayan tekstil ve benzeri malları üreten kesimde ve tarımda yüksek ücret veremeyecektik ve ülke içinde vahim gelir farkları oluşacaktı. Ayrıca kaynak sadece dışardan sağlanabileceği için ekonomimiz dış kontrole açık hale gelecekti.

Başka bir sorunumuz daha vardı. Yıllarca yatırım ve ara mallarının ithalini teşvik eden ama nihai malları yurt içinde üreten eko-

nomimiz, bu alanda tamamen dışa bağımlı hale gelmişti. Türkiye'nin yeni bir mal üretmesi imkansızdı. Yatırım malları ve ara malları ne üretileceğini kesin olarak belirliyordu ve bu tamamen dışarının tekelindeydi.

Üretimdeki bu çıkmaz şüphesiz finans alanına da sirayet etti. Para politikalarını belirleyen iç kurumların giderek güçsüzleşmeleri parasal operasyonları güçlü dış odakların güdümüne soktu. Döviz kurları, borsa ve faiz hadleri iç dinamiklerce belirlenemez hale geldi ve büyük mali merkezler, bunları belirleyerek ekonomimize yön verdiler.

Sonuç olarak geri teknolojileri kullanarak mal üreten ve bu yolla bir ölçüde refaha ulaşan ülkemiz şimdi bu refahın bir uyuşturucu olduğunu ve bağımlılığının sağlığını tehdit ettiğini gördü.

Maalesef yapılabilecek şey, yok olmasa bile, çok az. Her tarafından güçlü zincirlerle bağlanmış bir insanın, kendi çabasıyla bunu kırmasını bekliyoruz. Sorunumuzu çözeceğini sandığımız şeylerin bir sorun haline geldiğini görüyoruz.

Okuyucu kabus senaryoları yazmak yerine ne yapılması gerektiğini söylememizi isteyecektir şüphesiz. Her şeye rağmen bir yol göstermemiz gerekir.

İlk söyleyeceğimiz şey biraz daha iyi olmaya çalışarak ve bununla yetinerek ilerlenemeyeceğidir. En ileriye hedefleyip bunun için uğraşırsak belki hiçbir zaman en öne geçemeyiz ama arkalarda da kalmayız. Ekonomik gelişme temelde teknolojik gelişmedir ve ekonomi biliminin en zayıf yanı mevcut yapıyı veri alıp bunun içinde hesap yapmasıdır. Ülkeyi yönetenin hedefi bu yapıyı değiştirmektir. Türkiye nedir ve buradan nereye giderim sorusu yanlıştır. Problem şöyle konulmalıdır: Ekonomik olarak kalkınmış bir ülke nasıl olur ve ben ülkenin yapısını buna göre nasıl değiştirmeliyim? Yani yapının içinde düzelme değil düzelmek için yapıyı değiştirmek hedeflenmelidir.

Türkiye'nin bugünkü yapısını bir yana bırakın ve şöyle deyin: Bu yapı hiçbir işe yaramaz, bu binada oturulmaz. Bunun yenisini yapacağım ve eskiye ait hiçbir şeyi kullanmayacağım. Bu yapı benim övüneceğim, kollayacağım bir şey değil. Buna katlanmak zorundayım.

Yani Türkiye'nin içinde ve bugünkü Türkiye'den başka bir ülke yaratın. Bu yapı en ileri teknolojileri kullansın ve en uç hedeflere yönelsin. Çok şey üretmeniz ve dünyayla rekabet edip etmemeniz önemli değildir. Burada mal üretmeseniz bile bilgi ve ufuk üretirsiniz. Türkiye'nin geriliği kaynak yetersizliği değildir. Çünkü dünya-daki tek kaynak insandır ve eğer burada gerekli insanı yetiştirirseniz bütün sorunları çözersiniz.

Mevcut yapının insanların bunlara geçit vermeyeceğinden korkmayın. Bilgiden daha büyük güç, akıldan daha etkili silah yoktur.



Demokratik yönetimlerde halkın iradesi olarak yansıtılan ve seçimlerle ortaya çıkan sonuçlar sadece bir yankıdan ibarettir. Yani siz halka ne söylerseniz, neye inandırırırsanız seçim sonuçlarında onu görürsünüz.

Şüphesiz halk her söylediğinizi tekrarlamaz. Onun tarihsel birikimi ve sosyolojik yapısı önemli sınırlamalar getirir. Ancak bu aşılamayacak bir engel değildir. Her düşünce ve proje onun reddetmeyeceği bir biçime sokulabilir. Yapacağınız şey isteklerinizi, sadece biçimsel olarak, onun şartlanmalarına uygun hale getirmektir. Böylece onu düşmanlarına hizmet eder, sevmediklerini yapar hale getirebilirsiniz.

Halk bir dağ gibidir. Eğer üzerine bir yol yapacaksanız onun biçimini göz önünde tutmak zorundasınız. Ancak yolu hiçbir zaman o yapmaz.

Siyasal örgütlenmeler, söylendiği gibi, halkın aşağıdan yukarıya oluşturduğu yapılar değildir. Yukarıdaki bir güç, kendi amaçlarına uygun düşen bir ideolojiyi, çoğu zaman büyük ölçüde deforme ederek, siyasal yapının temeli olarak alır ve bunu kendi amaçlarına hizmet edecek hedeflerle donatır. İkinci aşama bu yapının halka ulaştırılması ve benimsetilmesidir. Kitle iletişim araçları zaten bu amaca uygun olarak şekillendirilmiştir ve her zaman yukarıdaki gücün emrindedir.

Yukarıdaki güç ekonomik ve siyasal bir komplekstir ve bu iki boyut birbirinin ayrılmaz parçalarıdır. Biri diğerini yaratır ve besler. Ekonomik güç küçücük bir taş parçasıyken karlı bir dağın yamacını andıran siyasi alanda yuvarlanarak büyür ve önüne gelen her şeyi siler süpürür.

Ekonomik gücü elinde tutanlar halkı istediği biçimde eğitir, kitle iletişim araçlarıyla şartlandırır, dostlarını ve düşmanlarını belirler ve en önemlisi toplumsal kahramanlar yaratır.

Söylenenlerin iki niteliği vardır: Birisi söyleme biçimi, ikincisi içeriktir. İçerik, belirleyici olmasına rağmen çok önemli değildir. Eğer İslamcı bir kitleye sesleniyorsanız şarkınızı ilahi formunda, liberallere hitap ediyorsanız popçu bir melodiyle seslenirsiniz. Her ikisinin sözleri aynı olabilir.

Mesela Necmettin Erbakan kitlelere ABD karşıtı söylemleri hangi biçimde sunduysa, onun tabanına hitap eden AKP aynı melodileri kullanarak ABD yanlısı bir politika izleyebildi. Aynı şey ANAP için de geçerliydi. ABD'ye yakın AB'ye uzak olan Turgut Özal politikaları, Mesut Yılmaz'la tepe taklak edildi ama kitleler hiçbir tepki göstermedi.

Aslında demokrasi ekonomik gücü elinde tutanların birden fazla olması ve bunların kendi aralarında rekabet etmesinden ibarettir. Eğer ekonomik güç tek elde toplanmışsa halkın eğitim ve refah dü-

zeyi ne olursa olsun, siyasi otorite tekleşir ve totaliter yönetim kaçınılmaz olur.

Bugün petrol zengini ülkelerde, refah düzeyinin yüksek olmasına rağmen çağ dışı yönetimlerin sürdürülebilmesinin nedeni ekonomik gücün, devlet haline dönüşmüş küçük bir zümrenin elinde olmasıdır.

ABD'nin Irak'taki diktatörlükten şikayet etmesi ve burada demokratik bir yönetim arzuladığını söylemesi anlamsızdır. Olacak şey bir diktatörün gidip yerine başka birinin getirilmesinden ibaret olacaktır.

Bu gibi yönetimlerin de olmazsa olmaz şartları vardır. Böyle bir yönetim üç ayak üzerine oturur: Birinci ayak meşruiyeti tartışılmayan bir liderin varlığıdır. Bu lider ya krallar gibi kutsal bir nedenle varolur ya da bir kahraman olmalıdır. İkinci ayak, eğer lider bir kahramansa, onu destekleyen bir efsanenin varlığıdır. Üçüncü ayak ciddi bir düşmanın varlığıdır. Bu tehlikenin gerçek olup olmaması önemli değildir. İnsanlar farelerden de korkar.

Mesela Türkiye toprakları üzerinde bir Ermeni devletinin kurulabileceğinden ciddi bir biçimde endişe edebilmektedir. Geçmişte Arnavutluk'un ülkemize komünizmi getirebileceği, devletin ilgili kurumlarının bile reddetmediği bir tehdit idi

Kahraman lider bir ülkenin varlığının teminatıdır. Ona karşı gelmek onun kazandığı zaferi de reddetmek anlamına gelir ve bu vatana ihanet olarak algılanır. Kahramanın ölümünden sonra, yerine gelenler, kahramandan nefret bile etseler onun adını kullanmaya devam ederler ve kendi politikalarını onun yarattığı efsanenin içine monte ederler. Stalin, Lenin'den hiç hoşlanmadığı halde, icraatlarını onun heykellerinin gölgesinde sürdürmüştür.

Bugün Irak'ta kurulması düşünülen yeni rejimin bir kahramana ve bir de zafere ihtiyacı vardır ama bu aşamada böyle bir şey ufukta gözükmemektedir.

Bu gibi durumlarda sonuca iki kademeli bir operasyonla ulaşılır. Birinci aşamada mevcut yapı dağıtılır ve ülke ciddi bir yenilgiye uğrar. Yenilenlerin yönetmesi imkansızdır ve onlar sahneden çekilir. İkinci aşamada kahraman ortaya çıkar ve kazandığı zaferle taçlandırılmış olarak yönetime geçer. Öyleyse Irak'ta oyunun ikinci bir perdesi daha olmalıdır. Bu sahnede Irak birini yenecektir ve endişem bu iş için seçilen hedefin Türkiye olması ve bu amaçla Kürtlerin kullanılmasıdır.

Aynı şey Afganistan için de geçerlidir. Karzai hükümetini ülkede istikrarı sağlaması ve kalıcı olması mümkün görünmemektedir. Kendi efsanesini yaratacak bir kahraman uzun süreli bir çözüm yaratabilir. Umarım Türkiye ve oradaki birliklerimiz bu efsanenin kötü adamı rolünü üstlenmezler.

Ekonomik gücün birden fazla aktöre dağılması halinde yeni bir sorun ortaya çıkar. Bu ekonomik güçlerin hepsi veya bir kısmı başka ülkelerin kontrolünde olabilir. Eğer kontrol eden ülke tek ise fazla bir sorun çıkmaz. Ülke kendisini bağımsız zanneder ama gerçekte başkası tarafından yönetilmektedir ama ülkede istikrar vardır. Birden fazla ülkenin etkisi söz konusu ise veya bir ülkedeki çatışan taraflar, bu çatışmalarını kontrol ettiği ülkeye taşımışsa istikrar bozulur. İnsanlar birbirinin boğazına sarılır. Hatta çatışan taraflar, kendi aralarındaki barışçı rekabetin, burada kanlı bir boğuşmaya dönüşmesinden rahatsız olmazlar.

Bu bir ülkenin yabancı ekonomik güçlerin faaliyetlerini yasaklaması gerektiği sonucunu doğurmamalıdır. Ancak bunların ekonomik boyutu aşan ve siyasi hedefleri olan faaliyetleri kontrol altında bulundurulmalıdır. Ancak bu işi yapacak olan bürokrasi, yabancı güçlerin ilk hedefidir. Onlar para gücü kullanılarak satın alınır, alınamayanlar bertaraf edilir.

Bir ülkenin tüm insanları ve politikacıları dünyayla içi içe ya-

şarlar. Bunun engellenmesi gereksizdir hatta zararlıdır. Ancak bürokrasi mutlaka dış etkilerden soyutlanmalıdır. Bürokratik yapı geçirgenliği sıfır olan bir zarfla korunmalıdır. Türkiye'nin bu noktada ciddi bir zaafı olduğu söylenebilir.

Halk kendi şarkısını söylemez. Duyduğunuz ses yönetenlerin sözlerinin bir yankısıdır. Sözleriniz yankılanacak dağın doğasına uygun olmalıdır ve bu ses sizin sesiniz olmalıdır.

Türkiye'de yankılanan ses giderek bizim sesimiz olmaktan çıkıyor hatta herkesin bağırıp çağırdığı bir curcunaya dönüşüyor. Kitle iletişim araçları, halkın eğilimlerini hesaba katmadan, kendi bildiklerini okudukları için, giderek sesleri hiçbir yankı vermiyor. Yabancı güç odakları İstanbul Boğazı'nın iki yakasında oturan kişilerle kurdukları diyalogla ülkeyi yöneteceğini sanıyor. En çok oyu alan partinin yöneticileri bile halkla onları, iktidara taşıyan güç odakları arasında bocalıyor hatta kendi tabanından korkuyor. Bürokrasi, aslında kendisini aşk derecesinde seven halkıyla arasına anlamsız semboller koyuyor ve ondan uzaklaşıyor. Halk yapayalnız ve kendisinde yankılanacak tanıdık bir ses arıyor. Herkesin bir şey söylediği ama hiçbiri kendi türküsüne benzemeyen sesler dağın böğründe boğulup kalıyor.

Yapacağımız şey çok açık. Halkı düzelterek veya değiştirerek devleti güçlendiremezsiniz. Bir ülkenin zenginliği halkın çalışkanlığının sonucu değildir ve halkımız hiçbir iyi şeyin yapılmasını engellemiyor. Bu mermerden en iyi heykelleri yontabilirsiniz. Eksik olan usta bir heykeltıraştır. Yani devleti yeniden düzenlemek gerekir.



Bazıları ülkenin geleceğini belli bir dünya görüşünün ödünsüz uygulamasında ararlar. Bir başkası kutsal olanı gözetmenin bütün sorunların çözümü olduğuna inanır. Oysa karşılaştığımız sorunlar

ne ideolojiktir ne de uhrevi bir yanı vardır. Dünyaya yön veren güç odakları belli bir projeyi uygulamaktadır ve olaylar tamamen dünyevi ve siyasidir. Olaya bakış daha başından yanlıştır. Birilerinin masa başında ve bir hesap sonucu yarattıkları olayları, onların mantığının dışında anlamlandırmak ve hedeflerinin ideolojik veya inanç boyutunda olduğunu sanmak yanlış bir başlangıçtır ve bu yanlışlık sonuna kadar sürer.

Dünyada yeni bir denge arayışı Batı kaynaklıdır ve yapılan hesaplar duygusallıktan ve inançlardan bağımsızdır ve sadece rasyo-neldir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan denge bozulmuştur ve bir yeni denge aranmaktadır. Kimse Türkiye'deki rejimin laik ve ya dindar oluşu ile en alt düzeyde bile ilgilenmemektedir.

Başkaları açısından önemli olan Türkiye'nin yeri ve burada oynayacağı rolden ibarettir. Bu konuda karar verildikten sonra kontrolün nasıl sağlanacağı hesaplanır ve bu hesapta hangi tarafın desteklenmesi uygun görülürse o tarafa oynanır. Daha açık bir ifade ile önce ideoloji değil amaç belirlenir ve bu amaca en uygun olan seçilir. Hiçbir düşüncenin önceliği yoktur ve eğer ağaca tapanlara oynamanın daha uygun olduğuna karar verilirse tercih o yönde kullanılır.

Bu nedenle herhangi bir dünya görüşünün sahipleri düşüncelerinin doğruluğuna güvenerek kazanmayı umamazlar ya da destek bulamazlar. Önemli olan etkinliklerdir.

Türkiye'de laikçiler diye anılan dünya görüşü, yanlış olduğu için değil, etkisiz olduğu için zemin kaybetmektedir. Kitlelerin beklentisi ile onların verdikleri arasında bir uyum yoktur. Halk maddi ve manevi alanda daha iyi bir hayat sürmek istemektedir. İlericiler maddi refahı tamamen unutmuş görünmekte ve kendilerini törensel bir dünyaya hapsedmektedir. Halk onların söylemlerinde gelecek değil övünülecek bir geçmiş bulmaktadır. Başarılar adeta İstiklal Sa-

vaş'nda durmuş gibidir. Gelecek, geçmişteki başarıları hatırlamaktan ibaret sayılmaktadır. Dünya ne kadar değişirse değişsin, bakış açısı aynı kalmaktadır.

Türkiye'de kimse ne Cumhuriyet'le ne de onu kuranlarla hesaplaşmak niyetinde değildir. Ama bir kesim bu niyette olan büyük bir kitlenin var olduğunu sanmaktadır. Oysa rejim karşıtı saydıkları tam egemenliği sağlasa bile, belki törenler aynı düzeyde olmayabilir ama Cumhuriyet'in kurucuları daha içten saygı görürler.

Burada büyük bir bencillğe ve bunun kötü sonuçlarına işaret etmek gerekir. Devrimciler düşüncelerini kendilerine mal etmemekte, onu Cumhuriyet'in kurucularının talebi olarak yansıtmaktadır. Oysa düşüncelerindeki sığlık ve ufuksuzluk tamamen kendi eserleridir. Son derece dinamik ve riskli kararların verildiği bir dönemin insanlarını, kendi statik dünyalarının bir benzeri saymaları haksızlıktır ve onları halkın yanlış anlamasına neden olmaktadır.

Cumhuriyet'in kurulduğu yıllar sadece bir başarının olduğu zaman dilimi değildir. O günler aynı zamanda eşine az rastlanabilir bir yenilgiyi izleyen yıllardır. Yapılanların ne kadarının bizim irademizin sonucu ne kadarının ödün olduğu bilinmemektedir. Bu nedenle yapılanların korunması değil zihniyetin sürdürülmesi gerekir. Daha açık bir ifade ile Atatürkçülük, o dönemde yapılanları korumak değil, aynı düşünce sistematığını sürdürebilmektir. Bugün, şartlar gereği, hiç istemediğimiz bir sürü şeyi yapmak zorunda kalıyoruz. Dünya şartları bizi IMF politikalarını izlemek zorunda bırakıyor. Oysa bunların bir ödün olduğunu hepimiz biliyoruz. İlerdeki nesiller bunları tekrarlamak zorunda değildir.

Cumhuriyet'i sadece bir başarı öyküsü olarak alır, o dönemde kaybettiğimiz yerlerin yirminci yüzyılı belirlediğini göz ardı edersek olay doğru anlamış olmayız. Bu yüzyıl Batı dünyasının mutlak egemenliği altında geçmiştir ve bu yüzyılı şekillendiren ekonomik gü-

cün kan damarlarında terk ettiğimiz topraklardan çıkan petrol dolmaktadır.

Yenilgi, çoğu zaman, bir anda veya bir dönemde yapılan hataların sonucu değildir. Çok uzun zamanlar içinde oluşan birikimler yenilgiyi kaçınılmaz bir kader haline getirebilir. Osmanlı'nın yenilgisi ve tasfiyesi böyle bir birikimin sonucudur ve başarı şansı yok gibidir. Yenilginin gerçek sebebini aramak yerine o dönemin insanlarını itham etmek bizi rahatlatılabilir ama geleceğe ışık tutmaz. Bugün de her tarafından zincirlenmiş gibiyiz ve bize dikte edilen şartları kabul zorunda olduğumuzu hissediyoruz. Bu durum bugünkü yöneticilerin eseri midir yoksa uzun yılların bir birikimi midir?

Yıllarca mili dava olduğunu söylediğimiz Kıbrıs'ın kaderini, son tahlilde, BM Genel Sekreteri Annan tayin edecektir ve tarafların taleplerinin hiçbir anlamı olmayacaktır. Bu durumu iktidarın aymazlığı mı sayacağız yoksa yıllardır sürdürülen politikaların doğal bir sonucu mu sayacağız?

Türkiye, bugün, iki şeyi belirlemek durumundadır: Birisi kimliği ikincisi dünya üzerindeki konumu ve rolü. Kimliğimiz tarihsel kimliğimizin bir uzantısı mı olacaktır yoksa yeni bir kimlik mi tanımlayacağız? Her ikisi de mümkündür ve bunların sadece bizi değil dünyayı da, belirli ölçekte etkileyeceğini kabul etmemiz gerekir. Kendimizi Batı dünyasının bir parçası sayıp onların içinde erimek mümkündür. Burada erimeyi olumsuz olarak kullanmadığımı da belirtmek isterim. Bu geçmişteki misyonumuzun tamamen tasfiyesi anlamına gelir ama bugüne kadar uyguladığımız politikanın da bir devamı niteliğindedir. Ya da geçmişteki kimliğimizi, gücümüz ölçüsünde sürdürmeye devam ederiz. Bu ne başkaları için bir tehdit ne de husumet içerir. Sadece dünyayı farklı biçimde algılayan, başka bir yaşam felsefesini ifade eden seçenektir. Bu kimlik başkaları için bir tehdit değil, onları olumlu yönde etkileyebilecek bir farklılık olur.

Dünya üzerindeki yerimiz, rakip güçlerin birinin yanında ve hatta kontrolünde olabilir. Mesela bu günkü tercihimiz ABD'nin izinde gitmek olarak belirlenmiş gözükmektedir. AB'ye üyelik bu seçeneğin alternatifi değil onun bir parçası niteliğindedir. Ayrıca bu konum, Birinci Dünya Savaşı'ndan beri, Batı'nın bize biçtiği rolle uyumludur.

Ama Türkiye kendine başka bir rol de biçebilir. Dünyanın yeniden şekillendirilmesinde edilgen ve kabul eden değil, teklif eden ve sorumluluk üstlenen konumda olabilir. Bunun için yeterli gücümüz olmadığı, büyük güçlerin yanında bizim herhangi bir etkimiz olamayacağı iddiası doğru değildir. Rol oynamak baş rolü oynamak değildir. Türkiye belirleyici konumda olmayabilir ama herhalde etkileyici bir rol üstlenebilir. Üstelik bir ülkenin gücünü ölçen tek bir kriter de yoktur. Mesela İngiltere ne dünya üzerinde belirleyici bir ekonomik güce sahiptir ne de askeri açıdan diğerlerini zorlayabilir. Ama güçlü bir devlet yapısı ve tarihsel birikimi, İngiltere'yi diğerleri kadar etkin kılabilmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu imkanlar İngiltere'den daha az olmamasına rağmen etkileme gücü ölçülemeyecek kadar alt düzeydedir. Bunun tek sebebi Türkiye'nin etkin bir devlet örgütlenmesine ve geleneğine sahip olmamasıdır. Bürokrasisi başarıya değil ideolojik ve çıkar ilişkisine göre şekillenmiştir. Profesyonellik ikinci plandadır. Siyasi kadrolar, abartılı bir demokrasi anlayışı yüzünden, devletin içinden değil dışından gelmektedir ve yönetim için gerekli formasyona sahip değildirler. Siyaset anlayışları dünya boyutunda olamamaktadır. Seçilme endişesi yönetme arzusunun daima önündedir.

Toplumdaki genel olarak gözlenen maddi açlık duygusu, siyasilere en önemli hedefinin zenginleşme olmasına yol açmaktadır. Batı'da, devletin belirlediği yöneticileri halka onaylatmak olarak algılanan seçimler, Türkiye'de farklı bir biçimde gerçekleşmekte ve sürpriz sayılacak kimseler iktidar olmaktadır. Üstelik ekonomik gü-

cü ele geçiren dış odakların siyasal iktidarı tümüyle belirlemeleri mümkündür.

Türkiye’de devlet farklı bir anlayışla yeniden şekillenmelidir ve şu anda dışarının etkilerine hatta belirlemesine tamamen açık olmaktan kurtarılmalıdır.



Demokratik yönetimin halkın iradesini yansıttığı, böyle bir yönetimin en doğru kararları vereceği varsayılr. Bu yargılar içimizde hoş duygular yaratmakla birlikte doğrulukları çok şüphelidir. Bir yönetimin halk oyuyla seçilmesi, böyle bir yönetimin halk tarafından oluşturulduğu anlamına gelmez. Demokrasi oyununun bir tarafında halkın seçimi varken diğer tarafında kimlerin seçim yarışına katılabileceğini belirleyen kurallar ve olgular vardır.

Partilerin hangi ilkeler çerçevesinde kurulabileceği, neleri savunabileceği kanunlarla belirlenmiştir. Bu kurallar çok dar bir çerçeve çizer. Öyle ki çoğu zaman bu alan bir diktatörün sınırlarından daha dardır. Demokrasi, hakim ideolojiye karşıt düşüncelere hukuki veya fiili engeller koyar. Yönetime belli bir dönemde hakim olan bir gücün tercihlerini yansıtan anayasalar, değiştirilmelerini engelleyen hukuki ve fiili tedbirleri almıştır zaten. Aslında korunan soyut bir kurallar dizisi mi yoksa bir zümre veya sınıf mı sorusu da cevapsızdır.

Siyasi partilere dar bir hareket alanı bırakılmakla kalınmaz. Bir hareketin partileşmesi için ciddi bir parasal desteğe ihtiyaç vardır. Böyle bir mali gücün bireylerden toplanması imkansız olduğundan, siyasal bir hareket bir sermaye hareketine dönüşür. Siyasi mücadele, sermayedarların piyasadaki mücadelelerinin bir uzantısından ibarettir. Bir siyasal hareketi destekleyen sermaye gücü eğer piyasada tasfiye edilirse artık siyasal planda mücadeleye gerek bile kalmaz.

Ülkemizde son ekonomik krizle birlikte batırılan ekonomik güçler aynı zamanda siyasal bir tasfiye anlamına da gelmektedir. Yani siyasi mücadelenin bir seçimle bitmesi şart değildir. Çatışan taraflar halkın hakemliğine başvurmadan da sonuç alabilirler.

Seçim, çok katı kuralları olan bir ön elemeyi geçenler arasında yapılır. Yani halk demokrasi sofrasında istediği yemeği yiyemez. Birileri tarafından önüne konanlardan birine razı olmak zorundadır.

Eğer ekonomik güçler ülke dışıyla bağlantılı ise sorun yeni bir boyut kazanır. Dünya üzerindeki güç odakları yarışın bir parçası haline gelirler.

Siyasal mücadelede başka aktörler de vardır. Bürokrasi, yönetimin önemli bir parçasıdır ve siyasilerden daha yerleşik bir konumdadır. Üstelik siyasetçilerle bürokratlar arasında ilişki açıklıkla bilinmemektedir. Görünürde siyasetçiler bürokrasiyi yönetmekte ve yönlendirmektedir, ancak yönetimin her kademesindeki bürokratların geniş bir hareket alanı vardır. Bazen yönetenler yönetilenler konumuna gelebilir. Özellikle istihbarat servislerinin artan faaliyet alanları, görevlerinin gizliliği ve kontrol imkanının olmaması, toplum mühendisliğini sadece başka ülkelerde ve siyasetçilerin istediği istikamette yaptıklarını söylemeyi zorlaştırmaktadır. Bazen bu servisler kendi ülkelerinde büyük değişimlerin sorumlusu olabilmektedir. Mesela SSCB'nin dağılmasında ve Rusya'nın dünya üzerindeki yeni konumunun belirlenmesinde Rus gizli servisinin baş rolü oynadığı, değişimin onlar tarafından planlandığı söylenebilir.

Silahlı kuvvetler, her ülkede aynı derecede olmasa bile, her ülkenin yönetiminde etkin rol oynamaktadır. Savaş gibi bazen bütün dünyanın çehresini değiştirecek olaylarda askerler belirleyici rol oynayabilmektedir. Mesela 1991 de Irak'a yönelik bir harekatı, Özal'a rağmen, askerler engellemiştir.



Kuzey Irak'ta şimdilik federal yapıya razı ama bağımsızlığı he-defleyen bir Kürt yapılanmasından söz ediliyor ve ülkemizde te-dirginliğe neden oluyor. Acaba bir toplumun devlet olabilmesi için aynı soydan gelen insanların bir araya gelmesi yeterli midir? Kürtlerin devlet olması gasp edilmiş bir hakkın elde edilmesinden mi ibarettir?

Kurulacak yapının ekonomisinin petrole dayalı olacağı ve zen-gin Kerkük petrol yataklarının ülkeyi ayakta tutacağı hesaplanıyor. Bu hesap ne ölçüde geçerlidir?

Bir ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin değeriyle elde edilen gelirler birbirine denktir. Petrol bir üretim sayılamaz. Üretim ve pa-zarlama maliyetlerini aşan kısmını bir çeşit rant saymak ve onu milli gelir hesaplarında ayrı bir yere koymak gerekir. Bir ülkede petrol gelirine bağlı olarak oluşan diğer gelirler de petrolün değerini yitir-mesiyle birlikte yok olur. Yani ekonomisi petrole dayalı ülkelerin ekonomik açıdan anlamsız hale gelmesi petrolün ömrüne bağlıdır. Bu sürenin uzun olmadığı ve yakın sayılacak bir dönemde alternatif enerji kaynaklarının devreye gireceği anlaşılmaktadır. O zaman pet-rol zengini ülkeler ne durumda olacaktır?

Şöyle bir hesap yapılabilir. Petrol ve petrol gelirlerinden kay-naklanan üretimler bir hesapta diğer üretimler başka bir hesapta gösterilir. Petrol gelirleri bir çeşit transferdir ve bunun süresi sın-ırlıdır. Bu süre sonunda ülkenin geliri diğerlerinden ibaret hale gelir ve bunun miktarı çoğunlukla sefalet düzeyindedir. Kısa bir süre içinde petrol gelirlerini kullanarak bir sanayi yaratmak müm-kün değildir. Ne insanların eğitim düzeyi ne de piyasa şartları bu-na imkan vermez.

Bu gibi ekonomik yapılar hastadır ve ani çöküşlerle tükenirler. Arkada zengin ülkelere yerleşen bir avuç zengin ve çok sayıda sefil insan bırakırlar.

Türkiye'nin güneydoğusu da farklı nedenlerle benzer bir yapıya sahiptir. Bu bölgede kişilerin elde ettiği gelirler bölgenin üretiminin çok üstündedir. Yani bölgedeki tüm üretim yüz birim ise kişiler bin birim gelir etmektedir. Bunun kaynağı sınır ticareti, merkezden transfer edilen paralar, üretici olmayan bayındırlık yatırımları ve devlet harcamalarıdır. Her türlü kaçakçılık da buna dahil edilebilir. Bu bölgede de bir transfer ekonomisinin geçerli olduğu söylenebilir.

Bu gibi ekonomilerin temel özelliği gelirin üretim süreci içinde oluşmaması ve geniş kesimlerin herhangi bir gelirin olmamasıdır. Gelirler sınırlı sayıda insanın elindedir ve bu bir biçimde halka dağıtılır. Daha açık ifadeyle gelir elde etmek parası olana bağıllık ve yakınlıkla mümkündür. Bu, para sahiplerinin siyasi açıdan da güçlü olmasını sağlayan bir mekanizmaya dönüşür.

Türkiye güneydoğudaki yapıyı değiştirecek yerde oraya kaynak transfer ederek düzeni sağlayacağını düşünmüştür. Bu ters sonuçlar yaratan bir uygulamadır ve gelirini sürdürmek isteyenler bölgede çatışmaların sürmesine muhtaç hale gelmiştir.

Ekonomiyi sadece rakamlardan ibaret sayıp şuraya şu kadar destek sağladık demek yeterli değildir. Asıl mesele sorunları çözen ve yeni sorunlar yaratmayan bir model üretebilmektir. Ortam her türlü olumsuzluk için elverişli iken olanlardan şikayet etmek ve bunu insanların yanlış davranışlarıyla açıklamak tutarlı değildir. Bölgedeki bugünkü ekonomik yapının sorun yaratmaması bir mucize olur.

Piyasa ekonomisinin özü üretimde rekabet ve serbest piyasa koşulların oluşmasıdır. Transfer ekonomileri, yeraltındaki servetlerin birileri tarafından paraya dönüştürülmesi ve bazı kişilerin bundan pay alması bu düzenin özüne uygun değildir. Piyasa ekonomisinde geniş halk kitleleri işçidir ve üretim sürecinde gelir elde ederler. Üretim olmayan yerde nasıl gelir elde edilebilir?

Siyasi hareketler incelenirken ekonomik yapının da göz önünde tutulması gerekir. Bu sadece militanlar parayı nerden buluyor sorusuna cevap aramaktan ibaret olmamalıdır.



Hepimizin üzerine titrediği, uğruna hayatımızı feda edebileceğimiz bir kimliğimiz var. Bu kadar önem verdiğimiz bu kavramın ne belli bir kriteri var ne de zaman içinde değişmeden kalır. Bir zamanlar sağcı ve solcu olarak sınıflandırılır ve bu ayrım çerçevesinde can alır, can verirdik. Bir komünist, diğer vasıfları ne olursa olsun, bir sağcı için ölümü hak etmiş sayılırdı. Bir zamanlar kişisel bir özellik sayılan dindarlık şimdilerde toplumsal bir kimliğe dönüştü ve insanlar düşmanlarını din kriterine göre belirlemeye başladı.

Uğruna her şeyi göze aldığımız kimliğimiz buz üzerine yazılmış bir yazı kadar gerçek ve dayanıklı. Bir insanın kısa ömrü içinde bile bir yenisi yazılırken diğeri erir gider. İnsanlık bu kadar etkili ama aynı zamanda bu kadar geçici bir başka kavram icat etmedi. Üstelik kimlik çok anlamlı olmayabilir. Bugün insanları, biraz tahrik ederek, tuttukları futbol takımlarına göre ayrıştırır ve savaştırabilirsiniz. Böyle bir savaş, kullanılan sloganlar dışında, ne şiddeti ne de sonuçları açısından, diğerlerinden farklı olmaz. Kazanan taraf siyasal iktidarı ele geçirir ve zaten amaç budur.

Kimlik buna rağmen tamamen keyfi olarak belirlenemez. Kimlik bir simgedir ve asıl önemli olan bu kimliğin hangi somut hedeflerle doldurulduğudur. Yani bugün siyasal İslam dediğimiz şey sadece Müslüman olmayı içermez. Onun siyasi hedefleri, ittifakları ve düşmanlıkları bu kimliğin içinde saklıdır ve herkes siyasal İslam dendiği zaman bütün bunları da hesaba katar.

Türkiye, kuruluşundan beri, vatandaşlığa dayalı bir kimlik oluşturmaya çalışmış ve bu konuda önemli bir sorun yaşamamıştı.

Şu anda bu kimliğin yetersiz kaldığı ve yeni kimlik arayışlarının olduğunu görüyoruz ama bunun nedenini bilmiyoruz. Bazı insanların Kürt kökenli oluşunun ve kötü niyetli yabancıların tahriklerinin bu arayışın gerekçesi olduğunu düşünüyoruz ama yanılıyoruz.

Bir kimlik ülkenin siyasi yapısıyla uyumlu olmalıdır. Ulus devlet tek kimlikli vatandaşlardan oluşur ama bir yandan ulus devlet kavramından vazgeçip diğer yandan onunla uyuşan bir kimliği sürdüremezsiniz. Ekonominizi dünya ile bütünleştirip, bir büyük bütünün parçası haline getirirken insanları ulus devletin sınırlarına hapsetmek mümkün değildir. Burada ne ulus devleti ne de dünyayla bütünleşmeyi savunuyor değilim. Sadece kimliğinizle ekonomik yapınız arasında bir uyum olması gerektiğini söylüyorum. Bu konuda kendinizi kandırmak mümkündür ve göbeğini açıp pop müziğiyle dans eden tesettürlü kıza benzersiniz.

Türkiye’de ortak kimlik ne olmalıdır sorusuna cevap vermek için ortak hedef nedir sorusu cevaplandırılmalıdır. Liberal görüş insanların düşüncelerine herhangi bir kayıt koymamayı gerektirir. Hem bu düşüncüyü savunup hem de bazı şeylerin yazılmasını ve söylenmesini yasaklamak çelişkidir. Savunulan demokrasinin sadece siyasi güce ortak olan bürokratik yapıların tasfiyesi amacıyla istendiğinin herkes farkındadır. İstenmeyen düşüncelerin söylenmesini engellemek için para gücünün bir şantaj unsuru olarak kullanıldığını birçok kişi yaşayarak görmektedir. Demokrasi bir amaç değil hedefe varmak için kullanılan bir araç konumundadır.

Ekonomik gücün devri ve bu amaçla yapılan özelleştirmelerin en önemli amaçlarından biri de devletin, dolayısıyla bürokrasinin gücünü sınırlamaya yöneliktir ve bu uygulama ulus devlet kavramıyla çatışır.

Sözün özü şudur: Ortak hedefler belirlenmeden ortak kimlik oluşamaz. Bu dünyanın geleceğini ve bu gelecekte ülkemizin yeri-

nin ne olacağını belirlemeye bağlıdır. Bu konuda iki seçenek vardır. Ya büyük bir bütünün parçası oluruz ve kendi kimliğimiz bir alt kimlik düzeyine iner ya da yeni yapılanmada, ikincil de olsa, bir aktör oluruz ve içinde bulunacağımız ittifaklar sistemiyle çelişmeyecek bir kimlik oluştururuz. Henüz buz oluşmadı ki üzerine yazı yazalım.



Bir savaşta her gün binlerce kişinin ölmesi yadırganmaz ama barış zamanında birkaç kişinin yitirilmesi olağanüstü sayılır. Her olay içinde bulunan şartlara göre anlam kazanır. İlk işimiz bugün içinde yaşadığımız dönemi doğru tanımlamaktır. Her olay geçmişte yaşadıklarımıza göre tanımlanıyor. Oysa gerçek hayatta hiçbir şey bir tekrar değildir.

Geçmişte savaşlar hasımların direnişini kırmak ve onu sizin iradenize tabi kılmak için fizik varlığı hedef alırken şimdi bunun gerekli olmadığı, onların davranışlarını kontrol ederek aynı sonucun elde edileceği düşünülmektedir. Varılmak istenen sonuç aynıdır ama sadece metotlar değişmiştir. İnsanları yok etmek yerine onları birer robot haline getirmenin daha etkili olduğu düşünülmektedir.

Tüm savunma tedbirleri geçmiş mücadelelere göre düzenlendiği için yeni saldırılara karşı çoğunlukla uygun karşılık verilememektedir. İnsanlar bir eylemin saldırı mı yoksa iyiliği için yapılmış bir eylem mi olduğunu kestirememektedir. Tüm kavramlar çift anlamlı hale gelmiş, bir şeyi çok iyi görenler kadar onun yıkıcı bir saldırı olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Mesela milliyetçilik ülkeyi korumak için vazgeçilmez bir duygu da olabilir veya bir ayrışmanın aracı olarak da kullanılabilir.

Yeni savaş biçimi yeni savunma metotlarının geliştirilmesini gerektirir. Bunun ilk adımı herhangi bir eylemi ya da olayı sonuçlarıyla

la değerlendirmektir. Bir terör eylemini hedef aldığı kişilere, eylemi yapanların kimliğine bakarak değil yaratacağı tepkilerin ne olacağını belirleyerek anlamlandırmaktır.

Bugünlerde ırk temeline dayanan birçok eylemle karşılaşyoruz. Geçmişte söylenmesi bile büyük suç sayılan Kürt sözcüğü bugün günlük hayatın bir parçası haline geldi. 6-7 Eylül olayları, yıllar sonra tartışmaya açıldı. Bir din adamının Ermeni soyundan geldiği ileri sürüldü. Azınlık vakıflarının mallarının iade edileceği anlaşılıyor. Bütün bunları, kimileri, ülkeye yönelik bir saldırı olarak algıladı ve Türkiye'yi bölme planlarının bir parçası olarak değerlendirdi.

Olaya bir başka açıdan da bakılabilir ve tam tersi sonuçlara varılabilir. Eğer Türkiye, bölgesinde etkili bir güç olacaksa, çevresiyle farklılaşmamalı, onları hasım ya da yabancı saymamalıdır. Bu, sınırlarını aşan bir ideolojiye ve farklılıkları hissettirmeyen bir anlayışa sahip olmasıyla mümkündür. Öyleyse onun zaten çoğulcu bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkarılmalı ve daha geniş bir coğrafyanın merkezi konumuna getirilmesi sağlanmalıdır. Böyle bir gücün, dünyadaki güç odaklarından bağımsız hareket etmesini engellemek için ekonomik kontrol araçları kullanılmalıdır.

Bu birbirine tamamen zıt iki amaçtan hangisi doğrudur? Türkiye parçalanarak etkisizleştirilmek mi isteniyor yoksa bir yandan güçlendirilirken diğer yandan dünyadaki güç odaklarının kontrolü altına mı alınıyor?

Bu sorunun cevabını Türkiye'yi konu alarak veremeyiz. Önce mücadelenin hangi güçler arasında olduğunu belirlemek ve bu güçlerin yaratmak istediği yeni düzenin ne olduğunu kestirmek gerekir. Şu anda dünyada tek karşı gücün El-Kaide Türkiye'de ise PKK olduğunu düşünüyoruz ve ufkumuzu bunun ötesine götüremiyoruz. Tüm analizlerini bunların sınırları içine hapseden birçok insanı görmek mümkün. Oysa, bana göre, bunlar hiçbir biçimde belirleyici

değiller. Bölgede Türkiye’den beklenen rolün küçülerek değil, tam tersine büyüyerek gerçekleşebileceğini düşünüyorum ya da, en azından, Türkiye böyle bir çözümün yolunu açabilir diyorum.

Türkiye’yi düşmanlarla çevrili ve onu yıkmak için herkesin sıraya girdiği bir ülke olarak algılamak büyük bir yanlış. Böyle bir algılama bizi sürekli savunma konumuna getiriyor ve hiçbir inisiyatif kullanmamıza izin vermiyor. Karşılaştığımız sorunların bizi yok olmaya götürmediğini sadece değişmeye zorladığını ama tüm değişmelerin başkalarının önümüze koyduğu ev ödevleriyle gerçekleştirmenin yanlış olduğunu, gittiğimiz yerin ne bize ne de dünyaya hayrının olmayacağını düşünüyorum. Bizim edilgen olmamız herkes için bir engel oluşturunuyor.



Geleceğe ait tahminlerde bulunanlar, bugünkü eğilimlerin süreceğini düşünür ve bu şartlar altında önümüzdeki süreci değerlendirirler. Kısa dönemlerde ve bazı hallerde isabetli sonuçlar veren bu metot ciddi hatalara da sebep olabilir.

Son zamanlarda bu yolu yapılan tahminlere göre önümüzdeki yıllarda Çin en çok mal satan ülke haline gelecek hatta yarattığı gelirlerin toplamı birçok gelişmiş ülkeyi geride bırakacak, bunun doğal sonucu olarak Çin bir süper güç konumuna gelecektir.

Çin ekonomisi dünyaya “harcıalem” tüketim malları satarak gelişmektedir. Bunun devam etmesi dış ticaret düzeninin aynen devam etmesine bağlıdır ama bunu kimse garanti edemez. Serbest ticaret bir dönemde savunulmuştur ve etkileri halen devam etmektedir. Ancak bundan olumsuz etkilenenlerin tekrar korumacı politikalara yöneleceğine dair kuvvetli işaretler görünmektedir.

Avrupa ülkeleri Çin’in rekabeti ve artan petrol fiyatları nedeniyle iki yönlü baskı altındadır. Bir yandan üretimdeki daralma diğer

yandan işçi ücretlerinin, rekabet nedeniyle artırılmaması sosyal devlet anlayışında ciddi bir erozyona neden olmaktadır. Oysa bu model ABD'ye ve dünyada egemen olan liberal akıma bir alternatif olarak sunulmaktaydı. Avrupa ya sosyal devlet anlayışını terk edecek ve liberalizme teslim olacaktır ya da korumacı politikalar uygulayacaktır. Almanya'daki seçim bu açıdan önemlidir ve iktidar değişikliği çok yönlü politika değişikliklerine gebe dir.

Üstelik bu eğilimin genelleşmesi ve tüm dünyada biraz daha korumacı ve kapalı ekonomiler dönemine geçilmesi kuvvetli bir ihtimaldir. ABD böyle bir eğilimin öncüsü olmak istememektedir ama bu değişikliğe sempatiyle bakacağı söylenebilir. Sürekli dış ticaret açığı vermesi ve bu durumu değiştirecek bir dinamiğin olmaması ancak genel bir korumacılıkla aşılabilecektir.

Siyasetteki gelişmelerin de aynı yönde olacağına dair kuvvetli işaretler gözlenmektedir. Dünyanın tek pazar haline gelmesinin yaratacağı zayıf merkezi siyasal yapılar yerine güçlü milli devletlerin oluşacağı söylenebilir. Rusya'nın küreselleşmenin dışına çıkmasıyla başlayan bu akım, Almanya ve Fransa'daki olası bir iktidar değişikliğiyle devam ederse AB, şekil olarak muhafaza edilse bile, içerik olarak gelişemeyecek ve tek bir ekonomik ve siyasi bütün haline glemeyecektir. Bugün Türkiye'nin üyeliği etrafında oluştuğu söylenen tartışmalar gerçekte AB'nin geleceği üzerinedir ve dağılmanın tohumlarını taşımaktadır. Dünyanın yeni düzeninin, bugüne kadar savunulanan aksine, bütünleşme temelinde olmayacağı, bunun yerini ittifaklar sisteminin alacağı söylenebilir.

Bu durum geleceğe ait tüm tahminlerle birlikte, Çin için yapılan analizleri de anlamsız kılar. İhracata dayalı ekonominin, bu kanal tıkanırsa, iç tüketime yönelik hale gelmesinde büyük zorluklar yaşanır. Çin halkı için bir anlam ifade etmeyen tüketim mallarının üretiminden vazgeçip iç ihtiyacı karşılayacak mallar üretimine geç-

mek büyük maliyetlere katlanılmasını gerektirir. Serbest ticaret ilkesinden sapma Çin'de ciddi bir ekonomik kaosa neden olur.

Eğilimleri tespit edip geleceği tahmin etmek ancak değişmeyen bir yapı için geçerlidir. Eğer yapılar değişirse eğilimler tespit edilemez ve analizlerin yeni düzene göre yapılması gerekir. Bu nedenle eğilim tespitlerinin hiçbir işe yaramayacağını söyleyebiliriz çünkü dünya büyük bir yapısal değişim sürecindedir.

Türkiye'nin de aynı sorunları yaşayacağını söyleyebiliriz. Oluşmakta olan AB'ye girmek bir hedef olarak sunulmuştur ama şu anda bu hedefin giderek kaybolduğu gözlenmektedir. Dünya, eğer analizi-miz doğruysa, küresel bütünleşmeye zıt bir eğilim içindedir ama ülkemiz bunun süreceği varsayımına dayanan bir ekonomik politika izlemektedir. Bir politikanın doğruluğu ya da yanlışlığı, şartlara uygunluğuyla ölçülebilir. Politikalarımızın dünyadaki genel eğilime uyduğunu söyleyemeyiz. Eğer tüm dünyada merkezi yönetimler güçleniyorsa bizim bunu zayıflatma çabalarımız zamana uygun düşmez



İki şeyi birbiriyle karşılaştırıp hangisinin önde hangisinin arkada olduğunu kolayca anlayacağımızı sanırız. Bazen tartarız, bazen ölçeriz ya da tecrübelerimize dayanarak büyükle küçüğü ayırırız. Bu yeteneğimizi sadece siyasal alanda kullanamayız. Dünyanın en büyük gücü ABD'nin her şeye muktedir olduğunu, hiçbir gücün onunla baş edemeyeceğini söyleriz ama ABD Dışişleri Bakanı Rice'ın PKK'ya müdahalenin bir ilke sorunu değil bir zamanlama meselesi olduğu biçimindeki sözlerini normal karşılarız. Bu büyük güç uygun bir zaman kollamaktadır ve şu anda kendisini böyle bir müdahaleye hazır görmemektedir. İşimize geldiği zaman sayısal mukayeseler yapar, savaşan iki ordunun silahlarının dökümünü yapar ve hangisinin şanslı olduğunu tahmin ederiz, ya da organize küçük bir grubun çok büyük güçlerle bile başa çıkacağını söyleriz. Artık sayı-

ların hiçbir önemi kalmamıştır. Bir tarafta milyonlar diğer yanda bir elin parmaklarıyla sayılabilen insanlar da olsa bunların çatışmasının mümkün olduğunu düşünürüz. Yeşil Çam filmlerindeki bir avuç insanın bir kaleyi fethetmesi öyküsünü abartılı bulsak bile onun gerçek hayattaki benzerlerini yadırgamayız

İnsanların farklı zamanlarda birbirine zıt düşünceleri savunması değişimdir ve bu değişim bir gelişme anlamını taşır. Bazılarındaki değişim döneçlik adını alır. Değişimin hangi kategoriye dahil edileceğini değişen kişinin gücü belirler. Kuran kursunda başını örten kızları şeriat tehdidinin bir göstergesi sayan basın kuruluşları başka bir zamanda başörtüsünü özgürlüğün simgesi sayabilir.

Soru şurada düğümlenir: Siyaset insanların değer yargılarına göre mi şekillenir yoksa önce siyasi bir proje hazırlanır sonra halk buna göre mi şartlandırılır? Bu sorunun cevabı şu anda büyük öneme sahiptir. Eğer değer yargılarımız siyasi konumuzun bir sonucu ise ilk işimiz geleceğimiz tahmin etmek olmalıdır. Belki de birileri zaten bunu yapmaktadır. Eğer Türkiye, geçmişinden farklı olarak, çevresiyle ilgilenecek ve bölgede sorumluluklar üstlenecekse kendisini sınırları içine hapseden bir ideolojiye yetinemez. Farklı kültürleri, ırk ve dinleri yadırgamayacak bir anlayışa sahip olmalıdır. Son otuz yıldaki sorunların, çatışmaların elde kalan tek sonucu homojen olduğunu söylediğimiz sosyal yapımızın aslında birçok farklılıkları içerdiğinin kabul edilmesi olmuştur. Ülkemizde çeşitli ırklar, kültürler ve inançlar vardır. Bunların hepsi gün yüzüne çıkarılmıştır. Benzerlerin bir arada olduğunu zannederken farklıların yan yana yaşadığını gördük ve şimdi bunları bir arada tutacak bir çimento arıyoruz.

Birileri önce Kürtlerin farklı olduğunu söyledi ve ilk tepki farklıların ayrışmasının gerektiği biçimindeydi. Biz bölünmenin endişelerini taşıırken Kürtler bunun anlamsızlığını ve yapacakları en kötü seçimin bu olduğunu gördüler veya görecekler. Aslında ne isek öyle ka-

lacağız sadece farklı olanların bir arada olacağını bize anlattılar. Bu bir gerçeğin ortaya çıkarılması çabası değildi ve kimsenin böyle bir derdi yoktu ancak dünyadaki yeni dengelerde ülkemizin oynaması öngörülen rol, sınırlarımızın içine kapanmamıza imkan vermiyordu. İlgili alanımız sınırlarımızın dışına taşacak ve bölgedeki gelişmelere karşı kayıtsız kalmayacaktık. Başlangıçta görülen Türklere ve Müslümanlara yönelik ilgi ve bu konudaki politikaların başarısızlığı yeni bir anlayışın tohumlarını attı. İlgili ve sorumluluğumuz insanlardan ziyade onların üzerinde yaşadığı topraklara yönelecekti. Şunlar bizden şunlar bizden değil anlayışının yerini şu coğrafya önemli ve bizi ilgilendiriyor, şurası başkalarının alanı anlayışı alacak gibi görünüyor.

Ortak sosyal değerleri bulup bunları birlikte olmanın temeli sayma anlayışı önemini yitiriyor. Orta Asya'daki kardeşlerimizle kültürel benzerlikler arama yerini ortak ekonomik çıkarlar yaratmaya dönüşüyor. Cevap veremediğim şey değişti mi yoksa değiştirildik mi sorusu.



Yazımı yazmadan önce tüm savunma tedbirlerimi almak zorunda olduğumu hissediyorum. Düşündüklerimi hemen yazıya döksem “gene komplo teorisi üretmiş” diyeceklerini biliyorum. Onlar El-Kaide diye bir örgüt icat edip dünyayı nerdeyse onun yönettiğini söyleyebilirler ya da her şeyin altında PKK'yı arayabilirler. Birtakım gizli örgütlerin dünyayı ele geçirmeye çalıştığını da iddia edebilirler. Eğer ben “Dünyayı kontrol eden güçler bunlara karşı neden bu kadar kayıtsız kalıyor? Adını ezberlemeyi bile gereksiz bulduğum bu örgütleri duyunca felçli hale mi geliyorlar?” diye sorarsam komplo teorisi üretmiş oluyorum.

Bütün kutsal bildiğim şeyler adına yemin ederim ki Kuş Gribi doğal bir olaydır ve onun herhangi bir gizli örgütün ürettiği biyolojik bir silah olduğunu düşünmüyorum. Ama eğer böyle bir giriş

yapmadan düşüncelerimi söylesem bıyık altından gülümseyip “gene uçmuş” diyeceklerinden hiç şüphem yok.

Kuş Gribi doğal bir olay olmakla birlikte, sonuçları açısından, terör benzeri bir eyleme dönüştürülmektedir. Olay abartılı biçimde halka sunulmakta, terör eylemlerini aratmayacak ölçüde tedirginlik yaratılmaktadır. Şu soruya vereceğiniz cevap nedir? Halk sinagog eylemi ya da onu izleyen bombalama olaylarında mı kendisini daha güvensiz hissetti yoksa şimdi mi? Bu güvensizlik olayın boyutuyla uyumlu mu yoksa onu çok aşmakta mı?

Bir olayın operasyon amacıyla kullanılması için onun aynı güç tarafından gerçekleştirilmesi gerekmez. Operasyon merkezleri kendi inisiyatifleri dışında gelişen olayları da kullanabilir ve onu bir operasyon malzemesi haline getirebilirler. Bunlar üzerine kurgulanan operasyonlar bir çeşit fırsat operasyonudur.

İkinci aşamada ortaya çıkan sonuçların olabildiğince büyütülmesi sağlanır. Bunun dar bir çevrede tehdit yaratmakla kalmadığı, yayılma eğiliminde olduğu söylenir ve abartılı önlemlere başvurulur. Türkiye’den ihraç edilen kanatlı hayvan ürünlerine konan yasaklama fiili bir tehlikeye karşı değil olası bir olumsuzluğa yöneliktir.

Bunun etkileri sadece kanatlı hayvan ürünleriyle sınırlı kalmaz, Türkiye kaynaklı tüm ürünlere karşı bilinçaltı bir redde neden olur Hassas insanlar ülkemizle ilgili her şeyi bir tehlike olarak görürler.

Terörün birinci amacı güvensizlik yaratmaktır. Eğer bu sonuca bildiğimiz terör yöntemleri dışında da ulaşılabiliyorsa ondan yararlanmak istenmez mi?

Ekonominin iyiye gidip gitmediğinin şaşmaz kriterleri olduğunu söyleyen ve her şeyi borsa, faiz, döviz üçgeninde görenler bir doğal olayın etkisiyle oluşan karmaşayı kutsal piyasa düzeninin bir sonucu olarak görebilirler. Onlara göre Tanrı evrene, piyasa dünyaya egemendir ve son sözü onlar söyler ama piyasanın kulağına bir şey-

ler fısıldayan bir gücün olduğunu kabul etmezler. Eğer bir El-Kaide tüm dünya dengelerini altüst edebiliyorsa bir kuş gribi neden bir ekonomide ciddi hasarlara neden olmasın?

Sonuçta parasının kalp, içkisinin sahte, yiyeceklerinin hastalıklı olduğu bir ülke tablosuyla karşılaşsınız.

Benim analiz metodumun farklı olduğunu ve etkileri değil tepkileri incelediğimi tekrarlar dururum. Şu anda da kuş gribi umrumda değil ama bunun yaratacağı sonuçları düşünüyorum. Bu olayın ekonomimizi yıkacağını da iddia etmiyorum. Sadece doğal bir olayın nasıl biçim değiştirebileceğinin ve bir operasyon aracı olarak kullanılabileceğinin bir örneğiyle karşılaştığımızı söylüyorum. Depremlerin gizli bir silahın eseri olduğu, kasırgaların meteorolojik bombalarla yaratıldığı, dünyanın başa çıkılması imkansız gizli örgütlerin tehdidi altında olduğu söylenebilir. Yaratılmak istenen şey güvensizlik ortamıdır ve bu insanları köleleştirir.

Kuş gripinin kullanıldığını düşünüyorum ve bunun hangi projenin bir parçası olduğunu kestirmeye çalışıyorum. Bu bir fırsat operasyonuydu ama benzer sonuçlar yaratacak kurgular olacak mı sorusuna cevap arıyorum.



Artan terör saldırıları karşısında Türkiye'nin sabrının taşıdığı ve gerekenin yapılacağı söyleniyor. Sabır, bir etki karşısında, tepkinin bastırılmasını ifade ederken taşıma sınırsız bir tepki boşalmasını ima ediyor.

Son zamanlarda PKK'ya atfedilen eylemlerin amacının ne olduğunu kestirmek kolay değil. Bir zamanlar herkesin desteklediğini söylediğimiz örgüte şu anda düşman olmayan yok gibi. Üstelik Irak'ı işgal eden ABD, yani dünyanın en büyük gücü, onu tasfiye etmek için kararlı görünüyor. Bu olumsuz şartlara rağmen PKK'nın

Türkiye'ye yönelik eylemlere başlamasının tek sebebi sabrımızı taşımak ve onu yok etmemize gerekçe hazırlamak olabilir ve bunda başarılı olmuştur.

Eylemler hakkında yorum yapanlar, “Dağılmayı durdurmak ve yok olmadıkları mesajını vermek” için teröre başvurulduğunu söylüyorlar. Yani saldırılar kendi iç bünyelerini sağlamlaştırmaktan öte bir amaç taşıyor. Örgütün bundan sonraki hedefinin ne olduğu konusunda hiçbir yorum yapılmıyor. Örgüt İran ve Suriye ile çatışma halinde, Kuzey Irak'taki Kürt oluşumuyla öteden beri ihtilaflı, güneydoğudaki egemen güçlerle siyasi görüş ayrılıkları giderilemez biçimde sürüyor. Zaten onların içinde oluşan korucular PKK ile savaşmak için kurulmuş durumda. Bu kadar soyutlanmış bir örgütün ayakta nasıl kalabildiğini anlamak çok zor. Birileri silah kullanmasa bile aklıktan ölmeleri gerekir ya da onları destekleyen, lojistik hatlarını açık tutan bir güç olmalıdır ama böyle bir şeyi de kimse telaffuz etmiyor.

Bu konuda bize anlatılanların gerçek olması mümkün değil. Önümüze bir harita alıp hasımlarını bir renkle boyasak onlara kalan yaşama alanlarının son derece izole olduğunu görürüz. Özellikle Türkiye'de güneydoğuda hakim olan güçlerin onları görmemesi ve bilmemesi imkansız.

Irak'ın işgalinden beri yaptığım analizin doğrulandığını düşünüyorum. ABD, PKK'ya karşı güç kullanmayacaktır. Bu onları desteklediği anlamına gelmez. Kuzey Irak'taki Kürt oluşumu aşiret temeline dayalıdır ve PKK onlarla çatışma halindedir ve bu nedenle tasfiyesi gerekir. Ancak ABD PKK'yı destekleyen kitlelerin husumetini kazanmak istememekte ve bu tasfiyenin Türkiye tarafından gerçekleştirilmesini tercih etmektedir. Bu durum, hem istenmeyen bir gücün ortadan kaldırılmasıyla sonuçlanacak hem de Türkiye'nin Kuzey Irak'taki oluşuma daha olumlu yaklaşmasını sağlayacaktır. P-

KK ile çatışan Türkiye'nin, Kürtlerin geri kalanını önemli ölçüde etkileyen bu oluşumla da çatışması beklenemez.

Bu açıdan bakıldığında sabrın taşması gibi tepkisel bir durumun söz konusu olmadığı, taraflar arasında varılan bir mutabakatın yürürlüğe konduğu söylenebilir. Türkiye, artan terör olayları nedeniyle ülke içinde başlattığı takip ve imha operasyonunu Kuzey Irak'a doğru yayar ve burada bir süre kalır. Bu kuvvetin, eğer ABD çekilirse, oluşacak güç boşluğunu doldurması ve Kuzey Irak'a yönelik baskıları da karşılaması beklenir. Bölgede oluşan Kürt karşıtlığının, ABD'nin çekilmesi halinde, bir nefret seline dönüşmesi ve Kürtlere yönelik saldırıların başlaması kaçınılmaz görünmektedir. Böyle bir durumda baskıdan kaçan Kürtleri, bundan önce olduğu gibi, Türkiye içinde korumak yerine kendi bölgelerinde güvenceye almak mümkün olur.

Çok anlamsız bulduğum PKK saldırılarını ve buna karşı oluşan tepkileri ya PKK'nın hesapsız davranışları ve buna karşı oluşan duygusal tepkilerle açıklarız ya da ileriye yönelik birtakım hesapların sonucu olduğunu söyleriz. Ben PKK'nın kontrol altında olduğunu ve bağımsız bir iradeye sahip olmadığını düşünüyorum. Şartlar objektif olarak değerlendirilirse aksinin mümkün olmadığı görülür. Bu kontrolün kim tarafından yapıldığını bilemem ama büyük çıkarların çatıştığı bu coğrafyada, devletler bile anlamını yitirirken, bir örgütün olayları yönlendirecek bir konumda olmasını yadırgarım.



Şemdinli'deki olaylardan sonra yetkililerin ne söyleyeceğini merak etmedim ve söylediklerinden de hiç etkilenmedim. Ne söyleyeceklerini herkes önceden biliyordu zaten. Sorumlular yakalanacak ve cezalandırılacaktı ve işin ucu kime kadar uzanıyorsa uzansın taviz verilmeyecekti. Ancak olay adalete intikal ettiği için yorum yapmak ve adaleti etkilemek istemiyorlardı. Her olayda duyduğlarımız

dan ne bir fazla ne bir eksik vardı. Tek düşündüğüm şey bir ülkeyi yönetmenin ne kadar kolay olduğuydu. Ülkemizde herkesin kendini devleti yönetmek için yeterli saymasının nedeni bu olmalıydı.

Hastane önünde öldürülen bir doktor için nasıl bir tavır alınmışsa benzeri sergileniyordu. Aralarında bir fark olması gerektiğini düşünenler komploculardı. Zaten başka ne yapılabilirdi?

Oysa bir ülke ancak öngörüsü olan kişiler ve kurumlarca yönetilebilir. Bir ülkenin geleceğini etkileyebilecek bir gelişmeyi sürpriz olarak karşılıyorsanız zaten o ülkeyi yönetmiyorsunuz demektir. Bir olayı önceden bilmek için falcı olmak gerekir ama gelişmelerin yönünü tahmin etmek için buna gerek yoktur. Türkiye’de bir çatışma ortamının yaratılmak istendiğini görmemek için bilgisizlikten öte ilgisiz de olmak gerekir. Üstelik Şemdinli’deki olay adeta davul zurna ile geldi.

Olayları değerlendirirken kullanılan metot yanlıştır. Failler yakalanacak, sorgularından elde edilen bilgiler ışığında olayın niteliği ve sebebi anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu yolla doğruya ulaşma ihtimali sıfırdır ama ülkemizde bunun dışında bir yol da bilinmemektedir. Gazetelerde okuduğum bir yorumu değerlendirerek neyi kastettiğimi daha iyi anlatabileceğimi sanıyorum. Bu bölgede uyuşturucu ticaretinin yaygın olduğu ve bunun bir rant paylaşımındaki anlaşmazlıktan doğabileceği söyleniyor. Söylenenler doğru ama yorum yanlıştır. Yasa dışı yollardan para kazananlar hem zenginleşir hem de köle haline gelirler. Onlarla birlikte hareket edenler ya da yapılan işlerden haberi olanlar bu işten rant elde edenleri istediği gibi kullanırlar. Bir gizli servis için en verimli alan bu kişilerdir ve onları, kendi kimlikleri içinde kullanırlar. Eğer eylemi yapanların rant amacıyla bu işi yaptığı sonucuna varılırsa bu vahim bir hata olur.

Bu durum ülke için genel bir tehdide dönüşmüştür. Ben kimse-
nin yaptığı yolsuzlukla ilgilenmiyorum ama yolsuzluklara karışanla-

rın başkalarından aldıkları emirleri uygulamak zorunda olan robotlara dönüşmesinden kaygı duyuyorum. Yasa dışı gelir sağlayanların ülke yönetiminde oynadıkları rol arttıkça tehlike daha ciddi hale gelmektedir.

Böyle bir olayla karşılaşıldığı zaman siyasi bir mesaj vermek gereklidir. Suçluların yakalanacağı ve cezalarının verileceğinin söylenmesinin hiçbir anlamı yoktur.

Ayrıntılı bir analize girmeden şunları söyleyebiliriz: Basit bir zabitaya olayıyla karşı karşıya değiliz. Bölgedeki siyasal gelişmelerle ilgili ve oradaki egemenliği etkileyecek sonuçlar doğabilecektir. İlk aşamada bölgedeki siyasi güç şekillenmiş şimdi askeri gücün tasfiyesine çalışılmaktadır. Olayın seyri doğal sayılamaz ve ele geçen deliller önceden hazırlanmış olduğu izlenimini yaratmaktadır. Bir operasyona aleyhte kullanılabilecek bir sürü dökümanla birlikte gitmek anlaşılabilir ve bu durum operasyonu düzenleyenlerin, kullanılan kişilerin bağlı olduğu yerden farklı bir adreste olduğu anlamına gelir.

Bir yandan adalet görevini yaparken diğer yandan oluşacak siyasi sonuçları değerlendirmek ve bunun büyük boyutlu olacağını anlamak gerekir. Karşı tedbirler ancak siyasi tavır ve yaratılan sonuçları etkisiz kılacak davranışlar olabilir. TSK'ı suçlayacak bir sonuç operasyonu yapanların başarılı olduğu anlamına gelir.



Bizim geleneksel tavrımız olaylara tepki göstermek ve her şeyi kendi bakış açımızdan değerlendirmektir. Bir sorunu hiçbir zaman bileşenlerine ayırıp her birini kendi içinde değerlendirmeyiz. Bir çatışmayı incelerken siyasi hedeflerle olayların içindeki trajik öyküleri yan yana sıralarız. Bir şehit cenazesindeki acılı anlarla hasım saydığımız kimselerin hedefleri aynı fotoğraf karesi içinde yer alır. Aklimızla duygularımızın harman olduğu bir söylem geliştiririz.

Duyguların önemsiz olduğunu söylemiyorum. Dünyanın kaderini değiştiren bir çatışmanın içindeki bir tek askerin öyküsü bizi ulaşılan tüm sonuçlardan daha fazla etkileyebilir ve hiçbir şey buna değmezdi diyebiliriz ve bunda kınanacak bir yan yoktur. Ama siyasi tavrımızı buna göre belirlemenin bir sonuç vermesi mümkün değildir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda oluşan statüko bizim için kutsaldır. Arap Yarımadası'nda minicik şeyhlikler oluşturulurken Irak'ın neden üç parça olarak kurulmadığını sorgulamaz ve Irak'ın toprak bütünlüğünden kendimiz sorumlu tutarız. Suriye ile aramızdaki sınırın bir demiryolu olarak belirlenmesinin, onu belirleyen ne kadar umursamaz bir tavır içinde olduğunu düşünmez ama bu sınırı kutsallaştırırız. Bu sınırın bir farklılığın sonucu olmadığını ve gerçekte bir farklılık yaratmak için çizildiğini unuturuz. Bu sınırı yok sayıp birbirinin fotokopisi kadar aynı olan insanları bir araya getirecek bir yol izlemek yerine arayı mayınlarla kapatırız.

Son günlerde güneydoğudaki gelişmelere aynı gözle baktık ve sürekli olayları yorumladık ama siyasi projenin ne olduğunu tartışmadık. Bazıları zaten kötü olan ABD'nin Türkiye'yi bölmek için, Kürtleri desteklediğini söyledi diğerleri hiçbir müttefiki olmadığı söylenen PKK'nın, sırf karışıklık çıkarmak amacıyla eylem yaptığını düşündü.

Önce ABD, Rusya, İngiltere ve benzeri aktör devletlerin tepkisel tavırlar sergilemeyeceğini, politikalarının siyasi bir projeyi gerçekleştirmek amacına yönelik olduğunu kabul etmemiz gerekir. Eğer söylenenler doğru olsa ve bu ülkeler sorumsuz bir tepkisellik içinde olsalar dünya son derece güvensiz bir yer olur ve günün birinde kıyamete benzer bir durumla karşılaşmamız kaçınılmaz hale gelir. Eğer bunlar ülkemizi bölmek istiyorlar dersek buna akılcı bir gerekçe bulmamız gerekir. Eğer dinsel farklılığı bir gerekçe sayıyorsak bugü-

ne kadar neden yapmadılar ve bütün büyük savaşlar aynı dinden insanlar arasında yapıldı sorularına mantıklı bir cevap vermeliyiz.

Bölgemizdeki siyasi proje ayrı bir etnik grup olmalarına rağmen bugüne kadar devlet olamayan Kürtlere bir armağan vermek değildir ve sanılanın aksine dünyayı yönetenlerin din ve ırk farklılıklarını önemsediklerini zannetmek ciddi bir hatadır. Müslüman bir Türk rahatlıkla dünyayı yöneten kadronun içinde yer alabilir ve akılsız bir Amerikalı kobay muamelesi görebilir.

Yapmamız gereken yeni dünya düzeninin nasıl oluşacağını kestirmek ve yerimizin ne olacağını tahmin etmektir. Bunun için önerilerimiz ve katkılarımız olabilir ama sadece “istemezük” dersiniz size rağmen hedeflerine ulaşırlar.

Bölge için öngörülen siyasi proje ülkemizin ikincil bir güç odağı olması ve Rusya ile ABD arasında kurulacak yeni dengenin ortasında yer alması olduğunu düşündüm. Bu bizim ulus devlet anlayışımızı değişmesini ve çevremizle ilişki kurmamızı gerektiriyordu. Farklı etnik ve dini yapıların ön plana çıkarılması, ülkeyi bölmek için değil yeni rolümüzün çoğulculuğu gerektirmesinden kaynaklanıyordu. Yıllar önceki bir yazımda bir benzetme yapmış ve “Türkiye’nin etki alanı büyüyecek ama belli miktardaki bir boyanın daha büyük bir suya atılması gibi, gücünün rengi açılacak” demiştim.

Yabancı sermayenin birden bire ülkemize akın etmesi artan siyasi etkinliğimize ortak olmak amacı taşımaktadır. Bunu tartışabilir ve farklı öneriler sunabilirsiniz ama ABD’nin bir Kürt devleti kurup onunla bölgedeki amaçlarına ulaşacağını söylemek doğru görünmüyor.



Adam önünü görmüyordu çünkü bakmıyordu. Hep gelecekle ilgilendi. “Göklerde sitare arayan turfa müneccim, gafletle görmez

kuyuyu rehgüzerinde” sözü sanki onun için söylenmişti. Üstelik bu tavrı sadece toplumla ilgili de değildi. Hayatına yön verirken tüm bir geleceği planlamaya çalışmıştı. Hesaplarının bazıları doğrulandı bazıları da yanlış çıktı. Umduğunu bulamadığı zamanlar çok oldu ama genel çizgisinden önemli bir sapma olmadı. Çevresinde bir hayalperest olarak tanındı. Onunla konuşmanın tek keyifli yanı bir masalı andıran sözlerinin değişik tadıydı.

Ona göre hayat bir kurgudan ibaretti. İnançlarımız, ilkelerimiz hatta sevgilerimiz bile başkalarının tanımladığı, yeniden tanımlanması ve tamamen farklı olması mümkün olan ön kabullerdi. Var olanın bir kurgu olduğunu kabul etsek bile yenisinin de bir kurgu olması tüm değiştirme çabalarını anlamsız kılabilirdi ama o bunu düşünmedi.

Herkesin zannettiğinin aksine kendi kurgusunu oluşturma peşinde değildi ama bir değişim olacaksa onu önceden görmek ve tavrını buna göre belirlemek istiyordu. Geleceğe bakıp günü yaşamak zor olmaktan öte tehlikeliydi de. Sürekli tökezledi, kan revan içinde kaldı, bazen yaşamasının bile mucize olduğunu düşündü. Önünü görmüyordu, geleceği doğru algılaması ayağının taşlara takılıp düşmesini engelleyemiyordu.

Aslında önüne bakanlarla geleceği kestirmeye çalışanların karşılaştıkları çoğunlukla benzeşiyordu. Önüne bakarak yol alanlar bir gün bir çıkmazda olduklarını görüyor ve hiçbir çıkış yolunun kalmadığını anlıyordu ama geleceğe bakanlar da yolda telef oluyordu

Bu yolculuğu kazasız belasız atlatanlar da vardı. Yollardaki işaret levhalarına bakarak yol alıyorlardı ama bu levhaların özelliği gidilecek yeri değil yönü göstermesiydi. Zaten onlar için gidilecek yer önemli olmadı. Gösterilen yere girmek ama kaybetmemek onlara yetiyordu. Bazen sağa bazen sola saptılar. Onları döneklikle itham edenlere bir ayna gösterip bizim sağ dediğimiz aslında sol, sol dedi-

ğimiz sağdı dediler. Rasgele atılan bir mermi gibiydiler. Nereye vur-
dularsa, biz zaten burayı hedef almıştık dediler.

Adam bazen isyan ediyor ve “Ben sadece gideceğimiz yeri bile-
lim ve işaret levhalarını biz koyalım diyorum” diye uğraşıyorum di-
yordu. Adam gerçekten gafildi. Yollara her isteyen işaret koyamazdı
bu yetki yolu yapanlara aitti.

Yolu yapan olmakla üstünde giden olmak çok farklıydı. Ger-
çekte yolun yapım ve bakım masraflarını üstünde gidenler öderdi a-
ma güzergahı akıllı olanlar belirlerdi.

İnsanların çoğu arabalarına bindi, yanlarında sevgilileri, dudak-
larında gözde şarkılarla yola koyuldular. Yol kenarlarındaki lokan-
talarda yediler, otellerde konakladılar. Adam gittiğiniz yol yanlış de-
yip kendini dağlara vurdu.

Bir gün yolda karşılaştılar. Farklı yerlerden gitmişlerdi ama var-
dıkları yer aynıydı. Geçmişte Kürt diyene küfür eden arabalılar şim-
di Kürtçe türküler söylüyordu. Yerli sevgililerini ve iş ortaklarını
yolda bırakmışlardı ve yabancı ortaklarıyla iş konuşuyorlardı.

Arabalılardan biri adama birkaç kuruş verip arabasını yıkattı.
Adam çaresizdi ve isteneni yaptı ama ‘Bu yol çıkmaz, bir kazaya uğ-
rayabilirsiniz” deyiverdi. Arabalı adam: “Sen öyle san, bizi yolda bı-
rakamazlar, onların bir hesabı varsa bizim de var, en büyük hesap
Allah’ındır” dedi.

Arabalı adam ufku insanların görebileceği yerin ötesine taşımış-
tı. Artık ne düşündüğünü de söyleyemezdi. Üstelik bir sürü sıkın-
tıyla ulaştığı yere diğerlerin güle oynaya geldiğini gördüğü için içine
bir kurt düşmüştü. Yapmayacaklarını söyledikleri her şeyi yapıyor-
lardı. Kutsal olduğunu ilan ettiklerinin dışını koruyup içini boşaltı-
yorlardı ama hep kazanan konumundaydılar.

Adam kendini yeniden dağlara attı. Arabalılar kaybederse
onların yerini birileri doldurmalıydı. Gece kendisi gibi birkaç ki-

şile bir ateş yakıp söyleştiler ve abalarının altında uyudular. Huzursuz değillerdi.



İnsanların benzeştikleri ölçüde bütünleşeceği tartışılmaz bir gerçek gibi sunuluyor. Tüm ayrılıkların, çatışmaların sebebinin bireysel farklılıklardan doğduğuna inanılıyor. Gerçekte bu dünyanın düz olduğunu ileri sürmek kadar yanlış bir düşünce. Mesela Güneydoğu Anadolu'dan Kürtleri çıkarıp aynı sayıda Çinli yerleştireniz bunlar Türkiye'den ayrılıp bir devlet kurmak isterler mi yoksa Türkiye'nin en sadık tebaası mı olurlar? Tarihin en kanlı savaşı olan İkinci Dünya Savaşı'nda tarafları hangi benzerliklerle müttefik, hangi ayrılıklarla düşman sınıfına sokarsınız? Kardeşlerini idam eden Osmanlı padişahlarına kardeşlerinden daha çok benzeyenler kimlerdi?

Hiçbir sosyal nitelik birleştirici ya da ayırıcı değildir ve bu konudaki iddialar gerçeği ifade etmez. Onlar gerçek sebeplerin üstündeki bir giysi gibidir. İnanç açısından birbirine en yakın görünen AKP ile Saadet çizgisinin ne kadar karşı olduklarını anlamak için bir deney yapmak mümkün olsaydı ve diğer eğilimleri bir kenara çekip onları baş başa bırakabilseydik çatışmanın ne kadar şiddetli olduğunu görürdük. Ya da yine bir deney olarak, devlet “Kürt işine karışmıyorum, ne haliniz varsa görün” deseydi sonu gelmeyen bir çatışmaya şahit olurduk.

Eğer benzeyenler bütünleşseydi bugün ABD diye bir devletten ve Amerikalı diye bir halktan bahsedilemezdi. İnsanların bağlılıkları köklerinden kaynaklansaydı Rusya'daki Tatar Lenin, Yahudi Troçki, Gürcü Stalin dönemlerini bir ihanet ya da esaret olarak değerlendirir ve mesela Stalin dönemini Gürcülerin Rusya'yı işgali olarak vasıflandırırdu.

İnsanların ne oldukları değil ne yaptıkları önemlidir. Bir kişi ne

inançlarıyla ne de kökeniyle değerlendirilemez. Onu asıl belirleyenler yaptıklarıdır ve yapacakları düşünce yapısıyla, geçmişteki davranışlarına bakarak kestirilebilir.

Bugün son derece riskli ve yanlış bir yol izleyerek insanları ne olduklarıyla değerlendiriyoruz. Mesela bazıları insanların kökenini araştırıp bunda Yahudi ya da Sabetay olup olmadığını arıyor. Eğer varsa hüküm kesin olarak belli: Bu kişi zararlı sayılıyor. Oysa kökeninizde yetmiş iki milletten herhangi birinin bulunması ne araştırılıyor ne de, mesela, kanınızda Eskimo ya da başka birinin olması anlamlı bulunmuyor. Bu tavır gerçekte Yahudi'nin üstün olduğunu ya da, en azından, onların diğerlerin farklı olduğunu, insani zaaf ve eğilimlerinin olmadığını, kendini bir ideale adayan kimseler olduğunu varsayıyor. Bu durum bir inanca bağlı olmak ya da bir ideolojiyi savunmaktan tamamen farklı. Belli bir soydan gelmek bir insanı diğerlerinden tamamen farklı hale getirebiliyor.

Farklılık hiçbir sorunun nedeni değildir. Sorun bu farklılığa katlanamamak ya da bambaşka nedenlerden kaynaklanan sorunları farklılığa bağlamaktır.

Eski MİT Müsteşar Yardımcısı Cevat Öneş'in analizi bu açıdan önemli. Olaylara taraf olan insanların kökenine bakarak değil siyasi sebep ve sonuçlarıyla değerlendiriyor. Tarafların kim olduğunu değil ne yaptıklarını daha da önemlisi ne yapacaklarını sorguluyor.

Güneydoğu olaylarına yaklaşırken şu havayı yarattık: "Bize zarar vereceksiniz, ülkeyi bölerek bizi zayıflatacaksınız, buna razı olmayız" dedik. Sanki onların kazanımlarını engelleyerek kendimize çıkar sağlamak istiyor gibiydik ama bu tamamen yanlıştı. Gerçekte ayrılmak bizi yaralar ama onları öldürürdü ama çabamızın bir tarafın iyiliği için değil bir bütün için olduğunu söylemedik.

Aslında gerçek şuydu: Hepimiz bir uçağa benziyorduk ve Kürtler bu uçağın bir motoru gibiydi. Bu motor koparsa biz tek motorla

uçardık ama performansımız düşerdi. Ancak bir motor tek başına sadece bir yedek parça olabilirdi ve asla uçamazdı.

Ya da şöyle diyebilirdik: “Damarımızdaki kan gibisiniz, akarsanız zayıf düşeriz ama siz toprağa karışırsınız.” Olaylara kişisel çıkarları açısından bakanları bir tarafa bırakıp büyük bir gelecek tasavvuru etrafında bütünleşirsek daha farklı bir Türkiye’den öte bambaşka bir dünya yaratabiliriz.



Bölgemizdeki gelişmeleri, ayrıntılar arasında boğulmadan anlamak için, temel ve kalıcı göstergelere bakarak değerlendirmek gerekir. Seçimlerinden sonra ABD’nin Irak’taki asker sayısını azaltacağı ve askeri varlığını stratejik noktaları kontrolle sınırlandıracağı anlaşılıyor. Bu istikrarın sağlanması değil çatışma ortamının oluşması ve uzun süreli bir mücadelenin başlaması demektir.

İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad’ın İsrail karşıtı sözleri ilk bakışta anlamsız gözüküyor ve İsrail’in tümüyle Avrupa’ya taşınması gibi imkansız çözümler ileri sürüyor. Bu sözler, bir projeden çok, bir tavır olarak anlaşılmalı ve önümüzdeki dönemin taraflarını belirlemek için kullanılan sloganlar olarak kabul edilmelidir. İsrail’e bu ölçüde sert bir tavır alan İran’ın, onu destekleyen ya da onun tarafından desteklenen ülke ve gruplara karşı anlayış göstermesi beklenemez ve asıl hedef Kuzey Irak’taki Kürt oluşumudur. Bu tavır Kürtlerin İsrail’le ilişkilerini kesmek amacını taşımakta, aksi halde olumsuz bir tavır sergileneceği ifade edilmektedir. Buna karşılık ABD ve İsrail kanadı nükleer silah yaptığı iddiasıyla İran üzerinde baskı uygulamaktadır.

Avrupa ve Rusya’nın Ahmedinecad’ın sözlerine tepki göstermesi doğaldır ama bu İran’a yönelik herhangi bir müdahaleyi kabul edecekleri anlamını taşımaz. Üstelik bu tepki onların tarafsızlığı ko-

nusunda uyanacak şüpheleri de ortadan kaldırır ve rahat hareket etmelerine imkan sağlar.

İkinci sorun Kuzey Irak'ta egemenliğin kime verileceğidir. Başlangıçta Barzani'nin rakipsiz görünen konumu şu anda aynı ölçüde net değildir. Türkiye'de PKK'ya yönelik politika değişikliği, Kuzey Irak'taki bazı grupların yönetime karşı olumsuz tavırları egemenlik konusunun henüz belirginleşmediğini göstermektedir. ABD bütün yumurtaları Barzani'nin sepetine koymasının riskli olduğunu görmek üzeredir. Bu nedenle Türkiye'nin bu tavrının hemen arkasından PKK'nın askerlerimizi şehit ettiği haberinin alınması bir sürpriz sayılmamalı ve benzer olayların artarak devam edeceği beklenmelidir. Kamuoyunda PKK karşıtı bir havanın yaratılmasına acil ihtiyaç olduğu düşünülmüş olmalı.

ABD İran, Irak ve Suriye konusunda Türkiye ile işbirliği yapmak istediğini ifade ediyor. Önemli olan bu işbirliğinin hangi şartlarda oluşacağının belirlenmesidir. Türkiye'de Kuzey Irak'ta aşiret temeline dayalı bir iktidarın oluşturulmasına ve bunun Güneydoğu'yu etkileyecek konuma gelmesine karşı çıkacak odakların bulunduğu, bunlardan daha radikal ve tümüyle retçi bir cephenin giderek güçlendiği görülmektedir.

Türkiye'nin sorunu politikasının tek elden tespit edilmemesi ve farklı odakların rekabet içinde görünmesidir. Bu durum iç politika da çatışma yaratmak potansiyelini de taşıyor. ABD ekonomimizdeki etkinliği i bir manivela olarak kullanabileceğini hesaplıyor olabilir ama olayların tamamen kontrol dışına çıkması da olasılıklardan biri gibi görünüyor.

ABD'nin hem Türkiye'nin bölgedeki etkinliğini sınırlayacak hatta kendi topraklarındaki egemenliğini zayıflatacak hem de onun işbirliğini sağlayacak bir çözüme ulaşıp ulaşmayacağını zaman gösterecek. Bunu sağlamak için elindeki ekonomi ve siyaset

alanındaki etkinlik kozlarının yeterli olup olmayacağı da bu denemeyle anlaşılacak.

Bölgemizdeki gelişmeler hem sınırlı olmayacak hem de geri dönüşmesi zor sonuçlar yaratacak niteliktedir. Bu gibi durumlarda sonucun tek taraflı politikalarla ve toplum mühendisliği metotlarıyla belirlenmesi büyük riskler taşır ve sürpriz sonuçlar yaratır.

Bu durumda Türkiye politikalarını tek elden belirleyecek bir yol bulmak zorundadır. ABD tarafı ise sloganları bir kenara bırakıp somut hedefleri konusunda mutabakat aramalıdır. Teröre karşıyız, Irak'ın toprak bütünlüğünden yanayız, İran nükleer tehdit oluşturuyor gibi hiçbir siyasi mesaj içermeyen sözlerle bir yere varılmayacağını görmelidir.



Sharon Stone'un bir aktörümüzü öpmesi ve onunla yapılan röportaj en çok ilgilendiğimiz konulardan biri oldu. Bu tavrımız sadece magazinle sınırlı kalsaydı anlaşılabilirdi ama her olayı öpülüp öpülmemek ikilemi içinde değerlendirdiğimiz için önemli hale geldi.

Yabancı bir devlet adamıyla ilişkimizi, konuşulanlardan daha çok, onun ne ölçüde samimi davrandığıyla, elini omzumuzu koyup koymamasıyla, özel günlerimize gösterdiği ilgiyle değerlendiriyorsak Stone'un içimizden birini öpmesinin olağanüstü ilgi toplaması ve yapılan röportajın magazin boyutunu aşması beklenmedik bir olay sayılmaz.

Yetimhanedeki çocuklar gibiyiz. Var olduğumuzu, unutulmadığımızı başımızın okşanmasıyla anlıyoruz. İsteklerimiz çikolata ve oyuncaktan öteye gitmiyor. En büyük gazetelerimizden birinde, CIA başkanından Fehriye Erdal'ın iadesine yardımcı olmasını istediğimiz yazılabilir.

Belçika'nın bir cinayet olayının yardımcısı konumundaki birine

destek olabileceğini ve Türkiye'yi karşısına alabileceğini düşünüyoruz. Bir yandan CIA'nın devlet kuran, devlet yıkan, darbe yapan bir örgüt olduğunu söylüyor diğer yandan zavallı bir oyuncağın kade-riyle ilgilenmesini isteyebiliyoruz.

Malımızı satarken alıcının önemli bir kişi ya da kurum olması başarımızın ölçüsü sayılıyor. Gece kondusunu satan insanın malını itibarlı bir adamın almasıyla övünmesine benzer bir duygu içindeyiz. Doğru bir şey yapıp yapmadığımızın tek ölçüsü başkalarının değerlendirmesinden ibaret. Bu ölçü kazanılan para olunca büyük bir bilim adamını küçümsüyor popüler bir şarkıcıyı toplumun en üst katına yerleştiriyoruz.

Başkaları da hayatını ülkesine adadığı inancında. Bizi bölmek, parçalamak isteyenlere karşı amansız bir mücadele yürütüyor. Yıkılmamızı engellediğini düşünüyor ama hiçbir şey inşa etmiyor. Onun için ülke sembollerden ibaret. Bayrağımız dalgalansın, camilerimizde ezan sesi kesilmesin istiyor.

Birilerinin ülkemizi daha büyük bayraklarla donatıp ezanın daha gür bir sesle söylenmesine imkan vereceğini ama tüm kontrolü ele geçirebileceğini düşünmüyor bile. Mevzilerini kahramanca savunuyor ve düşmana teslim etmiyor ama tüm cephenin kontrolünün karşı tarafa geçtiğinin farkında değil. Birisi ona bilgisiz bir vatansızın düşmandan daha çok zarar verebileceğini söylerse kızıyor.

Aslında tüm modelimizi değiştirmek ve kendimizi savunmakla özetlenebilecek tavrımızı terk etmek zorundayız.

Geçmişte bu model anlamlıydı ve statükonun devamını sağlıyordu. Biz de Yunanistan'ın Megalo İdea'sını, Ermenilerin ülkemizde devlet kurmasını, bölünmemizi isteyenleri engellediğimizi sanarak başarılı olduğumuza inanıyorduk. Hatay'ı topraklarına katmak isteyen Suriye de hedefine ulaşamamıştı. Bunların hepsi gerçek dı-şıydı ve bir kuruntudan ibaretti.

Şu anda dünya yeniden kuruluyor ve bize ne yapacaklar diye sormak yerine biz ne yapacağız diyecek konumdayız. Bugünleri, geçmişte olduğu gibi, anlamsız kuruntulara feda etmek hem bizim için hem de dünya için bir kayıp olacaktır.

Birileri Sharon Stone öptü diye ya da onunla yaptığı röportajla övüne dursun başkaları da bölgemizin geleceğiyle ilgili senaryolar üretebilir ve bunu muhataplarıyla tartışabilir. Bu bizi aşar, biz kaybetmemeye bakalım düşüncesi yanlıştır.

ABD dünya ölçeğinde çok büyük olabilir ama Irak içinde ciddi sorunlarla boğuşmaktadır. Bu, her ülke için geçerlidir ve güç, her yerde ve her zaman aynı değerde değildir. Bir hastaya iğne yapan doktorun adalelerinin güçlü olması gerekmez.

Bunun ödülü ne olacaktır sorusuna iyimser bir cevap veremem. Eğer iyi şarkı söylerseniz devlet sanatçısı olursunuz, para kazanırsanız rahat yaşarsınız, nereden kazandığınız belli olmayan paralarla okul yaptırırsanız övünç madalyası alırsınız ama böyle bir mücadelenin riski ödülünden her zaman büyük olur, üstelik Sharon Stone da sizi öpmez.

GÖRÜNTÜ

Çoğumuz bize ait değerlerin yok olduğunu, bambaşka bir kültüre doğru savrulduğumuzu düşünür ve hayıflanır. Bazıları da bizi geri bıraktıran bu değerler sisteminin tez elden yitirilmesinden ve onun yerine, başkalarını imrendiğimiz konuma getiren yeni değerlerin benimsenmesinden yanadır. “AB’ye girecek olan ülkemizin” diye başlayan cümlenin ardından neleri değiştirmemiz gerektiği sıralanır. Onlara göre başarı özgün bir olay değildir ve başkalarının yaptığını tekrarlamak kısa ve emin bir yoldur. Türkü eşliğinde halay çeken birinin geri kalması ne kadar doğal ise pop müziği ile dansetmek ilerlemenin o kadar önemli bir başlangıcıdır.

Kültür değerlerimizin korunmasından yana olanların tavrı bir koleksiyoncununkine benzer. Eski olan iyi ve değerli kabul edilir. Bazen davranışlarımızın dinin emirlerine uyması ve onun yolundan gidilmesi gerektiği söylenir. Ancak bu durumda bile dinin emrettikleri sadece bir şekil olarak muhafaza edilir veya din yeni değerler sistemine göre yorumlanır. Faizin adı kâr payına dönüştürülür, herkes kapitalist dünyanın insanları gibi davranmasına rağmen helal kazanç elde ettiği inancındadır. İçki içilmeyen masalara meze servisi

yapılır, yemeklerin biçimi ve sırası tamamen değişmiştir. Kıyafetler ne kadar örtülü olursa olsun modanın çizgilerini taşır. Hayatımıza giren yeni ürünler, davranış ve adetlerimizi etkiler ve bunlar onu üreten ve kullananlardan farklı değildir. Uçağa bindiğinizde, kulaklarınızı kapatırsanız, gördüğünüz şeyler hep aynıdır.

Bir Türk, Batı'(da herhangi bir düzeyde ön plana çıkarsa gazetelere haber, bazen de manşet olur. Ekonomik durumumuzun iyi ya da kötü olduğunu yabancı değerlendirme kuruluşlarının verdiği nottan anlarız. Onların beğenisi başarının tek ölçüsü olunca onların takdir edeceği şeyler yapmaktan başka çaremiz kalmaz.

Ahlak açısından da bir ikilem içinde kalırız. Okuma yazmayı söken pembe kitapları okur, pembe dizileri seyrederek ama onlardan birinin davranışına özenirse namus cinayetine kurban gider. Kerem ile Aslı ilk okunan kitaplardır ve evde bulunması ve okunması övünç kaynağıdır ama kimse onlara benzeyemez.

Törelere bağlı olan halkımız ahlaki değerlerine çok önem verir. Bir kız tecavüze uğrasa bile öldürülür ama hiç kimse evladını hırsızlık yaparsa veya sarhoş araba kullanırken birinin ölümüne neden olursa cezalandırmaz hatta sonuna kadar savunur. Ahlak sadece kadının erkek ilişkileriyle sınırlıdır.

Her sınıfın kendine özgü ahlak kuralları vardır. Zenginlerin aşk hayatları gazete haberidir fakirlerinki suçtur veya daha büyük bir suçun işlenmesinin gerekçesidir.

Bütün bunları sadece bir dedikodu amacıyla söylemiyoruz. Değer yargılarını belirleyen şeyin iktisadi yapıyla ilişkili olduğuna ve bundan bağımsız, soyut bir değerler sisteminden olamayacağına işaret etmek istiyoruz. Türkiye global ekonomik sistemin bir parçası ve uzantısı olunca bu sistemin değerlerini de benimsemek zorunda kalır. Bazılarının hâlâ eski değerlerini korumaya devam etmesi henüz bu sisteme dahil olmaması yüzündendir.

Bir ülkenin kültür ürünleri, o ülkedeki ekonomik ve siyasi yaşama göre şekillenir. Artık kör kemancının aşkı tarihe karışmıştır. Mafya ve derin devleti anlatan diziler ve kitaplar ilgi çeker. Fakir gencin bir fabrikatörün kızıyla evlenmesi komedi konusu haline dönüşürken uyuşturucu ticareti içindeki kadın erkek ilişkileri gündemdedir. Ahlaksızlık bir başkasını aldatmak veya yalan söylemek değildir. Güçlü olanın çıkarına aykırı davranmak, hizmet ettiği kişiye zarar vermek cezalandırılır ve tabii cezayı veren devlet değil güçlünün kendisidir. Yeni bir ilişkiler ağı ve buna bağlı ahlaki değerler oluşur. Devlet üstün konumundan uzaklaşmış, üstün olanın kullandığı bir araç konumuna gelmiştir. Güç odakları çoğaldıkça ve farklılaştıkça tek bir kuraldan da söz edilemez. Ülke başkalarının kontrolüne girdiği ölçüde, kontrol eden gücün etkinliği artar ve kendi ülkesine hizmet eden kişiler diğerleri tarafından cezalandırılabilir. Başarı ve başarısızlığın, doğru ya da yanlış davranmanın kriterleri değişir. Global değerler, daha doğru bir ifade ile dünya ölçeğinde güçlü olanın koyduğu kurallar, yerli olanın üstüne çıkar.

Bunun yadırganacak bir yanı yoktur. Eski değerler kaybettiriyorsa ve gücün kaynağı değişmişse, yeni gelenin istediğini yapması doğaldır. Medya bu yeni efendilerin ve onların koyduğu kuralların savunucusu konumuna gelir. Çoğu zaman sırf bu amaçla yeni kuruluşlar oluşturulur. Artık düşünceler de bir meta haline gelmiştir. Reklamı yapılan bir çamaşır deterjanı ile bir fikir arasında fark yoktur. Düşünce adamları, reklam filminde oynayan aktörler gibidir. Önceden belirlenen mesajı kim en iyi veriyorsa o en iyi kabul edilir. Zaten bilim de bir reklam aracı haline dönüşmüştür. Değer yargılarının dinden kaynaklanması bu olguyu önemli ölçüde etkilemez. Farklı yorumlar her dini iktisadi yapıyla uyumlu hale getirir ya da onunla çatışan yönleri törpülenir. Nitekim Protestan ahlakının, kapitalizmin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı kabul edilir. Bir değerler sisteminin yaşayabilmesi, onun ekonomik yapıyla çatışmama-

sına bağlıdır. Mesela kapitalizmde bütün ahlaki değerler bu sistemi koruyacak şekilde oluşmuştur. Bir başkasına verdiğiniz zararlar mutlaka karşılanır. Cezalar suçu işleyenin niyetine bakılarak değil, verdiği zarara göre belirlenir. Toplumumuzda hiç de alışık olmadığımız tazminat davaları ve ödenen bedeller bu mantığın ürünüdür. Bu gibi toplumlarda insanlar üretime kattıkları varsayılan miktarlar kadar hak iddia edebilirler ve devletin veya başka bir kurumun onları desteklemek zorunluluğu yoktur.

Kapitalizm, eğer ömrünü tamamlamamışsa ve iddia edildiği gibi globalleşiyorsa, onun bütün değer yargılarımızı ve davranışlarımızı etkilemesi ve giderek belirlemesi engellenemez. Yerel davranışlar bir süre direnir ama sonunda yenik düşer ve yerini yeni bir değerler sistemine bırakır.

Ancak kapitalizm ekonomik açıdan, çözdüğünden daha büyük sorunlara neden olmaya başlamıştır. Bununla paralel olarak yarattığı değerler sistemi toplumda mutsuzluk kaynağı olmaktadır. Mesela Türkiye’de 1980’lerde yapılan bir anket, gençlerin yüzde sekseninin ileriye umutla baktığını ve halinden memnun olduğunu gösterirken, bu oran günümüzde yüzde otuzlar civarındadır. Geliştığımız ve çağ atladığımız söylenirken insanlardaki bu mutsuzluk ve umutsuzluk nedendir?

Yeni bir ekonomik modele ve bunun etrafında oluşacak değerler sistemine ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bunun sosyalizm olmadığı tecrübeyle görülmüştür. Böyle bir modelin bizim değer yargılarımızla çatışmayacağı ve onun gelişmiş bir şekli olacağı da söylenebilir.

Öyleyse başlangıç noktası kendi değerler sistemimizi korumaya çalışmak değildir. Uygulanan ekonomik modelin alternatifini yaratmak ilk adım olmalıdır. Bu modelle yaşanan ekonomik tıkanıklık aşılınca, değerler sistemi de bu yeni yapıya uygun olarak şekillenir.

Bunun eskinin tekrarı olması ne de mümkündür ne de gereklidir. Ama insanları mutlu edenin birbirine benzemesi ya da eskisini aratmaması doğaldır.



İnsanların eğitimi ile sirkte gösteri yapan vahşi hayvanların eğitimi arasında bir benzerlik var mı? Böyle bir soru bile insanı rahatsız eder. Yeteneklerimizi daha iyi kullanmak, sahip olduğumuz değerleri yüceltmek için eğitime ihtiyacımız varken, bunu köleleştiren bir süreç olarak görmek anlamsız sayılabilir. Ancak eğitim birbirine zıt iki işlevi bir arada gerçekleştirir. Bir yandan insanı geliştirirken diğer yandan onları kolay idare edilebilen, yönetenlerin emirlerini itirazsız yerine getiren yaratıklar haline getirir. Verilen eğitim onun üretim yeteneğini artırır, iş disiplinine uyan ve kolay iletişim sağlanan bireyler konumuna getirir. Yönetici düzeyine gelenler sistemin bozulmadan ve değişmeden sürmesini sağlar. Bu, başarılı bir eğitimin toplumun sürekli kendini tekrarlayan, ya da temel özellikleri değişmeden kendi mantığı içinde gelişen bir yapı olmasını sağlayan bir faaliyet olması anlamına gelir.

Zaten bütün büyük değişimler, siyasi alanda asiler, bilim ve sanat alanında aykırı insanlar tarafından gerçekleştirilir. Her değişimci, ya suçludur ya da başlangıçta sistem tarafından reddedilen kişilerdir. Düşüncelerinin doğruluğu bir düşünme süreci sonunda değil, bir mücadelenin arkasından galip gelmeleriyle kabullenilir. Değişimin motoru olması beklenen üniversiteler, var olan düşünceleri savunan kaleler gibidir. Bilimsel çalışma, incelenen konudaki yayınları taramak, onlara atıfta bulunmak ve bu çerçevenin içinde kalmak zorundadır. Mesela iktisat alanında bir çalışma yapıp Avustralya'daki bir koyun hastalığı sonunda düşen et üretiminin Avrupa'da domates talebini nasıl etkilediğini bulursanız ve bunu matematik bir modelle ispatlarsanız büyük bir iş yapmış sayılırsınız. Ama mev-

cut iktisadi düşüncenin yanlış olduğunu, yeni bir teorik model oluşturmak gerektiğini söylerseniz bilim dışına çıkmış olursunuz. Yani meleklerin dışı mı yoksa erkek mi olduğunu tartışmak serbesttir ama var olan inanca karşı çıkılamaz.

Eğer konunuz terörse izleyeceğiniz yol bellidir. Teröristlerin sınıfsal kökenini, eğitim durumlarını, onları bu yola iten ideolojik, sosyal ve psikolojik motifleri inceleyebilirsiniz ama eylemlerinin siyasi sonuçlarını değerlendirerek onların meşru bir güç odağının aracı olduğunu iddia edemezsiniz. Hiçbir düşünce kurulu düzeni itham edemez ve onu küçük düşüren iddialarda bulunamaz. İnsanların, özellikle demokratik toplumlarda geniş bir düşünce özgürlüğünün olduğu söylenir ama belki de bir tesadüf sonucu inançlarda büyük bir benzerlik vardır. Polonyalıların büyük çoğunluğunun Hristiyan, Arapların Müslüman olması onların özgür seçimlerinin sonucudur. Yani insanların, yönetenlerin tercihini yansıttığı ve her türlü inançlarının yukardan aşağı belirlendiğini söylemek haksızlıktır(!). Her toplumun bireylerini diğerinden farklı kılan eğitimin birey merkezli olduğu söylenemez. Herkes içinde yaşadığı topluma daha doğrusu o toplumu yöneten güce en iyi şekilde hizmet edecek biçimde eğitilir. Yani insanlar için tek doğru yoktur. Bir toplumun bireyleri için kutsal olan başka biri için büyük bir günah sayılabilir. Eğitimin birinci özelliği subjektif ikinci özelliği de faydacı oluşudur. Asıl amaç insanların üretimdeki etkinliğini artırmaktır. Buna yönelik bilgiler yanında genel kültür sayılacak bilgilerin verilmesi, bir dolgu maddesi niteliğindedir ve çoğu zaman ideolojik şartlanmanın alt yapısını oluştururlar. Tabiat ve müspet bilimler dini veya laik bir temele oturtularak insanların inançları şekillendirilir.

En değişken bilim tarihtir. Hem ülkeden ülkeye hem de aynı ülkede zaman içinde büyük farklılıklar gösterir. Temel özelliği olanların değil olması gerekenleri anlatmasıdır ve bu özelliği ile geçmişten çok gelecekle ilgilidir. Her ülkenin yöneticileri geçmişi olduğu

şekliyle değil geleceğe yön verecek biçimde yazdırır. İhtiyaçlar değiştikçe tarih de değişir. Sosyoloji ve psikolojinin ideolojik yönü bilimsel yönünden daha ağır basar. Çok dar bir çevreyi ilgilendiren teknolojik buluş ve buna temel oluşturan bilgiler kamuya kapalıdır ve başlangıçta bir sır gibi saklanır. Bunlar bilim adamlarından çok istihbarat kuruluşlarının ilgi alanına girer.

Bilgi sofrasında istediğimizi değil, önümüze konan yemek zorundayız. Malzeme aynı olsa bile bu yemekler her ülkede diğerinden farklıdır ama her toplumun üyeleri benzer şeyleri yer. Bilginin şeklini siyasi egemenler belirler. Globalleşme bilgiyi standartlaştırır ama bu öğrendiklerimizin doğru olduğu anlamını taşımaz. Bu sürecin alternatifi var mıdır? İnsanları benzeştiren bir torna tezgahı yerine ucu açık bir eğitim düzeni olabilir mi? Bu soruya olumlu bir cevap verilemez. Eğitimin şekillendirici özelliğinden vazgeçilemez. Ancak bir ülke kendi şekillendirme biçimini kendisi tayin edebilir. Bizim sorunumuz, geleceğe yönelik bir projemiz olmadığı için, buna uygun bir eğitim politikası da oluşturamamızdır. Bazen çok farklı kaynaktan aldığımız bilgilerle donattığımız insanların uyumsuz ve tutarsız bireyler olmasına sebep oluyoruz bazen de tek bir kaynağa yöneliyoruz ama bu bizim kültürel birikimimizle uyumuyor veya yetiştirdiğimiz insanlar bizim amaçlarımızı değil, eğitim modelini aldığımız ülkenin çıkarlarını koruyan insanlar haline dönüşüyor. Bugün Türkiye'deki tüm iktisatçılar, özellikle kalbur üstü sayılanlar, bir Amerikalı gibi düşünüyor ve bizim ekonomimizi ABD ekonomisinin küçülmüş bir modeli sayıyor. Bütün çözümleri sistemde arıyor ve kimsenin yönlendirmediği, piyasanın kurallarına bırakılan bir modelin mutlak bir başarı getireceğini söylüyor. ABD'nin hakim bir ekonomi olduğunu, oradaki yönetim kadrolarının aynı zamanda büyük kapitalistler olduğunu ve tüm dünya ekonomisine müdahale ettiğini görmezden geliyor. Sonuç olarak bir taraf sürekli politikalar üretiyor ve her alana müdahale ediyor, biz müda-

halenin ve politika izlemenin yanlış olduğunu söylüyoruz. Bize göre her şeyi arz ve talep belirlemelidir, onlar bu kurala küçük bir ilave yapıyorlar: Arz ve talebi biz belirleriz!

ABD'de eğitim özel teşebbüse bırakılmıştır ve bu onlar açısından doğrudur. Eğitim bir devlet işidir ama orada devletle özel teşebbüs özdeştir. Eğer burjuvazimizin dünyadaki ekonomik güç odaklarından bağımsız bir yapısı olduğunu düşünüyorsanız aynı modeli uygulamanızda bir sakınca yoktur. Eğer böyle değilse tutulan yol yanlıştır. Bugünkü eğitim modeliyle misyonu olan bir devlet olmamız mümkün değildir. Eğitim ve bilim sübjektiftir ve bizdeki eğitim bizimle ilgisizdir. Eğitim temelde bir şartlandırma kurumudur ve insanlarımızı başkaları şekillendirmektedir. Başkalarını izlemek ve onların tecrübelerinden ve bilgisinden faydalanmakla benzetmek aynı şey değildir. Şöyle de söyleyebiliriz: Bir devlet sadece bir bayrağa ve siyasi sınırlara sahip olmakla var olmaz. Bağımsız bir eğitim yapısı olmayan devlet sadece şeklen vardır ve Türkiye 1980'den beri bu vasfını önemli ölçüde yitirmiştir. Bir ülkede devlet kim ise eğitimi de o şekillendirir. Eğitim sistemimizde geri denilen 1980 öncesi dönemi hasretle anıyorum



Günümüzde sürdürülen mücadele ile, Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının gerekçe ve yapılaş biçimleri arasında fark var. Hatta Soğuk Savaş dönemindeki kavramlar bile artık kullanılmıyor. Dini ve etnik ayrışmalar ön plana çıkarılıyor ve ihtilaflar bu nedenlere bağlanıyor. Bu görünüm sadece uluslararası değil, iç çatışmalarda da gözleniyor. Türkiye'de siyasi yapılanmalar ekonomik veya politik farklar yerine inanç farklılıklarına dayanıyor. Bir NATO toplantısında dini bir simge sayılan türban ciddi bir sorun haline dönüşüyor

Ülkemizin karşılaştığı en önemli iki sorunun irtica ve bölücülük olduğu sıklıkla dile getiriliyor. Bunlara ülkemizdeki Sabetay ör-

gütlenmesi ve bunların tarihi ve güncel olaylara etkileri dile getiriliyor. Yani insanları yakınlaştıran veya hasım hale getiren şeyin din ya da etnik benzerlik veya farklılık olduğu giderek daha geniş çevrelerde kabul görüyor.

Böyle bir ayrışma değiştirilmez ve uzlaşmaz bir niteliğe sahip. Eğer insanlar dini ve etnik nedenlerde bir araya geliyor ve diğerlerini dışlıyorsa birlikte yaşamak nasıl mümkün olabilir? Sorun çözümü süz görünüyor ve bir çatışma ve diğerini etkisizleştirme önlemez bir gereklilik haline geliyor.

Bir aile içinde bile kavga ve uzlaşmazlıkların çok yaygın olarak görülmesine rağmen ırk ve din temelindeki birlikteliklerin sağlamlığından şüphe duyulmuyor ve bu birlikteliğin gücüne yaygın bir biçimde inanılıyor.

Gerçekte siyasal partiler problemlerin çözümlerine farklı metotlar öngörmek üzerine kurulur. İdeolojik farklar da o ideolojinin genel yaklaşımını aksettirir. Bu nedenle etnik ve dini açıdan farklı olanlar aynı siyasal kümeler içinde yer alabilirler. Halkın siyasal partilere katılımı veya desteklemesi sorunlara getirdikleri çözümün başarılı olup olmamasına bağlı olması gerekir. Oysa dini ve etnik temele dayalı ayrışmalar kitleleri kemikleştirir ve bunları desteklemek başarı şartına bağlı değildir. Bir dini ya da etnik gruba mensupsanız onunla her şart altında beraber olmak zorunda kalırsınız. Farklı politik yaklaşımları da aynı sosyolojik temele dayalı partilerde ararsınız. Nitekim ülkemizde farklı politik tercihleri olan ama aynı etnik ve dini tercihleri olan partiler vardır.

Türkiye'deki etnik ve dini partilerin kuruluşu iç dinamiklerin bir sonucu mudur yoksa dünyadaki değişmelerin bir yansıması mıdır? Bu soruya maalesef lehimize sayılabilecek bir cevap vermek mümkün değil. Dini eğilimi ağır basan partilerin ABD'nin "Yeşil Kuşak" projesinin başladığı yıllara rastlaması bir tesadüf müdür? Bu

hareketin ABD karşıtı olması sonucu değiştirmez. İnisiyatif orada başlamıştır ve Türkiye’deki hareket buna karşıt olarak şekillenmiştir, yani dış etkiler belirleyici rol oynamaktadır.

Aynı şekilde milliyetçi partilerin hakim söylemi komünizm karşıtlığıdır ve o da SSCB karşıtı politikalar üretmektedir. Bu durum ölkemizdeki siyasi hareketlerin dünya şartlarından büyük ölçüde etkilendiğini hatta bu ihtiyaçlara uygun biçimde şekillendiğini göstermektedir.

Ayrıca bu oluşumlar ciddi çelişkiler içermektedir. DP gericiliğe prim vermekle suçlanmış ve laikliğe karşı davranışları olmakla itham edilmiştir. Bu günlerde aynı DP’yi kuran kadroların ve yönetimdeki etkin isimlerin Sabetaycı olduğu yani İşlam’la bağlarının şekli olduğu iddia edilmektedir.

Daha geniş bir çevreden bakıldığında Türkiye’deki laik hassasiyetin arkasındakilerle gericiliği teşvik edenlerin aynı olduğu sonucu çıkar.

Bu gibi akımlar başlangıçta hangi amaçlarla kurulursa kurulsun zaman içinde başlangıçtaki amaçlara ters düşen söylemlerin içine itilebilirler. ABD İşlamcı akımları SSCB’ye karşı kullanmak için desteklemiş olmasına rağmen bugün kendisine en büyük tehdidin bu cepheden geldiğini söylemektedir. Başlangıçta SSCB karşıtı politikalar izleyen ve ideolojik nedenlerle ABD’ye yakın duran milliyetçi partiler bugün ABD karşıtlığının ön safında yer alıyorlar.

Komünizmle dinin bağdaşmazlığı SSCB’nin dağılmasıyla sona ermiştir Dağılma dediğimiz şeyin bu durumu da göz önüne alan SSCB’nin bir değişim projesi olup olmadığı da tartışılabilir. Ama ister dağılma ister değişme olsun artık İşlam dünyası ABD’ye uzak, Rusya’ya daha yakındır. ABD ile İşrail’in ittifakı bu yakınlığı güçlendirecek dinamikler sağlamaktadır.

Bugün “Büyük Ortadoğu Projesi” olarak adlandırılan girişim İş-

lam coğrafyasındaki bu olumsuz gelişmeyi durdurmak hatta tersine çevirmek amacına yöneliktir. Ama bu projeyi bu kadarla sınırlamak eksik kalır. Bölge ülkelerinin kapitalist ekonomik merkezlerle bütünleştirilmesi ve bu bölgede ABD'nin ekonomik kontrolünün sağlanması isteniyor. Böylece rakip ekonomilerin yeni pazarlarının önceden kapatılması ve ABD ekonomisine yeni ticaret alanları açılması amaçlanıyor

Bunun ilk şartı İslam'la kapitalizm arasında bir uzlaşma sağlamak ve bölgedeki "rantiye" olarak adlandıracağımız ekonomik yapıları dönüştürmektir. Petrol üreten ülkelerin zenginliği tek kaynaktan sağlanmakta ve bunlar yönetici ailelerin kontrolünde bulunmaktadır. Kapitalist ilişkiler gelişmemiştir ve tüm ekonomi belli ailelerin elindedir. Bunların dağıtılması ve Batılı teşebbüslerle ortaklık ilişkilerine girilmesi istenmektedir. Türkiye'nin öncülüğü ve modelliği İslam anlayışı nedeniyle değil ekonomik yapısının istenene uygun oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin İslam kimliği özellikle vurgulanmakta ve Büyük Ortadoğu Projesi'ni kapsayan alandaki dini duyarlıkların olumsuz etkileri bertaraf edilmek istenmektedir. Müslüman bir ülke de demokrat olabilir derken asıl kastedilen bu ülkelerin de kapitalistleşebileceğidir.

NATO toplantısında Bush'un sürekli vurguladığı ülkemizin dini kimliği ve buna rağmen demokrat bir ülke olabildiği idi. Oysa Chirac'ın vurgusu Türkiye'nin laik yapısı oldu. Benzer farklılık Türkiye'yi temsil eden kadrolarda da görüldü. Cumhurbaşkanı Sezer İslam kimliğini kabullenmekten ısrarla kaçınırken, hoş olmayan görünüşleri de göze alarak türbana karşı tavrını sürdürdü.

Burada temel mesele din ve etnik farklılıkların sosyal bir olay mı sayılacağı ve siyasetin dışında mı tutulacağı yoksa siyaseti belirleyen temel bir faktör mü olacağıdır. Siyasi tercihlerin değişmesi, zor sosyal kimliklere dayandırılması ülkenin manevra kabiliyetini sınırlar.

Çünkü kararlar karşılaşılan sorunların rasyonel çözümünü hedef almaz. Etnik veya dini kimliğin varsayılan gerekleri yerine getirilir.

Türkiye sadece dini değil aynı zamanda etnik siyasetle uğraşmak zorunda bırakılmıştır. Kürt sorunu, temelde sınıfsal ve siyasi bir olgu iken, etnik sorun sürekli ön plana taşınmıştır. Farklılık ve çatışma nedeni etnik olunca barışçı bir çözüm imkansızdır ve sonuçta bir tarafın kaybetmesiyle ulaşılır. Oysa ülkemizde etnik farklılık çoğu zaman iktisadi ve sosyal sorunların bir örtüsü olarak kullanılmış ve başkalarının olaya müdahale etmesine imkan vermiştir.

Türkiye'nin yapacağı şey çatışmayı asıl nedenlerine dönüştürmek ve çözümü burada aramaktır. Oysa yöneticiler genelde olayı etnik ve dini temellere dayamayı tercih ederler çünkü böylece olaylarda herhangi bir kusur ve sorumlulukları olmadıklarını ileri sürmek imkanını elde ederler. Eğer küçük sermaye yeterli kaynak bulamıyor ve büyüme şansı ellerinden alınıyorsa, bunların mücadelesini gericilik olarak nitelemeyi tercih ederler ve böylece rejim konusunda hassasiyeti olan çevreleri de yanlarına alarak iktisadi rakiplerini tasfiye ederler.

Eğer birileri ülkedeki sorunları etnik ve dini nedenlere dayandırıyorlarsa yöneticilerin yapacağı şey bunu derinleştirmek değil asıl sebeplere yönelmektir. Bazen bu dış odakların stratejilerinin gereği de olabilir ve bugün Türkiye'nin dini kimliğinin ön plana çıkarılması bizim bir ihtiyacımız değil başkalarının projesidir.

Aynı şekilde ülke insanlarını birtakım tarikatlara yakınlıkları nedeniyle tasnif etmek, Sabetaycı olarak adlandırmak gereksiz ve faydasızdır. İnsanlar ne olduklarıyla değil ne yaptıklarıyla değerlendirilmelidir. Aksi halde iyi bir şeyi, yapanın kimliği konusundaki ön yargınız nedeniyle kötüleyebilir veya en kötü şeyi yapanın iyi bir kimliğe sahip olduğunu düşündüğünüz için takdir edebilirsiniz.



Dünya üzerinde çok boyutlu bir hegemonya mücadelesi sürerken Türkiye'nin bunun dışında kalacağı düşünülemez. Ancak bugüne kadar olaylar tekil düzeyde ele alınmış ve genel bir değerlendirme yapılmamıştır. Ekonomik politikanın sadece IMF gözetiminde yürütüldüğü için yanlış olduğu söylenemez. Asıl yanlışlık dünya konjonktürünün hesaba katılmaması ve bir kriz halinde buna cevap verebilecek bir yapının oluşturulmamasıdır. Bütün hedefler istikrarlı bir bölge ve ülke varsayımına dayanmaktadır ve istikrarın bozulması halinde ne kadar dayanıksız olduğumuz ortaya çıkacaktır.

Ekonomi politikası ülkenin diğer sorunlarından tamamen bağımsız olarak belirlenemez. Bu politikanın Irak'tan Kıbrıs'a kadar hatta tüm dünyadaki gelişmelerin hesaba katılarak belirlenmesi gerekir. Oysa şu anda ekonomik durumumuz, bir başarıdan çok, siyasi konularda bizi frenleyecek yumuşak karnımız konumundadır. Çevremizde oluşacak emri vakilere karşı tavrımızı belirlerken ekonomik durumumuz her zaman bir endişe kaynağı olacak ve bizi her şeyi kabullenen konumuna düşürecektir.

Bir politika her şart altında geçerli olamaz. Bir konumda iyi olan başka bir konumda felakete dönüşebilir. İstikrarlı bir ortamda dışa açılma ve dünya ile bütünleşme ekonominin gelişmesini sağlayabilir ama kriz anlarında bu politika kesin bir yenilginin sebebi haline dönüşür. Çevremizde bizi de içine çekmesi kaçınılmaz olaylar cereyan ederken içe dönük ekonomik politikalar izlenmesi gerekirken ipleri bölgede çıkarları bizimle örtüşmeyen güçlerin eline teslim etmek ciddi bir gaflettir ve bunun bedeli Irak'taki gelişmelere seyirci kalınarak ödenecektir. "Irak'ta kaybettik ama enflasyonu da düşürdük" demek bir teselli sayılabilir mi?

ABD, bildiğimiz bütün kavramların içini boşaltmakta ve ona yepyeni anlamlar yüklemektedir. Bir ülkenin sorunlarının niteliği ve çözüm yolları hakkındaki projelerini halka sunan siyasi partiler ara-

sında bir tercihi ifade eden seçim, Irak'ta etnik bir sayıma dönüşmüştür. Ortada ne bir proje ne de bir siyasi parti vardır sadece çeşitli etnik grupların gücünü saptamak için yapılan bir sayım söz konusudur. ABD, işgalin ilk gününden beri sürdürdüğü etnik ayrıştırma politikasının sonucunu görmek istemektedir. Adı seçim olan komedi etnik ayrışmayı hem tespit edecek hem de pekiştirecektir. Türkiye ya sonucu kabul edecek ya da Irak'ta başlayacak bir etnik çatışmanın ülke içine yayılma riskini göze alacaktır. Türkiye Kürt sorununu sadece engellemeye çalıştı oysa bir olayın engellenmesi zor, yönlendirilmesi hem kolay hem de sonuçları açısından lehimize olabilirdi. Türkiye yönlendirme kavramını bile bilmemektedir.

Karşılaştığımız tablonun genelini anlamak için ilgisiz gibi görünen bir olayı da inceleyip sonra tüm modeli ortaya koymaya çalışacağım. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal partisinin bir dış müdahaleye maruz kaldığını ve ABD'nin Mustafa Sarıgül'ü kullanarak tezkerenin reddinde oynadığı olumsuz rol nedeniyle CHP'yi cezalandırmak ve bundan sonra isteklerini daha kolay gerçekleştirebileceği bir yapı oluşturmak istediğini iddia etti. Eğer bu iddia doğruysa müdahalenin CHP ile sınırlı olduğu düşünülemez. Bütün partilerin ve siyasi faaliyetlerin de ABD'nin yönlendirmesine maruz kaldığı rahatlıkla söylenebilir. Bu, ABD Türkiye ile ilişkilerini diplomatik kanallarla yürütmekle yetinmiyor, siyasi iradenin kendi istediği yönde oluşması için iç politikamıza müdahale ediyor demektir

İlk soru, eğer böyle bir operasyon varsa, bunun muhatabının kim olduğu ve bunu önlemekle görevli kurumun ne olduğudur. Yabancı bir ülke siyasi partilere, ekonomik hayata veya kişilere yönelik operasyonlar yaptığı zaman bununla mücadele, operasyona maruz kalanların mı yoksa devletin mi görevidir? Görüldüğü kadarıyla hiçbir devlet kurumu iddia ile ilgilenmemektedir ve CHP maruz kaldığını düşündüğü operasyona karşı kendi imkanlarıyla karşı koymaya çalışmaktadır. Yabancı servislerin rolü olduğu söylenen

birçok suikast, gözden düşürme ve itibarsız kılma operasyonu da devletin ilgisini çekmemiştir. CHP, böyle bir operasyona karşısında devletin ilgili kurumlarına haber vermekle yetinmeli ve operasyonun durdurulması onların işi olmalıydı.

Aslında genel bir modele ve bununla ilgilenecek bir devlet kurumuna ihtiyacımız var. Yönlendirme dünya ölçeğinde gerçekleştiriyor ve ülkemiz bunun başlıca hedeflerinden birini oluşturuyor. CHP’de olanlar tezkerenin reddine ilişkin bir intikamla sınırlı değil CHP’nin temsil ettiği ideoloji, yani ekonomide devletçi, siyasette ulusalcı dünya görüşü tasfiye edilmek isteniyor. CHP global ekonominin savunucusu olmaya ve halka yakınlaşmak için dine karşı tavrını yumuşatmaya zorlanıyor. Bunlar dünya üzerindeki gelişmelerle yakından ilgili. 1990’a kadar Batı Bloğu ittifaklarla birbirine bağlı iken şimdi bu bağın yerine ekonomik bütünleşme modeli uygulanıyor ve din ideolojilerin yerini alıyor. Türkiye’deki uygulama bu genel modele uygun olarak yürütülüyor.

Türkiye önce din ve etnik ayrışmalar üzerine kurulan bu stratejiye karşı nasıl bir tavır alacağını tespit etmek zorunda. Çünkü yeni çatışma modeli ülkemizde ciddi etkiler yaratabilecek potansiyele sahip. Bunları birbirinden bağımsız olaylar olarak ele almak yerine genel bir strateji belirlemek gerekir. Kurulacak model ekonomiden günlük hayata kadar bütün alanları kapsamalı ve birbirlerini destekleyebilmelidir. Bize empoze edilen dini ve etnik çatışma modeline karşı siyasi bir söylem geliştirilebilir. Mesela Irak’taki farklı grupları siyasi bir hedef etrafında bütünleştirecek bir düşüncenin oluşmasına destek sağlanabilir. Şüphesiz bu tek başımıza gerçekleştirebileceğimiz bir şey değildir. Aynı görüşü paylaşan güçlerle veya devletlerle işbirliği başarı için zorunludur ama Türkiye’nin öncülüğü anlamlı olabilir.

Yapılanların yanlış olduğunu söylemek problemin çözümü için

yeterli değildir. İleri sürülen teze karşı yeni bir fikir geliştirmek gerekir. Şu anda kurulmakta olan Kürt devletine karşı “Bu bizim çıkarlarımıza aykırıdır” demenin bir anlamı yoktur. İleri süreceğimiz tez Kürtler açısından da kabul edilebilir olmalıdır. Gerçekten de ABD bölgede öngördüğü yapılar, barış ve istikrarı sağlayamayacak aksine bir çatışma ortamının doğmasına yol açacaktır. Bunların somut olarak bütün taraflara anlatılması ve olanlara karşı doğacak tepkinin herkese vereceği zararlar gün ışığına çıkarılmalıdır.

Dinin bir farklılık nedeni olarak ortaya çıkarılması Medeniyetler Çatışması tezinin gerçekleşmesi anlamına gelecek Doğu ile Batı arasında aşılmaz duvarlar örecektir. Bunun kendiliğinden oluşmadığı, önce projenin üretildiği ve bunu destekleyecek yayınların yapıldığı göz ardı edilemez.

Bütün bunları aşmak için dünya ölçeğinde bir çabanın gerektiği ve sorunun bizi çok aştığı bir gerçektir. Ancak akıntıya kapılıp sürüklenmek yerine bilinçli bir tavır almak gerektiği de açıktır. Yapılacak şey birilerinin ortaya attığı çatışma ve farklılık tanımlarının yerine başka bir şey koymaktır. Bunun için gerekli şartlar vardır ve böyle bir tavır dünyayı kendi koyduğu sorunlar çerçevesinde hareket etmeye zorlayanları çok zor bir duruma sokar.



Neden Türkiye'deki sorunlar hemen bir kriz boyutuna ulaşıyor? Her ülkede birtakım sorunların olması son derece doğalken ülkemiz neden bir krizden ötekine koşuyor? Herhangi bir Avrupa ülkesi bölünme, dağılma, yok olma endişesi taşımazken Türkiye neden diken üzerinde oturuyor? AB'ye girmek ya da dışında kalmak başkaları için sadece bir tercihten ibaretken neden bizim için rejimi bile etkileyecek bir çatışma konusuna dönüşüyor?

Soruları çoğaltabiliriz ama özeti şu: Sanki önümüze iki çeşit ye-

mek sunulmuş da bunun birini tercih etmek konumunda değiliz. Önümüzdeki seçeneklerden biri bize ölümsüzlüğü sunarken diğeri hayatımızın sonu anlamına geliyor.

Bu görüntü ne kadar abartılıysa tercihlerimizin dünya ölçeğinde etkiler yaratacağı da o kadar doğru. Bu yüzden kararlarımızdan etkilenecek ülkeler, işlerini sağlama bağlamak için, karşılarında bir Türkiye iradesi görmek yerine kendi adlarına karar verecek bir yapı oluşturmak istiyorlar.

Son bir örnekten başlayarak ülkemizdeki siyasi yapıyı inceleyebiliriz. Adalet ve Kalkınma Partisi içerde “derin devlet” adıyla sembolleştirdiğimiz güçlerle ihtilafli. Hatta başbakan bu partinin iktidara gelmesinin bir rejim sorunu haline gelebileceğini açıkça ifade ediyor. Parti güvenceyi dışarıda arıyor.

1980 darbesi sonrasında da aynı durumu gözlemleyebiliyoruz. Turgut Özal partisini kurtarmak için dış desteklerden yararlanıyor.

İşin ilginç yanı “derin devlet” dışarıyla ihtilaf halinde değil. Hatta her ikisini destekleyen dış dinamikler tamamen aynı.

Halk ne siyasi partiye ne de bürokratik yapıya düşman değil. Sorunlarını bunların birinin çözeceğinin bilincinde ama mücadelenin kendisi için ve kendi adına yapılmadığının da farkında. Büyük bir kavga sürüp gidiyor ancak kimin ne amaçla bunun içinde olduğu pek anlaşılamıyor. Çoğu zaman çıkarlarını ön plana aldığından şikayet ettiği siyasetçilere kızıyor ama bütün dünya için önemli olan ülkesinin yağmacıların keyfine bırakılamayacağını anlayıp sorgulayamıyor.

Bazen bürokratik güçlerin özgürlüklerini sınırladığını, demokratik geleneklere uymadığını söylüyor. Bunu bürokrasinin gücünü sürdürme ihtirasına bağlıyor. Ama bu gücün, mensuplarına aşırı bir imtiyaz ve abartılı bir yaşam sağlamadığını hesap etmiyor. Yani herhangi bir rejimin bürokratlarına üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri vereceğini düşünmüyor.

Sistem şöyle işliyor: Ülkedeki güçler üç parça olarak düşünülüyor: Halk, bürokrasi ve ekonomik güç odakları. Bir ülkede iç istikrarın sağlanmasının bunlar arasındaki uzlaşmaya bağlı olduğu biliniyor. Üstelik bunların çıkarlarının ülke düzeyinde birbiriyle aşırı bir uyumsuzluk içinde olmayacağı da apaçık. Ama eğer bunlar herhangi bir şekilde birbiriyle çatışır konuma getirilebilirse dışarıdaki güç odağı uygun kombinasyonlarla kendi politikalarını uygulatmak imkanını elde edebilir.

İlk iş bunlar arasında uzlaşmazlık alanları yaratmak ve bunları kurumsallaştırmak oluyor. Bu güçlerden her birinin farklı ideolojileri olması gerekiyor. Halk ve bürokrasi aynı sınıfsal köklere dayandığı ve yaşam düzeyleri arasında belirgin bir fark olmadığı için ayrı-ayrı olarak din kullanılıyor.

Çocukları aynı okullara giden, benzer şeyleri yiyen ve giyen insanlar dindar ve laik kamplara ayrılıyor. İdeolojiyi bir yana bıraktığınızda ülkesinin geleceğini aynı şekilde tasavvur eden insanlar keskin bir çatışmaya girebiliyor.

Ekonomik güç odakları dünya kapitalizmiyle uzlaşmaları şartıyla yaşabiliyor. Ülke içi dinamiklerin yarattığı odaklar örseleniyor, engelleniyor. Bunların ülkenin laik yapısını bozacağı ve tek amaçlarının bu olduğu söyleniyor.

Bu üçlü yapı hiçbir zaman yan yana gelemiyor. Darbe dönemlerinde ekonomik güç odaklarıyla bürokrasi ön planda ve ittifak içinde, halk pasif konumda oluyor. Normal dönemlerde ekonomik güç, medyayı da kontrol ettiği için halkla yakınlaşıyor ve bürokrasiyi hâsım haline getiriyor.

Günümüzü bu modele göre incelersek daha önce karşılaşmadığımız bir durumda olduğumuzu görebiliriz. Önümüzdeki dönem Türkiye'nin Irak'tan başlayarak bir dizi askeri operasyonlara gireceği bir dönem olarak görünüyor. Bu durumda bürokrasiyle halk arasın-

da bir yakınlaşma ve uzlaşma gereklidir ve yeni siyasi yapı buna göre oluşturulacaktır. Ekonomik güç geri plana itilecek, savaş ve bununla ilişkili kavramlar ön plana çıkarılacaktır.

Son yılların öne çıkan sorunu olan ekonomik sıkıntıların bir ölçüde hafifleyeceği ve katlanılabilir bir düzeye ineceği beklenir. Halktaki kalkınma ve büyüme sevdasını yok etmek için üretilen ve ekonomiyi döviz-faiz-borsa üçgenine sıkıştıran anlayış değişecek, hatta bu anlayışı yerleştirmek amacıyla kurulan bazı televizyon kanalları, işlevleri sona erdiğinden, ya kapanacak ya da yayın politikasını değiştirecektir.

Laikçilik dozunu hafifletecek, dinciliğe olmasa bile dindarlığa karşı daha hoşgörölü davranılacaktır. Soy temeline dayanan ayırmacılık engellenecek, Osmanlı benzeri bir anlayış ön plana çıkacaktır.

Bu analizle önümüzdeki manzara arasında hiçbir benzerlik olmadığı apaçık görünüyor. Eğer önümüzdeki günlerde bir seçim yapılırsa kazanacak partiler ülkenin ihtiyaçlarına hiçbir biçimde cevap verecek bir yapıya sahip değil. Bu ciddi bir çelişki ve büyük operasyonlara girecek bir ülke için önemli bir risk unsurudur.

Öyleyse, yani analizimiz doğruysa, bu yapı içinde bir seçim yapılmasını beklemek yanlış olur. Başka bir ihtimal devletin böyle bir seçimin sonuçları içinden şartlara uygun bir yapının çıkabileceğini düşünmesidir.

Bütün bu veriler Türkiye'nin çok büyük bir değişimin eşiğinde olduğunu göstermektedir. Bölgemiz Birinci Dünya Savaşı sonrasını andırır biçimde değişikliğe uğrayacak ve bu değişim ülkemizi büyük ölçüde etkileyecektir. Bu görüntüyle ülkemizdeki siyasal yapı uyum içinde değildir ve değişecek olan siyasi yapıdır.

Var olan şartlar dünyanın çok yakından izlenmesini gerektirmektedir. Operasyon alanı bir ülke olmadığından, bir bölgeyi ve buna bağlı olarak dünya dengelerini etkileyeceği için uygulanacak

politikalar dünyadaki güç odaklarıyla uyumlu ve hatta çoğunlukla işbirliği içinde olmak zorundadır. Bu bakımdan bağımsız dış politika kaygısı yerini risksiz ve uygun bir dış politika uygulama endişesine terk edecektir.

Böyle durumlar ülke içinde demokrasinin birinci öncelik olmadığı dönemlerdir. ABD, çatışmanın boyutlarının büyüklüğünü ve bunun ülke içinde güvenliği sağlamada zorluklar yaratacağını düşündüğü için geleneksel demokrasi kurallarının dışına çıkmayı göze almaktadır. Bu eğilimin ülkemizde çok daha güçlü bir biçimde gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Türkiye hem çatışma alanının orta yerindedir hem de çatışan bütün tarafların etkileyebileceği kesimler ülkemizde mevcuttur. Bu, özgürlüklerin önemli ölçüde sınırlandıracağı anlamına gelir.

Böyle durumlar bir ikilemi beraberinde getirir. Başarı birlik ve disiplin içinde olmakla kolaylaşır. Ancak bu birliktelik doğru bir karar doğrultusunda olursa anlamlı olur. Doğruyu bulmak tartışmayla mümkündür. Tartışma dağılmanın da sebebi olabilir.

Bu kısır döngü her zaman belli bir biçimde çözülmüştür: Hakim olan güç kendi tercihini herkese zorla kabul ettirir. Diğerlerinin yapacağı şey bu tercihin doğru bir tercih olmasına dua etmekten ibarettir.

Sonucu belirleyen ikinci unsur tarihin seyridir. Birinci Dünya Savaşında Osmanlı'nın dağılması kaçınılmazdı. Çünkü çatışmanın temel nedenlerinden biri Osmanlı'nın topraklarının paylaşımıydı. Yapılabilecek şey kaybı en aza indirmekten ibaretti. Bugün tarihin seyri ülkemiz için kötü bir gelecek göstermiyor. Yapılacak şey bu konjonktürü iyi değerlendirmek ve kazanmasak bile bir şey kaybetmemektir.



Uzun bir süredir gündemin tek maddesi AB üyeliği ve bunun gerekleri oldu. Her şey buna göre değerlendiriliyor ve şekillendiriliyordu. Türkiye'yi yönetenler AB'yi sadece bizim üyeliğimiz açısından değerlendirdiler ve şu sonuca vardılar: AB'ye üye olmanın şartları vardır ve bunu yerine getirirsek önümüzde herhangi bir engel kalmaz. Bu bakış açısı temelden yanlıştı ve AB üzerine hiçbir hesabın yapılmadığı, herhangi bir engelleme ve biçimlendirme girişiminin olmayacağı varsayımına dayanıyordu. Oysa dünyadaki dengelerin yeniden oluşturulduğu bir dönemde AB'nin geleceği önemli bir tartışma konusuydu ve sonunda siyasi bir birlik olması engellendi. Yeni konumuyla AB'nin Türkiye'ye ihtiyacı yoktu. Eğer AB belirleyici bir güç olsaydı bizim üyeliğimiz buna büyük ölçüde katkı sağlardı. Sadece ekonomik bir birlik haline gelen AB'ye Türkiye'nin herhangi bir katkısı olmazdı. Güç dengesi yeniden ABD ve Rusya tarafından belirlenecek ve AB ülkeleri bu denge içinde yer alacaktı.

Tartıştığımız diğer konular da bu hedefin yan ürünleri konumundaydı. Demokrasi geliştirilecek, insan haklarına saygılı davranılacak, Ordunun siyasetteki etkinliği azaltılacak hatta tamamen ortadan kalkacaktı.

Ancak terörün her yerde artma eğilimi göstermesi, bölgede gerginliğin tırmanacağını anlaşılmaması demokrasi taleplerinin önemini yitirmesine neden oldu. ABD ve Avrupa'nın birçok ülkesi güvenliği demokrasinin önüne koymaya başladı. Bunun kısa sürede Türkiye'ye yansması ve güvenliğin ön plana çıkması kaçınılmazdı. Nitekim Genelkurmay Başkanı Özkök terörle mücadelede imkanlarının kısıtlı olduğunu ifade ediyordu.

Diğer önemli bir konu ekonominin giderek düzeldiği ve tüm göstergelerde olumlu gelişmeler gözlemlendiği idi. Ancak cari açık gerilen bir yay gibi giderek büyüyor ve günün birinde zembereğin boşalmasını andırır biçimde problem yaratması kaçınılmaz hale geli-

yordu. Ekonomideki düzelme büyük ölçüde dış dünyanın güvenine bağlanıyordu. Ama güven maddi bir temel oluşturmazdı ve hesaplanmazdı. Bugün güvenen yarın güvenemeyebilirdi ve bunun için bir çok sebep ileri sürülebilirdi. Kaldı ki artan şiddet olayları ve bunun bölgeye yayılma ihtimali ciddiye alınacak bir sebep de yaratabilirdi.

Ayrıca dünya genelinde İslam'ın terörle özdeşleştirilmesi, tüm haksızlığına rağmen, başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiş ve Batı kamuoyu siyasal İslam'a karşı duyarlı hale getirilmiştir. Bu siyasi iktidarın dış dünyadaki manevra alanını önemli ölçüde kısıtlayan bir faktör haline gelebilir.

Sonuç olarak tüm söylemlerin değişmesinin gerektiği, yeni hedeflerin belirleneceği bir döneme giriyoruz. Artık ne AB üyeliği ne de demokrasinin geliştirilmesi bir anlam taşıyabilir. İnsanlar nereye gittiğini bilmek isteyecek, güvenli bir yaşam talep edecek ve refah umacaktır. Bu ise köklü bir değişim anlamına gelir.

Stratejinin belirleyiciliği yeniden ortaya çıkıyor. Kurulan modelin yanlış olduğu ve bu nedenle en iyi niyetlerle yapılan işlerin bile sonuçsuz kalacağını düşünüyorum. Benim modelim yeni dengenin Bush yönetiminin temsil ettiği ABD ile Putin yönetiminin temsil ettiği Rusya arasında kurulacağı ve AB'nin belirleyici konuma gelemeyeceği biçimindeydi. Türkiye'nin yeri bu modele uygun biçimde saptanmalıydı. Ayrıca istikrarsız bir ortamda risk payının düşük tutulması ve ekonomide daha muhafazakar bir yol izlenmesi gerekiyordu. Enflasyonu düşürén nedenlerden birinin de cari açığın büyüklüğü olduğu, ülkenin ürettiğinden fazlasını arz ettiği için mal bolluğu olacağı, bunun fiyatları aşağı çekeceği ve dış açık ortadan kalkınca bu eğilimin tersine döneceği hesaplanmalıydı.

Ancak şartların Türkiye'nin aleyhine olmadığını düşünüyorum. Önümüzdeki dönem zorluklar ve fırsatların yan yana olacağı bir sü-

rece işaret ediyor ve genel bir değerlendirme yapıldığında basiretsiz davranmayacağımızın ip uçları seziliyor.



Düşüncelerime belki de hiç kimse katılmayacak ve ben havan-da su dövmeye devam edeceğim. Yazılanlar ve söylenenler güney-doğudaki sorunun etnik kökenli olduğunu, orada yaşayanlar farklı bir etnik kökenden geldiği için sorunlar yaşandığını tekrarlıyor ama ben bunu anlamamakta ısrar ediyorum. Bana göre etnik farklılık ayrışma nedeni değildir ve bölünmenin tek nedeni çıkarların farklılaşmasıdır. Eğer etnik farklılık bölünme nedeni ise ve bu durum bir gerçekse sorunu nasıl çözeceksiniz? İnsanların etnik kökenini değiştirecek bir formül mü icat edildi?

Bazıları PKK ile Kürtlüğü özdeş olarak kullanıyor, bölgedeki egemenlerle çaresiz insanların aynı amaçla hareket ettiğini söylüyor. Olay böyleyse çözümsüzlük bir kaderdir ve farklı olan ayrışır demekten başka bir yol yoktur. Olayı etnik kökene bağlayanlar, bile-rek ya da bilmeyerek, ayrışma ateşini körüklüyor.

Bu sözlerim, pratik sonuçlar yaratmak için, gerçeğe sırt çevirmek anlamını taşımıyor. Aynı soydan gelen, aynı inançları paylaşan insanların bir arada yaşamaları şart değildir ve bunun tersi de doğrudur. Birbirine tamamen yabancı kültürel değerlere sahip insanlar güçlü bir devlet yapısı oluşturabilirler ve bu farklılıklar tartışma konusu bile olmayabilir.

Ortadoğu'da var olan bir sürü Arap devletinin halkları arasındaki farklar Türkiye'deki bölgeler arasındaki farklardan daha mı keskin? Amerikalının sosyolojik ortak noktası ne?

Bir şeyi anlamamakta ısrar ediyoruz. Her sorun gerçek içeriğiyle ifade edilmez. Çıkarlar üstün değerlerle ambalajlanır ve bu biçimiyle sunulur. Etrafa bakarsanız ülkenin yüksek menfaatlerinin dışında ki-

şisel bir kaygıyla hareket eden bir kişi bile görmezsiniz. Gazeteleri dolduran magazin haberleri bile kişisel egoyu tatmin için değil daha ileri bir toplumun örneklerini sunmak için yazılmaktadır.

Güneydoğu'da yaşayanların Türkiye dışındaki bir oluşumda daha güvenli ve mutlu olmaları mümkün mü? Eğer böyle ise sorunun maddi ve ciddi bir temeli vardır ve çözümü zordur. Eğer bu doğru değilse Türkiye için de bir çözüm aranmaktadır ve olay, şikayetlerin ifade ediliş biçiminden kaynaklanmaktadır.

Güneydoğu üretiminden fazlasını tüketen bir bölgedir. Bu sözüm onları itham anlamı içermez, aksine böyle bir yapının oluşmasının Türkiye'yi yönetenlerin kusuru olduğunu ifade eder. Bu durum sadece sınırlarımız içinde geçerli değildir. Kuzey Irak'ın gelir düzeyini artıran temel faktör de Türkiye ile var olan ekonomik ilişkilerdir. Türkiye'den kopma bölgeyi sefalet düzeyine indirir. Bunu ya başka ülkelerden sağlanacak yardımlar ya da petrol gelirleriyle kapatmak düşünülebilir. Bölgenin yükünü kimse taşımaz, petrol seçeneği son derece risklidir. Kısa dönemde pazarlanmasının önünde ciddi engeller oluşur, orta vadede petrol zaten değersiz hale gelecektir.

Olayın uluslararası boyutu da aynı ölçüde sorunludur. ABD işgalinin genel bir kabul gördüğü söylenemez. İşgal sonrasında tüm düşmanlık işbirlikçi olarak ilan edilen Kürtlere yönelecektir. Irak'taki direnişin temel aktörü olan Saddam dönemindeki devleti yöneten kadroların yeni hedefi izole konumdaki Kürtler olacaktır. Böyle bir çatışmanın son derece acımasız olacağını söylemek kehanet sayılmaz.

Bana en aykırı gelen sözler, yurttaşlarımız olan Kürtlerle bir ayrışma ve farklılaşmaya götürenlerdir. Bölgedeki çatışmaların tahrik olup olmadığı sorgulamadan tepki göstermek, bölgedeki egemenlerin çıkarları uğruna çatışmayı sürdürmek isteyip istemediklerini sorgulamamak ciddi bir eksikliktir.

Bir hastaya sorun kaynağı olarak da bakabilir ve ona kızabilirsiniz. Evinizdeki hasta tüm düzeninizi altüst edebilir ve size zor günler geçirtebilir. Bu yüzden işinizi ihmal edebilir parasal kayıplara uğrayabilirsiniz. Ben güneydoğuya bir husumet odağı olarak değil tedavi edilmesi gereken, sorunları olan bir bölge olarak bakıyorum ve bölgede en aykırı gördüğünüz insanların yüreğinde bile nefret olmadığını düşünüyorum.



Mali dengelerle reel dengeler bir paranın iki yüzü gibidir. Görünümleri farklı olsa bile büyüklükleri birbirine denktir. Hükümetin son günlerde uygulamak istediği bir politikayla maksadımızı daha iyi açıklayabiliriz. İstihdamı artırmak için işçi alan işletmelere faizsiz kredi verilmesi düşünülmektedir. Böylece sağlanan avantajı değerlendiren işletmelerin alacağı yeni işçilerle istihdamda bir artış sağlanması öngörülmektedir. Bu mümkün değildir. Faiz ödemeyen işletmedeki üretim artışı, yeni bir talep yaratılmadığı için, aynı iş kolundaki başka bir işletmenin satışlarını azaltır ve bu işletmenin sağladığı istihdam artışı diğerindeki azalmayla karşılaşır.

Bugüne kadar iç talepte görülen artış ve buna bağlı olarak sağlanan büyümenin irdelenmesi gerekir. Enflasyonu düşürmek için uygulanan düşük ücret politikası iç talebi frenlemekte ama bu azalmanın etkileri, başka bir mekanizmayla aşılmaktaydı. Aslında büyümenin motoru konumundaki iç talep artışı dış borçlanmanın bir sonucuydu. Birçok değişik mekanizmalarla oluşması mümkün olan bu talep artışını basit bir örnekleyebiliriz. Dışarıdan bin birim borç alan bir banka, içerde tüketicilere bin birimlik kredi açar ve bu talebe dönüşür. Bu şu anlama gelir: Tüketiciler gelirlerini aşan harcama yapmaktadır ve bu fazlalık üretim artışını körükler. Ancak bunun bir sınırı vardır ve bu sınırı tüketicilerin geliri belirler. Borçsuz insanlar kendilerine açılan krediyi hızla kullanır ve bununla mal ve

hizmet satın alırlar ancak gelirlerinin belirlediği borçlanma sınırlarına ulaşınca yeni bir talep yaratılamaz. Gelirleri aşan talebin büyüklüğü tüketici kredilerinin ve kredi kartı borç bakiyelerinin toplamıdır. Eğer bu borçlar iç tasarruflarla finanse ediliyorsa, borçlanma limitine ulaşınca faiz hadleri düşer eğer dış kaynaklarla karşılanıyorsa bir sınıra dayanır ve durur. Türkiye'nin dış borçlarının hızla arttığı düşünülürse iç talepteki artışın dış kaynaklarla finanse edildiği sonucuna varılır.

Geçmişte talepteki daralmalar devletin Merkez Bankası'na borçlanmasıyla piyasaya sürülen parayla aşıldı. Genel olarak özel talebin yapısında borç miktarı yok denecek kadar azdı ve bu borçlanmaların kaynağı halkın tasarrufları olduğu için gelirlerle harcamalar arasında bir denklik vardı. Şimdi dış kaynaklarla finanse edilen bir özel tüketim yapısı söz konusudur.

Geçmişte dış borç denince akla sadece devlet borçları gelirdi. Şimdi devletin yerini özel sektör ve halk almakta ve borçlar ekonominin borcu haline dönüşmektedir. Eskiden devlet dış ödemelerde sorunlar yaşırdı şimdi, bir kriz söz konusu olursa, borçlu halk olacak ve onlar ödeme güçlüğü çekecektir. Daha açık bir ifadeyle özel sektör ve halk borçlarını ödeyemeyecek ve dış borç sağlanmasında aracı olan kurumlar ödeme güçlüğü çekecektir. Şüphesiz beklenti, ekonominin çökmesine razı olmayacak olan devletin bu borçları üstlenmesidir. Bu formülü 2001 krizinden beri ezberledik. Birileri yiyecek herkes ödeyecek. Yoksa vatan nasıl kurtulur?

Piyasada görülen daralma ve borçların ödenememesi yapısal bir sorun haline gelmiştir. Bugüne kadar sürdürülen ve gelirleri aşan harcamayla iç talep yaratılması modeli, ancak dış kaynaklarla finanse edilecek bir mortgage sistemiyle bir süre daha mümkün olabilir. İki yoldan birini seçmek bir zorunluluktur. Ya ücretler üzerindeki baskı kaldırılır ve iç talep artırılır ve bunun maliyetler üzerindeki

etkisinin yaratacağı çok yönlü olumsuzluklara çare aranır ya da iç talep Merkez Bankası kaynaklarına dayanarak artırılır ve geçmişteki enflasyonist modele dönülür.

Genel görünüm şöyle özetlenebilir: İthalattaki hızlı artış ve dış açık, ithal edilen malların niteliği ne olursa olsun, ülkenin ürettiğinden fazlasını tükettiği anlamına gelir. Dış kaynakların büyük oranda yatırıma dönüşmediği, dönüşse bile bunun nihai aşamada iç tüketim tahsis edildiği açıktır. Bedel ekonomik olmazsa siyasi olarak ödenir.



Türkiye'nin genel tavrının savunma olduğunu söyleyebiliriz. Karşılaştığını düşündüğü tehditleri savuşturmak endişesi yaratıcı ve yapıcı bir iş yapmasını engelliyor. Her şey düzeltme ve tamir etme sözcükleriyle ifade ediliyor. Ülkeyi bölmek ve geçmişte başaramadıklarını şimdi gerçekleştirmek isteyenler olduğu yaygın bir kanı ama kimin, hangi stratejik hesaplarla bunu yaptığı belli değil. Dünyanın bir ucundan ötekine herkesi sorumlu tutan çevreler var. Dünyada çatışan taraflar tanımlanamadığı için bizimle aynı safta duran bir güç de yok gibi görünüyor. Mesela ayrılıkçıları ABD, Rusya ve AB'nin desteklediğini söyleyebiliyoruz. Bunları aynı siyasi çizgide birleştiren ortak çıkarın ne olduğunu kimse sorgulamıyor. Eğer iddialar doğruysa Türkiye tüm dünyanın hedef tahtası konumunda ve herkesle mücadele etmek zorunda.

Sayılarla ifade edildiğinde çok anlamlı olmayan bir PKK, tıpkı El-Kaide gibi, her yerde bulunabiliyor ve kimse ona erişemiyor. Lideri kontrol altında olmasına, tüm dünyanın terörist ilan etmesine rağmen ülkenin siyasi yönünü nerdeyse o belirliyor. Güneydoğuda başka güçlerin de olabileceğini söylediğiniz zaman, büyük bir koro, buna karşı çıkıyor.

Ekonomik politikamız bir hedefe yönelik değil. Ya da tek hedefimiz bozuk olanları düzeltmek. Bir tamirci dükkanındaki arabanın başında bekler gibiyiz. Tek arzumuz arabanın çalışır hale gelmesi. Ne gideceğimiz yer var ne de arabayı nasıl kullanacağımız konusunda bir planımız.

Tek siyasi hedef olarak belirlenen AB üyeliğinin gerçekleşmeyeceği belli ama biz, başka bir hedef göstermediğimiz için, hâlâ ondan vazgeçmiş değiliz. Karşımızdakiler bunu anlıyor ve küçük bir kapı aralığı bırakarak, gerçek projelerini uyguluyorlar. Her zaman olduğu gibi, bağımsızlığımızdan ve bütünlüğümüzden ödün vermeyeceğimiz söylüyoruz. Onlar tümünü almak varkeri neden bir kısmıyla yetinelim havasındalar. Bir kısmından vazgeçmeyeceğimiz ülkemizin tümünün kontrol altına alındığının bilincinde görünmüyoruz.

Herkes bütünü değil parçaları konuşuyor. Önümüzdeki dönemde nasıl bir dünya kurulacağına dair bir öngörü yok. Dünya, bazılarının iddia ettiği gibi, global bir köy mü olacak yoksa büyük güçler etrafında yeni bir kümelenme mi yaşanacak? Etrafında toplanılacak güçler hangileri? Dünyadaki çatışmanın temel sebebi petrolü kontrol etmek mi yoksa yeni enerji kaynakları petrolün sonunu mu getirecek ya da gerçek çatışma bunların da dışında mı ve var olan ekonomik düzenden mi kaynaklanıyor? Dünyayı yönlendirecek güç odakları ekonomiyi mi yoksa askeri gücü mü kullanacak? Yeni düzen bir mücadelenin sonucunda mı belirlenecek yoksa zaten üzerinde uzlaşma sağlanmış bir modelin oluşum aşamasında mıyız?

Olayın bütünü üzerinde hiçbir tartışma yok. Sıradan bir provokasyon ya da ölümlü bir eylem tüm soruları geride bırakıp gündemin önüne geçiyor.

Bir savaş sadece saldırılara karşı konarak kazanılamaz. Ama biz bir siperden öbürüne koşuyor ve düşman saldırılarına karşı kahramanca savunma yapıyoruz. Nerede ve nasıl savaşılacağını belirleyen

biz değiliz. Ama bir şeyi kesinlikle söyleyebiliriz: Her saldırıyı püskürtsek bile galip gelemeyiz.

Bir insanın çapını ve kapasitesini sorunları ve hasımları belirler. Çeyrek asırdır Kıbrıs ve PKK çemberinin içinde dönüp duruyoruz. Ekonomik çabalarımız bir hedefe yönelik değil. Sadece güncel sorunların üstesinden gelmeye çalışıyoruz. Bunların çözülememiş olmasını sorunların büyüklüğüyle izah ediyoruz. Üzümün çöpünden, cevizin kabuğundan, karpuzun çekirdeğinden şikayet eden insanlar gibiyiz. Hiçbir sorunumuz olmasaydı daha iyi olurdu ama ne yapalım ki böyle bir dünya henüz icat edilmedi. Ama haksızlık etmeye-
lim. Son olarak sarımsak ticareti yapıp ülke ekonomisini baltaladığını öğrendiğimiz PKK'ya büyük sorun demeyip de ne diyelim?



Son zamanlarda gözlenen eylemleri değerlendirenler iki kategoriye ayrılabilir. Bir kısmı olayların bölücülük ya da gericilik gibi iç nedenlerden kaynaklandığını düşünürken önemli bir bölümü de AB üyeliğini engellemek isteyenlerin olayları tahrik ettiğini söylüyor. Onlara göre siyasi istikrarın sağlanamadığı görüntüsü, bir iç çatışma ihtimalinin söz konusu olması ya da dine dayanan rejim taraftarlarının etkinliği AB üyelerini olumsuz bir tavır almaya zorlayacaktır. Bu nedenle gerçekte amaçları AB üyeliğini engellemek olanlar, var olmayan bu tehlikeleri varmış gibi göstermek için tahriklerde bulunmaktadır. Eğer bu gerekçe geçerli olsaydı söz konusu tahriklerin müzakere tarihinin tespitinden önce yapılması daha anlamlı olurdu. Zamanlamanın önemli olmadığını düşünürsek bu tahriklerin AB üyeliğini önlemeye yönelik olduğunu kabul edebilir miyiz?

Önce tartışmaların Türkiye'nin AB üyeliği ile mi sınırlı yoksa daha geniş bir çerçevede AB'nin geleceği konusunda mı olduğuna karar vermek gerekir.

Türkiye'nin AB üyeliğini savunanların profili konuyu daha anlaşılır hale getirmekte faydalı olabilir. Bu amaç için uğraşan etkin çevreler AB üyeliğini daha geniş bir projenin parçası olarak algılamaktadır. Bunların genel özelliği küresel bir dünya perspektifine sahip olması ve AB üyeliğini bu projenin bir alt başlığı olarak düşümleridir. Onlar, diğer büyük güçler yanında, ekonomik, askeri ve siyasi açıdan farklılaşmış, bağımsız bir Avrupa düşlememektedir. Asıl amaçları küreselleşmedir ve AB'nin bunun güçlü bir parçası olmasıdır. Türkiye'deki AB yandaşlarının ilişkileri, değer yargıları, kısaca dünyaya bakışları bağımsız ve güçlü bir Avrupa yaratma amacıyla uzak durmaktadır. Zaten ekonomik ve siyasi alanlarda sınırsız liberalleşme, kendi içinde kapalı bir AB fikriyle bağdaşmaz.

Başlangıçta ABD ve SSCB etrafındaki kümelenmeye alternatif olarak düşünülen Birleşik Avrupa fikri, zamanla aşınmış ve Avrupa küreselleşme yandaşlarının etkin olduğu bir alana dönüşmüştür. Geçmişte Türkiye'nin üyeliği bir zaman ya da uyum sağlama sorunu olarak görülürken şimdilerde birliğin vasfını belirleyen bir etken haline gelmiştir. Türkiye AB üyesi olursa küresel gücün kontrolüne girebilir endişesi asıl itiraz nedeni haline gelmiştir.

Şu soru cevaplandırılmadan meselenin anlaşılması mümkün değildir: Eğer Türkiye'nin sorunu yeteri kadar demokratik olmaması, ekonomik durumu, kültürel farklılık ise neden İngiltere bu konuda hoşgörülü davranmakta, Fransa sert bir muhalefet sergilemektedir? İngiltere bu konularda bize daha çok mu benzemektedir? Durumu bu sebeplerle açıklayamayız ama İngiltere'nin küreselcilerin en önemli üssü olduğunu, Türkiye'nin katılmasıyla AB'deki egemenliğin bunların eline geçeceğini ve bu nedenle merkez blogunu oluşturan Almanya ve Fransa'nın direndiğini söyleyebiliriz.

Türkiye'nin üye olup olmaması AB'nin vasfını belirleyecek bir etkidir ve bu durum Türkiye'nin özünden değil yönetime egemen

olan güçlerin niteliğinden kaynaklanmaktadır. Üstelik bu nitelik ideolojik değildir. İslamcı kanatla liberaller arasındaki dayanışma, tüm politikalardaki özdeşliğe yakın benzeşme ancak hedeflerdeki aynılıkla izah edilebilir.

Bu nedenle okuduğumuz kitabın adı AB değildir. AB, bu kitabın içindeki bir alt başlıktır. Asıl sorun dünyanın yeniden nasıl şekilleneceği, dengenin nasıl kurulacağıdır. Çatışmanın bir yerinde AB üyeliğinin olması, bu çatışmanın AB için yapıldığı anlamını taşımaz ve bununla sınırlı kalmaz. Irk çatışması, ülkenin bölünmesi daha geniş bir projenin araçları ve bütünün parçalarıdır.

Eğer olayları bu alt başlıklarla açılırsak yanlış yapmış olmayız ama bütünü göremediğimiz için doğru politikalar üretemeyiz. Tarif edilen şey filin kulağından ibarettir. Kulak filin bir parçasıdır ama kendisi değildir.



Avusturya'nın AP temsilcisi ülkesinin Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmasının nedeninin Viyana Kuşatması olduğunu söylemiş. Bu sözleri duyunca kendimi çok aşağılanmış hissettim.

Ruslar, Fransa ve Almanya'nın, Moskova'yı kuşatmasını, Amerikalılar İngiliz sömürgeciliğini, Türkiye Osmanlı'nın darmadağın edilmesini unutmuşlar ama sadece Avusturyalılar bu kuşatmayı akıllarından çıkaramıyorlarmış. Anlaşıldığı kadar sebep sadece duygusal. Ortada ne stratejik hesaplar var ne AB içinde farklı güç odaklarının çatışması.

Bu sözlerin bir yandan gururumuzu okşayacağını, diğer yandan kolay anlayabileceğimiz bir mazeret olduğunu düşünmüş olmalılar. Çevresindeki her şeyi tehdit sayan bir ülkeden korkan birilerinin olmasının bizi mutlu edeceğini, korkulan bir ülke olmanın hazzıyla AB üyeliğini bile boş vereceğimizi hesaplamışlardır.

Başkaları da Avusturya'nın Hırvatistan'ın önünü açmak için bizi koz olarak kullandığını söylüyor. Eğer AB bu ülkenin kusurlarını görmezse onlar da Türk korkusunu aşabilirler ve bize engel olmaktan vazgeçebilirlermiş. Zaten bu işlerin doğası böyleymiş ve son günler yoğun pazarlıkların yapıldığı dönemlermiş. Girecek olan biz, direnen AB olmasına rağmen pazarlıkların bizimle değil başkalarıyla yapılmasının yadırganacak bir yanı yokmuş. Yani gerçekte bize karşı çıkan kimse yokmuş ama Avusturya, bizim sırtımızdan Hırvatistan lehine taviz koparacakmış.

Bu oyunu sürekli yuttuğumuzu görenler aynı şeyi denemekten çekinmiyorlar. Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı topraklarını istediği gibi parselleyen İngiltere, son anda Yunanistan'ı Türkiye'nin üzerine salmış sonra da desteğini çekerek bize yeni bir düşman hediyeye etmişti. Biz de İngiltere'yi unuttuk hatta onu en büyük müttefikimiz saydık ve kurtuluş günlerinde Yunanlıları süngüledik.

Bugün benzer bir manzara karşısındayız. Herkes söyleyeceğini söyledi, itirazlarını sıraladı ama sonunda bir günah keçisi bulundu. Eğer AB maceramız hüsrarla sonuçlanırsa suçlunu kim olduğunu biliyoruz: Viyana Kuşatması'nı unutamayan Avusturyalılar!

Neden bizi Yunanistan ya da Güney Kıbrıs engellemiyor da bu işi Avusturya'ya havale ettiler diye sormanın anlamı yok. Bu iki ülkeyle çözülecek sorunlarımız var ve Türk kamuoyunu peşin bir olumsuzluğa itmek akılcı bir davranış olmaz. En iyisi düşmanlığımızın pratik hiçbir sonuç yaratmayacağı Avusturya'yı hedef haline getirmek. Bu iki ülke bizi en çok savunanlar olursa hiç şaşırmam. Yabancı Damat dizisi, karşılıklı evlilikler zaten bizi birbirimize yaklaştırmıyor mu?

Bunlardan şikayetçi olduğum sanılmasın sadece bir politikanın çok boyutlu yürütülebileceğini söylemek istiyorum. Herkesin Kurtlar Vadisi'ni izlediği bir ülkede, AB ile bir çatışmamız olursa, dizinin

kahramanları devreye girer ve AB'ye gereken dersi verir. Su uyur düşman uyumaz ama bizim kahramanlarımızın gözünü kırptığı bile görülmemiştir.

Asıl sorun siyasetin magazinleştirilmesidir. Gazetelerde magazin dışı bir haber ya da yorum bulmak için epeyce uğraşmak gerekiyor. Televizyon haberlerinin ağırlığı da magazine kaydı. Eğer Avusturya'nın Viyana Kuşatması'nı unutamamış olması yetmezse bir aşk skandalı yüzünden AB üyeliğini kaçırdığımızı söylerlerse hiç şaşır-
mayacağım. Herkes zayıf yanımızı öğrendi. Magazin kültürü tüm davranışlarımıza hakim oldu. Eğer Ofer'in özelleştirmedeki rolünü irdelerseniz alacağınız cevap hazır. Bu aile tatillerini bir arada yapan, son derece mazbut insanlardan oluşmaktadır. Ben bu güzel vasfın özelleştirme ile alakasını bulamadım ama bazıları iyi insanlar her şeye layıktır ve onlardan bir zarar gelmez de diyebilir.

Atalarımız gidip Viyana'yı kuşatmasaydı şimdi AB üyesi olacaktık. Üstelik alamadılar ama bizi de AB cennetinden mahrum ettiler.



Hiçbir düşünce gerçeğin kendisi değildir. Her iddia sadece doğru olmak ihtimalini içerir. Bazılarında bu ihtimal sığırda yakinken bazen ortalarda bir yerde olduğunuzu hissedersiniz. Bugün içinde bulunduğumuz şartlar herkesin yanılmasının mümkün olduğunu gösteriyor. Ancak asıl sorun seçeneklerimizin ne olduğunu doğru saptamaktır.

Seçenekten söz etmek bile bir yanılmanın başlangıcı olabilir. Acaba gelecek bizim seçimimize göre mi belirlenecek yoksa gelişmeler kendine özgü dinamiklerin bir sonucu mu? Biz bu oluşumun bir aracından mı ibaretiz? Soyuttan somuta inerek dünya yeniden nasıl şekillenecek ve bizim konumumuz ne olacak?

Bu konuda bir yol ayrımında olduğumuz ve belli başlı iki se-

çeneğin bulunduğunu görüyoruz. Liberal düşünce, önündeki tüm engelleri yıkararak, hayatımızı şekillendiriyor. Birçok şeyin, adı aynı kalmakla birlikte, içeriğinin değiştiğini ve liberal akımın kimliğine büründüğünü görüyoruz. Din, dünyaya yön verme iddiasını kaybediyor ve kendisi belirlenen konumuna indirgeniyor. Bilinen bütün dinler Tanrı'yı mı yoksa yeni düşünce akımını mı kutsuyor anlayamıyoruz. Gericiliğinden söz ettiğimiz dinci akımlar bir devrimin öncüsü konumuna geliyor ama bu devrim, onu savunanların dünya görüşüne tamamen zıt olabiliyor. Birkaç küçük rötuş geçmişle gelecek arasında bir kopma olmadığını göstermeye yetiyor. Mesela Ramazan iftarları liberal düşüncenin üzerine giydirilen bir elbise görevini üstleniyor ve dinle aramızdaki bağların sürdüğünün kanıtı oluyor.

İkinci seçenek liberal yapılanmanın sadece bir kurgu olduğunu, zayıf temeller üzerine inşa edildiğini ve bir anda çökeceğini düşünüyor olmalı ki onunla savaşıyor ve kendi kurgusunu hayata geçirmeye çalışıyor. Onlara göre asıl belirleyici olan güçtür ve yeni dünya düzenini güçlü olan belirleyecektir. Liberal akımın zayıf yanı gücü tek boyutlu olarak düşünmesi ve paranın tek belirleyici olduğunu kabul etmesidir. Oysa bu güç bir fiske ile dağıtılabilir ve üzerindeki kağıttan şato bir anda darmadağın olabilir. Karşı taraf örgütlenmesini silah, ekonominin üretim cephesi ve insanın inanç boyutu üzerine kuruyor.

Tartıştığımız konular, yani terör, borsanın alçalıp yükselmesi, dış ticaret verileri bu modelin içinde hiçbir anlam ifade etmiyor. Ne bölünme korkusu, ne AB üyeliği, ne milli birlik çağrıları ne de özelleştirerek güzelleştirme çabaları, mücadelenin bir tarafı haline gelmemize yetmiyor.

Kimin galip geleceğini kestirmek son derece zor. Bazıları kimin haklı olduğunu bulmaya ve onun tarafını tutmaya çalışıyor. Oysa

sorun haklılık ya da haksızlık değil tarihin hangi yönde ilerlediğini kestirmek sorunu.

Biz bu gelişmeyi etkileyebilecek, beklenen doğumun daha sancısız olmasını sağlayabilecek konumda iken bir ip cambazını seyrediyor gibiyiz. Birileri hayatlarını ve tüm varlıklarını riske atarak ip üzerinde yürürken biz sadece seyirci konumundayız. Oysa bu oyunun seyircisi olmak mümkün değil ve ulaşılan sonuç herkesi derinden etkileyecek.

Şu anda ülkemizin siyasetini liberal-İslamcı ittifakı belirliyor. Türkiye'nin tavrı hem sonucu etkileyecek hem de ülkemiz ulaşılan sonuçtan büyük ölçüde etkilenen. En geniş anlamıyla ulusalcı politikalarla küreselciler arasındaki rekabetin sonucunu kestirmek, şu anda, zor görünüyor. Ancak liberal kanadın kullanabileceği silahların sınırına ulaşılrken diğer tarafın devreye sokabileceği silahların yedekte tutulduğunu söyleyebiliriz.

İnsanın aklına kovboy filmleri geliyor. Masa başında poker oynayanlar bir süre ellerindeki kağıtlarla kaybedip kazanırken, taraflardan biri silahını masaya koyup "Ben kazandım" diyor ve tüm paraları kendi tarafına çekiyor. Bu benzetmenin dünya ölçeğinde olduğunu belirttikten sonra, yanılma riskinin de olduğunu söyleyip, sonucu tahmin edeceğim. Stratejik üstünlük, ulusalcıların lehinde gibi görünüyor ama sonuca büyük hercümerçler pahasına ulaşılabileceği anlaşılıyor.



Türkiye gelişmelerin odağına doğru ilerlerken iç politikada sessizlik sayılacak bir dönemi yaşıyoruz. Dağınık bir toplumsal muhalefet, Meclis içinde büyük yankılar uyandırması beklenmeyen transferler, halkı sürükleyecek gücü olmayan partiler şartlarla uyumlu bir tablo oluşturmuyor.

Başka bir dönemde büyük tepkiler yaratabilecek terör olayları tepkiden çok soru işaretleriyle karşılanıyor. Hiçbir düşünce ve söylem arkasında kitlelerin önemli bir bölümünü toplayamıyor. Sürükleyici olması beklenen sloganlar toparlanmaya değil dağılmaya neden oluyor.

Alışılan siyasi metotlarla yani iktidarın yaptıklarını eleştirerek, söz ustalığı ya da vücut dilini kullanarak kitleler harekete geçirilemiyor. Medya ayrıntılar üzerinde tartışmanın dışında etkili bir rol oynayamıyor. AB bir rüzgar olmaktan çıkmış zor fark edilen bir esintiye dönüşmüş durumda.

Ulusalcıların “ülke elden gidiyor” demelerine de büyük bir katılım yok ama hiç kimse yönetimin işleri doğru yürüttüğünden emin değil. Heyecan yerini giderek sessiz bir tedirginliğe bırakıyor.

Bilinen siyasi kadrolar etrafa dağılan kişileri bir araya getirerek yeni bir hareket oluşturma peşinde ama kimse böyle bir teşebbüsün başarılı olacağından emin değil. Sorunun bir toplama ve toparlanma işi olmadığı anlaşıyor.

Geçmişte dünyadaki gelişmelere uygun bir tavır alarak ve belli güç odaklarının desteğini alarak başarılı olmak mümkünken bugün bu yolun da tıkalı olduğu anlaşıyor. Çünkü ortada ne tek başına belirleyici olan bir güç var ne de bunları tanımlayacak bir politika. Şartların belli olduğu bir ortamda tavır almanın kolaylığını bulamıyoruz.

Bugüne kadar var olanlardan birinin arkasına takılarak yürütülen siyaset şimdi yapılamıyor. Çünkü her eğilim bir var olma ya da yok olma kavgası veriyor. Dünyaya egemen olmak isteyen liberal düşünce, en geniş anlamıyla, ulusal devlet yapılanmalarının karşısında zorlanıyor. İç siyasetin kaderinin de dünyadaki gelişmelerle belirleneceği anlaşıyor.

Türkiye yeni yapılanmanın üzerine inşa edileceği düşüncenin çıkış noktası olabilir. AB'nin geleceği üzerindeki tartışmaların bir Türkiye tartışmasına dönüşmesi, bölgedeki dengelerin Türkiye ol-

madan sağlanamaması rolümüzü anlatan işaret fişekleri gibi ama biz yapıcı olmak yerine belirlenen konumda olmayı tercih ediyoruz.

Bugün ülkemizde oluşması beklenen yeni siyasi yapılanmanın iktidara ulaşmayı hedeflemesi ve bu amaçla oy toplayacak bir çekim merkezi olarak tasarlanması sonuçsuz kalır. “Kıbrıs elden gidiyor”, “hükümet terörle başa çıkamıyor”, “ekonomik durum kötüye gidiyor” diyerek iktidara gelmeyi düşünenler ellerinin boş kalacağını hesaplamak zorunda. Bunlar ülke içinde bir anlam ifade etse bile dünyanın beklentisine cevap oluşturamaz.

Yeni bir hareket ya da iktidarın geliştireceği yeni siyaset hem bölgenin hem de dünyanın ihtiyaçlarına uygun olmalıdır. Bu geleceğe yönelik bir öngörüye ve buna uygun bir ekonomik ve sosyal anlayışa sahip olmakla mümkündür. Yani mesela dinin siyasi rolü, etnik farklılıklara yaklaşım, askeri gücün hangi şartlarda ve nasıl kullanılacağına dair objektif kararlar verilmelidir.

Bu siyasetçinin bireysel eğilimlerinin üstüne çıkarak siyasi tavır belirlemesi anlamına geldiği kadar siyasi akımların düşünce temelinin çıkar kaygılarının önünde olması anlamına gelir.

Yeni bir siyasi hareket eskilerin toparlanması ile değil ya onların değişmesiyle ya da yeni bir yaklaşıma sahip kadroların öne çıkarılmasıyla sorun değil çözüm üretebilir.

Türkiye, belki de ilk defa, sadece kendi halkı için değil dünya için bir politika üretmek konumundadır ve bunu başarmanın, çıkara dayalı ekonomik, siyasi, sosyal tavır almaktan çok daha önemli olduğu görülecektir.

Beklenen toparlanma değil düşünce üretmektir ama bu sanıldığı kadar kolay değildir. Tüm hayatını kazanmak hedefine odaklı olanların yerine inşa etmek isteyenleri getirmek en zor olandır.



En büyük çatışmalar bile basit sayılabilecek olaylarla başlar. Bir suikast ya da sınır çatışması dünyayı saran büyük bir savaşın nedeni haline gelir. Son günlerde Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde başlayan gelişmeler bunun sıradan bir hukuk meselesi olmaktan çıkıp beklenen bir çatışmanın başlangıcı olacağı izlenimini vermektedir.

Bir olayda herkesin farklı görüşlerde olması yadırganamaz ama taraflar adil bir sonuca ulaşma gayreti içinde değilse, gerçeği ortaya çıkarmak yerine karşısındakini suçlama peşindeyse bir çatışmanın başlangıcında olduğumuzu anlarız.

Ortalama bir insan ne tümüyle kötü ne de su katılmamış bir iyilik sembolüdür. Böyle zamanlarda taraflardan biri olayın kahramanının çocukluk çağında komşusunun bahçesinden erik çaldığını anlatmakla başlar, gençlik aşkı yüzünden kızın babasından yediği dayığa kadar her şeyi itham aracı olarak kullanır. Diğer taraf, iyiliğinin delili olarak, yıllar önce verdiği bir sadakadan dem vurur.

İtham edilen kişi, hukuki durumu ne olursa olsun, adalet bekleyemez. Çünkü taraflar onun üzerinden bir zafer kazanmak peşindedir. Dindar olduklarını iddia edenler en küçük bir insafı bile çok görürler, hukukun savunucuları polemik peşinde koşarlar.

Şu sorulara verilecek cevabın aydınlatıcı olacağını düşünüyorum. Böyle bir sorun Van'da değil de mesela Bilecik'te ortaya çıksaydı gazetelerin arka sayfalarını aşip manşete oturabilir miydi? Geçmişteki benzer olaylara bakarsak bu sorunun cevabı kesin bir "hayır" olacaktır. O zaman çatışmanın sebebi, hukuki görüş farkı değildir ve arka planda başka hesaplar yatmaktadır.

Eğer olayın cereyan ettiği yerin özel bir anlamı varsa bu sadece Türkiye ile mi sınırlıdır yoksa bölgesel bir içerik mi taşımaktadır? Bir yandan Kafkasya'da yeni bir renkli devrim hazırlıkları yapılırken diğer yandan Irak'ta yeni bir aşama başlarken oradaki gelişmeler bunlardan tamamen bağımsız sayılabilir mi?

Bu olay isterse yerel isterse genel olsun, büyük çatışmanın fitilini ateşleyecek gibi görünmektedir ve başlayacak yangının ilk kıvılcımını niteliğindedir. Üstelik rektörün karşısındaki grup Türkiye'deki dini akımın güçlü bir temsilcisi konumundadır ve çatışmanın tarafı olduğu ilan edilmektedir.

Yazının başlığı ile bu olay arasında bir ilişki yokmuş gibi görünmekle birlikte aslı etkisini çatışan tarafların tanımlanmasına ve belirlenmesine yardımcı olarak gösterecektir. Bugüne kadar sadece ideolojik kriterlere göre oluşan cepheler şimdi bunların dışında şekillenecektir. Birbiriyle ideolojik hiçbir ortak noktası olmayan kesimlerin bir araya geleceğini göreceğiz. Liberallerle dindarlar arasında gözlenen birlikteliğin bir benzeri karşı tarafta gerçekleşecek gibi görünmektedir. Geçmişte Refah çizgisi ile onu boy hedefi olarak ilan eden laik kesimin yan yana gelmesi ve diğer renklerin de bunlara katılması sürpriz sayılmamalıdır.

Böylece bir şeyi daha öğrenmiş olacağız. İdeolojik farklılıklardan kaynaklanan cepheleşmeler yapaydır. Aslında geçmişte de böyleydi ama biz arka plandaki siyasi hesaplarla ilgilenmediğimiz için ayrışmanın ideolojik olduğunu sandık. Asıl belirleyici olan siyasi hedeflerdeki uyum ya da uyumsuzluktur ve yeni ortak nokta burada şekillenecektir.

Türkiye'de yeni bir siyasi hareket, bu nedenle, ideolojik temellere dayanmayacak, aksine siyasi açıdan ortak noktaları olanları bir araya getirecektir. Şu anda var olan ama farklılıklarını ve özelliklerini kimsenin bilmediği muhalefet partilerinin anlamsızlıkları ancak yeni bir siyasi projenin ortaya çıkarılmasıyla aşılabilecek ve etkili bir siyasi oluşumun gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

Herkesin yeni bir siyasi parti kurma peşinde olması ve nerdeyse adı duyulan tüm kişilerin bu iddiayı taşıması olumsuz sayılmamalıdır. Bu, neyin olmayacağını gösterecek ve herkes olabileceğe ra-

zı olmak zorunda kalacaktır. Bu konuda bir irade yokluğu mu söz konusu yoksa bekleme sürecinde miyiz kestiremiyorum.



ABD'nin Irak'tan çekilmeye hazırlandığı anlaşıyor. Irak'ta, elde edilen sonuç ne olursa olsun, bunun ABD için ödenmiş gereksiz bir bedel olduğunu söyleyebiliriz. Başından beri söylediğimizi tekrarlayabilir ve "Bu hareketin kod adı Irak, hedefi Türkiye'dir" diyebiliriz. Hedef olmak hasım olmak anlamına gelmez. ABD sadece bölgedeki operasyonlarında ülkemizle birlikte hareket etmek istemiştir.

Bugün, Irak'a bir barış gücü gönderilmesi ve bunun ana gövdesini askerlerimizin oluşturması, Mısır ve Pakistan gibi ülkelerden katılacak askerlerin görüntüyü yumuşatmak amacıyla kullanılması en uygun çözüm sayılabilir.

Türkiye'nin bölgedeki rolünü belirlerken iki temel konu üzerinde karar verilmelidir. Bunlardan en önemlisi bölgedeki operasyonlarda Türkiye'nin ABD'nin bir tamamlayıcısı mı yoksa alternatifi mi olacağıdır. Eğer meşhur tezkere kabul edilseydi ülkemiz tamamlayıcı rolüne sahip olacaktı ve oluşacak karşıtlığı paylaşmak zorunda kalacaktık. Bu durum hem gereksiz hem de başarı şansı düşük bir seçim olurdu.

ABD'deki siyaset planlayıcıları Türkiye'nin inisiyatifi sınırlamak ve bağımsız rol oynamasını engellemek için bu yolu seçtiler. Daha açık bir ifadeyle etkili olmak yerine kontrolü elde tutmanın daha önemli olduğunu düşündüler. Bu yanlış bir hesaptı ve Bağdat'tan döndü. Şimdi ülkemizin bir alternatif olması düşünülüyor ve bu herkes açısından en rasyonel olandır.

İkinci önemli sorun Türkiye'nin dünya genelindeki çatışmada hangi tarafta olduğunun belirsizliğidir. Bir yandan küreselcilerle yana olmak, diğer yandan bunun karşıtı konumundaki Bush yöneti-

miyle ortak politikalar üretip bunları uygulamak mümkün değildir. Küreselcilerin siyasal üssü konumundaki İngiltere ve onun başbakanı Tony Blair son küreselci beyin fırtınası toplantısında aradığını bulamadı. Bu küreselcileri havlu attığı anlamına gelmese bile o cephede de işlerin yolunda gitmediğine işaret etmektedir.

Türkiye'nin yerinin belirsizliği iç politikaya yansımakta, önümüzdeki dönemin ciddi çalkantılara sahne olmasının yolunu açmaktadır. Türkiye'de tartışmalar, genel olarak, siyasi düzeyde yapılmadığı için karşılıklı yıpratma oyunlarına başvurulmakta ve bu konuda baş rolü yolsuzluk iddiaları oynamaktadır

Bunun en önemli nedeni böyle bir siyasi tartışmanın yapılacağı bir ortamın olmamasıdır. Kürt sorunu şehit edebiyatı düzeyinde, karşı cepheye itirazlar siyasi söylemler yerine yolsuzluklar üzerinden yürütülmektedir. Sonunda taraflardan biri galip gelecek ve ülkemizin politikasını ve yerini onlar belirleyecek ama biz bunun ne sebeplerini ne de muhtemel sonuçlarını tartışmamış olacağız.

12 Eylül'ün gerekçesi anarşi ve terördü ama şapkadan tavşan çıkarır gibi ekonomik politikamızı ithal ikameci olmaktan çıkarıp dünyaya açtık. Oysa bu konuyu kimse tartışmamıştı. Bir seçimin kaderini Öcalan'ın yakalanması ve onun idam edilip edilmeyeceği belirledi ama sonuç, ülkemizin geleceğini etkileyecek ölçüde büyük bir borç yüküyle karşılaşmamız oldu. Bunu ne öngörmüştük ne de tartışmıştık. AKP'yi iktidara getiren kitleler hatta içinde yer alanlar, küreselleşmeyi savunacaklarını biliyorlar mıydı? Amacım bu politikalardan hangisinin doğru hangisinin yanlış olduğunu söylemek değildir sadece tartışmamız gereken konunun ne olması gerektiğini söylüyorum.

Sonuç olarak Türkiye'nin bölgedeki rolünün herhangi bir ülkeyle ya da güç odağıyla özdeşleşmesinin yanlış olduğunu, bunu siyasi uzlaşmalara varmayı engellemeyeceğini aksine daha da kolay-

laştıracığını söylüyorum. Formül siyasi uzlaşma ama operasyon alanında bağımsız olmak olmalıdır.

Türkiye'nin öncülüğünde kurulacak bir barış gücü ve BM denetimi uygun bir çözümdür ve bu görevin ulusal çıkarlar gözetilerek değil bir dünya gücü gibi davranarak yapılması gerekir. Ülke-miz böyle bir rolü oynarken yöneticilerimiz her türlü çıkar hesabının üstüne çıkmalıdır.



Türkiye'deki kamplaşmanın geçmiştekilere benzemediği ve ayrışmanın ulusalcılarla küreselcilerin iddialarıyla oluştuğu gözleniyor. Bazıları ekonominin bir savaş baltası olmadığını, insanların refahının artmasının yatırımlarla mümkün olduğunu ve yabancı sermayenin vazgeçilemez olduğunu söylüyor. Onlara göre bir yatırımcı on kuruş kazanmak için yüz kuruşluk üretim yapmak zorundadır ve siz onun on kuruşluk kazancına engel olurken aslında halkın elde edeceği yüz kuruşluk gelirin önünü kesersiniz. Yani yatırımları engelleyerek başkasını değil kendinizi bir şeylerden mahrum edersiniz. Bir zenginin denizde süzülen kuğu benzeri yatlarına bakıp bunun bir haksızlık olduğunu düşünürseniz onun görkemli hayatını engelleyebilirsiniz ama bu sizin ve ailenizin yaşam düzeyini açlık sınırına kadar indirir. Onu yaralarsanız siz ölürsünüz. Bu iddia kesinlikle doğrudur ama hayatın kendisi bu tarifen içine sığmaz. Çünkü bu tarihe yön veren ihtirasların olmadığı, herkesin en fazla refaha ulaşacağı bir modelin en iyi olduğunu varsayar. Model iyi olabilir ama gerçekçi değildir.

Yönetenlerin tek kaygısı yönetilenlerin daha mutlu olmasını sağlamak değildir ve hiçbir zaman olmamıştır. Onlar dünyaya yön vermek ve bunu gerçekleştirmek için egemen olmak isterler. Eğer savaşların nedenini kendi ülkesinin, aslında kendisinin egemen olması isteğiyle açıklarsak tüm insanlığa refah sağlayacak bir modelin bugüne kadar düşünülmemiş olduğunu anlarız.

Eğer küreselci düşünce galip gelirse -ki buna hiç ihtimal vermiyorum- bu tüm insanlık tarihi için bir dönüm noktası olur. Bu dönüşüm geçmiştekilerden tamamen farklıdır ve bugüne kadar her çağ değişimi özde değil metotlardayken bu defa egemenlik mücadelesi tarihten silinir.

Zaten karşı taraf küreselcilerin çabalarının bir refah toplumu yaratmak olmadığını, aslında onların da kendileri gibi dünyaya hükmetmek istediklerini, sadece araçlarının farklı olduğunu ve ekonomiyi bu amaçla kullandıklarını düşünüyor. Eskiden silah gücüyle gerçekleştirilenler şimdi para kullanılarak yapılacaktır. Kimse böyle bir düzende özgür olacağı hayaline kapılmamalıdır. Düşünceleriniz geçmişte yasaklarla engellenirken şimdi para babalarının küçücük bir iması bile ağzınızın bir daha açılmayacak biçimde kapanmasına neden olacaktır. Romanlarınız, hikayeleriniz bile değişecek, büyük devlet adamlarına, kahraman askerlere duyduğunuz hayranlığın yerini büyük servetler kazanmış kişilere duyduğunuz gıpta alacaktır. Aslında değişen bir şey yoktur ve tüm insanlığın maddi refaha kavuşacağı kocaman bir aldatmacadan ibarettir. Silah üretimi dursa bile lüks tüketim mallarının bir sınırı yoktur ve eskiden asker olanlar şimdi fabrikada bir avuç insanın hobilerine hizmet edecektir.

Tarafların hangisinin haklı olduğuyla hiç ilgilenmiyorum. Tarihin hangi yönde ilerleyeceğini tahmine çalışıyorum. Yani sonuç akademik bir tartışmayla belirlenmeyecek, taraflardan birinin diğerini alt etmesiyle geleceğimiz şekillenecektir.

Bazılarına sözlerim gereksiz, gündem dışı gelebilir. Oysa, bana göre, stratejik tercihimizi bu konuda yapacağız. Birinci Dünya Savaşı'nda kaderimizi tercih ettiğimiz taraf belirledi. Gerçi objektif konumumuz kaybetmeyi gerektiriyordu ama bu çok daha küçük boyutlarda olabilirdi.

Oysa biz henüz mücadelenin kimler arasında olduğunu bile ta-

nımlamış değiliz. Ekonomik gelişmeleri siyaset dışı kabul ediyoruz ve sermaye hareketlerinin bir tarafın asker kaydırmaları gibi olduğunu göz ardı ediyoruz.

Şu anda Türkiye Bush'u Irak bataklığından kurtaracak tek güç olarak görünüyor ve bu konudaki tavrı dünya ölçeğinde belirleyici olacaktır. Ama tarafların masa başında belirlenecek bir sonuca katlanacağını sanmıyorum. Yani Bush'a yönelik yıpratma kampanyasıyla kimin kazandığı belirlenmeyecek ve çatışma daha üst boyutlara taşınacaktır.



Türkiye'de yönetenlerin gösterdiği hedeflerle gittiğimiz yer hiçbir zaman aynı değildir. Geçmişte solcu olduklarını iddia edenler sadece kelimeler üzerinde değişiklikler yaptı ve ihtimal, imkan gibi sözcüklerin yerine olanak ve olasılığı kullandılar, biz de onların diğerlerinden farkını bu kelimelerle sınırlı tuttuk. Ne ekonomik görüşleri solcu olmayanlardan farklıydı ne de yeni bir dış politika ya da dünya algılamaları vardı. Simgeler üzerinde tartışmaya alıştık.

Şimdi de aynı yerdeyiz. Bir laik ile İslamcının farkı baş örtüsüne yönelik tavrından anlaşılıyor. Zaten bunun dışında bir konu da tartışılmıyor ve biz gönenç diyenle refah diyenin birbirinden çok farklı olduğunu düşünüyoruz.

Toplumun ilgisi sürekli şekil üzerindeki tartışmalara çekiliyor. Eğer baş örtüsü yeterli olmazsa helal yiyecek gündeme taşınıyor ve biz, yün yumağıyla oynayan kediler gibi, önümüze konanı yuvarlayıp duruyoruz.

Bize göre herhangi bir dünya görüşünün kendine özgü bir dış politikası ya da ekonomik politikası olması gerekmez. İnsanlar liberalizm yandaşı olabilir, başka bir dünya görüşünün bütün hedeflerine sahip çıkabilir ama başını örtünce diğerlerinden tamamen farklı-

laşır. Ya da tam tersine laik bir yaşam biçimini benimseyip karşıtlarının tüm politikalarını aynen uygulayabilir. Parola şudur: "Görüntünü değiştir, gerisine boş ver!"

Benim anlayamadığım bizi yönetenlerin bir tren makinisti gibi olup olmadıklarıdır. Tren makinisti gideceği yeri kendisi belirleyemez. Makası kontrol eden onun yönünü tayin eder. O sadece trenin raylar üzerinde düzgün gitmesini sağlar. Eğer böyleyse makinistin liberal, İslamcı, laik olmasının bir önemi yoktur ve herkes aynı yere gider.

Sözlerim bir grubu değil herkesi hedef alıyor ve farklılıklarını şekille sınırlı tutanları eleştiriyorum. Mesela herkesin siyasi hedef olarak AB'yi gösterip, liberal ekonomik görüşü tartışmasız savunurken aralarında çok büyük farklılıklar varmış gibi davranmasını anlamıyorum. Kimse özelleştirmeye ilke olarak karşı çıkmıyor ama yapılaş biçimini kıyasıya eleştiriyor.

Görüntü üzerinde yoğunlaşıp özün tartışma konusu olmamasının büyük bedeller ödememize sebep olması bile tavrımızı değiştirmeye yetmiyor. Mesela yıllarca PKK'nın ülkeyi bölmek istediğini söyledik ve büyük bir mücadele verdik ama şimdi güneydoğumuzda siyasal açıdan giderek etkisizleştirdiğimizi, sıranın oradaki bürokratik varlığımızı sınırlamaya geldiğini görüyoruz. Kuzey Irak'taki yapılanma sınırlarımızı aşmaya başlıyor. Gerçek projenin bu olduğunu söyleyip durmanın bir bedel ödemekten başka sonucu olmuyor.

Karşılaştığımız her siyasi olayı adaletin çözeceğini söylüyoruz. Herhangi bir olayın hukuki bir boyutunun olması onun sadece hukuk alanını ilgilendirmesi anlamına gelmeyeceğini, adalet görevini yaparken siyasi tedbir ve tavırların çözüm için şart olduğunu düşünmüyoruz. En tecrübeli siyasetçiler bile kanun maddelerini tartışıyor ve hukukun üstünlüğü sağlanırsa her şeyin çözüleceğini söylüyor. Eğer durum buysa neden ülkenin yönetimi

adalete bırakılmıyor, Meclis kanunları yapar, adalet uygular ve mesele biter demiyoruz?

Şöyle bir sahne düşünün: Herkes, siyasete girdiği zaman, eski Çin’de olduğu gibi, bir üniforma giymiş olsun ve kullandıkları dil standart hale getirilsin. Önceden hangi gruptan olduğunu söylemesinler ve bir sorun için çözüm önerisi sunsunlar. Mesela ekonominin nasıl yönetileceğini anlatsınlar. Aralarındaki farkı anlayabilir misiniz? İnsanları fikirlerine bakarak sınıflandırabilir misiniz?

Böyle bir durumda tek fark edeceğiniz şey hangisinin iktidarda hangisinin muhalefette olduğudur. Hedefler ve metotlar arasında şaşırtıcı bir benzerlik olacak ama onlar iyi yapamıyor biz daha iyi yaparız diyeceklerdir. Bu trenin makasını kimin kontrol ettiğini anlayamıyorum.



Şu sıralarda Kuzey Irak’taki ekonomik gelişmelerin Güneydoğu Anadolu’ya etkileri tartışılıyor. Ortalama dört bin dolara ulaşan kişi başına gelirin burayı bir cazibe merkezi haline getireceği ve bunun olası tehlikelerinden söz ediliyor.

Bu gelir düzeyini açıklayacak bir üretim olmamasına rağmen emlak fiyatlarındaki artış, bayındırlık yatırımlarındaki gelişmeler refahın bir göstergesi sayılıyor. Zenginliği sadece rakamların toplamı olarak algılayan genel anlayış bu tedirginliği haklı çıkarmaya yetiyor.

Bu durumun üretimden değil dış kaynak transferiyle gerçekleşmesi ilerde ciddi sorunların kaynağı olabilir. Refahın sürdürülmesi alınan borçların ödenmemesi hatta dış kaynak transferinin sürmesiyle mümkün olur. Bunun için öngörülen Kuzey Irak petrollerinden sağlanacak gelirin bu transferlerin yerini alması ve bugünü de aşan bir gelir düzeyine ulaşılmasıdır.

Kısa dönemde petrolün limanlara ulaşmasını sağlamak için

Türkiye ile ilişkilerin bozulmaması ya da Suriye ve Lübnan üzerinden yeni bir hattın kurulması düşünülüyor. Uzun vadede petrolün geleceği belirsiz. Fosil yakıtların yarattığı iklim değişiklikleri ve bunun yaratacağı riskler giderek gündemin ön sıralarına yerleşiyor. Çok uzun sayılmayacak bir zamanda alternatif enerji kaynaklarına geçilebilir ve ekonomisi petrole dayanan ülkeler sefaletle karşı karşıya kalabilir.

Bunlar göz ardı edilse ve hesaplar bugün için yapılırsa bile çözülmesi gereken birçok sorun olduğu görülüyor. Tek kaynağa dayanan ve belirli ellerde oluşan gelir halka nasıl aktarılacaktır? Petrol üreten Arap ülkelerinde bayındırlık ve kamu hizmetleriyle bu transfer sağlanıyor ve Kuzey Irak için başka bir yol bulunmuyor. Buranın Türkiye’de yaşayan Kürtler için bir cazibe merkezi olması için oraya inşaat işçisi ya da kamu görevlisi olarak gitmeleri gerekir. Arap ülkelerinde yabancı işçi çalıştırıldığı için bunlar bir sorun oluşturmuyor ama Kürtlerin büyük gelir farklarını kolaylıkla kabul etmeleri zor görünüyor. Bizim bir terör sorunu olarak algıladığımız PKK orada, sınıf çatışması yaratabilecek bir unsur olarak görülüyor.

Ekonominin sadece miktar boyutuyla değerlendirilmesi, hem gelişmenin hem de istikrarın böyle ifade edilmesi sadece Kuzey Irak’ın sorunu değil. Türkiye’de de son zamanlarda aynı anlayışın hakim olduğu görülüyor. Ekonominin genelinde görülen iyileşme kitlelere yansımıyor. Bunu sadece bir gelir adaletsizliği olarak görmek ve zaman içinde sorunun çözüleceğini zannetmek doğru değil. Bu aynı zamanda istikrarı bozan bir etken haline dönüşebilir.

Dış kaynak kullanılarak üretim kapasitesinin artırılması doğru bir tercihtir ama bu kaynakların tüketim için veya inşaat sektöründe kullanılması yanlıştır. İnşaat sektöründeki değer artışları sadece üretim artışından kaynaklanmaz, önemli bir bölümü de arazi fiyatlarındaki artışı yansıtır.

Basit bir örnekle olayı daha iyi anlatabiliriz: Geçmişte yüz liraya satılan bir dairenin fiyatı bugün iki yüz liradır ve bu değer artışı maliyet artışından kaynaklanmamıştır. Herhangi bir nedenle fiyatlar eski düzeyine inerse, aldığı dairenin yarı parasını krediyle karşılayan kişinin borcu bir vergi haline dönüşür. Öderse varlığı yarıya iner, ödeyemezse bankayı batırır.

Dış kaynak geldiği zaman emlak fiyatlarının artması genel bir eğilimdir ve bu akış durursa her şey tersine döner. Türkiye bugünkü eğilimin süreceğini ve herhangi bir sorun yaşanmayacağını düşünmektedir.

Ekonomik olayların siyasetten bağımsız olduğunu, bugünkü sermaye akışının sadece iktisadi nedenlerden kaynaklandığını düşünüyorsanız, Turgut Özal döneminde neden böyle bir cömertlikle karşılaşmadığınızı açıklamamız gerekir. Dönüşümün mimarı sayılan, daha büyük bir kitle desteğini sağlayan Özal'ın farkı neydi?

Büyüme ile sağlıklı büyüme arasında fark vardır. Gelirlerin düzeyine bakarak ne Kuzey Irak'ta ne de Türkiye'de ekonominin gücü hakkında karar verilmemelidir.

YAPIMCI

Türkiye 1980'den beri yeni bir inanç sistemine doğru sürükleniyor. Bu bir din olmasa bile hayatımızın her yönünü belirleyecek kadar güçlü. Kapitalizm ve onun değerleri tartışılmaz, aksini iddia etmenin günah sayıldığı bir düşünce haline geliyor.

Kapitalizmin bu günkü biçimi Amerikan toplumunun tarihsel deneyiminin bir sonucu olmakla birlikte evrensel sayılıyor ve onun kurallarına uymadan başarının mümkün olmadığı, ona karşı çıkmamanın ya da alternatif üretmenin beyhude bir çaba olduğu ileri sürülüyor. Zaten geçmişte ona alternatif olmak iddiasındaki sosyalizm, daha doğrusu Sovyet tecrübesi hazin bir sonla noktalanmadı mı? Kapitalizmin parlak başarısı yeni denemelerin yenilgisinin mutlak delili değil mi?

İki şey birbirine karıştırılıyor. Herhangi bir sistemde kullanılabilecek piyasa ekonomisi, kapitalizmin ayrılmaz bir parçası sayılıyor. Oysa kapitalizm, piyasa ekonomisinden farklı olarak ekonomik hayatın aklının da piyasa tarafından belirleneceğini söylüyor. Yani bir yönetimin ekonomik hedefler belirlemesi, gelir bölüşümüne müdahale

etmesi, yapacağı destekleme veya ekonomik engellemelerle üretimin yönünü belirlemesi yanlış sayılıyor. Piyasa üstün bir akıllı temsil etmektedir ve ondan daha iyisini yapmak zaten mümkün değildir. Piyasa en iyisini kendiliğinden yapıyorsa karışmanın ne gereği var!

Gelir bölüşümündeki adaletsizlik doğal bir sonuç sayılıyor. Piyasa zaten herkesin ekonomiye katkısı kadar gelir sağlamasına imkan vermektedir. Piyasanın belirlediği paylar adildir ve bunu değiştirmek, bazılarının verdiğinden fazlasını alması demektir ve asıl adaletsizlik budur. Birilerinin sefaleti sistemin kusuru değil onun güçlü yanıdır. Az kazananlar kendilerini ekonomiye daha fazla katkı yapmaya zorlayacak ve böylece toplam refah artacaktır. Toplumun en alt katmanları, insanları daha fazla çalışmaya, daha vasıflı olmaya mecbur eden bir sigorta gibidir ve bu sigortanın ortadan kaldırılması gelişmeyi ve toplam refahın artmasını engelleyecektir.

Kemal Derviş ekonomiyi yeniden dengeye getirmekten çok bu inanç sisteminin bir misyoneri gibi davranmıştır. Ona göre devlet hiçbir biçimde ekonomiye müdahale etmemelidir. Siyasetin ekonomiyi yönlendirmesi, bu inanç sistemine göre günahların en büyüğüdür ve sonucu cehennemde yanmakla eşdeğerdir.

Ekonomi bu dünya görüşüne göre yeniden yapılandırılmaktadır. Devletin ekonomiyle ilgili bürokratik kurumları özerk hale getirilerek siyasi kontrolün dışına çıkarılmakta, devletin ekonomik konulardaki yetkisi en alt düzeye indirilmektedir. Artık yönetim para politikasını belirleyemeyecektir. Merkez Bankası bağımsızdır ve para politikasını kendisi belirleyecektir. Şüphesiz her politika bir amaç ulaşmak için belirlenir. Merkez Bankası'nın amacı nedir? Bu amaç devletin dışında ve üstünde, evrensel ölçülere göre, daha doğrusu ABD örnek alınarak belirlenecektir. Bunun altında yatan düşünce Türkiye'nin global dünyanın parçası olduğu ve onunla uyumlu olmak zorunda olduğu iddiasıdır.

“Sürüden ayrılanı kurt kapacaktır.” Bütün dünya, özel konumu ve koşulları ne olursa olsun, kutsal kurallara uyarak var olabilir. Ak-sini yapmak ölümlerden ölüm beğenmeye eşdeğerdir. Bu kurallar bugün bazı hoş olmayan sonuçlar yaratabilir. Bazıları işini kaybedebilir hatta aç kalabilir. Buna katlanmak gerekir. Bunlar sistemin işleyişiyle giderek ortadan kalkacaktır. Zaten bu sıkıntıların kökeninde daha önce sistemin benimsenmemiş olması yatmaktadır. Eğer bunlara bugün katlanılmazsa ilerde daha ağır biçimde karşılaşmak mukadderdir ve belki de her şey için çok geç kalınmış olacaktır.

Bilimsel bir yargıdan çok kutsal bir kitabın emirlerini andıran bu sözler “yeni bir din” niteliğine bürünmektedir. İktisat fakülteleri üniversitelerin yeni bir teoloji fakültesi gibidir. Yeni dinin ilmihali tedris edilmektedir.

Kapitalizmi eleştirmek eski bir günahı tekrar etmek gibidir. Bu sistemi reddedenler daha önce bir deneme yapmışlar ve yenilgilerini bir kefen gibi sararak düşünce dünyasından göç etmişlerdir.

Bizim itirazımız serbest piyasanın varlığına değildir. Piyasa bir araçtır ve her sistemde başarıyla kullanılabilir. Ancak “iktisadi aklın” piyasanın içinde saklı olduğunu ve bu aklın üstünlüğünü kabul etmiyoruz. Ayrıca ekonomik sistemin tek tarzda uygulanacağı iddiasına katılmıyoruz. Adı ne olursa olsun her sistemin bir çok değişik biçimlerinin var olduğuna ve her ekonomiye göre bu değişikliklerin yapılması gerektiğine inanıyoruz.

Mesela, Türkiye’de çalışan nüfusun üçte biri işten çıkarılsa üretimde bir azalma olmaz hatta daha rasyonel bir çalışma düzeni sağlanabileceğinden üretimde artış olur. Bu durumda kapitalist mantığa uygun olarak bu kişilerin işine son verilebilir mi? Böyle bir durumda işsiz kalan kimselerin tükettiği mal ve hizmetleri kim satın alabilir? Kapitalist mantığın uygulanması genel bir çöküşe sebep olur. Ortada bir çelişki vardır: Bazı kimseler üretime hiçbir katkıda

bulunmadığı halde üretimden pay almaktadır ancak bunların tasfiyesi hem sosyal hem de ekonomik bir kaosa yol açmaktadır

Türkiye bu şartlara uygun politikalar üretecektir ve bunun hiç bir sistemde karşılığı yoktur.

Türkiye’de tarımda genel olarak bir verim düşüklüğü vardır ve topraklar, teknolojik gelişmeyi engelleyecek biçimde küçük parçalara bölünmüştür. Köydeki fazla nüfus nasıl tasfiye edilecektir ve bunların şehirlere ekonomik ve sosyal intibakı nasıl sağlanacaktır?

Bu sorunların kapitalist mantık içinde çözümü sadece bir kaos yaratır ve ulaşılabilecek sonuç ekonomik açıdan da yıkıcıdır. Yani bugünün sosyal problemlerine katlanarak ilerde daha güçlü bir ekonomiye ulaşmak mümkün değildir.

Bu sorunlar ideolojik bir yaklaşımla çözülemez. Yapılacak şey başka tarihi tecrübeleri örnek alıp onları tekrarlamak değildir. Aksine hiçbir ön yargıya bağlı olmadan ortadaki probleme akılcı bir biçimde yaklaşımdır. Yani kapitalizmi özgür düşünce sayanların bir yanılğı içinde olduğunu, asıl özgür düşüncenin hiçbir kalıba bağlı kalmadan sorunlara yaklaşmak olduğunu kabul etmektir.

Bugün Türkiye’de uygulanan ekonomik politika iflası mukadder, bedeli ağır ve belki de telafisi imkansız sonuçlar yaratacak bir programdır. Bu uygulamanın yanlışı, sanıldığıının aksine, ekonomik açıdan tutarsız oluşudur.

Çünkü bu model akılcı değil, tabiri caiz ise, dinseldir. Düşünceyi değil inancı yansıtır. Doğruluğunun delili akılcı oluşu değil başka şartlarda başarılı sonuçlar vermiş olmasıdır Kaldı ki başarı izafi bir kavramdır ve içinde bulunulan şartlara göre oluşur. Türkiye’nin ekonomik, sosyal yapısı ABD’den farklı olduğu için farklı bir modele ihtiyaç vardır ve böyle bir ihtiyaç ABD’deki uygulamanın yanlışı olduğu yargısını içermez.

Türkiye bulunduğu yerden ileriye doğru götürölmek yerine,

ABD'nin yirminci yüzyılın başındaki konumuna getirilmek ve oradan yarışa tekrar başlatılmak istenmektedir. Bugünkü şartlarda herkesi serbest piyasanın içine itmek, bir rekabetten çok arenadaki dövüşe benzeyecek, sırf yeni inanç sistemi böyle emrediyor diye bambaşka şartların oluşturduğu kuralları uygulamak demektir.

Bu sözleri okuyanların beni solcu olarak niteleyebileceğini biliyorum. Solcu olmanın yanlış bir şey olmadığına da farkındayım. Ama ben başka bir şeyden söz ediyorum. Türkiye'nin problemlerini çözmek için herhangi bir kalıba girmenin gereksiz olduğunu, ortadaki somut sorunlara akılcı çözümler bulmak gerektiğini söylüyorum. Bu çözümü kalıplarda aramak ve ona peşin bir ad koymak yerine önce çözümü bulup sonra neye benziyorsa ona göre bir ad verelim, diyorum. Belki de bu çözüm geçmiştekilerin hiçbirine benzemez. Biz de buna yeni bir ad koyarız. Asıl olan sağlıklı ve yetenekli bir çocuğa sahip olmaktır. Adı onun başarılarına göre anlam kazanır. Yani isim insanı yüceltmez, insan ismine anlam kazandırır.



Eskiden daha çok söz söylediğim Kürt sorunundan şimdilerde uzak duruyorum. Bundan on beş yıl önceden beri verdiğim beyanatların özü, "Kuzey Irak'ta bir Kürt oluşumunu engelleyemezsiniz, ama ona biçim verebilirsiniz ve içinde olabilirsiniz" anlamını taşıyordu. Böyle bir politikaya hem başkaları izin vermedi hem Türkiye istekli olmadı. Sonunda duyduğu zaman tüylerinin diken diken olduğu her şeyi kendisi söylemeye başladı. "Kürt sorunu yoktur, terör sorunu vardır" ifadesinin yerini, "Kürt sorunu vardır ve onu çözeceğiz" cümlesi aldı.

Bana göre sorun etnik bir mesele değildi ve Kürtlerin kültürel taleplerini karşılamak için çaba sarf edilmiyordu. Ne Sovyetler'in dağılması ne de yeni bir denge ihtiyacı ani bir gelişme sayılamazdı. Bir süreden beri devam eden çatışma ve arayışlar tüm dengelerin bozulma-

sıyla sonuçlandı ve yenisinin kurulması ihtiyacını doğurdu. Kürt sorununu da Türkiye'nin alacağı yeni şekli belirlemekte bir araç olarak kullanılıyordu. Yeni şekli, "Benzerlerin bir arada olduğu bir ülke yerine farklıların yan yana yaşadığı bir devlet" olarak formüleştirebilirdik. Farklılığın sadece etnik düzeyde ortaya çıkmadığını, inanç konusunda da aynı şeyin gözlemlendiğini söyleyebiliriz. Bundan daha belirleyici olan ekonominin dünya ile bütünleşmesi ve iktisadi gücün başkalarıyla paylaşılması, hatta onların etkisinin baskın hale getirilmesiydi.

Yapılanların yanlış ya da doğru olduğunu söylemiyorum. Sadece bunların hiçbirinin bizim projemiz olmadığını, birçoklarına sözde karşı çıktığımız halde engelleyemediğimizi ifadeye çalışıyorum.

Yıllar önce Türkiye'nin gelecekteki durumunu şöyle bir benzetmeyle açıklamaya çalışmıştım: "Türkiye büyüyecek ama bir suya atılan boya aynı ise su çoğaldıkça renk açılır. Gücümüz aynı kaldığı için etkimiz azalacak." Birçoklarının zannettiği gibi amaç Türkiye'yi küçültmek ve bölmek değildi. Aksine etki alanı genişleyecek ama egemenliği başkalarıyla paylaşacaktık.

Bir projeye karşı iki türlü tavır alınabilir: Ya onu tamamen engellersiniz ya da bu proje içinde kalarak etkinizi artıracak politikalar izlersiniz. Büyük güçlerin Türkiye için öngördüğü yeni biçimi engelleyecek gücümüz yoktu üstelik böyle bir politikanın varlığını bile sezememiştik. Kürtlerin bağımsız bir devlet kurmasının anlamsızlığını ve onlara hiçbir yarar sağlayamayacağını, dağılmış bir Türkiye'nin Batı'nın işine yaramayacağını, onların kendi kontrollerinde bir bölgesel güç yaratmak istediklerini fark edemedik. Büyük bedeller ödedikten sonra istedikleri noktada buluştuk.

PKK için düşündüklerimiz El-Kaide'yi değerlendirmemize benziyordu. Bölgedeki egemen güçler ona karşıydı. Bu yetmezmiş gibi altmış yetmiş bin kişilik bir korucu gücünü bölge egemenlerinin emrine verdik. Yüz binlerce asker, polis ve istihbaratçı onlara karşı

savaştı. Ama o var olmaya devam etti. Çünkü o, karşı tarafın güçlenmesi için gerekli sayılıyordu.

Sürekli tekrarladığım bir sözü yinelemek zorundayım. Etki değil tepki önemlidir. PKK bir etki idi. Tepkisi bölgedeki egemenlerin, bizim desteğimizi de sağlayarak güçlerine güç katması oldu. Barzani'ye kırmızı pasaportu PKK'ya karşı olduğu için verdik. Bölge egemenlerine verilen sınırsız ekonomik ve siyasi destek aynı tepkinin sonucuydu. Biz kaldıracın PKK ucuna bastıkça bölge egemenleri ve onunla aynı sınıfsal özelliklere sahip Barzani havaya yükseldi. Bu bilinçli bir politikanın sonucu olsaydı ve biz böyle bir oluşumu destekleseydik hayıflanacak bir şey olmazdı. Ama eğer birileri bize cambaza bak deyip arkadan bir şeyler çevirmişse başarılı olduğumuzu söyleyemezdik.

Gideceğiniz yeri kendiniz belirlememişseniz oranın güzel ya da kötü olmasının önemi yoktur. Bugün iyi yere götüren yarın sizi ateşe atabilir.

1987 yılında olduğunu sandığım, Yener Süsoy'la yaptığımız bir söyleşide koruculuğa karşı çıkmış ve düzenin devlet tarafından sağlanması gerektiğini söylemiştim. Öngörülen çatışmadan kim galip çıkarsa devleti o kurar demiştim. Barzani'nin kazanmasını siz istemiyor muydunuz?



Zırhlı birliklerin savaşta çok önemli rol oynadığı inkar edilemez. Piyade sonucu belirleyen güç konumundadır. Dağlık ve çok engebeli bir arazide tank kullanırsanız size faydalı olması bir yana ciddi sorunlarla karşılaşsınız. Düz bir alanda korumasız piyade sadece zayıf rakamlarını yükseltir. Bir şeyin tek başına doğru ve faydalı olması yeterli değildir. Şartlarla uyuşmayan doğrular yanlıştan da öte zararlar verebilir.

Güneydoğu sorununun daha çok demokrasiyle çözüleceği yaygın bir kanıdır hatta üzerinde uzlaşma sağlanan tek çözüm yolu olduğu söylenebilir. Bunun doğruluğunu sınamak için şöyle bir deneme yapılabilir. Güneydoğu bir Hyde Park ilan edilir ve orada her şeyin söylenebileceği, buna bölünme, şiddet propagandası da dahil edilir ama şiddet kullanmanın evrensel bir suç olduğu için cezalandırılacağı söylenir. İnsanların, kuş dili de dahil istediği dili kullanabilmesine imkan sağlanır.

Böyle bir durumda ne terör daha şiddetli hale gelir ne de düzen sağlanır. Biraz daha renkli ama genel eğilimin değişmediği bir güneydoğuyla karşılaşsınız.

Buluttan nem kapanlar için yukarıdaki örneğin sadece zihinsel bir model olduğunu söylemek zorundayım. Aksi halde benim şiddetin propagandasının serbest bırakılmasından yana olduğumu söyleyebilirler.

Türkiye'deki düşünce ortamı hiçbir zaman verilerin değişmesini önermez. Kimse güneydoğudaki yapının bir sorun kaynağı olduğu ve bunun değişmesi gerektiğini söylemez. Burada kurulan partilerin hemen hemen hepsinde demokrasi kelimesi vardır ama oradaki yapının demokrasi için ciddi bir engel olduğunu kimse düşünmez. Mesela yukarıdaki denemeye "bölge egemenlerini ve var olan sosyal yapıyı eleştirmek de dahildir" dersiniz kıyamet kopar. Orada istenen demokrasi kitle için değildir sadece bölge egemenlerinin hareket alanlarının genişletilmesi yeterli bir demokrasi olarak algılanır. Birisi çıkıp, "Ben aşiret reisinin istediği partiye oy vermeyeceğim. Ben Komünist Partisi'nden yanayım" derse gayet demokratik bir biçimde susturulur. Bir daha da kimse böyle bir şey söylemeyi denemez bile.

Demokrasinin temel şartı insanların bağımsız ve korkusuz bireyler haline getirilmesidir. Bugün korkunun kaynağı olarak devlet

gösterilmektedir. Yanlış uygulamalar yüzünden insanları sınırlayan gücün devlet olduğu ve onun uygulamalarının insan haklarına aykırı olduğu söylenmektedir ve maalesef devlet bunu haklı çıkaracak davranışlar sergilemektedir. Devletin düşük profil politikası izlemesi halinde sorunların gerçek niteliği gün yüzüne çıkacak ve bunların çözümü hem daha kolay hem de kalıcı sonuçlar yaratacak biçimde olacaktır.

Sorunun temelinde ayrılıkçı eğilimlerin yattığını hiçbir dönemde kabul etmedim. Çünkü Türkiye'den ayrılmanın, bölge halkı için bir lütuf değil ceza olacağını, sadece ekonomik değil, bugün şikayet edilen kişisel hak ve özgürlükler alanında da büyük bir geriye gidişin yaşanacağını biliyorum. Hiç kimse böyle bir projenin gerçekleşmesi halinde nasıl bir yapının egemen olacağını düşünmedi ve ayrılıkçılık bir şantaj unsuru olarak kullanıldı.

Bu, bölgede, bazılarının zannettiği gibi, hiçbir sorunun olmadığı, ülkenin başka yerlerinde de benzer sıkıntılar varken kimsenin teröre başvurmadığını söyleyenleri haklı çıkarmaz. Eğer soruna devletle bölge halkı arasındaki bir problem olarak bakarsanız bu sonuçta varabilirsiniz ama gerçek durum farklıdır.

Çağdaş değerlerle Orta Çağ ekonomik yapısının bir arada bulunması mümkün değildir. Ben yönetici olsam bugün söylenen bütün sözlere kulaklarımı tıkar ve bölge insanının daha ileri bir hayat düzeyine ulaşmasının benim sorumluluğumda olduğunu düşünerek ekonomik yapıyı tümüyle değiştirecek, insanların emek ve yeteneklerinin karşılığını alabileceği bir yapıyı oluşturmaya çalışırdım. Dış tahriklerin sonuçlarını bölge halkının bir kusuru saymaz, onu etkisiz kılmanın devletin görevi olduğunu düşünürdüm. Yani 12 Eylül dönemindeki gibi suçu yabancının işlediğini söyleyip halkı cezalandırmak gibi bir anlamsızlığa düşmemeye çalışırdım.



Rusya ile Çin'in ortak askeri tatbikatı ABD'ye karşı bir gözdağı olarak yorumlandı ve ABD'nin dünyanın tek büyük gücü olmadığı'nın bir ifadesi olarak algılandı. Oysa ben Putin'in yerinde olsaydım ve Bush yönetiminin başarısızlığını isteseydim onun yaptıklarının hiçbirini yapmazdım. Hele böyle bir gövde gösterisini aklımın ucundan bile geçirmezdim. Bu tatbikat hiçbir somut sonucu olmayan, çıkarları çatıştığı için bir araya gelmeleri söz konusu olmayan Çin ve Rusya'yı birlikte göstererek ABD yönetiminin temel iddiasını güçlendirmekten başka bir işe yaramaz. ABD'nin çıkarlarını korumanın ve dünya barışını sağlamanın temel şartının askeri üstünlüğü sürdürmek olduğunu iddia eden Bush yönetimi bu tatbikatla kuvvetli bir destek bulmuştur. Putin'in daha önce de Rusya'nın elinde kimsenin üstesinden gelemeyeceği nükleer bir silaha sahip olduğunu söylemesi Bush'un elini güçlendirmek için yapılmış bir beyan değilse sadece bir gevezelikten ibaret sayılmalıdır. Ben Putin'in yerinde olsaydım böyle bir silaha sahip olduğumu ABD'nin Rusya'daki casusluk teşkilatına sızdırır ve böylece caydırıcılığı sağlar ama kamuoyu önünde askeri açıdan güçsüz bir Rusya imajını sürdürürdüm. Şu anda Bush yönetimi askeri harcamalarını artırmak için yeterli gerekçeye sahiptir ve ona bu imkanı Rusya sağlamıştır. Artık kimse hasmı olmayan ama askeri harcamalarını hızla artıran bir ABD yönetiminden şikayetçi olamaz ve askeri harcamaların sınırlandırılmasını isteyemez.

Bütün bu olanların, Rusya'nın ABD'nin askeri harcamalarını artırmaya yöneltip onu ekonomik bir darboğaza sürüklemek amacıyla yapıldığı da söylenebilir ama bu doğru olmaz. Çünkü ABD Rusya'nın gerçek gücünü bilecek durumdadır ve olanlar sadece kamuoyuna yöneliktir. İki taraf da birbirinin gücünü tam olarak bilir.

Eğer ben Bush'un yerinde olsaydım ve Putin yönetimindeki Rusya'dan şikayetçi olsaydım onun yaptıklarının hiçbirini yapmazdım. Önce hiçbir ekonomik gerekçeye dayanmayan petrol fiyatla-

rındaki çılgın yükselişi, önlerdim demeyeceğim, körüklemezdim. Bunun tüm Batılı dostlarımı ve Rusya'nın gelecekteki belalı Çin'i zora soktuğunu, buna karşılık Rus ekonomisinin hızla düzelmesine yardımcı olduğunu görür, petrol fiyatlarının ekonomik şartların gerektirdiği yerde oluşmasını sağladım.

Biraz tarihe bakar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, SSCB ile varılan uzlaşmada Türkiye'nin yeri Batı olarak belirlenmişken, bu anlaşmayı hayata geçirmek için Stalin'in Türkiye'yi korkuttuğunu ve Batı'ya yönlendirdiğini hatırlar, İran üzerinde uygulanacak baskıların onu Rusya'ya yönelteceğini düşünürdüm.

Küresel sermayeci kardeşlerimin Rusya'daki kazanımlarının Putin yönetimi tarafından yok edilmesine karşı çıkar ve onlarla ittifak içinde Rus ekonomisinin altını üstüne getirirdim. Petrol gelirleri de önemli ölçüde düşen Rusya'nın tüm ihraç ürünlerinin fiyatlarını, geçici bir süre için, düşürürdüm. Eski ABD yöneticilerinin, Şili'de seçim kazanan komünist Allende'yi devirmek için ülkenin en önemli ihraç ürünü olan bakırın fiyatını nasıl yerlerde süründürdüğünü ve Şili'yi ekonomik olarak zora soktuğunu hatırlardım.

Eğer onların yerinde olmayıp da Türkiye'yi yönetenlerden biri olsaydım bu ikilinin birbiriyle çok iyi anlaşılan bir çift olduğundan şüphe bile etmezdim. Kafamı bunların nasıl bir model üzerinde anlaştıklarını ve bu modelin içinde Türkiye'nin yerinin ne olduğunu çözmeye yorardım.

Cari açığın tavana vurduğu bir dönemde, iktisatçıların buna bildikleri çerçevesinde açıklama getirmek için nerdeyse tüm mantık kurallarını zorlamalarını keyifle izler, bize güven duydukları için geliyorlar da demezdim. Kürt devleti muhabbetini de bu çerçevede değerlendirir ve eğer gerekiyorsa bölgedeki yöneticilerle bir kahve içer, biliyorlarsa bir parti de tavla oynardım. Sahi Barzani ve Talabani tavla biliyorlar mı?

Haddimi aşmamak için bu listeye Avrupalı yöneticileri dahil etmiyorum.



Yaz mevsiminin sona ermesiyle birlikte, gizli servis çalışanlarının da tatillerinin sona erdiği ve yeni operasyonlarına başladığı anlaşıyor. Ülkemizde provokasyon sezonu törenle başladı. Bir kısmı hilafet talep ederken diğerleri Öcalan'a özgürlük taleplerini dile getirdiler.

Bir eylemin ayrılmaz parçası ona yönelik tepkilerdir ve benim için eylemin değil tepkinin önemli olduğunu söyler dururum. Hiçbir toplumsal desteği olmayan hilafet çağrısının, bu talebin gerçekleşmesine bir katkısı olmayacağı açık ama ona duyulan tepkinin bir anlamı var. Kitleler, ülkemizde din temeline dayalı bir yönetim kurmak isteyenlerin var olduğunu ve bunların sokaklara çıkacak kadar cüretkar konuma geldiğini düşünecektir. Bu konudaki şüpheler bir avuç provokatörle sınırlı kalmayacak, boyutları herkese göre değişecek biçimde, tüm İslamcı gruplara yönelecektir.

Öcalan'a özgürlük talebi, eğer ülkeyi yönetenlerin aklında çok düşük bir ihtimalle de olsa, böyle bir niyet varsa, bunu ebediyete gömecektir. Bu eylemleri planlayanların, dile getirdikleri talepleri gerçekleşemez hale getirmek istediklerinden hiç şüphe yok.

Türkiye'de devlet, siyasi amaçlarına uygun olacağını düşünürse, bir hilafet makamı oluşturmak isteyebilir. Böyle bir uygulamaya karar verecek olan devlettir ve mutlaka onun siyasi projelerinin gereği olarak yapılır. Daha açık bir ifadeyle böyle bir karar ancak Milli Güvenlik Kurulu'nun tavsiyesine dayanır. Siyasi bir mahkumun geleceği konusunda da aynı şey söylenebilir. Provokasyonların amacı devletin manevra alanını daraltmak ve gerektiğinde kullanabileceği silahları etkisiz hale getirmektir. Çünkü bu talepler, hasım olduğu aşıkâr olan grupların hedefi haline dönüştürülmüştür.

Asıl önemli olan eylemlerin bir halk çatışmasını tahrik eder nitelik kazanmasıdır. Tahriklere karşı aşırı hassasiyet göstereceği bilinen bölgelerde, mesela Karadeniz’de, etnik olaylar çıkarılmakta ve halk müdahaleye zorlanmaktadır. Yıllarca süren çatışmaya rağmen etnik bir düşmanlığın doğmamış olması dünyada eşi az görülecek bir başarıdır ve bu sonucu sağlayanlar kutlanmalıdır. Şüphesiz halkımızın ve kültürümüzün bu sonuca ulaşmadaki katkısı büyüktür. ABD’de doğal bir afet sonucunda oluşan etnik nefret söylentileri, uzun bir çatışmaya rağmen bir arada olabilmenin ne ölçüde büyük bir başarı olduğunu gösterir. Ancak, son zamanlarda, tahrikler bir iç çatışmanın zeminini hazırlayacak yöndedir ve bu bilinçli bir politikanın ürünüdür.

Böyle zamanlarda en büyük görev halka düşmektedir. Karşılaşılan eylemler ne kadar yaralayıcı olursa olsun bunlara karşı kayıtsız kalmak ve mücadeleyi devlete bırakmak gerekir. Olayları tertipleyenler bu işi çok iyi bilen profesyonellerdir ve bunlara karşı doğal tepkilerle mücadeleye kalkışmak ancak onların amaçlarına ulaşmalarını sağlar. Profesyonel provokasyonlarla mücadeleyi devletin bu işle görevli profesyonellerine bırakmak gerekir. Eğer güvenlik güçleri yanlış davranırsa, gereken önlemleri zamanında ve yeteri kadar almazsa onu eleştirebiliriz ama kendimizi devletin yerine koyup vatan kurtarıcılığına soyunamayız. Karşı tarafın bizden istediği de zaten böyle davranmamızdır ve çatışmanın bir tarafında bulunursak yenilgi kaçınılmaz olur.

Bir ülkeyi, kendisini ana gövdeden farklı sayan bir grubun eylemleri bölemez. Çünkü çoğunluk bu projeyi genellikle desteklemez ama eğer bir iç çatışma yaratılabilirse, herkes iradesi dışında ayrışır ve bir arada yaşama imkanı ortadan kalkar. Böyle bir durumun tedavisi de yoktur ve ayrışma kaçınılmaz hale gelir. Şu dönemde hiç kimse, karşı tarafın eylemlerini bahane ederek, çatışmaya girmeye kalkışmamalıdır. Kışkırtmaların katlanılamaz boyutlarda ol-

ması, insanların dayanma gücünü zorlaması da eylemin bir parçası sayılmalıdır. Bir iç çatışmanın, bugünkü şartlarda, hemen bir dış müdahaleye yol açacağını kimse aklından çıkarmamalıdır. Bu günler duygularımızın değil sabrımızın sınılandığı dönemlerdir ve devletimiz, biz olayların dışında kalabilirsek, sorunları çözecek güce sahiptir. Ayrıca gözümüz devletin üzerinde olacak ve yanlısını görürsek onu eleştireceğiz.



Türkiye'deki tüm darbeleri sahayı iyi gören yerlerinden seyrettim. 1960 darbesi sürecini, üniversiteye beş yıl geç başlamış bir öğrenci ve arkadaşlarıma göre daha tecrübeli olarak yaşadım. Öğrenci olaylarının nasıl kurgulandığını biliyorum. O sıralarda arkadaşım olan eşime, sürgün gönderildiğimiz şehrimden, Bizi kullanıyorlar, olaylara katılmayalım diye yazmıştım.

12 Mart'ın tüm karanlık labirentlerinde dolaştım. Doktorası olan bir akademisyendim ve olayları en iyi yorumladığını söyleyenlerin, en azından konumum gereği, önünde sayıldım.

12 Eylül darbesini hazırlanması ve uygulanması sürecinde istihbarat servisinde çalışıyordum ama en uzak mesafeden izlediğim darbe bu oldu. Tamir ve bakıma ihtiyacım olduğu düşünülmüş olmalı ki beni kızağa çekmişlerdi ve gazetelerden okuduklarımla yetinmek zorundaydım. Sadece bir farkım vardı. Olaylarla ilgilenen, mücadele eden kişileri ve onların bakış tarzlarını biliyordum.

Yaşantıma kendi seçimlerim değil başıma gelenler yön verdiği için her şeye kendi sorunum olarak bakmak zorundaydım. Başkaları meslek olarak bir yerlerde bulunuyordu ama bu benim hayatımdı. Bir şeye karar verdim ve onu sonuna kadar uyguladım. Herhangi bir olayı değerlendirirken duygularımla aklım arasına su sızdırmaz bir duvar örecektim.

Her zaman ölen ve öldürenlerle ilgili haberleri, herkes gibi, ben de okudum. Onlarla üzüldüm, onlarla ağladım ama neyin olup bittiğini analiz ederken bir eşya kadar duygusuz davrandım. Ne kimsenin arkasından gittim ne de kimseyi düşman belledim. Birisini itham ettiğim zannedildiği zaman bu benim tavrımı anlatmıyordu. Ben sadece olayı tarif ediyordum. Genç bir şehidin yürek yakan acısını duyuyordum ama bu duygumu analizlerime sokmamaya çalışıyordum.

Bana göre ne ölenin ne de öldürenin amacıyla uygulanan plan arasında bir bağ yoktu. Söylenenleri kulak ardı edip söylenmeyenlerin peşine düştüm. Sokaklarda atılan sloganları, bir oyuncunun hamlesi saydım ve sadece oyun stratejilerini çözmek için bir ipucu olarak değerlendirdim. Gazeteleri, bir olayı öğrenmek için değil, onun arkasındaki güçlerin ne yapmak istediğini çözmek için okudum.

Olayları her zaman dünyadaki gelişmelerle ilgisi açısından değerlendirdim ve bizim darbelerimizde hiçbir iç dinamik gözlemlemedim.

1960'da liberalizme daha yakın olan DP'nin devrilmesini destekten öte sevinçle karşılayan burjuvazinin tavrı ideolojik kriterlerle nasıl açıklanabilirdi? 12 Mart'a niçin gelindiğini bilen var mı? Hükümeti devirenler ne istiyordu? 12 Eylül'de, bağımsız bir ekonomik yapıya sahip olan ülkemizde, bağımsız Türkiye için mücadele eden ve bugünkü konumumuzun yolunu açanların yaptıkları tutarlı sayılabilir mi? SSCB ile yakın ilişki içinde olan hükümeti devirip yerine Batı'yla bütünleşme yolunu açanların sadece hata yaptıklarını mı söyleyeceğiz yoksa bunu bir proje olarak mı algılayacağız? 12 Eylül öncesi devletin hasım saydığı kişilerin bugün en önemli yerlerde ve köşe başlarında olduğuna bakarak devletimizin yenildiğini mi söyleyeceğiz yoksa zaten istenen bu muydu diyeceğiz? Anarşinin bir günde bıçak gibi kesildiğini görüp şaşırانların, neyin amaçlandığını görememelerine ben de o günlerde çok şaşıırıyordum.

Bugün de ölen ve öldürenler karşısında duygulanıyorum ama yapmam gerekenin projeyi tahmin etmek olduğunu düşünüyorum ve 12 Eylül'e benzer bir durumla karşılaşacağımızı tahmin ediyorum. Birileri olayları bastırarak, kahraman ilan edilecek, bir süre ülkeyi idare ettiğini sanacak ve sonra tatile çıkacaklar. Düşman saydıklarımızın yavaş yavaş yönetimde yerlerini alacağını göreceğiz

12 Eylül'ün gündeme getirilmesini ve olumsuz yorumların artmasının mesajı da şudur: Bazı askerler vatani kurtarmak hevesine kapılsın. Bu olumsuz karşılanır. Bu işi biz siyaset yoluyla yapacağız diyorlar.



AB ile Türkiye arasındaki müzakerelerin başlaması ya da başlamaması birkaç gün sonra belirlenecek. Biz meseleye bizi alacaklar mı yoksa dışlayacaklar mı diye bakıyoruz. Oysa asıl önemli konu AB'nin geleceğinin ve alacağı biçimin değerlendirilmesidir. Türkiye'nin üyeliği hem bundan etkilenecek hem de bunu önemli ölçüde belirleyecektir.

İş gücünün serbest dolaşımı süresiz engellendiği ve tarım kesimi dışlandığı için üyeliğin iki önemli unsurundan mahrum kalacağız. AB'nin ekonomik sıkıntıları ve yeni üyelere önemli bir yardımın öngörülmemesi nedeniyle bir kaynak beklentimiz de yok. Yani AB üyeliğinin ekonomimize doğrudan bir katkısı olmayacak. Ancak üyeliğimizin yabancı sermaye gelişini teşvik edeceğini ve bu katkının dolaylı olduğunu düşünüyoruz. Bunun doğruluğu tartışılabilir ve üye olmamız halinde daha fazla yabancı sermaye geleceği söylenebilir.

İki sorunun doğru cevaplandırılması gerekir. Birincisi hiçbir katkı beklemediğimiz bu üyeliği neden bu kadar istiyoruz? İkincisi herhangi bir maliyeti olmayan, üstelik AB bütçesine yapacağı katkıdan daha azını alacak olan ülkemize neden direniyorlar?

Türkiye’de AB üyeliği hep iktisadi açıdan değerlendirilmiş ve diğer bazı üyeler örnek gösterilerek, hızla kalkınacağımız söylenmiştir. Zorunlu demokratikleşme de bunun üzerine eklenen bir ödül sayılmıştır. İtirazların ülkemizin yeteri kadar demokrat olmasından ya da farklı bir kültürü temsil etmemizden kaynaklandığı düşünülmüştür. Bu bakış açısına göre ortada herhangi bir siyasi sorun yoktur. Yani üyeliğimize ne dışardan kimse itiraz etmekte, ne de üyeliğimizin birliğin yapısına etkisi tartışılmaktadır. Ortada sadece çözülmesi gereken sorunlar vardır. Eğer durum buysa şöyle bir yol izleyebiliriz: AB’ye isteklerini bir kağıda yazmalarını ve bunların hepsini itirazsız imzalayacağımızı söyleriz. Bu durumda hiçbir sorunun kalmaması gerekir. Oysa AB’ye bugün hangi mesafede isek orada oluruz.

Kaldı ki AB ile aramızdaki mesafeyi de ölçemeyiz. İngiltere ve onu izleyenlerle herhangi bir sorunumuz yok ama Merkel ve Sarkozy açısından baktığınızda bu mesafe kapatılamaz boyuttadır. Üstelik karşılaştığımız bu durum şartlara bağlıdır. Başka bir siyasi iktidar döneminde tam tersi bir tavırla karşılaşabiliriz. Yani itiraz edenler taraftar, destekleyenler muhalif konuma geçebilir. Asıl sorun AB içinde farklı iki grubun oluşması ve bunlar arasında kıyasıya bir mücadele yaşanmasıdır. Ne yaparsak yapalım isteyenlerimiz ve istemeyenlerimiz olacaktır. Bu aşılabilecek bir engel değildir ve önümüzdeki günlerde hafif aralanmış bir kapıdan başkasıyla karşılaşmamız mümkün görünmemektedir. Sorun biz değilsek çözümü de biz üretemeyiz.

Ancak şu konuyu tartışabiliriz: AB siyasi bir alternatif olmaya devam edecek mi? Yoksa AB içindeki iki farklı kanat bir ayrışma nedeni mi olacak? Eğer bir bütünleşme sağlanırsa bu yüzeysel ve şekli bir bütünlük mü olacak yoksa, öngörüldüğü gibi, dünya dengelerinde etkili yeni bir siyasi aktörle mi karşılaşacağız?

Ben AB'nin bir aktör olamayacağını düşünüyorum ve bu kanaati uzun zamandan beri taşıyorum. Bazılarına çok komik ve hayali geleceğini bildiğim bir alternatifin daha gerçekçi olacağına inanıyorum. ABD ve Rusya arasında kurulacak bir dengenin ortasında Türkiye etrafında gelişecek bir siyasi yapının daha gerçekçi olacağını düşünüyorum.

Liberalleşme ve demokratikleşme akımlarının zayıflayacağını, bunun yerine güçlü devlet yapılarının öne plana çıkacağını sanıyorum. Her iki akım farklı zamanlarda egemen olmuş ve yerlerini birbirine terk etmiştir. Bugün de yeniden devlet odaklı yapılanmayı doğuracak bir siyasi ortamın var olduğunu düşünüyorum.

İktidarların başarı ve başarısızlıkları çağın gidişine uygun olup olamamalarıyla belirlenir. Eğer yönümüz liberalleşmeye dönükse devleti savunmak abestir ve bunun tersi de doğrudur. Liberal akımın hem iktisadi hem de siyasi planda çıkmaza girdiği biçimindeki yargım doğruysa gelecek diğer tarafı galibiyetiyle şekillenecektir.



Genel eğilim insanların önce bir dünya görüşü benimsemesi, bir ideolojiye yandaş olması ve siyasi tercihlerini buna göre yapması biçimindedir. Bireyler için doğru olabilecek bu tutum ülkenin geneli için sağlıklı olmayabilir.

Önce siyasi bir projenin seçilmesi ve değer yargılarının bunu destekleyecek biçimde oluşması gerekir. Daha açık bir ifadeyle önce İslamcı, milliyetçi, liberal ve benzeri bir eğilim seçilip sonra buna uygun bir iç ve dış politika benimsenemez. Öncelik siyasi projededir ve ideolojik tavır buna uygun olarak seçilir. Eğer Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra geriye küçülmüş bir Osmanlı kalsaydı, yani çeşitli ırk ve inançlara sahip insanlardan oluşan bir toplumla işe başlasaydık bugünkü dünya görüşümüz bundan çok

farklı olurdu. Bugün savunduğumuz düşünceler bir tercihin değil bir mecburiyetin sonucudur

SSCB'deki rejim değişikliği içerdeki zorlamanın bir sonucu değil dünya dengelerindeki aleyhteki değişmelerin telafisi için yapılmış bir operasyondur ve halkın bu yönde aktif bir talebi yoktur. Dünya ölçeğindeki dine yöneliş kendiliğinden oluşmuş bir eğilim değil siyasetin bir gereğidir. Sağ-sol ayrışmasının anlamsız hale gelmesi yeni bir farklılık bulmayı gerektirmiş ve din bu ihtiyacı karşılamıştır. SSCB dağılmasaydı hakim zıtlaşmanın gene de din olacağı söylenebilir mi?

AB üyeliğinin Türkiye için bir medeniyet projesi mi yoksa siyasi bir proje mi olduğu anlaşılamamaktadır. Birçok etkili isim üyeliğin bir araç olduğunu, toplumun ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlamak için bu yolun seçildiğini söyleyerek AB'nin siyasi hedeflerine karşı tamamen kayıtsız bir tavır sergiliyor. Bu kayıtsızlık böyle bir siyasi hedefin hiç olmadığı biçiminde yorumlanacak kadar belirgin.

Aynı şey ekonomik politikalar için de geçerlidir. Bir ekonomik modelin her şart altında geçerli ve iyi olduğu söylenemez. Bugün savunulan liberal ekonomik düşüncenin arka planında siyasi bir model vardır ve bu küresel bir dünya yönetimini öngörmektedir. Türkiye'nin 1980'den sonra gerçekleştirdiği değişimin temelinde ülkemizi Batı'yla ekonomik olarak bütünleştirmek ve bu yolla siyasi tercihlerini kayıtlı altına alma amacı vardır.

AB, başlangıçta, ABD ve SSCB dışında siyasi bir odak olmak istiyordu ve ekonomik bütünleşme bunun bir aracından ibaretti. Küresel ölçekte liberalleşme birliğin ekonomik yanını anlamsız hale getirdi. Tüm dünyanın tek bir ekonomik bütün haline gelmesi bölgesel birliktelikleri gereksiz kılıyordu.

Bu durumda Türkiye'nin AB üyeliği ne anlam ifade eder? Eğer

AB siyasi açıdan farklı bir aktör olmayacaksa ve dünya ölçeğinde serbest ticaret söz konusuysa bu birliğe ne gerek var?

Önümüzdeki dönem Türkiye'nin AB üyeliğinin değil AB'nin ne olacağının tartışılacağı bir dönem olacaktır. Bunun somut ifadesi Avrupa'nın küresel yapılanmanın bir uzantısı mı yoksa farklı bir aktör mü olacaktır.

Türkiye, birliği ekonomik ve sosyal açıdan değişimin bir aracı olarak görmekte, ona herhangi siyasi bir anlam yüklememektedir. Kaldı ki AB'yi tanımlayacak siyasi bir tavır da oluşmamıştır. Irak'ın işgali çok farklı ve birbirine zıt eğilimlerin var olduğunun bir göstergesidir ve bu eğilimin değişeceğine dair bir işaret yoktur.

Türkiye siyasi bir projesi olmadan sosyal ve ekonomik projeler uygulamak istemektedir ama bu mümkün değildir. Yeni dünya dengeleri konusunda bir öngörüsü ve tasavvuru yoktur. Soyut ilkelere üzerine bina edilen bir dış politika anlayışının varlığından söz edilebilir. Komşularla iyi geçinmek, herkese aynı mesafede durmak, AB üyesi olup ABD'nin stratejik müttefiki olmak bir dış politika stratejisi olamaz.

Öncelik siyasi projededir ve önce gelecekteki konumumuzun ne olacağını saptamak gerekir. Bu hem ekonomik politikamızı hem de sosyal projemizi belirleyecektir. Bir birliğin parçası olup milliyetçi olamazsınız ya da üyesi olduğunuz birliğin dış politikası dışında bir politika izleyemezsiniz. Hem küreselci olup hem de sıkı bir AB yandaşı olmak ise sadece bir fantezidir.



Yaşadığımız ortam bana 12 Eylül öncesini hatırlatıyor. Yeni bir darbeden söz etmiyorum sadece düşünce ortamındaki benzerliklere dikkatinizi çekmek istiyorum. O zaman birileri ülkede komünist bir kalkışmanın olduğuna inanıyor diğerleri de faşizmin

ayak seslerini duyuyordu. Şimdilerde iki taraf da yanıldığını kendileri itiraf ediyor.

Bugün birileri Galata Port'ları satarak zenginleşebileceğimizi hayal ediyor diğerleri çılgın Türkler rolünü oynuyor. Her iki tarafın tavrını da anlamsız buluyorum. Yine bir hayal aleminde yaşıyor ve geçmişte olduğu gibi yeni bir kurgunun aracı konumuna düşüyorlar.

Kuleli Askeri Lisesi'nde okurken çılgın bir Türk olacak biçimde eğitiliyorduk. Bir gün bir Amerikan uçak gemisini ziyaret ettik ve hayatımın en kötü günlerinden birini yaşadım. Elimdeki otomatik bile olmayan silahımla gördüğüm teknoloji arasındaki fark çılgınlığımı derin bir karamsarlığa dönüştürdü. Teknolojiye olan düşkünlüğüm mutsuzluğumun da nedeni oldu.

İnsanın doğasında sahip olmak mı yoksa bilmek dürtüsünün mü egemen olduğunu kestiremiyorum. Belki de bu her insan için farklıdır. Ama oğlumun, çocukluk çağında, oyuncaktan hoşlandığını, bu benim demekten zevk aldığını ama bir şeyi öğrenince en çöşkulu çılgınlıkları attığını hatırlıyorum. Bilme arzusunun da bir tutkuya dönüşebileceğini ve sahip olmaktan daha önemli olabileceğini düşünüyorum.

İktisat bilimi, kısaca, en iyi yapabileceğini üret yani bugünkü konumun bir veridir ve bunun gereklerine uygun davranıyordu. Ben yapını değiştir ve en ileri teknolojiyi kullanacak bir yapı oluştur diyordum. Herkesin veri dediğine ben değişken gözüyle bakıyordum.

Çılgın Türkleri anlatan kitabın kapağını bile kaldırmadım, finans piyasalarını da sonucu şekeli maçlarla belirlenen iddaa oyununa benzettim. Bir sürü rakamı alt alta sıralayıp ekonominin iyiye mi yoksa kötüye mi gittiğini kestirenlere falcı gibi baktım. Benim gözüm para da değil teknolojideydi. İçinde bulunduğumuz durum da

hep aynı düzeyde ve kötüydü. Kaynaklarımızı tekstil ve turizme harcayarak gelişmiş bir ülke olacağımızı söyleyenlerin en fazla bir İspanya yaratabileceklerini görüyor ve bir ülkenin ufkunun bu kadar yakın olmasını hazmedemiyordum. Bana göre donumuzu, gömleğimizi dışardan almalıydık ama varımızı yoğumuzu ileri teknolojilere yatırmalıydık.

Bazılarına göre çok mesafe kat ettik ve en lüks otellerde bile ürettiğimiz havlular kullanılıyor. Turistlerin sayısı her geçen gün artıyor ve turizm gelirleri tavana vurmak üzere. Bu güzel tablonun içinde kaderimiz iş bilmeyenler safına dahil edilmek oldu. Hayatında beş kuruş para kazanmamış insanlar ekonomi konusunda ahkam kesemezlerdi ve ben gerçekten de bu sınıfa dahildim.

Fantezilerim bunlarla sınırlı değil. Egemenliği din adamlarının, soyluların, burjuvaların ve nihayet kitlelerin kullandığı çağın geçtiğini görüyor ve yeni egemenlerin kimler olacağını kestiremiyorduk. Demokrasi halkı işaret ediyordu ama onları yönlendirenler parayı ellerinde tutanlardı. Bu son aşama mıydı? Yani geleceğimizi renkli devrimler mi belirleyecekti?

Bana göre bu sorunun kesin cevabı ‘hayır’ olmalıydı. Bilgi çağında bilenlerin egemen olması kaçınılmazdı. Ama ortada çözülmesi gereken bir problem vardı ve bilgi paranın kontrolünde, onun işaret ettiği yönde üretilebiliyordu. Bilim adamları çağdaş köleler konumundaydı ve sadece isteneni söyleyenler ön saflarda olabiliyordu.

İçimden bir ses, “Bunlar birer yanılgı, bilenler ön safta görünenleri kullanıyor” diyor ve egemenliğin bilginin kontrolüne geçtiğini düşünüyorum. Karmaşa bilenle bilgin geçinenlerin birbirine karıştırılmasından kaynaklanıyor.

Ne çılgın bir Türk ne de Galata Port’çu olmamanın sıkıntılı bir konum olduğunu takdir edersiniz. 12 Eylül öncesinde çatışan tarafların bir hayal olduğunu söylemenin bedelini ödedim. Bugün de bir

bedel ödemeye razıyım. Ödeyecek bir şeyi olmayanın borçtan korkması gerekmez.



Bir saldırıyla karşılaştığımızda ne yapacağımızı herkes bilir. Hemen bütün gücümüzü saldırının geldiği yönde toplar ve kahramanca dövüşmeye başlarız. Karşı tarafın iddialarının gerçek dışı olduğunu tekrarlarız, farklı bakış açılarının karşı tarafa hizmet edeceğini söyleriz.

Bir mücadelenin böyle kazanılması mümkün değildir. Çünkü saldırıyı başlatanın ilk işi sizin nasıl karşılık vereceğinizi tahmin etmek ve tepkilerinizin onun istediği gibi olmasını sağlamaktır. Hiç kimse saldırıya uğrayanın tepkisiz kalacağını düşünmez. Bu nedenle vereceğiniz karşılığın kendi istediği biçimde olmasını sağlamaya çalışır.

Bugün bölgemizdeki çatışmada kullanılan araçlar din ve etnik farklılıklardır. Irak'ın işgalinden sonra gerçekleştirilen siyasi cephe-ler bu temele dayandırıldı. Biz bu çatışmaya daha önce hazır hale getirilmiştik. Dinin ve etnik farklılıkların siyasette belirleyiciliğini çoktan beri yaşıyorduk. Türkiye'de İslamcı kimliği ön plana çıkan bir iktidarın bulunması, uluslararası planda, bizi İslamcı cepheye sokuyordu ve bu garip bir tesadüf olmalıydı.

Senaryo yazmayı seviyorum ve böyle bir durumla karşılaşan ülkemizde bir Milli Güvenlik Kurulu toplantısını hayal ediyorum. Dışarı sızmamak kaydıyla müzakereler şu şekilde olabilir ve bir karar alınır. Başbakan söze başlar ve partisinin siyasi kimliğinin ülkemizi hedef konumuna getirdiğini söyler ve iktidarın dine en uzak görülen bir partiye verilmesinin gerektiğini ifade eder. Bunu gerçekleştirmek için partisinde huzursuzluk yaratıp dağılmayı sağlamaya hazır olduğunu söyler. Bir başka üye etnik tahriklerin artığına işaret edip bu gelişmenin yönünün değiştirilmesinin, etnik temele dayalı

muhalefetin ideolojik bir çizgiye çekilmesinin ve olayları kışkırtan ülkelere karşıt konuma getirilmeleri gerektiğini ifade eder. Etnik söylemlere karşı aynı biçimde cevap verilmesinin gerginliği tırmandıracağına ve bu konuda toplumun duyarsız kalmasının sağlanmasının gerekli olduğunu söyler. Etnik temele dayalı siyaset yapanlar kendileri çalıp kendileri söylemelidirler.

Bir başka üye asıl meselenin siyasi bir proje üretmek olduğunu ve bölgeye verilmek istenen şeklin ne olacağının önceden kestirilip bu konudaki tavrımızın belirlenmesinin gerekliliğine işaret eder. Önünde kalın bir dosya bulunmaktadır ve bu dosyada bölgedeki yapılanmaların sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerinin incelendiği araştırmalar vardır.

Bir üye şöyle der: “Binaları kurmalarına izin verebiliriz ama bu binaların temellerini biz kontrol etmeliyiz. Etrafa dinamitler yerleştirmeyi de ihmal etmeyelim.”

Bir başkası bölgede etkin olan güçlerin nasıl bir politika izmelerinin beklendiği konusunda açıklama yapar ve belki de “Şu sırada geri çekilme daha faydalıdır. Önce diğerlerinin nasıl davranacağını ve dengelerin nasıl oluşacağını görelim” diyebilir.

Hiyerarşiye bakılmaksızın mücadelenin kimin yönetiminde sürdürüleceğine karar verilir. En tepedeki kişi bile artık bir mücadelenin neferi olduğunu farkındadır ve herkes kazananla kahraman ilan edilecek kişinin aynı olmayabileceğinin bilincindedir. Herkes ne kendisi ne de sadece temsil ettiği ülke adına hareket etmediğini, dünyaya karşı sorumluluklarını yerine getirdiğini düşünmektedir. Belki de, dindar bir üye “Allah’ım bugüne kadar sana layık bir kul olmak için uğraştım. Bugün bana layık gördüğün mevki senin istediğin gibi bir dünya yaratmak için çalışmayı gerektiriyor. Bugüne kadar ne olduğumun hesabını vermeyi düşündüm. Artık ne yaptığımın hesabını vereceğimin farkındayım” diyebilir.

Kurul toplantısı sona erdiğinde gazeteler bambaşka bir havayı yansıtır. Kurulda ciddi tartışmalar yaşanmış ve tam bizden beklenen bir sonuç ortaya çıkmıştır. Herkesin diğeriyle kavgalı olduğu izlenimi vardır. Toplantıyla ilgili bilgiler bir şekilde basına sızdırılır ve alınan kararların karşı tarafın beklentilerine tamamen uygun olduğu görülür. Gazetelerde 35'inci maddeyle ilgili tartışmalar baş köşededir.



İnsanlar genellikle bir olay gerçekleştikten sonra onu inceler ve değerlendirirler. Ben bu metodu kullanmıyorum ve önceden, mevcut verilere bakarak bir model kuruyorum ve geleceğe ait tahminlerde bulunuyorum. Kurduğum model Avrupa'da ulusalcı eğilimlerin artacağı, ekonomide korumacı politikalara geçileceği ve bunun AB'nin temel hedefleriyle uyuşmayacağı biçimindeydi. Bunlara dayanarak AB'nin, en iyi ihtimalle bir ittifak sistemine dönüşeceğini ve bütünleşmenin şekilden ibaret kalacağını düşünüyordum ve söylüyordum. Bu nedenle Fransa'daki olayları sosyal şartların doğal bir sonucu olarak görmedim. Ortada patlamaya hazır bir çıbanın olduğu doğrudur ama bir de patlatanı olmalıydı.

Avrupa'da gelişen olaylarda rol oynayabilecek başka grupların kimler olacağını düşündüm. Hedefi ve ona verdiğiniz ad ne olursa olsun, bir Kürt siyasal hareketi vardı ve Avrupa'da önemli bir Kürt nüfus yaşıyordu. Bunlar olayların dışında mı kalacaklar yoksa çatışmaya bir yerinden katılacaklar mıydı? Eğer katılacaklarsa fitil nasıl ateşlenecekti?

Güneydoğuda başlayan ve PKK'ya atfedilen terör eylemlerini süpheli buldum. Her tarafı hasımlarıyla çevrili bir gücün, intihardan farksız eylemlerinin sebebi ne olabilirdi? ABD'yi "Ben onların üstesinden gelemem" dedirten sebep neydi? Bu bir acizlik ifadesi miydi yoksa bir projenin kılıfı mı?

Avrupa içinde gelişen olayların, siyasi bir sonuç yaratması için, hem coğrafi hem de yoğunluk olarak artması gerekirdi. Fransa'da Kuzey Afrika kökenli insanların yarattığı kargaşa başka yerlerde aynı nüfus yoksa, başkaları tarafından gerçekleştirilebilir miydi?

Bunları düşünürken bir haber dikkatimi çekti. Ortada PKK'ya atfedilebilecek bir eylem yokken Avrupa PKK'yı terörist ilan etti ve karşısına aldı. Bu karar, bir eyleme dayanmıyorsa, istihbarat raporlarının bir sonucu olmalıydı. Belli ki güvenlik güçleri bir hareketlilik sezmişti.

Bu grupları eyleme sürükleyecek bir gerekçeye ihtiyaç vardı. Bu gerekçe Avrupa'da bulunamazsa başka bir yerde ortaya çıkabilir miydi? Mesela Türkiye'de başlatılacak bir eylem Avrupa'ya sıçratılabilir miydi? Gözüm Türkiye'de kulağım Avrupa'daydı.

Şemdinli'deki manasız olayı duyunca "Acaba düğmeye mi basıldı?" dedim. Olayın gerçekliğinden çok yansıması önemliydi ve ilk intiba bazı çevreleri harekete geçirebilirdi. Olay, herkesin istediği gibi yorumlayabileceği cinstendi.

Analizimin doğru olup olmadığını ben de bilmiyorum ve gelişmeleri izliyorum. Eğer ücra bir yerde başlayan olaylar zincirleme tepkilere neden olursa, bunu doğal bir gelişme saymayacağım. Üstelik kim haklı, kim haksız sorusuna hiçbir zaman cevap aramayacağım. Böyle bir olay olmasaydı başka bir şey olurdu ama aynı sonucu yaratırdı.

Şu anda herkes birilerini bulup cezalandırma peşinde. Devlet sorumluları arıyor, Başbakan olaya el koyuyor, diğerleri sonuna kadar gidileceğini söylüyor. Bütün bunlar umrumda bile değil. Hayatımın hiçbir döneminde siyasi olayların hukuk yoluyla çözüleceğini düşünmedim.

Fransa'da başlayan olayların başka yerlere sıçrayıp sıçramayacağı, buralarda hangi grupların eyleme sürüleceğini merak ediyorum.

Avrupa'da güvenliğin ön plana çıkıp demokrasinin feda edilmesinin nasıl sonuçlar yaratacağını, ekonomik daralmanın korumacılığı getirip getirmeyeceğini ve bunun ülkemize etkilerini düşünüyorum.

Belki de çok komik bir durumla karşılaşacağız. Bizden daha fazla özgürlük isteyen Avrupa'nın gerimize düşebileceğini, iç güvenliği sağlamak için orduyu devreye sokabileceğini düşünebiliyor musunuz? Bunlar uç öngörüler olarak değerlendirilebilir ama en azından gittiğimiz yönü göstermektedir.

Ara aşamaları bilemem ama sonucun şöyle olacağını sanıyorum. Ulus devlet yapıları ön plana çıkacak ve yeni bir ittifaklar sistemi kurulacaktır.



Birisiyle ortaklık yapmak istediğiniz zaman iki özelliği kararınızda etkili olur. Bir yandan onun becerisini ve kazancınıza katkısını düşünürken diğer yandan ne kadar güvenilir olduğunu sorgularsınız. Nasıl davranacağınız şartlara ve sizin neye önem verdiğinize bağlıdır. Eğer güvenlik ihtiyacınız ön plandaysa ortağınızın ticari yetenekleri hiçbir anlam ifade etmez.

Siyasette de benzer bir durum söz konusudur. Ortam sakın ise ve güvenliğinizi tehdit altında hissetmiyorsanız daha rahat bir hayat umduğunuz siyasi oluşumu desteklersiniz ama belirsiz ve riskli bir ortamda güven duygusu belirleyici olur.

Aynı siyasi gücün her iki ihtiyacı karşılaması genellikle mümkün olmaz. Kazanç arttıkça risk unsuru belirginleşir. Hele zayıf ortak konumundaysanız her şeyiniz kaybetmeniz bile söz konusu olabilir. Bu nedenle beğenilenle güvenilen çoğunlukla farklıdır.

İsmet İnönü beğenilen bir politikacı değildi ama güvenilirliğinden şüphe edilmezdi. Onun varlığı bir teminat olarak bir kenarda tutulur ve halk daha rahat yaşamayı vadeden partilere yönelirdi.

Menderes ailesi, en zor gününde, onun desteğini almaya çalışmıştı. Bu onun, siyasi yönünün dışında, güvenilir olduğunun bir işaretiydi ve yardım edememesini kötülüğüne değil çaresizliğine bağlamışlardı. Zaten “Sizi ben bile kurtaramam” derken kendini aşan güçlerin olduğunu itiraf ediyor ve zayıflığını itiraf etmeyi güvenilmez olmaya tercih ediyordu.

Türkiye’de ordu, ülke için önerdiği çözümler en beğenilenler olmasa bile, en güvenilir kurum olmaya devam etmektedir. Bu açıdan 1980 sonrası çok ilginç gelişmelere sahne olmuştur. Yüzde doksani aşan bir oy oranıyla Anayasa kabul görürken ve darbe neredeyse herkesin desteğini alırken seçinileri tamamen farklı ideolojik yapıdaki Turgut Özal kazanmıştı.

Bu ikili tavır herkesi yanıltmaktadır. Büyük oy desteği sağlayan siyasi oluşumlar bir gün kendilerini boşlukta hissetmekte ya da en güvenilir kurum, arkasında siyasi destek bulamamaktadır.

Bu konuda yazı yazmanın ne kadar zor olduğunu kabul edeceğinizi umarım. Birileri sözlerimi demokrasi karşıtlığı olarak algılandıkça diğerleri beğenilen kurumun aleyhinde olduğu izlenimini edinebilir. Oysa her ikisi de doğru değildir.

Dünyadaki şartlar ve bizim konumumuz güvenilirlikle beğenilirliğin bir arada olmasını gerektiriyor. Eğer bu aynı yapı içinde gerçekleştirilemiyorsa onları temsil eden güçlerin ortak bir noktada birleşmesi gerekir. Bu yazıyı yazmamın nedeni gelişmelerin bu yönde değil aksine tarafların birbirinden uzaklaşan bir politika izlediğini görmemden kaynaklanıyor.

Türkiye dünya üzerindeki büyük mücadeleye negatif yüklerle değil, etkili pozitif güçlerle girmektedir ve buradan zarar görerek çıkmak tarihin en büyük beceriksizliği olarak anılacaktır. Ülke içindeki güç odaklarından birinin kazanması, eğer bu Türkiye’nin kaybı ise reddedilmelidir.

Bugün ülkemizin en aymaz takımı para hırsına teslim olanlardır ve çaldıklarını yiyebilecekleri bile şüphelidir. Ama bu kişilerin verdikleri en büyük zarar kendilerini ve temsil ettikleri düşünülen grupları işbirliğine değer olmaktan çıkarmalarıdır. Bu bir ahlak sorunu olmaktan çıkmış ülkenin geleceğini etkiler hale gelmiştir.

Diğer önemli sorun ülkemizin bütünlüğünün tehlikede olduğu kanısının yaygınlaşmasıdır. Kürt önderlerinin, geleceği belirsiz bir dış desteğe dayanarak, çamur üzerine bina kurmaya çalışacak kadar tarih ve siyaset bilincinden uzak olduklarına inanmak istemiyorum. Önümüzde herkese gurur verecek kadar büyük imkanları göreceklerini ve büyük bir geleceğe katkı yapacaklarını sanıyorum.

Bu nedenle sokak olaylarına bakmıyorum ve insanların beynindeki tasavvurların ne olduğunu anlamaya çalışıyorum. Bu konuda taraf olmak kolay, çözüme katkıda bulunmak zor. Aynı sözleri birisi bölücülüğe destek olarak algıırken karşı taraf kendilerine yönelik bir husumet sayabilir. Bir tarafın kazanıyor görünmesi herkesin kaybetmesi anlamına gelebilir.



Son günlerde karşılaştığımız olayların kendiliğinden oluştuğunu ve bir projeye bağlı olmadığını düşünmüyorum. Şemdinli’de gerçekleşen ve bir dönüm noktası niteliğinde olan provokasyonla Orgeneral Hilmi Özkök’ün görev süresinin uzatılması konusundaki tartışmalar aslında bir bütünün parçaları gibi görünüyor. Her iki olay da orduyu ilgilendiriyor ve olumlu bir içerik taşımıyor. Birinci olayda Susurluk hatırlatılıyor ve ucu orduya dayanan hukuk dışı eylemlerden söz ediliyor. Siyasiler bir yandan olayın açıklığa kavuşturulacağı güvencesini verirken diğer yandan geçmişin tekrarlanmayacağını söyleyerek bu olayla Susurluk arasında bir benzerlik olduğunu apaçık ifade ediyorlar.

Olayın niteliği konusunda tereddüt yok. Resmi görevli kişilerin örtülü bir operasyon yaptığı ve suçüstü yakalandığı söyleniyor. Cevabı aranan soru, bunun normal hiyerarşi içinde mi yapıldığı, yoksa bireysel inisiyatiflerin bir sonucu mu olduğu. Eğer olayda yer alan kişiler bir sistem dışı birileri tarafından yönlendiriliyorsa verecekleri ifadeler bunun yukardan verilen bir emirle yapıldığı yönünde olacak ve sorumluluk orduya yüklenecektir.

Benim metodum etkiyi, yani olayın kendisini değil oluşan tepkileri analiz etmek olduğundan, ortaya çıkan sonuçla ve oluşan tepkiyle ilgileniyorum ve bu olayın ordunun etkisini sınırlamaya hizmet ettiği sonucuna varıyorum.

Bu olayın yarattığı hava dağılmadan Orgeneral Özkök'ün görev süresi üzerinde bir tartışma başlatılıyor. Bir Genelkurmay başkanının görev süresinin uzatılması sürecin normal bir parçasıdır ve olağanüstü bir durumun ifadesi değildir. Ama eğer bu seçeneği ortadan kaldırmak isterseniz bir tartışma yaratır ve bu seçeneği kullanamaz hale getirirsiniz. Bu nedenle Orgeneral Özkök'ün görev süresinin uzatılmasını isteyenlerin tavrının, desteği askerler tarafından olumsuz algılanacak kişilere atfen söylenen övücü sözlerin ters bir tepkiye neden olacağını herkes bilir. Bu nedenle Özkök'ü bir alternatif olmaktan çıkarmak isteyenlerin onu destekler görünen ve süresinin uzatılmasını teklif edenler olduğunu düşünüyorum.

Eğer değerlendirmemi sahnede görünenlere yakıştıramıyorsanız bir kademe arka plana geçip bakınız ve belki de doğru değerlendirme böyle yapılabilir.

Asıl önemli olan ordunun siyasi rolünü sınırlamaktan yana olanların ve bu konuda AB standartlarının uygulanmasını savunanların, ordunun yapısı konusunda tartışma yapmaları ve bunu askerin normal görevleriyle ilgili nedenlere bağlamamalarıdır. Siyasetin dışında tutulması gerektiğini savundukları kurumu siyasetin ortası-

na çekmekte. Komutanlar görünen veya beklenen siyasi tavırlarına göre sınıflandırılmakta ve bir tercih ortaya konmaktadır. Her vatandaş, devletin her kurumu hakkında fikrini söyleyebilir ve görevin daha iyi yapılması için teklifte bulunabilir. Oysa son zamanlarda kamu görevlileri yetenek ve becerileriyle değil ideolojik tercihlerine göre sınıflandırılıyor ve konumu buna göre belirleniyor. Birileri Özkök'ün kendilerine yakın olduğu havasını yayıp onun hak etmediği bir tepkiyle karşılaşmasına neden olmuşlardır. Ben bunun onun tasfiyesini amaçladığını düşünüyorum. Bu konuda daha fazla bir yorumun yapığundan daha fazlasını yıkacağını düşündüğüm için burada duruyorum.

Bir kamu görevlisinin bizim açımızdan önemli olan yanı, onun üstlendiği görevi başarıyla yapıp yapmamasıdır. Kişilik değerlendirmesi yapmak ve olumlu ya da olumsuz tavır almak kimsenin hakkı ve haddi değildir.

Türkiye'nin savunma politikasını, yapılan tehdit değerlendirmelerini, terörün önlenmesi konusunda uygulanan metotları değerlendirir ve eleştirebilirsiniz. Teklifler sunabilirsiniz. Bunlar sonuç olarak uygulayıcıların değişmesine de neden olabilir. Ama sadece kendinize yakın gördüğünüz için bir kişinin yanında yer alamazsınız. Üstelik yaptıklarınızın ters tepeceği belli ise niyetiniz şüpheyle karşılanır. İtirazım kimsenin lehine veya aleyhine değildir. Ama olanlar yanlıştır ve bu makamların kaderini bazıları etkilemelidir.



Orhan Pamuk olayı bir sorunu çözmek yerine nasıl yüzümüze gözümüze bulaştırdığımızı gösteriyor. Eğer Pamuk'un sözleri, söylenen birçok şeyin arasına karışsa ve mahkeme aşamasına gelmeseydi dünyanın ilgisini çekmezdi ama biz aşağılandığımızı düşünüp bunun karşılıksız kalmaması gerektiğine karar verdik.

Soykırım iddialarının gündeme gelmesi geçmişin hesabının görülmesiyle ilgili değildir. Bunlar geleceğe yön vermek amacıyla ortaya çıkarılır ve bizim tavrımızın beklenen sonuçların alınmasını engelleyecek biçimde olması gerekir. Oysa biz hesap yapmayı sevmeyiz, tepki göstermek, kayıtsız kalmamak tek bildiğimiz yoldur. Karşımızdakinin hamlesinden etkilenmeden, belirlediğimiz bir stratejiyi izlemeyi ve sonucu belirleyici davranışlar sergilemeyi asla gerçekleştiremeyeceğimizi artık iyice anladım. Her etkiye, karşımızdakinin beklediği tepkiyi vermek şaşmaz bir ilkemiz haline geldi.

Zaten vatani çok sevenler, sadece karşılarındakilere değil bizim gibi pısıriklara da gereken cevabı verirler. Milli duyguları son derece gelişmiş olan bu kardeşlerimiz, hesap yapmak gibi korkakça davranışlar sergilemek yerine hak edildiğini düşündükleri cevabı hemen verirler.

Ben korkak ve ruhsuz takımdanım. Karşımdakinin hiçbir zaman beklediği tepkiyi almaması gerektiğine inanırım. Birine hak ettiği cevabı vermenin aslında yenilgiye götüren en kestirme yol olduğunu düşünürüm.

Ülkemle ilgili bir gelişmeyle karşılaşırsam ilk tepkim, “Oyunu görelim, sonra karar veririz” olur. Her korkak gibi ben de uzun süre düşünür ve neyin amaçlandığını kestirmeye çalışırım. Geçmişle ilgili tartışmaların geleceği biçimlendirmek amacıyla yapıldığını, aslında tüm tarih bilgisinin daha çok geleceğe yön vermek için yazıldığına inanırım. Soykırım iddialarıyla karşılaştığımız zaman bunun gelecekteki hangi projenin temelini oluşturacağını sorguladım.

İddiaları kabul etmemek ama olayın tırmanmasına yol açacak tepkilerden de kaçınmak gerektiğini, ne kadar az konuşulursa o kadar iyi olacağını ve halkımızı tepkisel davranışlara itecek tavırlar sergilememiz gerektiğini düşündüm. Oysa biz halkın tepki göstermesinin gerektiğine karar verdik. Oysa karşımızdaki de bunu istiyor ve

tüm halkı soykırımı savunur konuma düşürmek istiyordu. Böyle zamanlarda halk desteği en sona saklanmalı, olayların olgunlaştığı bir dönemde ve sonucu lehimize etkileyecek biçimde kullanılmalıydı.

En genel ifadesiyle karşılaştığımız durum akademik bir sorun değildi ve burada haklıyı aramak gibi bir tavır faydasız olurdu. Bunu bir çatışma olarak algılayıp, bir karargahtan yönetilmesine, hesaplı hamlelerle yürütmek ve bireysel davranışları engelleyici bir yol izlemek gerekirdi.

Kürt sorununun hem teşhisinde hem de tedavisinde uygulanan politikaların yanlış olduğunu düşünüyor ve bunu ifade ediyordum. Tavrımın yeteri kadar vatanseverce olmadığı düşünülmüş olmalı ki tepkiyle karşılaştım. Geldiğimiz noktada, yapılan büyük fedakarlıklara, gereksiz sertliklere rağmen ne kadar yol aldığımız görüyoruz. Bir arpa boyu ilerleyemediğimiz hatta gerilediğimiz söylenebilir.

Orhan Pamuk'un Ermeni soykırımı iddiasıyla güneydoğudaki aşırılıkları yan yana koyduğunu görünce irkildim. Çünkü bu tavır, bir gerçeğin ifadesinden çok, bir politikayı yansıtıyordu. Herkesin geçmişteki hatalı uygulamaları sorgulaması, bunların tekrarlanmaması açısından faydalıdır ama tablonun geneli bir aydının sorgulayıcı tavrını aşıyor gibi göründü.

Bunu yazarın art niyetine bağlamıyorum. Ancak bir aydının düşüncelerini politik konjonktüre bağlı olmadan, hiç kimsenin ilgilenmediği bir zamanda ortaya koymasının, siyasetin aracı konumuna düşmemesinin gerektiğine inanıyorum.

Olay siyasetin bir aracı konumuna gelince, niyetiniz ne olursa olsun, bu siyasi düzeyde değerlendirilir ve buna itiraz etmek, ileri sürülen iddiaların siyaset dışı olduğunu söylemek kolay değildir.

YÖNETMEN

Biz, Birinci Dünya Savaşı'nda, yenilenlerden biri değildik. Yenilen Osmanlı'ydı ve bu yenilgi bizi ilgilendirmiyordu. Biz kazananlardan biriydik. Üstelik zaferimizi destekleyecek bir alt yapımız, ekonomik gücümüz de yoktu. İlkel bir teknolojiyle yürütülen geçimlik ekonomi, bırakın bir savaşı desteklemeyi, insanların karnını bile zor doyuruyordu. Savaş, sadece bir ruhla ve önderlikle kazanılmıştı

Toprağa yepyeni bir tohum düşmüştü. Osmanlı ağacında yetişen bu tohumdan süren filize, modern ulusları temsil eden bir aş yapılacak ve soyuna benzemeyecekti. Bizi değil, Osmanlı'yı yenen güçlere benzeyecek ve bundan sonra modern bir ulus olarak tarihi yolculuğumuzu sürdürecektik.

Şüphesiz aşılı bir gülün dibinden süren yaban filizleri gibi, bazı istenmeyen davranışlar olabilirdi ama bunlar koparılıp atılırdı. Üstelik aşı en uçtaki dala yapılmıştı. Nüfusun sadece yüzde yirmisi şehirlerdeydi ve devrimler yüzde sekseni oluşturan kırsal kesime ulaşmıyordu. Onlar yüzlerce yıl öncesini andıran yaşam biçimlerini sürdürdüler.

Osmanlı döneminde, yaşam biçimi olarak, Batı'ya benzemeye çalışan seçkinler vardı ama bu sefer dönüşüm daha köklü olacak ve kültür değerlerimiz, iktisadi yapımız, kısaca her şeyimizle onlardan biri olacaktık.

Yeniliklere ciddi bir muhalefet oluşmadı. İnsanlar var olmayı en büyük kazanç saydılar ve bunun için her bedeli ödemeye razı göründüler. Üstelik sürekli yenilgiler, derinden derine, var olanın doğru olmayabileceği düşüncesini doğuruyordu. Önderlerine güveniyorlardı ve yapılanların, en azından gerekli olduğunu düşünüyorlardı. Atatürk'ün değişimi gerekli bir hamle mi yoksa verilmesi gereken bir ödün mü saydığı bilinemez. Belki her ikisinin de payı vardır ama yeni Türkiye tarihi misyonundan, yani Batı'nın bir alternatifi olma rolünden tamamen vazgeçiyordu

Bu değişim İngiltere'nin yerini ABD'nin almasına benzemiyordu. Çünkü her iki güç de aynı medeniyeti ve değerler sistemini temsil ediyordu ve sadece bunları temsil eden güç değişmişti. Oysa Osmanlı aynı zamanda farklı bir medeniyetin ve değerler sisteminin temsilcisiydi ve bu alternatif sahneyi terk ediyordu.

Doğu ile Batı arasındaki fark, kaynağını dinden alsa bile, sadece dinsel kökenli değildi. Osmanlı'da yaşayan farklı dinden insanlar aynı davranış biçimini sergiliyorlar dünyayı benzer biçimde algıliyordu. Kaldı ki bu algılama sadece Osmanlı ile sınırlı değildi ve bütün Doğu toplumlarının Batı'dakinden farklı olduğu gözleniyordu. Bu fark kabaca birey merkezli kapitalizm ile devlet veya toplum odaklı düşünceler olarak ifade edilebilir.

Kapitalizm kendi dinamiğine Osmanlı'dan aldığı petrol alanlarının yarattığı zenginliği ve Doğu'daki sömürgelerinden elde ettiği gelirleri katarak büyük bir güce erişti. Eski Osmanlı topraklarından çıkan petrol, kapitalizmin damarlarında akan kan gibiydi.

Kapitalizme ilk tepki Rusya'dan geldi. Rusya'daki sosyalizm,

sisteme duyulan bir inançtan değil, savunma reflekslerine uygun düştüğü için benimsendi ve kapitalist odaklara karşı özgüvenini kazanınca sosyalist uygulama terk edildi. Ancak ideolojik boşluk doldurulamadı ve kapitalizme karşı, düşünce düzeyinde bir alternatif geliştirilemedi. Ancak, parayı kontrol edenlerin devleti yönetmesine izin verilmeyeceği ve devletin ekonomiyi yönlendirmesi gerektiği düşüncesi devam etti.

Şimdi sorun kapitalizmin tek ve evrensel bir model olup olmadığı, değilse alternatifinin ne olacağıdır. Kapitalist dünya içindeki çatışmalar henüz ideolojik bir boyut kazanmamıştır. ABD ile AB arasındaki rekabet ekonomik ve giderek siyasi alanda sürerken AB yeni bir ideolojiyi temsil etmemektedir. Rusya veya Çin'deki uygulamalar pratik düzeyde farklılaşmakta olmasına rağmen, teorik ve düşünsel bir boyut kazanmamıştır.

Dünyayı algılama konusunda İslam'ın farklı tavrı, sistemli bir ideoloji olmaktan uzaktır ve ibadet boyutu, düşünce boyutunun önünde giden İslam, sadece çatışmanın aracı olarak kullanılmaktadır. İslam düşüncesine dayalı bir modelin oluşturulabilmesi için ciddi teorik çalışmalar gerekmektedir. Osmanlı modeli bir başlangıç olarak alınsa bile, onu çağın gereklerine uydurmak için yaşamın her alanındaki sorunlara cevap verecek bir içerik kazanması gerekir.

Türkiye tam Batı'ya benzemeye başlarken, Batı modeli, iç çelişkileri nedeniyle, alternatif bir modele dönüşme işaretleri vermektedir. Hem ülkeler arasındaki gelir farklılıkları hem de bir ülke içindeki bölüşüm adaletsizlikleri ciddi sorunlar yaratmaktadır. Bu sorun görmezlikten gelinse bile uluslararası ekonomik ilişkiler, sadece ekonomik tedbirlerle çözülemeyecek sorunlar yaratmaktadır. AB-D'nin dünya üzerinde hegemonya peşinde koşmasının nedeni, güvenlik kaygılarından çok, ekonomisine yönelik tehlikeleri bertaraf etmek amacını taşımakta ancak ABD'nin ekonomik dengelerini sür-

dürmesi, diğerlerinin bunun bedelini ödemesine bağlı kalmaktadır. Bu tek taraflı fedakarlığın sürmesi ve bütün ülkelerin ABD'nin yükünü taşımaya devam etmesi beklenemez. Dengelerin kapitalist sistemin içinde çözülmesi zor görünüyor ve alternatif bir model kaçınılmaz hale geliyor.

Ayrıca hegemonya mücadeleleri, her zaman ideolojik farklılaşmayı da beraberinde getirir. ABD ile hegemonya mücadelesi yapan güçlerin farklı bir ideolojiyi savunmaları kaçınılmazdır.

Türkiye, siyasi olarak tercih ettiği bloğun ideolojisini de benimseyecektir. Eğer ABD ile aynı kampta yer alırsa, bir süre daha, yani ABD kapitalizmi savunmaya devam ettikçe, onunla birlikte hareket edecektir. AB içinde yer alması halinde sol ağırlıklı bir ideolojiye doğru kayacaktır.

Ancak bu uyumun sancısız olamayacağı anlaşılıyor. Devrimlerin ulaşamadığı kırsal kesimin insanları, şehirlere göçerken, kendi değer yargılarını da beraber taşıyorlar. Dinsel gerekler olarak ifade edilen bu değerler genelde sınıfsal bir nitelik taşıyor ve insanların daha iyi yaşamak, üretimden daha fazla pay almak arzusunun bir aracı olarak kullanılıyor. Batı, halkın bu duygularını, Türkiye'ye yönelik siyasi taleplerine direnenlere karşı, demokrasi savunuculuğunu üstlenerek kullanıyor. Ülkedeki devrimci-tutucu karşıtlığını siyasal etkinliğini artırmanın bir aracı olarak görüyor. Geçmişte İslamcı akımları hoş gören, hatta destekleyen Almanya, bunların kendisine de yönelik bir tehdit olabileceğini anlayınca, bu akımları kontrol altına almaya çalışıyor.

Temelde etnik yönünden daha fazla sınıfsal bir karakter taşıyan Kürt sorunu, Batı'nın her rengi tarafından istismar edilmek isteniyor. Türkiye, Batı'ya benzemek isterken, bu akımın öncüleri, bizzat Batı tarafından dışlanıyor ve karşıt akımlara kol kanat geriliyor.

Batılılaşma yanlılarının büyük yanılgısı burada yatıyor. Aslında Batı'nın en hoş göremeyeceği şey, Türkiye'nin kendi geçmişine dayanan bir model yaratması. Oysa egemen güçler, ittifak etmeleri gereken ve kendilerini de dünya ölçeğinde güçlü kılabilecek bu potansiyeli yanına alacak yerde onunla çatışmayı tercih ediyor ve gerçek desteklerini, karşı tarafın kullanımına terk ediyor.

Bütün dünyanın "Bu iş böyle gitmez" diyerek alternatif modeller aradığı bir çağda Türkiye'nin henüz kapitalistleşmeye ulaşamadığı için hayıflanması anlamsız görünüyor. Yanılgıya düşmemek için yapılması gereken şey, önce mevcut düzenin devam edip etmeyeceğini irdelemek ve eğer devam etmeyecekse alternatifinin oluşmasına katkıda bulunmaktır. Hiç kimse geçerliliğini yitiren bir modeli savunmaya devam etmez.

Kapitalizmin savunucularının yeni bir modele geçmesini bekleyip onları izlemek çok anlamlı değil. Türkiye hem coğrafi konumu hem de tarihi birikimiyle böyle bir modelin oluşumuna öncülük edebilir. Bunun tarihi deneyimimize dayanması bir gerilik değil, geçmişte başarılı olmuş bir modelin geliştirilmesi olur ve bunun yanlış bir yanı yoktur.



İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan dengenin bozulduğu, yeni bir güç dengesinin kurulduğu günümüzde Türkiye'nin konumu ne olacaktır? Bugüne kadar 1923'teki yerini korumaya çalışan ülkemiz yeni yapı içinde aynı yerde mi kalacaktır? Sınırların yeniden çizileceği bölgemizde bizim için de bir değişiklik öngörülmekte midir? Kendisine biçilen role uygun bir ideoloji benimseyen, yani çevresi ve tarihiyle bağlarını kesen Türkiye, eğer yeni bir rol üstlenecekse, bu role uygun bir ideoloji de benimseyecek mi?

Kurulduğu günden beri, Rusya dışında, kendisinden çok daha

zayıf olan komşuları tarafından tehdit edildiğine inanan ancak kendisinin hiç kimseyi tehdit etmediği ülkemiz, kabuğunu kırıp çevresiyle ilgilenecek mi?

Bu soruların kaynağı Türkiye'nin yaşadığı ikilemden kaynaklanmaktadır. Bir yandan bağımsız ve güçlü olduğunu söylerken diğer yandan, mesela bir Yunan Megalo İdea'sının tehdidinde olduğunu dile getirmektedir. İslamcı çevreler, Siyonizm'in dünyayı bir ahapota gibi saran kollarının ülkemizi ele geçirmek üzere olduğunu söylemektedir.

Tehdit altında olduğuna inanan ve bunu kolayca bertaraf edemeyeceğini sanan birinin doğal refleksi savunmadır. Bu durum onun ideolojisini ve dünyaya bakışını da belirler. Sınırlarının bir adım ötesi onun için sadece bir tehdittir. Milliyetçi duygular, bir inancın ifadesi olmaktan çok, savunma içgüdüsünün yansımasıdır.

Farklılıklar, ayrışmanın bir işareti sayıldığı için, hoş görülmez. Karşılaşılan her soruna, bir büyütecın arkasından bakılır. Su uyumakta ama düşman uyumamaktadır. Aslında hiçbir güç Türkiye'nin varlığından hoşnut değildir. En küçük bir ihmâl yok olmak anlamına gelir.

Bir yandan böyle bir hava yaratılırken diğer yandan tam bir umursamazlık her davranışımıza hakimdir. Ülkenin kaynakları, hiçbir sorunumuz yokmuş gibi, kişisel çıkar peşinde olanlarca yağmalanır.

Bu tutarsızlıklar anlamlı bir dünya görüşümüzün ve geleceğe ait tasavvurumuzun olmamasından kaynaklanır. Gelecekte nasıl bir Türkiye olmasını istiyorsunuz sorusuna, herkes kendi sorunlarının çözüldüğü bir ortamı tarif ederek cevap verir. Bu sadece sıradan insanlar için geçerli değildir. Yönetenlerin de ortak bir hedefi ve tutarlı bir Türkiye tasavvuru yoktur.

Aslında bu şikâyetler anlamsız sayılabilir. Bir ülke dünya üze-

rinde hiçbir şeyi değiştiremeyecekse, kendine özgü bir mesajı yoksa, kurulan dengeler içinde kendine bir yer bulur ve halkını mutlu kılacak bir yol izler. Dünyanın yönetimi, bunu yapabilecek gücü olanlara aittir.

Türkiye şu anda böyle bir konumu benimsemiş görünüyor. Bilim ve teknoloji üretmek onun yapacağı bir iş değildir. Yapılanları, biraz geriden de olsa, takip etmek büyük bir başarıdır. Kendine özgü bir ideolojisi olduğunu söylese bile, içerisini dolduramamış, ekonomik görüşünü, siyasal partilerin rengini, hukuk düzenini dışardan almıştır. Daha açık bir ifadeyle, rejimi kendi tarihi tecrübesinin bir ürünü değildir. Kendi tarihi tecrübesine dayanan bir modelin başarısız olduğunu ve onu sürdürmenin yeni bir başarısızlığa neden olacağını düşünmektedir.

Önümüzde başarılı olmuş modeller vardır. Mesela ABD, dünyanın en büyük gücüdür ve başarının yolu onun yaptıklarını tekrarlamaktır. Ya da Avrupa ülkeleri veya Japonya örnek alınabilir.

Bunların çok uzak hedefler olduğunu düşünenler Kore'ye kadar inebilirler.

Eğer özgün bir yanınız yoksa ve bundan sonra da yaratamayacaksanız, birinin yolunu izlemekten başka çareniz yoktur. Ama bunun sonucuna da katlanmak gerekir. Asırlarca başka bir dünya görüşüyle yaşamış bir halkı, örnek aldığınız modelin halkına benzetmek zorundasınız. Toplum olarak yaşamaya alışmış, kendini bir bütünün yani toplumunun bir parçası saymış, varlığını devletin varlığının içinde eritmiş, her şeyde herkesin bir parça payı olduğunu düşünmüş bir halkı, dünyası kendi benliğinin sınırlarına sıkışmış bir halka dönüştürmeniz gerekir. İnsan oldukları için yan yana yaşayan insanları, ekonomik iş bölümünün gereğini yerine getirmek için bir araya gelen kişiler haline getirmek gerekir. Paylaşmayı unutturmak, ekonomik kurallara uygun olarak hak ettiğini almayı be-

nimsetmek gerekir. Bir lokmalık azığını, etrafındakileri buyur etmeden yemeyen kişiyi, dünyada yapayalnız gibi davranan birine dönüştürmek gerekir.

Eğer gerekliyse ve başka çaremiz yoksa, toplumdan başlayarak ailemize kadar, bir bütün olmaktan vazgeçer ve tek hücreli bir yaratığa dönüşürüz. Ama eğer bu değerler üzerine bir bina kurulabilecekse, bir iktisat teorisi oluşturulabilecekse, bunu denememek için hiçbir neden olmayacaktır.

Türkiye'nin geçmişteki yaşam biçimi, bir dine veya soya atfedilemez. Osmanlı toplumundaki her din ve soydan insanlar aynı davranış biçimini sergilemiş ve dünya görüşünü benimsemiştir. Bireysel davranmayan bu insanlar Batı'daki sermaye birikimi ve teknolojik gelişmeyi gerçekleştirememiştir. Bir eşeğin bile yükünü ve çalışma saatlerini belirleyen Osmanlı insanların ölümüne çalıştırılmasına göz yumamazdı ama bunun yerine bir model de üretemedi ve önce ekonomik olarak sonra da siyasi ve askeri olarak yenildi. Acaba alternatif bir model üretilebilir mi?

Bölgemizde aynı değer yargılarını ve yaşam tarzını paylaşan insanlar yaşamaktadır ama hepsi birbirinin hasmı gibi davranmaktadır. Irk ve din ayrımı bu insanların, uzun tarihi içinde anlamsız ölçüde dar bir zaman diliminde var olmuştur.

Bunun üzerine bir birliktelik, hiç değilse yakınlık kurulabilir mi? Bu soruya sadece ortak yanları ileri sürerek cevap veremeyiz. Ne Türkiye ne de çevremizdekiler dünyayı ilgilendiren bir projeyi hayata geçirecek güce sahip değildir. Bunun mümkün olması ancak şartların böyle bir oluşuma izin vermesine bağlıdır.

Dünya üzerinde dengeler yeniden kurulurken, Türkiye'nin merkezinde bulunduğu bölgemiz yeniden yapılanmaktadır. Türkiye ABD'nin dünya üzerindeki egemenliğini sürdürmesine bir köşe taşı konumundadır. ABD'nin dünya üzerindeki egemenliğini sürdürmek

istememesi sırf büyük olmanın hazzını almak değildir. ABD egemen olduğu sürece refahını ve ulusal güvenliğini sağlayabilir. Yani egemenlik duygusal bir tatminden öte hayati bir ihtiyaçtır. Buna karşılık Avrupa eğer büyük bir güç olmak istiyorsa ve bunun bir yan ürünü olan yüksek bir refah düzeyini ve güvenliğini güvence altına almak istiyorsa, bu bölgeye hakim olmak isteyecektir. Rusya'nın ABD'nin bu günkü konumuna gelebilmesi için, bölgede onun yerini alması gerekir.

Bu denklemin iki çözümü vardır: Ya egemenlik peşindeki güçler sürekli bir mücadele içinde olacaktır veya Osmanlı türü bir güç buradaki boşluğu dolduracaktır. Böyle bir gücün buradaki kaynakları kendi hesabına kullanması mümkün değildir. Makul olan herkesin gücü ölçüsünde pay almasıdır. Zaten bütün zenginlik petrol olduğu için, bunu işleten şirketler faydalanan, onun üzerindeki siyasal güç düzenleyici konumunda olacaktır. Zaten bugünkü durum da aynıdır.

Böyle bir çözüm bizim için ve aynı tarihi mirası paylaşılanlar açısından kendi dünya görüşlerini ve yaşam tarzlarını yaşatmak ve onu dünyanın beğenisine sunmak imkanını vercektir. Bunun insanların refahına olmasa bile mutluluğuna bir katkı olacağı açıktır.

Bu konudaki zorluk, bizim böyle bir konumu güvenli bulmamızdan kaynaklanır. Kendisi büyük bir güç olmayan bir ülkenin, boyunu çok aşan bir görevi üstlenmesi ancak başkalarının içimize büyük ölçüde girmesiyle mümkündür. Bu belki de bugün bile içimize kadar giren çatışmanın daha büyük boyutlarda sürmesi anlamına gelir.

Makul çözüm, gözlerimizi biraz çevremize yöneltmek ve hep birlikte alternatif bir dünya görüşü yaratmaktır. Bu dünya görüşü ilhamını geçmişten alsa bile bu günü de aşacak yenilikler ve güzellikler içermelidir.

Eğer Osmanlı kökünden söküldüyse yapılacak bir şey yoktur. Ama eğer dibinden kesildiyse yanından bir filiz vermesi mümkündür.



ABD'nin Irak'a müdahalesinin sebebi tam olarak bilinmiyor. ABD, terörle mücadele, kitle imha silahlarının engellenmesi ve Irak'ı bir diktatörden kurtararak demokrasi getirmek için savaştığını söylese bile kimse bunu inandırıcı bulmuyor. En çok kabul gören düşünce ABD'nin petrolü kontrol etmek istemesi olduğu biçiminde.

Zaten petrol ticaretini tek başına elinde tutan ABD'nin, Irak'ı işgalle elde edeceği fazla bir şey yok. Bunun için büyük bir savaşı ve birçok ülkeyle karşı karşıya gelmesi anlamlı gözüküyor.

Bize göre ABD, kendisine yönelebilecek ekonomik bir mücadelenin ekonomisine ciddi zararlar vereceği düşüncesinde. Bunu engellemek için dünya ölçeğinde bir hegemonyanın peşinde. Yani somut hedefi herhangi bir ülke değil ve Irak bu projenin küçük bir parçası veya ilk adımı.

Şüphesiz petrol dünya egemenliğinde önemli bir unsur ama hedef bununla sınırlı değil. Dünya üzerinde egemen güç olarak, kendisine yönelecek ekonomik operasyonları ve ABD ekonomisine karşı bir güvensizlik yaratılmasını engellemek istiyor.

Türkiye bu projenin önemli dayanak noktalarından biri. Hegemonyanın Ortadoğu ayağı ülkemize dayanmak zorunda. Şu anda savaşın ön plana çıkmasına rağmen, politik hesapların yapıldığı çevrelerde Türkiye'nin tavrı daha önemli ve öncelikli sayılıyor.

Irak savaşının sonunu tahmin etmek zor değil. ABD ve İngiltere gibi iki büyük askeri güce karşı, herhangi bir müttefiki olmayan, ülkesinin büyük bir bölümünü uzun zamandan beri tam olarak kontrol edemeyen, on yıldır uygulanan ekonomik ambargo nedeniyle silah sistemleri yetersiz hale gelen Irak'ın savaşı kaybetmesi matema-

tik bir kesinlik. Ancak bunun dünya üzerindeki dengeleri önemli ölçüde etkilemesi söz konusu değil. Yani bu savaşın sonucu, bir gün ABD dolarından kaçışı veya ABD'deki yabancı sermayenin başka alanlara kaymasını engelleyecek bir unsur değil.

ABD'nin bölgeyi tamamen kontrol etmesi ve bu kontrolün bütün dünyaya yayılması gerekli.

Türkiye, başlangıçta ABD ile birlikte hareket edeceği izlenimini hatta sözünü vermişken ani bir değişim göstererek ABD ekseninin dışına savrulmuştur. İşin ilginç yanı bu durum yeni bir ittifakın etkisiyle de olmamıştır. Türkiye okyanusta dümeni olmayan bir gemi kadar yalnız ve yönsüz sürüklenmektedir.

Savaşın, görsel ve duygusal yönleriyle insanları yoğun bir şekilde etkilemesine rağmen, yaratacağı sonuç Türkiye'nin konumu kadar önemli değildir. Stratejik dengeler Irak'ın el değiştirmesinden şüphesiz etkilenir ama bu etki belirleyici nitelikte değildir. Oysa terazide Türkiye'nin bulunacağı kefe ağır basacaktır.

İlk bakışta Türkiye'nin ne yapmak istediği açıkça anlaşılmamaktadır. Bazen duygusal bir savaş aleyhtarlığı, bazen komşuyla iyi geçinmek gereği, çoğunlukla da Kuzey Irak'ta bir Kürt oluşumuna karşı çıkış tavrımızın gerekçesi olarak ileri sürülmektedir. Bunların hiçbir köklü değişimlerin yaşandığı bölgemizde bir politika gerekçesi olacak ağırlıkta değildir.

ABD'nin Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti kurarak Türkiye'yi parçalamak istediği gerçekçi bir öngörü sayılamaz. Güçlü bir Türkiye'nin ittifakından vazgeçip zayıf bir oluşuma destek vermesi ayrıca bölgedeki diğer ülkeleri, Arapları ve İran'ı, karşıya alması beklenemez. Ancak ABD'nin bir Kürt kozuna oynadığı da reddedilemez. Birbirine zıt görünen bu iki gerçek nasıl açıklanabilir?

Gerçekte ABD, Kürt devleti için değil Kürt kimliği için uğraş vermektedir. Bu kimlik Irak'ta bölünmenin, İran'a müdahalenin ge-

rekçesi olacaktır. Türkiye için Kürtler, bu aşamada, sadece bir tehdit ve kontrol aracı olarak düşünülmektedir.

Türkiye, ulus devlet kavramına sıkı sıkıya bağlı olarak, alt kimliklerin gün yüzüne çıkmasına karşıdır. Böyle bir durumun ulusal bütünlüğüne zarar vereceğini düşünmektedir.

Bir yol ayırımındayız ve karar vermek zorundayız. Ya bugüne kadar olduğu gibi sınırlarımızın içine sığınıp, çevrede olup bitene sırtımızı dönüp yaşamaya çalışacağız ya da yeni şartlara uyum göstereceğiz. Bunun anlamı alt kimlikleri yok saymayıp daha üst hedeflerde bir milli bütünlük sağlamaktır.

Böyle bir durum iki yönlü geçirgenlik yaratır. Bir yanda Türkiye çevresine etki ederken diğer yandan çevrenin etkilerini hissetmeye başlar. Bu etkilerden hangisi güçlüyse sonuç o yönde gelişir.

Türkiye her zaman çevre etkilerinin, dünya üzerindeki güç odaklarının etkisiyle, kendi aleyhine olacağını ve bunun parçalanmayla sonuçlanacağını düşünmüştür. Sevr sendromu budur.

Bu tehlikeye karşılık Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devletini savaş nedeni sayarız demenin bir çare olacağını düşünmek de yanlıştır. Bizim böyle bir oluşuma müdahalemiz karşısında başkalarının, mesela Birleşmiş Milletler'in, aleyhimize zora başvurmasını nasıl engelleyebiliriz? Şu anda bütün dünyanın Kuzey Irak'a girmemize karşı olduğunu gördüğümüz halde tek başımıza hareket edebilir miyiz?

Hele bugünkü yalnızlığımız, aslında böyle bir müdahaleyi amaçlayan güçlerin bilinçli bir politikasının sonucuysa ve biz herkesi karşımıza alırken gerçekte onların beklediğini yapıyorsak?

Sebebi ne olursa olsun bugünkü konumumuz büyük riskler taşımaktadır. Başkalarına kafa tutmak, kendini ezik hisseden insanları tatmin eden bir davranıştır ama akılcı değil duygusaldır. Sonuçları sarhoş araba kullanmaktan daha tehlikelidir.

Yalnızlık bir başarı değildir. Bugün dünyanın tek süper gücü sayılan ABD, giriştiği operasyonlarda yanına birkaç ülkeyi de almak zorunluluğunu duymakta, hatta bu sayıyı abartmaya çalışmaktadır. Buna karşılık Türkiye hem ABD hem de AB ile ciddi anlaşmazlıklar içindedir. Bu durum ülkemizi her türlü eyleme açık hale getirmektedir. Sonuç kaçınılmaz bir biçimde bellidir. Ya siyasi iktidar ya da Türkiye hedef alınacaktır.

Dünya üzerinde yaşadığımızı ve başkalarıyla birlikte yaşamak zorunda olduğumuzu anlamalıyız. Kendi tercihlerimizle en çok uyum sağlayan bir güçle ittifakın bir ödün değil gereklilik olduğunu bilmeliyiz.

Ama en önemli sorun ulus yaratmak projemizin hâlâ geçerli olup olmadığıdır. Bizim tarihimiz bir ulusu yaratan ortak değerleri din, ırk hatta ortak bir kültür olarak algılamamıştır. Devletimizin adı, yani Osmanlı, bunlardan hiçbirine atıfta bulunmamaktadır. Hatta bir coğrafi bölgenin adı bile değildir. Bu bakımdan diğer devletlerin hiçbirine benzemez. Bir çocuğa verilen isim gibi, kimliğin-den tamamen bağımsız soyut bir addır. Devlet merkezli bir yapı söz konusudur ve ortak değer bu devletin varlığını sürdürmesi olarak kabul edilmiştir. Halkın dini, dili, soyu ne bir öncelik ne de reddedilme sebebidir.

Bugün aynı şeyin tekrar edilmesi beklenemez ve uluslaşma sürecinde alınan yol geri çevrilemez. Ancak halkımız farklılıkları ayrışma nedeni olarak algılamayan bir kültürün mirasçısıdır ve devlet merkezli bir yaşamı aykırı bulmaz.

Halkımızı bir arada tutan çimentonun uluslaşma sürecindeki aldığımız yol mu yoksa farklılıkların sorun olmadığı kültürümüzün sonucu mu olduğu tartışmalıdır. Ancak ulus tanımına uymayan insanlar yüzyıllarca bir arada yaşamayı başarmışlardır.

Bize özgü bir senteze varılabilir. Liberalizmim bireyciliği yerine devlet merkezli bir dünya görüşü benimsenebilir. Bu ekonomideki

devletçilikten tamamen farklıdır sadece ulusu benzer bireylerin toplamı yerine bir devletin amaç ve idealleri etrafında toplanan insanlar sayan bir görüştür. Toplumunu oluşturan bireyler bir organizmanın parçaları gibidir. Her biri diğerine muhtaç ve tamamlayıcı konumundadır. Yapılanma aşağıdan yukarıya değil yukardan aşağıyadır ve herkes birbirinden bir hiyerarşi nedeniyle değil iş bölümü nedeniyle farklıdır. Hiç kimse diğerinin aynısı olmamakla birlikte bu farklılık bir üstünlük sıralaması olarak algılanmaz. Birisi bir kol görevi yaparken diğeri bir göz gibidir.

Böyle bir anlayış birçok korkularımızı yenmemizi sağlayabilir. Farklılıklar ortak bir amaç içinde hem varlığını sürdürür hem de bir çatışma nedeni haline dönüşmez. Üstelik bu insanlarımızın hiç yadırgamayacağı ve zaten yüzyıllarca yaşadığı bir hayat tarzıdır.



Bir ülkenin stratejik açıdan önemli olması, onun sahip olduğu konumu kendi gücüyle koruyamaması, dünyadaki dengeleri belirlemede ve siyaset üretmekte etken değil edilgen olduğu anlamına gelir. Hiç kimse ABD'nin, Rusya'nın ya da İngiltere'nin stratejik açıdan önemli olup olmadığıyla ilgilenmez. Çünkü onlar konumlarını değerlendirebilecek güce sahiptir. Diğer ülkelerin stratejik önemi, onların bakış açısına göre değerlendirilir.

Türkiye'nin stratejik açıdan önemli olması, siyaset üreten ülkelerin verdiği önemin bir yansımasıdır. Bu bakımdan ülkemizin stratejik önemi onların amaçlarına göre belirlenir ve onların uyguladıkları politikalara ve siyasal tercihlerine göre değişir.

Bu değer çok keyfi olmadığı, içinde bulunulan şartların büyük güçleri belli bir tavır almaya zorladığı söylenebilir. Ancak şartlar ne olursa olsun belli bir hareket serbestisi vardır ve seçenekler tek değildir. Ayrıca bu önem zamandan bağımsız da değildir. Belli

bir dönemde birincil enerji kaynağı petrol ise büyük güçler bunların bulunduğu alanları kontrol etmek isterler ama başka bir dönemde, mesela birincil enerji kaynağının nükleer enerji olduğu bir çağda, söz konusu bölge aynı önemi taşımaz.

Olaya askeri açıdan bakıldığında teknolojiadaki değişmelerin, stratejik hesapları temelden değiştirdiği, belli bir dönemde çok önemli sayılan alanların anlamsızlaştığı görülebilir.

Bunun yanında egemen gücün kim olduğu da stratejik önemi etkiler. Mesela Boğazlar; Avrupa egemen güç, Rusya karşıt güç olduğu zaman stratejik açıdan çok önemliyken, ABD'nin egemen güç olduğu dönemlerde bu önem azalır.

Türkiye'nin stratejik önemi bu şartlar altında değerlendirilmelidir. Bugün ABD'nin egemen güç, Avrupa'nın, hiç değilse bir bölümünün karşıt güç olduğu ve birincil enerji kaynağının petrol olduğu bir dönemde Türkiye stratejik açıdan birinci derecede önemlidir. Türkiye'nin ABD'nin yanında olması hem coğrafi hem de sosyolojik açıdan bölgede başka bir egemenliğin kurulmasını engeller veya çok zorlaştırır.

Ancak Avrupa'nın etkisizleştirilmesi kesin bir çözüm değildir. Böyle bir süreç bölgede Rusya'nın etkinliğinin artmasına hatta Avrupa'nın Rusya'ya yaklaşmasına yol açabilir. Öyleyse ABD hem şu andaki durum hem de izleyeceği politika sonucunda oluşacak yeni duruma göre strateji belirlemelidir. Gerçekten de ABD'nin izlediği strateji incelendiğinde böyle bir eğilimin var olduğu anlaşılır.

ABD bir yandan Avrupa'yı enerji kaynaklarından uzak tutarken bir yandan da Rusya ile Avrupa arasına bir kama gibi girmek istemektedir. Irak Savaşı'nda koalisyona Polonya ve Bulgaristan'ın katılması anlamlıdır. Polonya'dan başlayarak Romanya ve Bulgaristan'ı içine alan ve buradan Türkiye'ye uzanan bölge göz önüne alınırsa bunun Avrupa ile Rusya'nın irtibatını kesmeye yö-

nelik olduğu anlaşılır. Burada belirsizlik taşıyan bölge Ege Denizi ve Yunanistan'dır.

Türkiye ve Yunanistan aynı stratejik bütünün parçalarıdır ve Ege Denizi bu bütünlük içinde anlamlıdır. Bu yüzden Yunanistan'ın, Avrupa Birliği içinde kalması bir aykırılıktır ve ABD'nin Yunanistan'ı kontrol etmek istemesi beklenmelidir. Kıbrıs sorununun çözümsüzlüğü temelde bu durumla bağlantılıdır ve her iki ülke aynı blokta yer alıncaya kadar ihtilaflar devam edecektir.

ABD'nin Güney Avrupa'daki etkinliğinin sürmesi çok şüphelidir. Irak Savaşı'nda, İspanya ve İtalya'nın ABD'nin yanında yer almasına rağmen, her iki ülkenin iç dinamiklerinin bunun sürekli olmasına izin vermeyeceği söylenebilir. İlk seçimde iktidara gelecek kimselerin Avrupa'nın yanında yer alması büyük olasılıktır. Böyle bir durum İngiltere'yi ABD'den uzaklaştırır ve Avrupa'ya yaklaştırır ama herhalde bu ülke belli oranda bağımsız hareket eder.

Bu durum Avrupa'nın, geleceğin kullanma alanı olan Afrika'nın batısında etkin olmasına yol açar. Mısır'dan başlayarak Doğu Afrika, ABD tarafından kontrol edilir.

ABD'nin Türkiye'ye yönelik politikası bu açıdan bir anlam taşımaktadır. Irak Savaşı öncesi ABD, Türkiye'den çok sayıda havaalanı ve limanının kullanımını talep etmiştir. Oysa istenen tesislerin Irak Savaşı'nda gerekli olmadığı hatta kuzeyden bir cephe açmanın bile savaşın seyrini etkilemeyeceği anlaşılmıştır. Öyleyse bunlar neden istenmiştir?

Bizim o zaman ki tespitimiz bu taleplerin Irak'la ilgili olmadığı, ABD'nin Türkiye'de konuşlanmak istediği biçimindeydi hatta savaşla ilgili olarak "harekatın kod adı Irak, hedefi Türkiye" demiştik. Yani ABD, Türkiye'nin merkezde olduğu stratejik bir yapılanma hedefliyordu ve Irak Savaşı bunun sadece bir bahanesinden ibaretti.

Bu politikadan vazgeçildiği söylenemez. Başka şartlarda ve baş-

ka yollarla aynı amaca ulaşılacak istenmesi beklenmelidir. Bugün yönlendirerek yapacakları şeyi belki yarın anlaşılarak yapmayı deneceklerdir ve bunun için farklı bir iktidar yapısı gereklidir.

Önümüzdeki dönemde petrolün kullanımının azalacağı ve yerine birincil enerji kaynağı nükleer olan ve belki de bu enerjinin hidrojene transferiyle alternatif bir yol izlenmesi beklenebilir. Ancak doğalgaz daha uzun süre kullanılmaya devam edecektir. Rusya Avrupa'nın doğalgaz kaynağı hatta tek satıcısı olmak istemektedir. Orta Asya'daki rezervler buna imkan vermektedir. Ancak Avrupa ile Rusya arasına girecek ABD yandaşı kama, yani Polonya, Romanya, Bulgaristan, Türkiye eksenini bu durumu bir bağımlılık ilişkisi olmaktan çıkarıp ticari bir kimliğe dönüştürebilir ve ABD bunu hedeflemektedir.

Buradan çıkarılacak sonuç, AB'nin henüz oluşum aşamasında olduğu ve üye olarak aldığı bazı ülkelerin kalıcı olmayacağıdır. Türkiye çevresinde yeni bir stratejik merkez oluşturulmak ve bu merkezin ABD güdümünde olması istenmektedir.

Türkiye bu mücadelede sıcak çevreden soğuk merkeze doğru yol almaktadır. Yani çatışma alanları çatışan güçlerin temas noktalarında olacaktır ve en riskli bölgeler Polonya, Romanya; Bulgaristan, Yunanistan ve İran'dır. Bu durum Türkiye'nin istikrar içinde olacağı anlamına gelmez ama askeri açıdan caydırıcı olacağı, iç politikada yeni konuma uygun yapılanmaya ulaşmak için şiddetli siyasal mücadelelerin olacağı anlamına gelir.

Irak, yeni konumuyla, bir istikrar unsuru olmaktan çok, yeni çatışmaların ateşleyicisi rolünü üstlenebilir. Bölgede Şii-Sünni, Kürt-Türk-Arap, İslamcı-laik zıtlıklarının tamamını başlatabilecek potansiyele sahiptir ve bu özelliğinin kullanılacağından şüphe edilmemelidir. Özellikle İran'a yönelik operasyonların başlangıç noktası olması büyük bir olasılıktır. Türk-Kürt çatışması Türkiye'yi

bölmek için değil istikrarsızlaştırmak ve iç politikada yeni yapılanmalara yol açmak için kullanılabilir.

Türkiye, yerinin ve konumunun belirlenmesinde pasif kalmakta ve kaderini çatışan taraflardan birinin galip gelmesine terk etmiş görünmektedir. Yani AB'nin bir üyesi mi olacağını yoksa ABD ile birlikte mi hareket edeceğini, onların Türkiye içinde yapacağı mücadelenin tayin etmesini beklemektedir. Bunun demokrasinin bir gereği olduğunu düşünmektedir. Oysa stratejik tercihler kişi ve grupların çıkarlarının üstündedir ve devletçe belirlenmelidir. Daha açık bir ifadeyle eğer bu karar halkın oyuyla belirlenecekse, tartışılan konu da bu olmalıdır. Yani stratejik hedefler baş örtüsü, insan hakları, ekonomik sıkıntılar gibi konuların arkasına saklanmamalıdır. Çünkü bu gibi kararlar ülkenin kaderini geri dönülmez bir biçimde etkiler.

Vereceğimiz karar ve uygulayacağımız politikalar ya sürekli olarak stratejik öneminden söz edilen, stratejik kararların başkaları tarafından verildiği bir konumda kalmamıza yol açacak ya da, belki bir gün, artık kimsenin stratejik değerimizi tartışmadığı ama vereceğimiz kararların ve uygulayacağımız politikaların ne olduğunu merak edecekleri bir yere getirecektir.

Ancak bir ülke tek boyut üzerinde yönetilemez. Mesela zengin olmak her şey değildir. Japonya zengindir ama hiç kimse onun siyasi tavrını merak etmemektedir. Türkiye fakirdir ama onun alacağı şekil herkesi derinden etkiler.



Büyük Ortadoğu Projesi ABD'nin 11 Eylül'den sonra izlediği politikanın bir devamıdır. ABD, terörün kaynaklarını kurutmak, bunlara destek veren veya kitle imha silahlarına sahip olabilecek ülkeleri etkisizleştirmek için, bu ülkelerin demokratikleşmesini

sağlamak gerektiğini iddia etmektedir. Terörizmin demokratik ülkelerde gelişemeyeceği söylenemez. Bugüne kadar terör, demokrasiyle yönetilen ülkelerde daha kolaylıkla boy gösterebilmiştir. Fakirliğin ve gelir eşitsizliğinin yaygın olduğu ülkelerde demokratik özgürlükler, terör de dahil, her türlü başkaldırıya zemin hazırlar. Ayrıca demokrasi sadece bir eğitim ve kültür meselesi de değildir. Zenginliğin en önemli kaynağı yeraltı zenginlikleri olan bu ülkelerde, bütün gelir, ülkeyi yöneten zümrenin elinde olacağı için, eğitim, medya ve iş imkanları bu zümrenin kontrolündedir ve muhalefetin yaşama şansı zordur.

Bu gibi ülkelerin kitle imha silahlarına sahip olması mümkün olsa bile bunları kullanabilmeleri ve büyük çaplı zararlara yol açmaları imkansızdır. Batının askeri ve istihbarat imkanları bunları tespit edebilir ve etkisiz hale getirebilir.

Kaldı ki terörün bu ülkeler tarafından bir silah olarak kullanıldığı da doğru değildir. Son günlerde gerçekleştirilen terör eylemleri, terörü yaptığı iddia edilen örgütlere hiçbir şey sağlamaz. Mesela El-Kaide amaçlarının maksimumunu gerçekleştirse ortaya çıkacak netice ne olacaktır? Birkaç bin kişinin öldürülmesiyle ABD'nin sonu mu gelecektir? Bu örgütler nereye kadar saklanabilir ve kaçabilir? Bugüne kadar kendilerini destekleyen bir tek devletin varlığından söz edilemeyen bu örgütlerin gerçekten var olup olmadıkları bile şüphelidir. Ancak bunların ABD'nin dünya ölçeğinde gerçekleştirdiği askeri operasyonlara bir gerekçe oluşturduğu apaçıktır.

Yaygın kanı ABD'nin dünya petrol kaynaklarını kontrol amacı taşıdığı biçimindedir ama bu iddia da çelişkiler içermektedir. Bu amaç gerçekleşse bile ABD, ithal ettiği petrole cari fiyatlar üzerinden ödeme yapmak zorundadır ama bu ülkelere silah ve ileri teknoloji ürünlerinden başka satabileceği bir şey yoktur. Zaten gelir düzeyi düşük olan bu ülkelerin talep edeceği tüketim mallarının Çin ve Ja-

ponya gibi başka üreticileri vardır. Ayrıca uygulayacağı fiyat politikası da onu bir ikileme sürükler. Düşük fiyatlar Rusya'ya zarar verir ama ekonomik rakipleri, yani Avrupa, Japonya ve Çin düşük maliyet nedeniyle, hızla büyürler. Yüksek fiyat Rusya'yı güçlendirir ama en büyük bedeli kendisi öder.

Ayrıca son günlerde CIA'den sızdığı ileri sürülen bir rapor farklı bir senaryoya işaret etmektedir. Bu rapora göre karbon dioksit emisyonu nedeniyle ciddi bir iklim değişikliği gündemdedir ve bunun sonunda İngiltere'ye kutup iklimi hakim olacak, Hollanda sular altında kalacak ve dünyada milyarlarca insan bu felaketten etkilenecek, açlık ve savaş yüzünden hayatını kaybedecektir. Nükleer bir savaştan daha vahim bir tablo söz konusudur ve vade çok yakındır.

Bu durum petrol ve diğer fosil yakıtların kullanılmaması gerektiğini ima etmekte ve aksi halde dünyanın bir felaketle karşı karşıya kalacağını söylemektedir.

Bu iddianın bilimsel gerçekliğini tartışacak bilgiye sahip değilim ama ekonomik açıdan anlamının farkındayım. ABD, enerjinin kaynağı değiştiğinde, petrole ödediği yükten kurtulacak, hatta kendisinin öncülük edeceği yeni teknoloji nedeniyle önemli kaynaklar sağlayacaktır. Belki de şöyle söylemek daha doğru olacaktır. Nasıl olsa günün birinde kullanmaya mecbur kalacağımız yeni enerji kaynakları, ABD'nin ekonomik zorluklarını aşması için, biraz erken devreye sokulacak ve ABD bu yeni teknolojinin öncüsü olarak ekonomik sorunlarını çözecektir.

Belki bunlardan daha önemli olan enerji güvenliğidir. Bugün dünyada petrol kıtlığı söz konusu değildir. Var olanın yanına yeni alanlar eklenmektedir. ABD ithal edeceği petrolün ekonomik yükünü kaldıracak yetenektedir. Ancak siyasal ve askeri olarak kendi kıtasına çekilen bir ABD, enerji güvenliğini sağlayamaz. Doğrudan kendisine yönelik düşmanca bir tavır olmasa bile, Büyük Ortadoğu

olarak adlandırılan bölgedeki bir istikrarsızlık veya karmaşa ABD'nin petrol teminini engeller ve bu ekonomik bir yıkıma yol açar.

Bütün bunlar terör, demokrasi ve kitle imha silahlarının yayılması konusundaki polemik ve iddiaları geçersiz kılmaktadır. Sorun ekonomik temele dayalı bir güvenlik sorunudur ve ABD bu sorunu çözmek zorundadır. Bu nedenle karşı iddialarla ABD'yi ikna etmek, onu politikasından vazgeçirmek mümkün değildir. Sorunun çözümü, ABD'nin güvenlikle ilgili kaygılarını giderecek bir formül bulmak veya çatışmayı sonuna kadar sürdürüp taraflardan birinin yenilmesini beklemekten geçmektedir.

Bu bağlamda tarafları da tanımlamak gerekmektedir. Taraflardan birinin ve en önemlisinin ABD olduğu açıktır. Diğer tarafta ABD ile aynı kaygıları taşıyan başka bir güç yoktur ve ABD'nin karşı tarafında bütün bir dünya vardır. Başlangıçta bir koalisyon görüntüsü veren yapı giderek dağılmaktadır. İspanya ve Yunanistan seçimleri sonucunda oluşan iktidarlar bu yapıdan dökülen ilk taşlardır. Temelde bir çıkar birlikteliği olmadığı, yan yana duruşun yüzeysel algılamaların sonucu olduğu böyle bir ittifakın uzun sürmesi zordur. İngiltere'nin bu ters rüzgarlara rağmen konumunu sürdürmesi beklenemez. İsrail ittifakının bir destek mi olduğu, yoksa yüzeysel ittifakı daha da zora mı soktuğu tartışmaya değer.

ABD'nin enerji devrimini tek başına gerçekleştirmesinin mümkün olup olmadığını kestirecek teknik bilgiye sahip değilim. Ancak her başlangıcın maliyeti yüksektir ve bu bedelin sadece ABD tarafından ödenmesinin güç olduğunu sanıyorum. Kaldı ki ABD bu yükü üstlenirken diğerlerinin ucuz petrol kaynaklarını kullanmaya devam etmesi ciddi bir eşitsizlik yaratır.

ABD'nin çözmesi gereken diğer bir sorun dış ticaret açığıdır ve 500 milyar doları aşan bu açık dış dünyadan buna denk bir kaynağın ABD'ye transferini gerektirmektedir. Bugün bu kaynağı

sağlayan Avrupa, Ortadoğu ve Japonya'nın yöneleceği başka bir pazar olmadığı için ve ABD'ye yapılan ihracatın kesilmesinin kendi ekonomilerinde ciddi daralmalara ve işsizliğe neden olması yüzünden devam eden bu sağlıksız yapının başka pazarlar bulunduğu ve ABD ekonomisinde büyük bir çöküşe yol açacağı kesindir. Bu yeni pazarın adı "Büyük Ortadoğu Projesi"nin kapsadığı alandır.

Bush yönetiminin uyguladığı güç politikasının başarılı olamayacağı anlaşılmaktadır. Ancak mücadelenin biteceği beklenmemelidir. Geçmişte büyük dünya savaşlarına gerekçe teşkil eden bu büyüklükteki sorunların birkaç hamleyle çözülmesi veya tarafların savaşı terk etmesi mümkün değildir. Aynı sorunlar başka metotlarla ya da kullanılan metotlara yeni unsurların ilavesiyle devam edecektir.

Bu değişikliklerin ABD'de yeni bir yönetimle birlikte gerçekleşmesi en uygun yoldur. Yeni bir yönetimin farklı bir yaklaşımı benimsemesi daha kolay olur. Bu yaklaşımın temel politikaları şöyle olabilir: Batı Bloğu'nun terör, demokrasi, haydut devletler gibi masallarla uyutmaya çalışmak yerine gerçek problemler ortaya konur ve bunlar üzerinde anlaşma sağlanmaya çalışılır. Bu bütün dünyayı yönetmek iddiasında olan ve bunu becerebileceğini sanan Yeni Muhafazakar Amerikalıların yönetimi terk etmesiyle mümkündür.

Böyle bir durumda Türkiye'nin konumu ne olacaktır? Ya bugüne kadar olduğu gibi Türkiye konuşulacak değil yönlendirilecek bir ülke olmaya devam eder ve yeni politikaya uygun iktidarların oluşması birtakım operasyonlarla sağlanır veya ülkede ciddi bir devlet yapılanması gerçekleşir ve Türkiye ağırlığı olan bir taraf olarak dünyanın yeniden yapılanmasında rol alır.

Şu anda son ihtimal sadece bir rüya olarak görünüyor ve hedefi

yönetmek değil kazanmak olan bir etkin zümrenin egemen olduğu ülkemizde yönlendirilen olmaya devam edeceğimiz anlaşılıyor. Ama bir rüya da olsa rol oynayan bir Türkiye'yi bekliyorum.



Halkımızın büyük çoğunluğunun AB'ye girmek istediği anlaşılıyor. Bu tercihin nedeni günlük hayatlarını daha rahat geçirecekleri, sorunlarının önemli bir bölümünün böyle bir tercihle çözüleceğini inanmaları. Eğer bir müzakere tarihi alabilirsek AB fonlarının ülkemize yöneleceği, ekonomik olarak hızlı bir büyüme içine gireceğimiz düşünülüyor.

Bizim açımızdan AB'nin başarı şansı olup olmadığını irdelemek, rakiplerinin nasıl davranacağını anlamaya çalışmak söz konusu değil. Önümüzde başarılı, nerdeyse sorunsuz bir oluşum var ve bunun içine girmek için çabalıyoruz. Tek yapacağımız şey AB'nin içine alacağı ülkelere uyguladığı bazı kriterleri yerine getirmek. Zaten bu kriterler bir olumsuzluğu değil, daha iyi temsil ediyor. Buna direnenler, Türkiye'nin var olan yapısından yararlanarak çıkarları peşinde koşanlardan ibaret.

Gerçekte bir siyasi yapının içine girmenin yaratacağı en önemli sorunlar siyasi ve stratejiktir. Yani böyle bir birlikteliğin tarafların stratejik konumlarında ne gibi değişimler yaratacağını, bunun tarafların yararına olup olmadığının hesaplanması gerekir. Bundan daha önemli olan yan ise, diğer güçlerin böyle bir oluşum karşısında nasıl tavır alacaklarıdır.

AB'nin ekonomik ve siyasi bir güç haline dönüşmesi ABD'nin dünya üzerindeki konumunu büyük ölçüde etkiler. Varşova Paketi'nin dağılması Sovyetler Birliği'nin etki alanını daraltmış, gücünü azaltmıştır. Ancak Batı Avrupa'nın ABD'nin etki alanı dışına savrulması, ABD açısından daha büyük bir kaybı ifade eder. Sovyetlerin

kaybı coğrafidir. Terk ettiği alanlar, ekonomik bir kayba yol açmamış hatta onu bir takım yükümlülüklerden kurtarmıştır. Buna karşılık ABD'nin Avrupa üzerindeki etkinliğinin azalması ciddi ekonomik sorunlar yaratacaktır. Batı bloğu, ABD'nin sürekli dış ticaret açığı verdiği, bu açığın Avrupa ve Japonya'dan akan sermaye ile kapatıldığı bir sistemi sürdürme gelmiştir. AB'nin ABD kontrolü dışına çıkması bu sermaye akışını durdurabilir, hatta tersine çevirebilir. Böyle bir durum, ABD açısından, telafisi imkansız sonuçlar yaratır ve ekonomik bir çöküşe neden olabilir. Bu bakımdan Sovyetlerin dağılması, Rusya'nın, olduğunun daha gerisine biraz götürürken, ABD, bir yandan güçlü müttefiklerini kaybetmiş, diğer yandan bunları onun rakibi durumuna sokmuştur.

ABD, AB'nin oluşumuna karşı çıkamamakta ama üzerindeki kontrolü kaybetmeyi de istememekte ve AB üzerinde kuracağı vesayetin askeri olacağını düşünmektedir. Karşısında hiçbir hasım olmasına rağmen NATO'nun sürekli genişlemesi ilk bakışta komik görünmesine rağmen, AB'yi askeri açıdan ABD'ye muhtaç bırakmak niyetiyle açıklanabilir.

ABD'nin 11 Eylül sonrası başlattığı askeri operasyonlar, ne petrolün kontrolü ne de bazı ülkelere demokrasi götürmek veya burada oluşacak askeri tehditleri bertaraf etmekle açıklanabilir. ABD kendisine yönelebilecek ekonomik baskıları askeri açıdan dünyayı kontrol ederek sınırlamak istemektedir.

Bu açıda bakıldığında ABD, Türkiye'nin AB ile bütünleşmesini, ancak kendisinin AB üzerindeki vesayetinin devamı halinde kabul edebilir. Ya da Türkiye'nin üyeliğini AB üzerindeki kontrolünü pekiştirmek amacıyla kullanmak isteyebilir. Kendisinden tamamen kopmuş ve farklılaşmış bir AB'ye Türkiye'nin de eklenmesi, onun açısından kabul edilemez bir durumdur.

Zaten, bizim üyeliğimiz dışında da Avrupa'da önemli sorunlar

yaşanmaktadır. Bazılarına göre İngiltere duygusal ve kültürel nedenlerle ABD'ye yakın durmaktadır ve adeta Avrupa dışındaymış gibi davranmaktadır. Gerçekte İngiltere bir ikilemin içindedir. Tamamen AB'ye bağlandığında önemi giderek azalacak ve AB'nin bir kenar ülkesi haline gelecektir. Ayrıca ABD'yi askeri gücünü kullanırken frenlemenin en iyi yolunun onun karşısında değil yanında olmakla mümkün olduğunu düşünmektedir. Şu anda askeri açıdan ABD'yle başa çıkılamaz. Karşısındaki blok ne kadar büyük olursa, ABD, o kadar sert kararlar alabilir. Cepheyi zayıf tutmak onun davranışlarını sınırlandırabilir.

Benzer hesabı Türkiye'de yapmak zorundadır. ABD, Avrupa'nın giderek kendisine karşı bir konuma geleceğini bilmektedir. Bu bloğa Türkiye'nin dahil olması Ortadoğu'daki varlığını tehlikeye atacaktır. Bu yüzden, bir şekilde, Türkiye'yi kesin bir biçimde kendisine bağlamak istemektedir. Türkiye'yi ısrarla Irak'a davetinin gerçek nedeni Irak'ta karıştığı sorunları çözmek değil bozulması güç bir birliktelik sağlamaktır. Böyle bir ittifak ABD'nin Ortadoğu'da varlığını sürdürmesini sağlayacaktır ve bunun başka bir alternatifi de yoktur. Eğer Türkiye, ABD'nin bu davetini kabul etmezse, bundan sonraki aşamanın ne olacağını hesap etmelidir. Çünkü bu kabul edilmediği zaman tekrarlanmayacak ve olduğu gibi bırakılacak bir teklif değildir. Aynı sonuca ulaşmak için başka ve belki de zor yolların deneneceğini beklemek gerekir. ABD'ye ancak büyük ittifaklarla karşı çıkılabilir ama böyle bir çatışmayı kimsenin göze almadığı da bir gerçektir. Türkiye'nin yapacağı, zararı en alt düzeyde tutacak biçimde davranmaktır.

ABD'nin politikalarını uygulamak için sadece diplomatik kanalları kullandığını düşünmek safdillik olur. ABD her zaman ilişkide olduğu ülkelerin içine müdahale eder. Türkiye'de bu açıdan kullanılabileceği çok geniş bir yelpaze vardır. Son zamanlarda dış ticaret açığımızın büyümesine rağmen gözlenen döviz bolluğu nasıl açıklanabi-

lir? Bunun yastık altındaki dövizlerin bozdurulması veya başka bir ülkeden sırf ekonomik şartlar nedeniyle gelmesiyle açıklamak gerçekçi değildir. Bu siyasi amaçlı bir giriştir ve şu mesajı içermektedir. Bizimle işbirliği yaparsanız döviz sorununuz ve buna bağlı olarak ekonomik sıkıntınız kalmaz. Eğer anlaşılamazsak bunlar geri döner. Bu operasyonun sadece bir boyutudur ve başkaları eklenebilir.

Meseleye sadece AB'nin kriterleri açısından bakmak ve bu şartlar yerine gelirse her şeyin rayına oturacağını beklemek gerçek dışıdır. AB'ye katılma dünya üzerindeki büyük mücadelenin bir parçasıdır ve en önemlilerinden biridir. Türkiye'nin AB'ye katılmasını diğer küçük ülkelerle kıyaslamak doğru değildir. Türkiye'nin stratejik konumu, büyüklüğü, askeri ve ekonomik potansiyeli, bunlara ek olarak İslam dünyasındaki yeri onu benzersiz kılmaktadır. Ancak gücü bu kadar büyük kozları kullanmasına imkan vermemektedir. Dünya üzerindeki yerini ancak büyük güçlerin desteği ve ittifakıyla belirleyebilir.

İmkanlarımızı kullanacak kadar güçlü olmamamız, önümüze döşenen raylar üzerinde hareket etmek zorunda olduğumuz anlamına gelmez. Bu genel çerçeve içinde geniş bir hareket alanımız vardır ve bunu kullanmak gerekir. Başkalarının hayati saydığı alanları ihlal etmeden kendimize bir yol açabiliriz. AB ile ilişkilerimizde stratejik hesapları ön plana çıkarmak ve dünyanın sorunlarını ortak bir strateji çerçevesinde çözmeye çalışmak, kriterlerle uğraşmaktan daha gerçekçidir. Türkiye'nin birliğe tam üyeliği bu sorunların çözümü değildir. Türkiye büyük çatışmanın tam ortasında olduğu için tarafların çıkarlarının ortak paydasında yer alabilir ve yerinin belirlenmesini daha uzun vadeye bırakabilir.

Bu güçlerden herhangi biriyle birlikte olmamız sosyal yapımızın onlara benzemesini gerektirmez. Başkaları, bizi belli bir yöne sürüklemek için iç işlerimize müdahale etmekte, sosyal yapımızı de-

ğıştirmeye uğraşmakta, iç çatışmaları tahrik etmektedir. İlk iş onları oyunu kurallarına göre oynayan bir devlet yapısıyla karşılamaktır. Olayları anladığımızı ve bunların çözümünde devletle işbirliği yapmaktan başka yol olmadığını anlatmamız gerekir. Bürokrasiyi, dış müdahalelerden korumak bu konuda yapılması vazgeçilmez ölçüde önemli olan bir konudur. Ancak ülkemize yönelik operasyonların en önemlisi olan ekonomik alanda görev alan bürokratlar, bağımsızlık kisvesi altında devlet kontrolünün dışına çıkarılmaktadır. Kaldı ki bunların sadece milli olması yetmez, bunun ötesinde çok yetenekli olmaları gerekir.



Kısa bir süre önce ABD ile stratejik ortak olduğunu düşünen Türkiye şimdi AB ile bütünleşmenin hesaplarını yapıyor. Bunlardan biriyle birlikte olmak çok farklı görünmüyor. Günlük hesaplar, tarihin yönünü çizdiği bir ortamda bizim geleceğimizi şekillendiriyor.

Bazıları ekonomik sorunlarımızın çözümünün nerede daha kolay olduğunun hesabını yaparken diğerleri güvenliğimizin birinci kaygımız olduğunu düşünüyor. Başkaları her birlikteliğin İslam'ı ya da Türklüğü tehdit edeceğini ileri sürüyor.

Bu seçeneklerin her birinin bir medeniyet projesi olduğu ve birbirlerinden farklı bir varlık algılamasını temsil ettiği göz ediliyor.

ABD gerçek bir kapitalizmi temsil ediyor. İnsanların maddi çıkarlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek istedikleri, bu alandaki başarının, insanın bir yandan değerini ölçerken diğer yandan ona hak ettiği refahı sağladığı kabul ediliyor. Piyasa, hem her şeyin değerini şaşmaz bir doğrulukla belirliyor hem de bu değeri eksiksiz ödüyor. Buna itiraz edenlere soruyor: Başka bir objektif kriteriniz var mı? Bir insanın ne yapması gerektiğini ve çalışmasının karşılığının ne ol-

duğunu başka türlü belirleyebilir misiniz? Bir insanın üretime yaptığı katkıdan daha fazlasını talep etmesi için bir neden var mı? Güçsüzlerin ve yetersizlerin tasfiyesi bir adaletsizlik değil doğal bir eleme mekanizmasıdır ve insanları daha fazla katkıda bulunmaya zorlar ve bu toplam refahı artırır. Bu gibileri desteklemek bireysel bir tercihtir ve toplum buna zorlanmamalıdır. İnsanları olağanüstü durumlara karşı korumak, sigorta sistemleriyle yapılabilir ve bu, sonuç olarak, alınanla verilenin birbirine denk olması anlamına gelir.

Devlet, toplumu oluşturan bireylerin kurduğu dev bir anonim şirket gibidir ve yarattığı ürün, toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetlerdir. Bu hizmetler, sonuç olarak, bireylerin maddi çıkarlarını en üst düzeye çıkaracak ortamı sağlar. Kapitalizmin mantığına uygun olarak, en fazla para ödeyenin, yani vergi verenin, en fazla hizmet alması son derece doğaldır.

Yani toplumu oluşturan bireylerin birlikteliği ticarî bir ortaklıktır ve maddi çıkarları en üst düzeye çıkarmak amacına yöneliktir. Bu genellemenin dışına çıkan birtakım davranışlar gözlenebilir ama bu genel çizginin karakterini değiştirmez.

Bu dünya görüşü ABD'yi en büyük ekonomik ve bunun sonucu olarak askeri bir güç haline dönüştürmüştür. Ama bunun nihai bir çözüm olduğu ve başarının üstünlüğün bir delili olduğu şüphelidir. Çünkü başka medeniyet projeleri bu düşünceyle çatışma ve rekabet halindedir.

Avrupa, ekonomik alanda piyasa mekanizmasını kullanmakla birlikte, piyasanın belirlediği gelirlerin, gerçek hak edişleri temsil ettiğini kabul etmez. Yani aldığı vergileri sadece toplumun ortak amaçları için kullanmakla kalmaz bir kısmını da yeteri kadar geliri olmayanlara transfer eder. Sosyal güvenlik ve eğitim harcamaları karşılıksız ödemeler haline dönüşür. Bu haliyle Avrupa bireyi değil toplumu temel alır ve toplumu bireylerin basit bir aritmetik toplamı

saymaz. Toplum, bu toplamı aşan bir varlıktır ve devletin amacı bu varlığı korumak ve geliştirmektir.

Başka bir medeniyet projesi yaşadığımız topraklarda gelişmiş ancak onu temsil eden devletin tasfiyesi nedeniyle iddiasını kaybetmiş ama bir tohum olarak derinliklerde varlığını sürdürmüştür.

Bu proje devleti temel varlık kabul eden ve insanların bu varlığın bir parçası sayan görüştür. Bunu devleti kutsallaştıran ve bireyleri sadece ona hizmet etmekle yükümlü sayan faşist dünya görüşüyle karıştırmamak gerekir. Bu görüşe göre devlet bir üst varlıktır ve bireylerin onu yüceltmek ve sürdürmekten başka bir anlamı yoktur. Oysa Osmanlı düşüncesi, insanları devleti oluşturan esas unsur olarak alır ve devlet bireylerden farklı ve üstün bir varlık değildir. Tıpkı enel hak diyen ve Yaradan'ı varlıkların tümünü kapsayan ve onlardan oluşmuş gören anlayış gibi devleti bireylerin üstünde değil onların bütünü gibi gören bir anlayıştır. Avrupa düşüncesinden farklı, Avrupa'da bireylerin, bir salkımdaki üzüm taneleri gibi, birbirinden bağımsız ama bir salkıma bağlanmış olmasına karşılık, Osmanlı toplumunda salkımdaki bağların yanında bireylerin kendi aralarında da sıkı bağların varlığıdır. Bağlar hem aşağıdan yukarı hem yana doğrudur. Devletin ortadan kalkmasına rağmen toplumun varlığını sürdürmesi yan bağların yani insanlar arasındaki dayanışmanın devreye girmesinden kaynaklanmıştır.

Türkiye ABD ve AB arasında tercih yaparken bir medeniyet projesini de benimsemek durumunda olduğunu da anlamak zordur. Gerçekte toplumda her iki düşüncenin önemli etkiler yarattığı ve bazı kesimlerin maddi hedeflerin insan davranışlarındaki temel belirleyici olduğuna inandığı bir gerçektir. Piyasa mekanizması sadece etkin bir ekonomik işleyişi sağlamakla kalmakta kapitalizmin dünya görüşünü de beraberinde getirmektedir. Herkes kazandığını hak eder ve hak ettiği kadar kazanır ve

bunu istediği gibi kullanabilir düşüncesi giderek toplumsal bir değer yargısına dönüşmektedir.

Diğer yandan, tarih boyunca kendini devletin bir parçası saymış olan kitleler, problemlerin çözümünü hâlâ devletten beklemekte ve bireysel davranışa uyum sağlayamamaktadır. Bu davranış bazıları sandığı gibi devlet sırtından geçinmek arzusu değildir. Çalışmaya hazırdır ve bu imkanı devletten beklemektedir. Sağlık, eğitim gibi hizmetlerin devletin görevi olduğuna inanmaktadır.

Türkiye, siyasal dengelerin sonucu olarak kendine bir yer ararken aynı zamanda bir medeniyet projesini de benimsemek zorunda kalıyor ve insanların bu yeni medeniyet projesine göre yeniden tanımlanmasına yol veriyor.

Gerçi tarih güçlü olanın değerlerinin de kaçınılmaz bir biçimde kabul edildiğini gösteriyor. Mesela insanlar, serbestçe kabul edildiği söylenen dini, her zaman hükmedenin istediği biçimde seçiyor(?). Bu konuda Osmanlı diğerlerinden farklı bir davranış sergiliyor. Hükmettiği insanların inanç ve kültürel değerlerine karışmıyor. Olaya, belki de pratik nedenlerle, sadece hükümler açısından bakıyor ve buna karşı bir mukavemet yoksa insanları rahat bırakıyor.

Günümüz Türkiye'si ancak birbirine benzeyen insanların yönetilebileceğini, dinsel ve kültürel farklılıkların ayrılmayla sonuçlanacağını düşünüyor. Bu nedenle her farklılığa, en azından potansiyel bir tehlike olarak bakıyor. Dış politikasını belirlerken yandaşlarını kendi değerlerine benzeyenlerden seçmeye çalışıyor. Ona göre birlikteliklerin ve karşıtlıkların temel nedeni kültürel değerlerdeki farklılıklardır.

Sorun dünya ölçeğinde yer belirlemek olunca, kendi değerlerini taşıyan büyük bir gücün olmaması nedeniyle, ekonomik kriterler baskın hale geliyor. Yani ABD veya AB'den hangisi daha avantajlı

olur sorusuna cevap arıyor. Bu avantaj çoğunlukla günlük kaygıları hangisinin daha çok azaltacağı olarak görülüyor.

İç politikada bütün partilerin “Merkez Sağ”da olduğunu iddia etmesi başka bir anlamsızlık yaratıyor. Çünkü “Merkez Sağ” kavramıyla neyin ifade edildiği bilinmiyor. Sağ, hem ekonomik açıdan kapitalizmi hem kültürel açıdan ılımlı dindarlığı çağrıştırdığı için bu kavramın hangi anlamda kullanıldığı bilinmiyor. Oysa Türkiye’deki siyasi partilerin iki kritere göre yerlerinin belirlenmesi gerekiyor. Önce kapitalizmi mi savunduklarının yoksa ona alternatif olan dünya görüşlerinden birini mi kabul ettiklerinin ya da kendi tarihi tecrübelerine dayanan özgün bir dünya görüşlerinin olup olmadığının bilinmesi gerekiyor.

İkincisi Türkiye’nin 1923’tte kurulmuş yeni bir devlet mi yoksa Osmanlı’nın bir devamı mı olduğu sorusunun cevaplandırılması gerekiyor. Bu soruların cevabı ve bu cevapların içeriği onu özgün bir model haline getirebilir veya bir medeniyet projesi içinde yeni bir kimlikle yoluna devam eder.

AB ile ABD arasında bir tercih yaparken güç dengelerinin çok belirleyici olduğu aşıkâr. Ancak eğer bir manevra alanımız kalırsa bunu bize uygun bir medeniyet projesinde yer almak için kullanmamız gerekiyor.



Dini değerler üzerine kurulu bir çatışmanın tarafı olmak yanlış. Bu insanların dini özgürlüklerinin yok edilmesi anlamına hiç gelmez. Olmaması gereken şey siyasal İslam’dır. ABD ekonomik sorunlarını ve bunun tüm dünyadaki dengeleri alt üst edecek boyutta olduğunu uzun zamandan beri bilmektedir. Ayrıca bu sorunları çözmek istemektedir.

Halkın yönetimdeki rolü bu güçlerin dışındaki -eğer kaldıysa- alanla sınırlıdır. Seçimler halkın yönetimi belirlemesinin bir aracı

değil, onları yönetimle bütünleştirmek, ortaklık duygusunu pekiştirmek için kullanılan bir yoldan ibarettir.

Zaten halkın beklentileriyle ülkeyi yönetenlerin uğraşları birbirinden tamamen farklıdır. Halkın ihtiyaçlarını karşılamak yönetimin amacı değildir. Her ikisinin oyun alanları ve karşılaştıkları sorunlar başkadır. Yönetenlerin ilgisi dünyaya dönüktür ve bu alanda, güçlerine göre farklı roller üstlenirler. Büyük güçler belirleyici konumda iken küçük ülkelerin yöneticileri bazen dış etkileri en aza indirmek bazen de büyük güçlerin aracılığını yapmak rolünü üstlenirler. Eğer büyük doğal kaynaklar üzerindeyseniz ya da dünya üzerindeki konumunuz büyük güçleri etkiliyorsa, yönetenler büyük ölçüde bir aracı konumundadır. Mesela Ortadoğu'nun petrol zengini ülkeleri kendi kaynaklarını koruyacak güce sahip değildir ve onların kaderini dış rekabetler belirler.

Ayrıca bu gibi ülkelerde gelirler önemli ölçüde tek kaynaktan, mesela petrolden sağlanıyorsa ve bunlar tek elde toplanıyorsa şekli bir demokrasi bile mümkün olmaz. Zenginliği elinde tutan güç, bütün gelirlerin tek kaynağıdır. Ülkedeki eğitim, medya, bürokrasi tek kaynaktan beslenir ve burada farklı bir siyasal hareket yaratmak mümkün olmaz. Siyasi rekabet farklı çıkarların var olmasıyla mümkün olacağı için, tek ekonomik güç tek siyasal hareket yaratır.

Halk için demokrasinin anlamı, yönetimi belirlemek değil hak ve özgürlüklerinin mümkün olduğu kadar geniş tutulması ve bunların güvence altına alınmasıdır. Zaten seçim kampanyalarında ülkenin karşılaştığı sorunlardan çok, halkın maddi ve manevi taleplerinin karşılanması konuşulur ve vaatler sıralanır. Dış politika ve güvenlik sorunları hakkında söylenenler, halkı çözüme ortak etmek amacı taşımaz. Genelde slogan düzeyindedir ve halkın güven duygusunu tatmin etmek için yapılır.

Yönetimin halkın iradesiyle belirlenmediğini söylemek bizi bir

soruya cevap vermek zorunda bırakır. Yönetenleri kim belirlemektedir? Ülkeyi hangi güç yönetmektedir?

Yöneten güç tarihsel bir olgudur ve bazen zaman içinde ve tedricen bazen büyük hercümerçlerle ansızın el değiştirir. Her ülke için geçerli bir modeli de yoktur. Mesela ABD, büyük sermayenin ve buna bağlı bürokratların ağırlıklı olarak egemen olduğu bir ülke iken buna çok benzediği sanılan İngiltere’de bürokrasi daha belirleyicidir. Krallık belli bir sosyal sınıfı değil devleti temsil eder.

Petrol zengini ülkelerde veya tek ürünün egemen olduğu yerlerde yönetenler, bazen bu ürünü pazarlayan büyük şirketlerin bazen de büyük ülkelerin aracısı konumundadır.

Ülkemizdeki yöneten güç yarı egemen yarı edilgen konumdadır. Siyasi partiler halkın iradesini temsil ettiklerini iddia etmelerine rağmen gerçekte ekonomik güç odaklarının uzantısı konumundadır. Anadolu’da siyasi parti örgütleri ya büyük bir holdingin ya da bir petrol şirketinin bayiinin finansmanıya ayakta durmaktadır.

Türkiye’nin ekonomik açıdan zayıflığı ve dışarıya bağımlılığı, siyasi partileri aynı sonuçla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu durumda üstün bir halk iradesinden söz etmek ve seçilmişlerin halkı temsil ettiğini iddia etmek zorlaşmaktadır. ABD’de doğru olan, yani siyasi partilerin iç iradeye dayanması, bizim için soru işaretleri taşımaktadır.

Buna karşılık siyaset üzerinde bürokrasinin vesayeti sürmektedir. Bunun demokrasinin evrensel kurallarına aykırı olduğu da doğrudur. Ayrıca hak ve özgürlükler sınırlıdır ve bu da demokrasi dışıdır. Ancak demokrasinin evrensel kurallarının uygulanması için ülkede yerli ve güçlü bir burjuvazinin varlığı da şarttır.

Bunun dışında Türkiye, özellikle günümüzde, değişen dünya dengelerinin odağındadır ve savaş dahil her ihtimalin var olduğu bir bölgededir.

Ne istediğimize karar vermek zorundayız. Ne pahasına olursa olsun demokrasi mi istiyoruz yoksa belli sınırlamalara razı mıyız?

Benim için yönetimim nasıl belirlendiği değil ne olduğu önemlidir. Şu anda vazgeçilmez ihtiyacımız akılcı ve etkin bir yönetimdir, ancak bunu sağlamanın bilinen bir yolu da yoktur. Demokratik yolla gelenler halk için mesajlar vermekte, ama çok karmaşık ve zor olan sorunlarımızı nasıl çözeceğimiz bilinmemektedir. Bürokrasinin en doğru kararı vereceğinin de bir garantisi yoktur.

Sonuç olarak, ne yolla belirlenirse belirlensin, yönetimin gücü o toplumun birikimin bir yansımasıdır ve bir günde değişmez. Şu anda tarih önünde bir sınav veriyoruz ve başarımızı birkaç günlük gayret değil binlerce yıllık birikimimiz belirleyecektir.

Yönetimi belirlemenin en iyi yolu, en iyisini seçebileceğimiz yoldur.



Edindiğimiz bilgiler ve onun üzerine inşa ettiğimiz değer yargılarımız kişiliğimizi oluşturur. Kişiliğimiz ise bizi koruyan bir Zırh gibidir ve onu gücümüz ölçüsünde savunuruz. Bir gün bir deneme yapsanız ve inandıklarınızın doğru olup olmadığını aklınızla irdeleseniz nasıl bir sonuçla karşılaşsınız? Eğer bildiklerinizin ve inandıklarınız büyük çoğunluğunun akla aykırı olduğunu görseniz ne yaparsınız?

ABD'nin Irak'ı işgal için ileri sürdüğü sebeplerin doğru olmadığını herkes biliyor. 11 Eylülde ne olduğunu da yakında öğreneceğiz. Ülkemizle ilgili olayları da sorgulayabilir ve bir sürü anlamsızlığın olduğunu görebiliriz. Mesela 1998 yılında Öcalan'ı himaye eden Suriye'ye karşı uygulanan baskı politikasını irdeleyelim. On dört yıl boyunca süren kanlı çatışmalarda neden bu yola başvurulmadı da karşı taraf ateşkes ilan edip çatışmalar durunca böyle bir politika iz-

lendi? Eğer bu yolla terör örgütünün etkisiz hale getirileceği düşünülüyse, bir aşama daha ileri gidip örgüt başım hapse tıktığımız halde, neden hala çatışmalar durmadı? Bir hesap hatası mı yaptık?

Terör örgütü İran, Suriye, Kuzey Irak'taki Kürt oluşumuyla çatışma halindeyken ve ABD terör örgütü ilan edip tedbir almayı düşünürken neden kendi ölüm fermam anlamına gelecek olan bir yola saptı ve Türkiye ile çatışmaya girişti? Akıllı olan biri bunu yapar mı?

Dünyada, çok kısa bir süre içinde, petrol fiyatları ikiye katlandı. Bunu izah edecek iktisadi bir neden yok. Ne arz cephesinde ciddi bir sorun var ne de talepte bu ölçüde büyük bir artışa neden olacak bir sıçrama söz konusu. Bu gelişmenin arka planında bir takım siyasi hesaplar olabilir mi?

ABD nükleer enerjiden yararlanmak isteyenleri, nükleer silah peşinde olmakla itham ediyor ve onların bu yöndeki girişimlerini engelliyor. Bu küçük ülkeler herkesten gizli nükleer silah yapabilirler mi? Yapsalar bile bu bir intihar girişimden öte bir anlam taşır mı? Yoksa ABD nükleer enerjinin önünü mü kesiyor?

Bambaşka bir alana geçip başka sorular da sorabiliriz: Ülkemizin yabancı sermaye almadan kalkınamayacağı iki kere ikinin dört ettiği kadar genel kabul gören bir hüküm. Yani yabancı sermaye bizim tasarruflarımıza eklenecek ve böylece ekonomimiz kanat takıp uçacak diye düşünülüyor. Oysa yurt içi tasarruf oranına bakarsanız bunu doğrulayacak bir tabloyla karşılaşmazsınız. 1980 öncesi yurt içi tasarruflar gelirimizin yüzde yirmi beşini aşarken bugün bu oran yüzde on üçler civarında. Yani yabancı sermaye iç tasarruflara eklenmiyor onun yerini alıyor. Bu konuda söylenecek bir çok şey var ama bir tespit bile düşüncenin doğru olmadığını gösteriyor.

İçinde bulunduğumuz durumu şöyle özetleyebiliriz: Birileri önümüze bir takım olayları koyuyor ve bizim buna göre hüküm vermemizi istiyor. Mesela Güneydoğuda terör eylemleri oluyor ve

bu belli bir gruba mal ediliyor. Ortada reddedilemeyecek gerçekler var ve biz bundan acı duyuyoruz. Ama bu grubun bu eylemleri yapmasının, kendileri açısından, akıl dışı olduğunu görüyoruz. Bu durumda nasıl bir karar vermeliyiz?

El-Kaidenin yaptığı söylenen eylemlerle karşılaşıyoruz, bir çok insan hayatını kaybediyor ve bunlar önümüzdeki gerçekler ama böyle bir örgütün yaptığı eylemlerle ne kazanacağını akla uygun olarak söyleyemiyoruz. Gazeteler Usame Bin Ladin'in kırk beş kiloya düştüğünü biliyorlar ama nerede olduğundan kimsenin haberi yok!

Yeni bir dalga hayatımızın her alanında etkili oluyor. Dünyayı ele geçirmek isteyen gizli dini ya da masonik örgütlere her gün bir yenisi ekleniyor ama biz şu soruyu sormuyoruz: Dünyaya egemen güçlerin ellerinde çok etkili istihbarat örgütleri var. Bunlar yeni örgütler karşısında neden sessiz kalıyor? Üstelik bunların çok eskiden beri var oldukları söyleniyor ama şimdiye kadar neden kimsenin dikkatini çekecek bir eylemde bulunmadıkları halde şimdi dünyanın altını üstüne getirdikleri sorgulanmıyor. Eğer bu yeni gizli örgütler istihbarat örgütlerinin kontrolünde ise yeni bir tehlikeden söz etmenin ne anlamı var. Söylenecek şey sadece istihbarat örgütlerinin yeni metotlar geliştirdikleri ve bunlar aracılığıyla faaliyet gösterdikleri biçiminde olabilir. Oysa görünen manzara dünyayı ayırık otu gibi saran bir takım dini örgütlerin varlığı.

Önümüze konulmuş bir tarih var. Biz burada anlatılanların mümkün olup olmadığını sorgulayamıyoruz. Böyle bir sorgulama vatana ihanetle bir tutulur. Amacımız kimseyi itham etmek olmasa bile akla uygun bir tarih yazılmasını istemek mümkün değil. Çünkü tarih geçmişi anlatmak için değil geleceğe yön vermek için yazılıyor. Kimsenin ona el sürmemesini sağlamak için de kutsallık zırhıyla korunuyor.

Bir deneme yapmanızı istesek ve inandığınız her şeyi bir kere de akıl süzgecinden geçirin ve bunun mümkün olup olmadığını irdeleyin ve eğer akla aykırı bir şey görürseniz onu akıl yoluyla düzeltin ve bu olay olsa olsa şu şekilde olabilir deyin desek, birden bire kişiliğinizin tamamen değiştiğini ve yepyeni bir dünya algılamasıyla karşılaştığınızı göreceksiniz.

Tanrı sizden şunu yapmanızı istiyor diyenlere “ Bu evreni yaratan Tanrı sizin algıladığınız kadar küçük hesaplar yapmaz. Sizin söylediklerinizin onun istedikleri değil, bizi nasıl görmek istiyorsanız onları Tanrının istekleri olarak önümüze getiriyorsunuz. Bizi kontrol etmek için Tanrıyı bile kullanıyorsunuz. Bugüne kadar dini aklına bile getirmeyenler şimdi her şeyin dinin emirleri olduğunu söylüyor. Ben Yaratanı tüm büyüklüğüyle ve sizin aracılığınız olmadan anlayabilirim” demek gerekir.

Eğer tüm söylenenleri akıl süzgecinden geçirerek kabul etmeye kalkarsak belki daha doğru bir dünya algılamasına ulaşabiliriz ama mutlu olacağımız söylenemez. Kaldı ki böyle bir şeyi yapmayı biz de istemeyebiliriz. Bugüne kadar inandıklarımız terk etmek, yepyeni değerlere sahip olmak kendimizi ret anlamı taşıyabilir. Bir avuç insanın sol bir ideoloji uğruna terör yaptığını ve komünist bir düzen kurmak istediklerine inanıp onların eylemlerinin arka planını araştırmadık, belimize bir silah takıp çok büyük güçlerin oyunlarını bozacağımızı, ülkemizi korumak ve büyütmek için cesaretimizin yeterli olduğunu sandık, bilginin önemsiz, maddi vakıaların gereksiz olduğunu düşünüp bir araya geldiğimizde iman tazeleme nutukları çektik. Şimdi bütün bunları bir kenara bırakıp bilimsel düzeyimizi artırmak, heyecanlarımızı daha akılcı olmaya yöneltmek zor bir iş.

Sloganların çekiciliği, “Vatanımıza göz koyanların gözünü oyarız” demenin, bele bir silah takıp dünyaya kafa tutmanın keyfi ve

kolaycılığı varken bilgi peşinde koşmak zor bir iştir. Üstelik eğer önyargılarınızdan kurtulamazsanız var olanlardan daha akla aykırı düşünceler üretmeniz kaçınılmazdır.



Özelikle iktisatçılar, geleceğe yönelik tahminlerini geçmişteki gerçekleştirmeleri geleceğe uzatarak yaparlar. Şu sıralarda Çin ve Hindistan'daki ekonomik büyüme göz önünde tutularak ve bunun aynı hızla devam etmesi halinde ABD ve AB'nin önüne geçecekleri ve dünyadaki ekonomik ve buna bağlı olarak siyasi ağırlığın Uzakdoğu'ya kayacağını hesaplıyorlar. Oysa dünyadaki gelişmeler düz bir çizgi üzerinde gerçekleşmez. Öyle olsaydı İngiliz İmparatorluğunun bugün dünyanın en büyük gücü olması gerekirdi. Onun birinci planda olmaması yaptığı hatalarla da açıklanamaz. Gelişen siyasi olaylar ABD'ni ön plana çıkarmış ve Avrupa ikincil konuma düşmüştür. Bugün Rusya'nın ekonomik açıdan başat olmaması büyük güç olmasını engellemektedir.

Eğer ekonomik gücü sadece rakamlarla ifade ederseniz Japonya'yı ön sıralara koymak zorunda kalırsınız ama bu ülke dünya üzerinde siyasi bir güç olamamaktadır ve ekonomik gelişmelerde belirleyici konumda değildir. Aksine ABD bu ülkeyi, istediği an, en güçlü olduğu alanda yani iktisadi açıdan çok gerilere götürebilir. Çin ekonomisi dışardan sağladığı doğrudan yatırımlar ve bunları ucuz emekle birleştirerek dışarıya mal satan bir ekonomi görünümündedir. Bu ülkeye akan küresel sermayenin kendisine rakip olacak ve siyasi açıdan ön sıraya geçecek bir ülkeye destek olması bir aymazlık mıdır? Ya da günlük çıkarlarını gözeterek gelecekte kendisini yok edecek bir devin yaratılmasına göz mü yummaktadır?

Olaya başka bir açıdan da bakılabilir. İç tüketime ve halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir iktisadi yapı dünya ekonomisinin bir parçası haline getirilmiş, gelişme ihracatın itici gücüne bağlan-

miş ve Çin ucuz işçi deposu olarak, hem Batı tüketicilerine ucuz mal üretmiş hem de bundan elde ettiği gelirleri Batının finans kurumlarına yatırarak onları gücüne güç katmıştır. Bunun ilerde siyasi ve ekonomik bir rakip olması son derece zordur. Batılı ülkeler buradan ithal ettikleri mallardan vazgeçebilir ve bundan hiçbir rahatsızlık duymaz ama Çin'in bugünkü üretim kapasitesi büyük ve çekilmez bir yük haline gelir. Çin ekonomisini dünyaya açarak stratejik bir hata yapmıştır ve dünyada bir güç odağı olma şansını yitirmiştir.

Sözlerimiz içe kapalı bir ekonomik düzeni savunmak amacı taşımaz ama her şart altında başarılı olacak bir ekonomik modelin var olmadığı anlamındadır. Oyuncak, hırdavat, tekstil satarak para kazanılabilir ama bir güç olunamaz. Bu konuda ABD ile rekabet edebilecek bir ülke görünmüyor. Bunun birinci nedeni yetersizlik değil bilgi ve vizyon eksikliğidir. Ekonomiyi bir esnaf gibi algılayanlar ve başarının para kazanmaktan geçtiğini düşünenler başkalarına bağımlı olmaktan kurtulamazlar. ABD dünya para sistemini ve tüm stratejik maddeleri kontrol etmektedir. Mesela ABD parasının değerini sıfıra düşürerek tüm dünyanın tasarruflarının önemli bir bölümünü yok edebilir, borçlarından kurtulur ve kendisi hiç zarar görmez ama herkes içinden çıkamayacağı sorunlarla karşılaşır. ABD sadece oyun oynamamakta aynı zamanda oyunun kurallarını belirlemektedir. Günün birinde “kurallar değişmiştir artık koyduğum yeni kurallar geçerlidir” derse kimse buna itiraz edemez daha doğrusu bu itiraz bir sonuç yaratmaz. Kuracağı yeni düzeni kendisini en güçlü yapacak şekilde belirleme şansına sahiptir ve başka hiç kimse böyle bir role talip değildir.

Geleceği belirleyen ülkelerin bugünkü gücü ve büyüklüğü değildir. Üzerinde güneş batmayan bir imparatorluk küçücük bir adaya sıkışabilir ve bir devlet onlarca parçaya ayrılabilir. Tarih, kendi akışına ayak uyduramayan bir devleti, taşımak zorunda değildir. Bugün en güçlü saydığımız bir ülkenin çok kısa sürede sahneyi terk

etmesi mümkündür. Mesela Osmanlı İmparatorluğu dağılmasaydı iki ihtimalden biri gerçekleşirdi. Ya 20nci yüzyılı şekillendiren petrol yer altında kalır ya da Osmanlı büyük bir Suudi Arabistan olurdu. Osmanlı tarihi gelişmenin önünde bir engel haline geldiği için bertaraf oldu.

Geleceği tahmin için, iktisatçıların en sık kullandığı anlamsız trend analizi sağlıklı sonuç vermez. Bu hem dünya hem de ülkemiz için geçerlidir. ABD'nin gücünü kaybetmesi de Irak'taki ya da dünyanın başka yerindeki bir yenilgiye bağlı değildir. Eğer tarihin seyrini belirleyecek başka bir güç çıkmazsa, ne kadar hata yaparsa yap-sın, ABD'nin rolü sürer. Bu konuda AB bir alternatif olma şansım hızla yitiriyor. Çünkü bugün Avrupa'nın inisiyatifi gibi görünen birlik gerçekte küresel sermayenin bir projesi haline gelmiş ve bu hem ABD'deki siyasal yapının hem de Rusya'nın itirazıyla karşılaşmıştır.

Dünyadaki gelişmeler tek bir gücün inisiyatifinin eseri değildir ve tüm gelişmeler bir denge içinde cereyan eder. Yani gelişmeler düz bir çizgi üzerinde değil karşılıklı iki gücün etkileşimiyle oluşur. Bugün bu dengenin taraflarının ABD ve Rusya olacağı anlaşılıyor. Türkiye iki gücün orta noktasında bir istinat yeri görevini üstlenebilir. Bu kaçınılmaz bir ihtiyaçtır ve eğer ülkemiz bu rolü oynayamazsa bir başkası, mesela Avrupa aynı rolü üstlenebilir. Ancak sağlam bir denge Türkiye ile kurulabilir ancak ülkemizdeki siyasi ve bürokratik kadrolar son derece ufuksuz, dar ve küçük hesaplar içinde hareket etmekte ve böyle bir rolü oynayabilecek düşünce yapısına asgari ölçüde de olsa sahip bulunmamaktadır. Para herkes için tek hedef konumundadır ve dindar oluğu söylenen kitleler bile bir düşünce odağı olmak yerine, dini kullanarak nasıl para kazanılacağına hesabı içindedir. Diğerleri Türkiye'nin dünyadan soyut yaşadığını düşünür gibiler. Dünya onların ilgi alanının dışındadır ve köyünü tüm evren zanneden köylüler gibiler. Türkiye'nin dünya üzerinde rol oynayabilecek konumda olduğu onlara çok yabancı-

dır Sürekli bir kurtulma ve kurtarma duygusunun içinde yaşamaktalar. Oysa formül çok basittir: Var olmak için bir fonksiyonun olması gerekir. Kendinden ibaret bir dünyayı ne tarih ne de Yaradan himaye etmez.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Başkalarını yenerek, dize getirerek büyük güç olunmaz. Tarihin bu şekilde yorumlanması büyük bir talihsizliktir. Her büyük güç, tarihin bir döneminde, gelişmenin motoru olmuştur ve bugün de aynı şey geçerlidir. Rolünüz gücünüzü belirler, gücünüz, eğer zamanla uyuşmuyorsa, yok olacaktır.



Önemsediğim, düşüncelerine değer verdiğim bir arkadaşım beni eleştirdi. Sözleri bir yazımla ya da bir konudaki kanaatlerimle ilgili olsaydı kolay anlaşılabilirdi. Ama o, “Bir kaos dönemini yaşıyoruz. Sen böyle bir ortamda olayları bazı odakların politikalarıyla açıklamaya çalışıyorsun. Karmaşa ortamı analiz edilemez, bunlar bir gücün eylemleri olarak gösterilemez” diyordu.

Kaos, çıkaranı ve sonucu belli olmayan bir olaylar zinciriydi. Sadece gözlenebilir ama açıklanamazdı. Ben böyle bir ortamı rasyonel kararlarla oluştan, birilerin amaçlarına hizmet eden bir süreç olarak yorumlamakla hata yapıyordum. Zaten hiç kimsenin böyle bir çabaya girişmesinin anlamı yoktu. Kaos insan iradesinden bağımsız olarak hükmünü icra eder ve zamanı gelince ortadan kalkardı.

Bir başkası beni çok sayıda aktörün rol aldığı bir oyunda bir veya birkaç odağı ön plana çıkarıp tüm resmi onların eylemleriyle açıklamakla suçladı. Önem sırasını belirlemekte sübjektif davranıyor olabilirdim ve önem sırası benim düşündüğümünden farklı olabilirdi. Kaldı ki neyin daha önemli olduğunu gösterecek bir kriter de yoktu. Bir şehit anasının duyduğu acı her şeyin önüne geçebilirdi ve insanların kararlarını bu acıları göz önüne alarak vermesinin yanlış

bir yanı yoktu. Siyasal hesapları tek belirleyici olarak almak yanlış olabilirdi ve insanların duyguları bütün bu hesapların önüne geçebilirdi. Irak hareketını protesto eden, evladını kaybeden bir Amerikalı annenin tavrı, tüm siyasal hesapları anlamsız kılabilirdi.

Bu eleştiriler sadece beni değil, siyasi konularda ahkam kesen herkesin önünü tıkayacak nitelikteydi. Her düşünce bir belirsizlik ve bilinmezlik denizinde kayboluyordu. Geriye donla denize girilip girilmeyeceğini, futbolu ve magazin haberlerini tartışmak kalıyordu. Bu konular gerçektir ve kimse yazarı hayal oyunu oynamakla itham edemezdi.

Siyasi ve sosyal konuları irdeleyen insanların en büyük şanssızlığı birbirine zıt iki düşüncenin aynı ölçüde kabul edilebilir sayılmasıdır. Oysa bir matematikçi birçok değişkenin etkilediği bir fonksiyonda, hangi değişkenin ne kadar etkili olduğunu kısmi türev alarak belirler ve sonucu kimse tartışmaz. Bir kimyacı bileşik bir maddenin elementlerine ayırır ve nelerden ibaret olduğunu kesinlikle söyler. Ama siyasi alanda El-Kaide'nin tüm dünyada etkili olan bir örgüt olduğu da söylenir hiç olmadığı da.

Ben olayları incelerken bir yol izliyordum. Bir eylemi gerçekleştiren ya da bir politika izleyen kişinin sözlerini hiç hesaba katmıyor, onun eylemleri ne sonuç verecekse amacının o olduğunu söylüyordum. Bu yol ciddi bir yanlış içeriyordu. Ben silah atan birinin hedefinin kurşunun isabet ettiği yer olduğunu söylüyordum. Bu yanlışlığı düzeltmek için yapabileceğim tek şey atıcının usta mı yoksa acele mi olduğuna bakıp kararında bir düzeltme yapmaktan ibaret olabilirdi ve onu yapıyordum. Bana göre ABD acemi bir atıcı değildi ve vurduğu yer, en kötü ihtimalle, kurşunun değdiği yerin civarı olabilirdi. Bazı atıcılar hedef tahtası yerine tavanı vurabilirdi. Bunu ancak atıcının yeteneklerini değerlendirerek anlayabilirdim. Bazıları ise düşmana ateş ettiğini sanıp kendini vurabilirdi ve bana göre adı-

na İslamcı teröristler denen kişiler bunu yapıyordu. Bu birilerinin hesabının bir sonucu muydu, yoksa atıcının beceriksizliğinden mi kaynaklanıyordu sorusuna vereceğim cevap, “Bunu bir çocuk bile yapmaz, muhtemelen birilerinin aleti oluyorlar” biçimindeydi

Yaşadığımız sürecin bir kaos mu yoksa belirli bir hedefe ulaşmak isteyenlerin bilinçli bir tercihi mi olduğu sorusu kolay cevaplanamaz. Kaos olduğunu kabul edip sadece sonucu büyük bir merakla bekleyebiliriz ya da benim analizlerimdeki irade unsurunu çıkarıp kendiliğinden gelişen olayların nasıl bir sonuç vereceğini tahmine çalışırız. Her iki yol da aynı yere çıkar. Sadece gelişmelerin arka planında bir insan iradesinin mi olduğu yoksa her şeyin kendiliğinden mi geliştiği sorusu cevapsız kalır.



İsrail’in Gazze’deki Yahudi yerleşim yerlerini boşaltması, birçok açıdan, ders alınması gereken nitelikteydi. Önce kendiliğinden oluşan bir olayın, uygun müdahalelerle bir kurguya, yönetimin politikalarına uygun bir senaryoya dönüştürülebileceği gösterildi. Bizde trajediye dönüşen gecekondu yıkımlarına benzer bir manzarayla karşılaşılmadı. Yerlerinden edilen insanların bundan hoşnut olmayacakları, direniş gösterecekleri biliniyordu. Bu doğal olay birçok mesaj içeren bir eylem haline getirildi ve İsrail istediği mesajları, canlı yayında, dünya kamuoyuna sundu.

Dünya kamuoyunda İsrail’in yayılmacı bir politika izlediği, Filistin direnişini bahane ederek sürekli toprak kazandığı izlenimi vardı. Türkiye’de İsrail’in yayılma alanının topraklarımıza kadar uzandığını düşünen birçok kimse bulunuyordu. İsrail, Gazze’den çekilerek, yayılmacı olmadığı mesajını verdi.

Direnışçilerin bir sinagogda toplanması ve buradan çıkarılması daha önemli bir mesaj içeriyordu. Genelde Yahudilerin dini motif-

lerle hareket ettiği, kutsal kitaplarının emrettiği yönde gittikleri düşünülmüyordu. Sinagoga yapılan müdahale, siyasetin dinin önünde gittiğini gösterdi.

Direnişe müdahale eden askerlerin eğitildikleri zaten söyleniyordu ama bu askerlerin ne gereğinden fazla sert davranmamış olması ne de direnişçilere yakın bir tavır almaması disiplin düzeyinin yüksek olduğunu gösteriyordu.

Bütün bu sözlerim objektif bir değerlendirmedir ve bazılarının İsrail'i övdüğümü düşünmesi büyük bir haksızlık olur. Çok önem-sediğim bir davranışı bu müdahalede gördüğümü ifade etmeliyim. Askerler, tüm kademeleriyle iki davranıştan birini bile yapmamıştır. Devletin doğru politikalar izlemediğini ve yerleşim yerlerinin boşaltılmasının İsrail'e ihanet olduğunu düşünüp, kendi kararıyla direnişçilerden yana bir tavır almamıştır. Ya da emre karşı geldiğini düşünüp direnişçileri zorlamamıştır. Bu devlete olan güvenin ifadesidir ve kimse kendi başına vatani kurtarmaya kalkmamıştır.

İsrail'in izlediği politikayı şöyle özetleyebiliriz: Dünyada artan Yahudi aleyhtarlığının Filistin sorunundan daha önemli olduğunu düşünüp bunu frenlemek istemektedirler. Muhtemelen ABD de İsrail'in dünya üzerindeki imajının kendisine yansıtılmasından hoşnut değildir. Bu olumsuz imaj sadece İslam ülkeleriyle sınırlı kalmamakta ve giderek Batı kamuoyu da aynı eğilimi sergilemektedir. İsrail düşük profil politikası izlemektedir. Bağımsız bir Kürt devletini desteklemediğini söyleyerek bu konuda Arap ve tüm İslam aleminde oluşan yargıyı da kırmaya çalışmaktadır.

Bu politikanın tam anlamıyla başarılı olması için İsrail'in oynadığı düşman rolünün başkasına devredilmesi gerekir. Eğer 1 Mart tezkeresi kabul edilse ve Türkiye ABD ile birlikte hareket etseydi düşman rolünü biz üstlenmiş olacaktık. Şu anda bu rolü üstlenecek bir tek kitlenin olduğu görülüyor. ABD desteğiyle Irak'ın, yani bir

Arap ülkesinin bölünmesine çalışan, İsrail tarafından desteklendiği kabul edilen Kürtler bu role çok yakındır. Bu oluşum Türkiye, İran, Suriye ve tüm İslam dünyası tarafından olumsuz karşılanacaktır.

Bu durumda İslam aleminde de bir çatlak oluşacak ve dışa dönük cepheleşmenin yerini iç çatışma alacaktır. İsrail'in tek kaygısı radikal İslamcı grupların eylemlerini sürdürmesi ve Yahudi kamuoyunu izlenen politikanın karşısında yer almaya zorlamasıdır.

Bu konuda İran'ın tavrı belirleyici rol oynar. Ya Filistin'de gerginliği azaltır ve kendisini bir iç çatışmaya sürüklemeye eğilimi gösteren Kürt sorununa ağırlık verir ya da İsrail'in düşük profil politikasını baltalamak için Filistin'deki radikal İslamcıları tahrik eder.

Bütün bu gelişmeler karşılaştığımız sorunların bölgeyle çok yakından ilgili olduğunu, dar çerçeve içinde yapılan analizlerin yetersiz kalabileceğini göstermektedir. Stratejik üstünlük Türkiye'den yanadır ve duygusal tepkilerle bu konumun kaybedilmesi büyük bir hata olur.



Bizden istenenleri yerine getirirsek AB üyesi olacağımızı düşünenlere hiçbir zaman katılmadım ve bunun gerçekleşemeyeceğini savundum. Bazıları Güney Kıbrıs'ın isteklerine boyun eğildiğini düşünüyor ama bunun hiçbir anlamı yok. Yunanistan ve Güney Kıbrıs'ı üst üste koyun yanına birkaç devlet daha ilave edin, bunların toplamı Türkiye'ye eşit olmaz. Ne ekonomik ne de stratejik açıdan Türkiye'yi feda edip bunları almak rasyonel değildir.

Meseleye bir başka açıdan da bakılabilir: AB'ye "Tüm isteklerinizi bir kağıda yazın, bakmadan imzalayacağım" deseniz sonucun farklı olmayacağını, sadece bir süre daha bizi oyalayacaklarını söyleyebilirim. AB'nin dışında kalmamızın sebebi ileri sürdüğümüz gerekçelerin hiçbirisi değildir. Farklı bir kültürden gelmemiz, ekono-

mik açıdan geride olmamız bugün oluşan özelliklerimiz sayılamaz ama biz, belki de bugüne kadar, AB için önemli bir ortak sayıldık ve ayak sürüyen biz olduk.

Bir sorunun cevabını arasaydık bilmeceyi daha kolay çözebilirdik: Neden İngiltere üyeliğimizi destekliyor ama Almanya ve Fransa karşı çıkıyor? Türkiye petrole ulaşmanın, İslam alemiyle ilişki kurmanın vazgeçilmez bir yoluken ve buna bize karşı çıkan iki ülkenin ihtiyacı varken neden bu konuda zaten yeterli güce sahip İngiltere bizi bir kenara atmıyor da ötekiler olumsuz tavır sergiliyor? Türkiye AB üyesi olursa ve onun siyasi çizgisine hizmet ederse Ortadoğu'da ABD ve İngiltere'nin etkisine rakip olacak bir güce erişmesi mümkün olacak olan Almanya ve Fransa bu şansını neden elinin tersiyle itiyor?

Eğer AB'nin çekirdeği diyebileceğimiz Almanya ve Fransa stratejik açıdan Kıbrıs'ın tamamını elde tutmak istiyorsa bunun için Türkiye'nin tümünü bir bedel olarak öder mi? Bunun tam tersi daha doğru olur. Türkiye askeri bir güç olarak Doğu Akdeniz'i AB adına kontrol eder ve bölgede Türkiye'ye rakip olacak bir gücün oluşmasına izin verilmez.

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın Türkiye'nin AB'nin bir parçası olması onu gerçek bir güç haline getirir ama bunu herkes görmektedir ve Türkiye AB'nin temeline harç koymak için değil onu kontrol etmek için kullanılmak istenmektedir.

Bugün AB, görünüşte Türkiye'nin üyeliğini gerçekte ise kendi geleceğini tartışmaktadır. Bu konuda bir öngöründe bulunmak gerekirse şunu söyleyebilirim: AB bütünleşme değil dağılma aşamasındadır. Siyasi bir birlik oluşturma projesi fiilen imkansız hale gelmiştir. Bu durum dünyadaki genel eğilimi yansıtmakta, siyasi birlikteliklerin yerini ittifaklar sistemi almaktadır. İngiltere ile Almanya ve Fransa'nın çıkarlarının örtüşmediği ve farklı konumlar-

da olacakları anlaşılmaktadır. Bugün görünenin aksine, Rusya ile Çin yakınlaşması yerine, Alman-Fransız ekseninin Rusya'yla yakınlaşması beklenir.

AB'ye çektiğimiz "Bırakır, gideriz" restini muhtemelen görecekler ve biz yeni bir arayışın içinde olacağız. Şüphesiz herkesin aklında böyle bir durumda yerimizin belli olduğu, ABD ile ittifakımızın süreceği düşüncesi vardır ve bunun aksini gösteren herhangi bir işaret de bulunmamaktadır. Biz AB'ye üyelik yolu açıldığında Türkiye'ye sermaye akacağını düşünürken, bu konuda ciddi sorunlar olmasına rağmen, rekorlar kıran cari açığımız sorunsuz kapatılmakta, ülkemize gelen yabancı sermaye hızla artmaktadır. Ne iktisat teorisinin öngördüğü döviz kurlarının aleyhte gelişmesi ne de buluttan nem kapan borsamızın düşmesi gözlenmemektedir. Niçin geliyorlar sorusunun bir cevabı olmalı.

Bütün bunlara boş verebilir ve önümüzde duran somut olaylara bakabilirsiniz. AB, üyesi olan Kıbrıs ve Yunanistan'ın taleplerine hayır diyememiş, üstelik farklı bir medeniyeti temsil eden ülkemizi içine sindirememiştir ve mesele bu kadar basittir diyebilirsiniz. Olaya nasıl bakarsanız bakın yeni bir yön bulmamız gereğinden kaçınmazsınız ve bu kolay bir iş gibi görünmemektedir.



Bir ülkede egemen güç kolayca değişmez ve seçimler sonucu oluşan iktidarlar bu gücün hangi görünüm altında olacağını belirler. Gerçek gücün değişimi savaş, devrim gibi büyük olaylar sonucu gerçekleşir. Egemenlik çok boyutludur ve bunun en önemli unsuru ülke ekonomisinin kontrolüdür. Türkiye'de, kuruluşundan beri egemen güç değişmemiştir.

1980'den beri ülkedeki egemen ekonomik gücün değişim sürecini yaşıyoruz ve bu süreç sonunda egemen güç yeniden şekillene-

cektir. Bugün özelleştirmeler, finans piyasalarının kontrolü aslında sadece ticari ve ekonomik bir olay değildir ve yapabildiğim kadar kimin bu yarışta öncü olduğunu kestirmeye çalışıyorum. Bir işletmenin kaç para ettiği, ucuz mu yoksa pahalı mı satıldığı beni pek fazla ilgilendirmiyor. Olayın ekonomik yönünün önemsiz, siyasi yönünün belirleyici olduğunu düşünüyorum. Zaten ön safta görünenlerin birer figüran olduğunu ve asıl önemli olanın arka plandaki siyasi güç olduğuna inanıyorum.

Bu süreç sonunda, ekonominin köşe başlarını kontrol eden devlet ve onun arkasındaki bürokratik güç tüm araçlarını kaybedecek, bu medyanın, siyasi partilerin yeni bir gücün kontrolüne geçmesine neden olacaktır. Bunun iyiliği ya da kötülüğü farklı bir konudur, ben sadece olayın ne olduğunu kestirmeye çalışıyorum.

Bir siyasi hareketin sadece ideolojisiyle değerlendirilmesi yanlışır. Asıl tespit edilmesi gereken bu hareketin dünyadaki güç odaklarıyla ilişkisidir. Geçmişte ülkedeki egemen güç Türkiye'nin yeriyile uyumluydu ve Batı Bloğu'nun bir parçası olarak herhangi bir sorun yaşanmıyordu. Ancak bu dengenin bozulacağı anlaşıncı yeni bir arayış başladı ve Türkiye'nin, kapalı ekonomik yapısının yarattığı belirsizlik onu küresel sermayenin bir parçası haline getirerek aşılmaya çalışıldı. 2001 krizi bu konuda 1980 darbesiyle açılan yolda önemli bir aşamanın kaydedilmesi olarak gerçekleştirildi.

Şu anda bu sürecin son aşamasındayız ve bürokratik güç tüm ekonomik araçlarını kaybetmektedir. Onlar bu güç kaymasının farkında olmadılar ve meseleyi sadece ekonomik bir olay olarak değerlendirdiler. Hatta çoğunlukla ellerinden gücü alanlarla aynı çizgide buluştular. Ekonomik alanda kendilerine sunulan imkanları, değerlerinin takdir edilmesi olarak algıladılar ve süreç sonucunda yerlerinin eğreti olduğunu anlayacaklarını düşünmediler.

Şu anda bu süreç geri döndürülemez bir noktadadır ve güç

kayması gerçekleşecektir. Yapılabilecek şey gücün, siyasi açıdan tercih edilecek grupların ele geçirmesine yardımcı olmaktan ibarettir. İslamcı ideolojinin sadece bir gericilik ilericilik meselesi olmadığını, bürokratik güçle ihtilafli olan bu kanadın güç kaymasındaki beklentisinin rakibini etkisiz kılmak olduğu anlaşılamadı. İslamcılar da süreç sonunda gücün kendi ellerine geçmeyeceğini ama değişim gerçekleşinceye kadar kullanıldıktan sonra tasfiye edileceklerini fark etmediler.

Bölünme korkusunun temelsiz olduğunu, Kıbrıs meselesinin bizi aşan boyutları nedeniyle zaten çözülmüş sayılması gerektiği düşünülmeli ve herkes bunlarla oyalandı. Biz cambazı seyrederken çok köklü değişikliklerin gerçekleştiğini göremedik.

Şu anda Türkiye yeni bir siyasi gücün inşa edildiği şantiyeyi andırmaktadır. Bizim sorun saydığımız şeyler bu inşaatın molozlarıdır ve görüntüden duyduğumuz rahatsızlığı büyük problemler sayıyoruz. Aslında birileri etrafa şu yazıyı yazmalıydılar: “Vermiş olduğumuz geçici rahatsızlıktan dolayı özür dileriz. Her şey daha iyi bir Türkiye içindir. Yakında inşaat bitecek ve siz magazin haberlerini, televizyon dizilerinizi seyredeceksiniz ve etrafta sizi rahatsız edecek bir şey kalmayacak...”

“Biraz daha sabredin, yakında ne terör kalacak ne de Kıbrıs adını duyacaksınız. Manken aşklarını seyrederken huzurunuz bozan bu haberler bitecek. Tıpkı 12 Eylül 1980 gününün 11 Eylülle hiçbir benzerliğinin olmaması gibi...”



Şarkı her yerin karanlık oluşundan yakınır ama bir yer nurdan bir ışıkla aydınlanmıştır, tüm karanlıklar bu ışıkla anlamını yitirir ve siz kendinizi bu ışığın içinde hissedersiniz.

Oysa şimdi tam tersi bir durum söz konusu. Demokrasi, geliş-

me bir yana, sıçrama yapıyor, özgürlükler neredeyse sınır tanımayacak. Adını bile anmaktan korktuğumuz tabular şimdi yerlerde sürünüyor. Buna rağmen etrafımızı kuşatan demirden bir çemberi gide rek daha fazla hissediyoruz. Şarkıyı yeni baştan yazmak ve “her yer aydınlık, pür-zulmet o mevki” demek geliyor içimizden. Tüm dünya tek kişilik bir oyunu seyrediyor. Sadece ABD, hatta onun bir bölümü yani Bush yönetimi sahnede. Diğerleri, bazı küçük terör örgütleri, figüran bile değil. Bir aksesuardan öte anlamları yok. Bazıları bu yalnızlıktan, tek yanlılıktan sıkılmış olmalı ki Çin ve Hindistan’ın gelecekte büyük süper güçler olacaklarını ve ABD’yi zora sokacaklarını söylüyor. On beş-yirmi sene sonra göz zevkimize de hitap edecek bir maç seyredebileceğiz.

Ülkemiz yetmiş sente muhtaç olduğu günleri çoktan tarihin derinliklerine gömmüş, birkaç milyar doların krize neden olduğu günleri unutmüş, kırk milyar doları bulan dış ticaret açığını umursamıyor bile. Mevcut eğilimleri ileriye taşıyarak Çin’in süper güç olacağını söyleyenlerin aynı metotla Türkiye’nin dış ticaret açığının tüm dünya gelirinin önemli bir bölümüne ulaşacağını da söylemeleri gerekirdi ama bunu neden yapmadıklarını çözemedim.

Tek kutuplu bir dünyada tek dünya görüşünün egemen olması kaçınılmaz. Herkes aynı şarkıyı, demokrasi ve liberalizme övgü serenadını mırıldanıyor. Her sistemin bir insan kurgusu olduğu ve bir gün başka bir kurguyla yer değiştireceği unutulmuş, var olan düzen bir fizik kanunu olarak algılanır olmuş.

Ortada bir alternatifi görünmemesi onun yokluğundan mı kaynaklanıyor yoksa, karanlık bir yerde olduğu için, göremediğimiz bir şeyler mi var? Bir kara delik apaçık gördüğümüz her şeyi bir gün yutabilir mi?

Karanlıkta hiçbir şey olmaya da bilir çok şey de olabilir. Göremediğimiz bir yer için ne söyleyeceğiz? Evren sadece görerek algı-

lanmaz Hiçbir şey göremezseniz aklınıza başvurmak ve ne olabilir diye sormak zorundasınız.

Gözlediklerimiz gerçek olamaz ABD'nin yarısı bu oyunu oynamaz. Başka aktörlerin de olduğunu kabul edip onları teşhise çalışmalıyız. Belki de alıştığımız analiz metotlarını değiştirip devletleri aktör sayan anlayıştan vazgeçmeli ve mücadele eden tarafları farklı biçimde tanımlamalıyız. Mesela ABD'deki demokratlarla Rusya'daki Yeltsin ekibini bir taraf, Bush ve Putin ekibini diğer taraf olarak tanımlarsam çok mu uçuk bulursunuz? Merkel'i Bush'un sevgilisi ilan eden anlayışı, devletleri aktör kabul ederek nasıl açıklarsınız? AB içindeki Türkiye'ye yönelik farklı tavırları ve İngiltere'nin Türkiye aşkını kullandığınız kriterlerle, yani demokrasimizin düzeyi, farklı bir din ve kültüre ait olmamızla bağdaştırabilir misiniz?

Eğer birilerinin bizden istediklerini yapınca her şey değişti ve inanılması güç bir başarı elde ettiysek biz bu işin neresindeyiz? Aca-ba başka birileri başka şeylerin olmasını istiyor mu ve onlar ne ölçüde güçlü sorusunu sormak çok mu abes olur?

Her yer aydınlık gibi görünüyor ama bir kara delik, sırf karanlık olduğu için, fark edilemiyor. Böyle durumlarda ne söylerseniz havada kalır. Görünenlerle yetinmemek ve bunlar her şeyi açıklamaya yetmiyorsa ne olabilir sorusuna cevap aramak gerekir. Bu soruya benim vereceğim cevap şudur:

Liberal düşünce ve ona eşlik eden demokrasi söylemi yerini güçlü devlet özlemine terk edecek, kontrollü ekonomi ve devlet ağırlıklı yönetimler çağı belirleyecektir. Türkiye bu tohumun ilk fi-lizlendiği yerlerden biri olabilir. Yeni devlet anlayışı birbirine benzer insanların oluşturduğu ulus temeline dayanmayacak, yani halk devleti değil devlet halkı tanımlayacaktır.



ABD'de bir büyükelçi Irak müdahalesinin gerekçelerinin doğru olmadığını söylüyor ve yönetimden birileri de, intikam amacıyla, büyükelçinin karısının CIA ajanı olduğunu basına sızdırıyor. Savcılık hemen harekete geçiyor ve ajanın kimliğini sızdıranlar hakkında kovuşturma başlatıyor. İşin ucunun Başkan Bush'a kadar uzanacağı, Nixon gibi, Bush'un da görevden ayrılmak zorunda kalacağı söyleniyor. Ancak birileri ajanın kimliğini sızdıranın Başkan Yardımcısı Cheney'in danışmanı olduğunu ve onun da töhmet altında kalacağını iddia ediyor.

Bu hikaye akla aykırıdır. Çünkü bir büyükelçi ülke yönetiminin belli siyasi hedeflere varmak için kurgular hazırlamasına alışkındır ve bunu olağan dışı bir olay saymaz. Üstelik Irak'a müdahalenin gerekçelerinin gerçek olmadığını, dönemin dışişleri bakanı da dahil olmak üzere, birçok kişi söylemektedir ve kendisinin beyanı önemli bir katkı sağlamaz. Büyükelçi gereksiz bir gevezelik yapsa bile, buna karısının CIA ajanı olduğunu açıklayarak misilleme yapmak için budaladan da öte olmak gerekir ve o düzeydeki insanlardan böyle bir davranış beklenmez. Nitekim ajanın adını sızdıranlar çok ağır bir mahkumiyetle karşılaşacaklardır ve olay bir intikamı değil bir intiharı andırmaktadır.

Ayrıca o düzeydeki bir savcı, ülkesinin hayati çıkarları söz konusu olduğu zaman, salt hukuk mantığıyla hareket etmez ya da ettirilmez. Bu nedenle olayı söylenenler çerçevesinde incelemeyeceğim ve bir senaryo yazacağım.



ABD'yi yönetenler bir politika değişikliğinin gerekli olduğunu düşünmektedir. Zaten Neo-Con fantezilerinin doğruluğuna başından beri inanmamaktadırlar ama onların temsil ettiği gücün desteğini almak zorunda kalmışlardır. Rice'in dışişleri bakanı olması bu değişikliğin ilk adımıdır ancak Bush'la özdeşleşen bu politika-

nın onun tarafından köklü bir biçimde değiştirilmesi mümkün görünmemektedir. Geçmişte de Vietnam politikasının değişmesi için Nixon'ın feda edilmesi gerekmiştir. Şimdi benzer bir durum söz konusudur.

Eğer başkan görevi bırakır ve kural gereği Cheney görevi devralırsa her şey yoluna girecek ve ABD kaybedeceği anlaşılan bir mücadeleyi bir zafere dönüştürebilecektir. Politikanın değişmesi için başkanın değişmesi gerekmektedir. Bunun yolu da, geçmişte olduğu gibi, başkanın halkı aldatması ve özür dileyip bir kenara çekilmesi olabilir.

Bazı bürokratlar anlamsız işler yaparak savcının önünde hesap vermeye ve bunun siyasi sorumluluğu yukarılara doğru tırmanmaya başlarsa iki ihtimalden biri söz konusu olur. Ya ABD çok sıradan insanlar tarafından yönetilmektedir ya da yönetim, her şart altında, bir çıkış yolu bulabilmektedir.

Ancak, her oyun gibi, bu da tek taraflı bir oyun değildir. Cheney - Rice ikilisinin oyun biçimi demokratları endişeye sevk etmektedir. Üstelik büyük ölçüde yıpranmış bir siyasi çizginin yenilenmesi ve adeta küllerinden yeniden doğması istenmemektedir. Yapılacak en iyi şey olayın sorumluluğunu Cheney'e yüklemek ve alternatifi imkansız kılmaktır. O zaman Bush tüm yıpranmışlığıyla göreve devam edebilir ve dünya ölçeğindeki büyük mücadele ulus devleti savunanların yenilgisiyle sonuçlanır.

Senaryonun sonunu yazmak son derece zor. Eğer bu bir film kurgusu olsaydı Bush'un dokunaklı bir konuşmayla görevi bıraktığını yazardım ve kimse benden hesap sormazdı. Ama bu hikayenin nasıl biteceği tüm dünyayı ve özellikle Türkiye'yi derinden etkileyecektir.

Olayların nasıl gelişeceğini tahmin edemeyebiliriz ama bu büyük mücadelede alışık olmadığımız sahnelerle karşılaşmamız sürp-

riz sayılmamalıdır. Zaten olayları yorumlarken gelişmelerin mücadelesinin şanına layık olması gerektiğini düşünüyorum ve karşılaştığımız hiçbir şey sıradan olamaz diyorum.

Biraz sabredersek her şey gün yüzüne çıkacak.



Irak'ta kan gövdeyi götürüyor. Direniş Bush'un koltuğunu tehdit edecek etkiler yaratıyor ama bir yer bütün bunların dışında sakin bir limanı andırıyor. Daha az olsa bile Şii bölgesine de yayılan çatışmalar Kürt bölgesine ulaşamıyor. Barzani, kurduğu devleti giderek daha somut hale getiriyor ve ABD Başkanı tarafından ağırlanıyor. ABD'nin gölgesine kurşun sıkan direnişçiler olanlara tamamen kayıtsız kalıyor. Kürtlere uzayda yaşıyorlarmış gibi davranılıyor. Kimse-den ciddi bir tepki gelmiyor. İsrail'in haritadan silinmesi gerektiğini söyleyen Ahmedinecad, yanı başında kurulan ABD destekli Kürt yönetiminin farkında bile değilmiş gibi davranıyor. Türkiye şartların değiştiğini ve eskiden aşiret reisi olarak gördüğü Barzani'nin artık yasalarla desteklenen bir konumu olduğundan söz ediyor.

Her siyasi yapılanmada görülen iktidar savaşı burada söz konusu bile değil. Herkes kurulan düzenden, iktidarı elinde tutanlardan memnun görünüyor. Kürt bölgesi bir barış adasını andırıyor. Geçmişte aşiret yapısına karşı duran ve Barzani ile çatışan PKK'nın, Türkiye'ye yönelik eylemlere başladığı söylenirken, sessizce olanları izliyor ve bir iktidar mücadelesine bile girmiyor.

Üstelik bölgedeki oluşumlar konusunda yapılan değerlendirmeler önemli ve birçok gücü ilgilendiriyor. Kuzey Irak petrollerini Akdeniz'e ulaştırmak için Suriye'den geçecek bir boru hattı inşasının düşünüldüğü ve bu amaçla Suriye yönetiminde değişiklik yapmak için bu ülkeye baskı uygulandığı söyleniyor. Yapılacak değişikliğin Suriye'yi İsrail'le yakınlaştıracakı hesaplanıyor.

Bu konuda söylenenler homurdanma düzeyinde kalıyor ve ciddi bir karşı koymaya rastlanmıyor. Bu derin sessizlik iki ihtimali akla getiriyor: Ya kimse olanları fazla ciddiye almıyor ya da karşı koymayı göze alamıyor.

Irak'taki çatışmanın sonucu, hangi seçenek kazanırsa kazansın, dünya dengeleri üzerinde önemli bir değişikliğe neden olmaz. Ancak bu sonucun ABD'deki yansıması büyük önem taşır. Şu anda sorun Irak'ın geleceği değil ABD yönetiminin bundan nasıl etkileneceğidir. Aslında Irak'ta ABD yönetimin geleceği belirlenmektedir.

Bush yönetimi Irak'ı bir hedef değil daha büyük bir operasyonun başlangıç noktası olarak düşünüyordu ama Türkiye'nin dışarıda kalması olayı lokal hale getirdi. Kimse Irak'ın ne olacağını düşünmüyor bile. Düşünülen sadece çözümün yaratacağı etkiler.

Kürtlerin çatışma dışında tutulması bu nedenledir. Eğer sorun Irak'ın geleceği olsaydı onlar ön sırada yer alırlardı ama eğer hesap Irak'ın dışındaysa ve ABD yönetimine yönelik bir yıpratma operasyonu söz konusuysa Kürtleri işin içine sokmanın hiçbir faydası olmadığı düşünülmektedir.

ABD yönetiminin tek hedefi Irak'tan en kısa sürede kurtulmaktır. Orayı kimin kontrol edeceği, hangi gücün iktidara geleceği umurunda bile değil. Eğer kendisine kamuoyunda bir zarar vermediğini bilse İran'a bile teslim edebilir. Çünkü hedef hiçbir zaman Irak değildi.

Gerçek güç mücadelesi ABD'nin içinde ve yansıması AB'dedir. Çözüm ABD yönetiminin yara almayacağı ama Irak'ta da olmayacağı bir formülün bulunmasında yatmaktadır. Bu çözüm Kürtlerin ön planda olmasına imkan vermemektedir.

Bir süre sonra dikkatlerin bölgeden uzaklaşıp AB içine çevrileceğini tahmin ediyorum. Irak'ta yaşanan prestij kaybı Avrupa'daki etnik ve din kökenli çatışmalarla dengelenebilir. Avrupa'daki PKK

karşıtı tavrı, fiili bir durumdan çok istihbarat raporlarına dayanıyor olabilir. Şu anda herhangi bir eylem yokken bu örgütü terörist ilan etmelerini, sırf Türkiye'ye destek olarak algılayamayız. Avrupa'yı yabancı düşmanı bir tavrı içine sokacak eylemlerin ve zaten yeterli bir siyasi desteğe sahip olan ulusçuluğun, bir tepki olarak, artacağını söyleyebiliriz.

Ben bir bakış açısı öneriyorum ve olayları dar çerçevede analiz etmenin yanlış olacağını, ulusçular ile küreselcilerin çatışmasında ne anlam taşıdıklarına bakmak gerektiğini söylüyorum.



Fransa'da başlayan ve Avrupa ölçeğinde etkili olacağı anlaşılan olayların sosyal dengesizlikle ve ezilenlerin başkaldırısı olarak açıklanacağını söyleyebiliriz. Ama bu bakış açısı hemen şu soruyu akla getirir: Aynı şartların, daha da ciddi boyutlarda var olduğu başka yerlerde neden benzer olaylarla karşılaşılıyor? Mesela nüfusunun yüzde sekseni yabancı olan Abu Dabi'de yerliler efendi, diğerleri köle konumundayken ezilenler kendilerini iş buldukları için şanslı kabul ediyor ve köleliklerini bir imtiyaz sayıyor? Daha açık bir ifadeyle dünyanın herhangi bir ülkesinde başkaldırı için bir sürü sebep bulunabilir ama olaylar sadece belli yerlerde çıkar. Dengesizlik ve var olan ortam bir başkaldırı potansiyelidir ama onu harekete geçiren başka bir etkenin olması gerekir.

Olaylar bir kaza sonucu başlamış olmasına rağmen örgütlü bir tepkinin varlığı gözleniyor. Buradan şöyle bir sonuç çıkarabilir miyiz: Bir odak Avrupa'daki gelişmeleri etkilemek için çok önceden hazırlıklar yapmış ve gerektiği anda kontrol ettiği güçleri sahneye sürmüştür. Hiçbir örgütlenme bir anda gerçekleştirilemez ve eğer Fransa'daki başkaldırı örgütlü olarak sürdürülüyorsa ve Avrupa'nın başka yerlerine de sıçrayacaksa bu bir politikanın parçasıdır.

Bilgisayarınızın başına geçin ve şöyle bir program hazırlayın: İslam dünyasıyla Avrupa ülkeleri arasında bir gerginlik yaratmak ve Avrupa'yı siyasi olarak iç sorunlarıyla meşgul edip dünyadan soyutlamak için ne yapılabilir sorusuna cevap arayın. Tüm verileri bilgisayara yükledikten sonra elde edeceğiniz çıktı şöyle olabilir mi? Avrupa'da ekonomik daralmadan en çok etkilenecek kesim göçmenlerdir. Ayrıca işsizlik korkusu yerli halkta yabancı düşmanlığını tahrik eder. Petrol fiyatlarını artırırsanız bu sonuçların çoğuna ulaşırırsınız ve en küçük bir tahrikte, önceden hazırladığınız örgütlenmeyi kullanarak, göçmenlerle yerliler arasında aşılabilir bir duvar örersiniz. Bu aynı zamanda bir İslam düşmanlığını yaratır.

Fransa olayları bastırmak isteyecektir ve bu konuda kamuoyundan büyük bir destek görecektir. Fransız halkı haksız bir saldırıya maruz kaldığını düşünecektir ve bunda sonuna kadar haklıdır. Arabası yakılan, malları tahrip edilen bir Fransız'ın kendini suçlu ve sorumlu sayması için hiçbir neden yoktur. Bireysel haklılık, toplumsal bir kayba neden olacak ve yabancı düşmanlığı önemli siyasal sonuçlar yaratacaktır.

Böyle bir olaya karşı nasıl tepki gösterilmelidir? Kanunsuzluğa ve holiganlığa karşı kayıtsız kalınabilir mi? Bu soru bize sorulsa cevabının kesin bir hayır olacağından hiç şüphe yok. Nitekim biz terör dediğimiz olaylara karşı sadece bastırmayı düşündük. Ama başka türlü davranışlar da var. Mesela Rusya benzer olaylarda, yani İslamcı denilen teröristlerin eylemlerine karşı sert tepki göstermedi ve olanları sineye çekti. Ayrıca sorunu ABD yönetimiyle siyasal planda ele aldığı ve bir uzlaşmaya vardığı da tahmin edilebilir. Yani bu gibi olaylarda sadece iç tedbirler yeterli olmayabilir ve olayı siyasal planda çözmek gerekebilir.

Olay sıradan bir kanunsuzluk ya da ezilenlerin başkaldırısı olarak değerlendirilemez ve önemli siyasal sonuçlar yaratmaya ge-

bedir. Bundan Türkiye'nin AB ile ilişkileri de etkilenecektir. Avrupa'da gelişecek genel bir İslam karşıtlığını Türkiye'ye yansıması kaçınılmazdır.

En önemli sonucun Avrupa'da gelişecek ulusalcılık ve içine kapanma eğilimi olacağı söylenebilir. Bunu pekiştirmenin ve genelleş-tirmenin yolu olayların yayılmasıdır. Bugüne kadar önemli bir ope-rasyona maruz kalmayan Berlusconi İtalya'sının hedef tahtasında olması gerekir. Schröder'in iktidardan uzaklaşması Almanya'yı bir ölçüde tehlike sınırının dışına taşısa bile ulusalcıların kemikleşmesi için eylemler düzenlenebilir. Ama asıl merak ettiğim gelişmelerin İngiltere'ye nasıl yansıyacağı. Çünkü İngiltere'nin bir yandan bu konularda dünyanın en tecrübeli ülkesi, diğer yandan ulusalcı akımlara karşı olan cephenin karargahı olması bu ülkeyi ilginç hale getirmektedir.



Bugünlerde halkımızda kötümserliğin egemen olduğunu ve bu-nun giderek derinleştiği gözleniyor. Oysa ben ülkemizin önünde yeni ufuklar açıldığını, durumumuzun, dünya geneline göre, daha iyi olduğunu düşünüyorum. Bu, iktidarın başarılı oldukları yönün-deki söylemlerine katılmak değil, sadece tarihin seyrinin lehimize geliştiği anlamındadır. Ayrıca siyasal iktidarın kaygılı olduğunun da farkındayım.

Kendimi amuda kalkarak çevreyi seyreden biri gibi görüyorum. Büyük çoğunluğun endişelerine katılmıyorum ve ülkemizi bekleyen ciddi bir tehlike olduğu inancında da değilim.

Dünyayı doğru algılamak isabetli kararlar almanın temel taşı ni-teliğindedir. Gerçek bir tehlikeyi görmemek gaflettir ama olmayan bir tehlikenin korkusuyla kararlar vermek de aynı derecede kayba neden olur.

Önce sadece bizim değil tüm dünyanın kaderinin yeniden şekillendiği bir dönemden geçtiğimizi kabul etmek gerekir. Bizim için zarar verici olan şartlar başkaları için yıkıcı olabilir ve bu, en büyükler de dahil, her ülke için geçerlidir. Hatta şu anda çözümünü bilinmeyen büyük sorunların genel bir tehlike haline dönüştüğü söylenebilir. Dünyada var olan ekonomik düzen hızla sürdürülemez bir konuma gelmekte ve bir büyük ülkede başlayacak krizin, domino etkisiyle tüm sistemin çökmesine neden olma ihtimali büyüktür. Ayrıntıya girmeden bir örnek verebiliriz: ABD'deki yurt içi tasarruf oranı, yıllardır, sıfırdır ve ekonomi dış kaynaklara muhtaç durumdadır. Bu gidişin nasıl durdurulacağı da bilinmemektedir. ABD'nin karşılaşacağı bir sorun onun için değilse bile başkaları için yıkıcı etkiler yaratabilir.

Kaotik bir ortamın herkes için risk taşıması şart değildir. Bundan çok zarar görenler olduğu gibi kazananlar da olabilir. Türkiye'nin karşılaşacağı riskler olsa bile bunlar yıkıcı boyutta değildir. Bizim en büyük eksiğimiz olayları doğru değerlendirememek ve her şeyi önceden bildiğimiz şablonlara göre tanımlamaktır. Bizim için her olay Birinci Dünya Savaşı sonrasının bir benzeridir ve çözüm İstiklal Savaşı'ndaki fedakarlıkları tekrarlamaktan geçer. Oysa ne sorunlarda bir benzerlik vardır ne de aynı metotlarla bir çözüme ulaşılr. Böyle bir benzerlik kurmak halkı yenilmişlik psikolojisinin içine iter ve kurtulmak tek hedef haline gelir. Şu anda ne yenilmiş durumdayız ne de kurtarılacak bir şey var. Nasıl kurtuluruz sorusunun yerini ne yapabiliriz almalıdır ve bunun sonucunda daha iyi bir konumda olacağımız bilinmelidir. Kimse bana bu sürecin sonunda, mesela, Barzani'nin kazanacağını ve Türkiye'nin kaybedeceğini anlatamaz. Bu hayalden de öte bir şeydir.

Eğer sağda solda patlayan birkaç bomba, katledilen insanlar bizi ümitsizliğe götürüyorsa bu tehlikenin ciddi olduğu anlamına gelmez ama olayların arka planını göremediğimizin kesin bir deli-

lidir. Dünya yeniden kurulurken havai fişek atılacağı herhalde beklenemez. Eğer doğru bir siyasi değerlendirme yapılsa bunun ülkemize herhangi bir zarar vermesinin mümkün olmadığı görülür. Bunlar mantar tabancası gibidir. Korkutur ama öldürmez. Korktuğunuz ne varsa gerçekleştiğini düşünün ve bunun ne anlama geldiğini, sizin buna vereceğiniz karşılığın hasmınızda ne ölçüde öldürücü bir yara açacağını düşünün. Muhtemelen korktuğunuza değmediğini göreceksiniz.

Tepkiler ve duygusal tavırlar hiçbir sonuç vermez. Bir karar aldığınız zaman, içinde en küçük bir kızgınlığın bile olmadığını, bir satranç masasındaki kadar sakın olduğunuzu hissediyor ve hamlenizi yapıyorsanız Türkiye'nin kaybetmesi bir mucize olur.

1980 öncesi herkesin endişeler içinde olduğu bir dönemde olayların sadece bir darbe hazırlığı olduğunu düşünüyor ve söylüyordum. Herkes hata yaptığımı düşündü ama ben haklı çıktım. Bugün de karşılaştığımız risklerin yaralayabileceğini ama öldürücü olmadığını düşünüyorum. En riskli yanımız herkesin büyük başarılar gördüğü iktisadi alandadır ama onun da çaresi bulunur.



Ebu Garip Hapishanesi'ndeki işkence görüntülerinden sonra şimdi de CIA sorgu evleri gündeme taşındı. Her ikisinde de işkence yapıldığı söyleniyor. Üstelik CIA operasyonlarında insan kaçırma da söz konusu. İlk bakışta benzerlik gösteren bu olaylar birbirinden tamamen farklı.

Hapishanedeki bir insana kötü davranma bir amaca yönelik değildir. Hapishane görevlileri karşısındakini düşman saymakta ya da çoğunlukla onu bir eşya gibi görmektedir. ABD askerlerinin davranışı Amerikan toplumunun bir ürünüdür ve savaşın kazanılmasına hiçbir katkıda bulunmaz. İşkence yapan bu olaydan herhangi bir

sonuç beklememektedir. Sadece içindeki şiddet eğilimlerini tatmin etmekte ve hiçbir değer atfetmediği insana yaptıklarının bir olumsuzluk olduğunu düşünmemektedir.

Uygulanan şiddetin karşısındakini sindirdiği de söylenemez. Mahkum zaten sinmiştir, diğerlerinin bundan korkması ve direnişten vazgeçmesi için teşhir edilmesi gerekir ama bunun yaratacağı direnme içgüdüğü çok daha şiddetlidir.

ABD askerlerinin esirlere davranışı savaşın seyrinde sanılandan daha büyük etkiler yarattı. Kurtarıcı ve özgürlükçü rolünü oynayan ABD'yi, korkulan ama bu korkunun teslimiyet değil bir karşı koyma güdüsü yarattığı bir konuma sürükledi.

Korkunun karşısındakini sindirmesi için belirli bir eylemin cezalandırılacağı, uygun davranışların ödüllendirileceği intibai uyanmalıdır. Sırf öteki olduğu için aşağılanan, güvende olmak için yapabileceği hiçbir şey olmayan insan ölümüne direnir. Irak'ta ABD'nin konumu budur.

Önümüzdeki dönemde Türkiye'nin bölgede birtakım operasyonlar yapması ihtimalinin yüksek olduğunu ve ABD'nin konumundan ders alınması gerektiğini düşünüyorum. Bu, her eylemin hoşgörülle karşılanması anlamına gelmez ama temel bir ilkedен söz edilebilir. İnsan değil eylem cezalandırılır. Yani belirli ve iyi tanımlanmış eylemlerin cezalandırılacağı, bunun dışında bir davranış sergilenmeyeceğini karşı taraf bilmelidir. Susurluk benzeri bir mücadele tarzı ne insanidir ne de başarılı olması söz konusudur.

CIA operasyonları bundan tamamen farklı niteliktedir. Askerlerin davranışları bireysel ve amaçsız olduğu halde CIA eylemleri kurumsaldır ve yapılan her şey önceden tasarlanmış bir plana dayanır.

Burada bir çelişkiye işaret etmek gerekir. İstihbarat operasyonlarının hepsi, operasyona maruz kalanlar açısından hukuk dışıdır. İster haber alma, ister yönlendirme amacıyla yapılsın bunların hu-

kuka uygun olmadığı açıktır ama istihbarat örgütlerinin işi de budur. Yani yapan ülkenin kanunlarına uyan her şey maruz kalan açısından hukuk dışıdır. Bu nedenle istihbarat operasyonlarını hukuk açısından irdelemek abesle iştigaldir.

Bu nedenle CIA operasyonlarını kendi mantığı içinde değerlendirmek gerekir. ABD hukuk içinde kalmak için bir yol izlemektedir. Operasyonlarını ülke içine taşımamakta, yakaladığı ve sorgulayacağı kişileri ülkesi dışında tutmaktadır. Sizce CIA'nın hedef kişileri ABD yerine yabancı ülkelerde tutmasının sebebi nedir? ABD'ye kadar taşımanın zahmetli ya da masraflı olacağını mı düşünmektedir?

ABD basit bir formül uygulamaktadır: Kendi ülkesinde bir kişiyi tutamaz ve sorgulayamaz. En iyimser bakışla suç olan bir fiili gizli yapmak zorunda kalır. Oysa ülkesi dışında yapacağı her istihbarat faaliyeti meşrudur. Kendisi hukuk içinde kalmakta ama diğer ülkeleri hukuk dışı davranışlarının üstünü örtmek zorunda bırakmaktadır.

Amerikan yetkilileri yakalama ve sorgulamaları reddetmemekte ama bunun zorunlu olduğunu ve terörü önlemek amacıyla yapıldığını savunmaktadır. Eğer bu sorgulamalar kendi ülkelerinde yapılsaydı kanunlara uygun olup olmadığı da tartışma konusu olacaktı. Oysa şimdi bu yükten kurtulmuş olduğu ve sadece gerekli olup olmadığının tartışıldığı görülüyor.

Türkiye'deki bir hapisshanede bir tutukluyu sorgulayan CIA mensubu, kendi ülkesinin kanunlarına karşı gelmemiştir. Bizim ve benzer ülkelerin konumları ise onu hiç ilgilendirmemektedir.



CIA Başkanı Porter Goss kalabalık bir heyetle Türkiye'ye geldi. Yapılan ilk yorumlar sürpriz olmadı. Goss PKK konusunu konuşmak için buradaydı. Eğer CIA de ziyaretin böyle yorumlanmasını istemeseydi tepkileri okkalı bir küfür olurdu. Bir fiskede tozunun bile

kalmayacağı bir örgütün en büyük sorunları olduğunun söylenmesini bir hakaret olarak algılandılar. Ama onlar El-Kaide'yi dünyanın, PKK'yı da Türkiye'nin en büyük sorunu kabul ettirmenin keyfini sürüyor olmalıydılar. Önümüzdeki günlerde tüm müzakerelerde PKK'nın nasıl bertaraf edileceğinin konuşulduğu ve CIA Başkanı'nın sıkıntıdan tırnaklarını yediği yazılırsa şaşırırmam.

Ayının kırk türküsü vardır, kırkı da ahlata üstüne sözünü hatırlatacak yorumlar yapılacağını ve PKK odaklı bir sürü senaryonun gündemi dolduracağını söyleyebiliriz. Böylece onlar da ne konuştukları ve ne yapacakları hakkında açıklama yapmaktan kurtulacaklar.

Eğer bu çok önemli konunun dışında bir şeyler de konuşulursa bunlar ne olabilir? Belki de kahve molalarında bazı ayrıntılar da gündeme gelebilir. Mesela bölgenin geleceği hakkındaki projeler üzerinde konuşulabilir.

İstihbarat örgütleri politika üreten kuruluşlar değildir. Ya da en azından teorik olarak böyledir. Siyaset üreten odaklar, görünüşe göre hükümetler, bir proje belirler ve silahlı kuvvetler, istihbarat örgütleri ile ilgili diğer kurumlar bunu uygularlar. CIA başkanı böyle bir projenin uygulanması konusunda mutabakat sağlamak üzere buraya gelmiştir ve misyonu sanılanın çok ötesindedir.

Çıkaracağımız ilk sonuç, Türkiye'nin yapılacak operasyonun hedefi değil ortağı olduğudur. Bu, ülkemizin hiçbir operasyona maruz kalmayacağı anlamına gelmez ama açık bir hedef olmayacağı söylenebilir.

Bölgedeki operasyonlarda, hatta genel olarak, silahlı kuvvetlerin baş rolde olduğu düşünülür ve görüntü de bu biçimdedir. Mesela Irak hareketinde askeri birlikler ön plandadır. Oysa ordu gücü, istihbarat ve siyaset aklı temsil eder.

İstihbarat operasyonlarının önemli bir bölümü halkın hazırlanmasıdır. Bu amaçla kapsamlı bir yönlendirme operasyonu yapılır.

Hedef alınanlar hakkında olumsuz, desteklenecekler için övücü yayınlar yapılır. Biz kapalı kapılar arkasında neler konuşulduğunu ancak sonuçlarına bakarak değerlendirebiliriz. Bu bakımdan önümüzdeki günlerdeki gündem, alınan kararlara ışık tutacaktır.

Ancak görüşmelerin CIA uçakları ya da PKK ile sınırlı olmayacağını hatta bunların önemli olmadığını söyleyebiliriz. Irak'ın yeni şekli ve Türkiye'nin rolü başlıca gündem maddesi olmakla birlikte daha geniş bir çerçevede mutabakat aranması mümkündür.

Suriye'ye uygulanan baskı politikası Beşar Esad'tan çok çevresiyle ilgilidir ve iktidara yeni bir biçim vermeye yöneliktir. Bu ülkeye bir müdahale ancak bu politikanın başarısızlığa uğraması ve Esad çevresinin temizlenmemesi halinde söz konusu olabilir.

İran'ın İsrail'e yönelik sert açıklamaları bölgede İsrail'le işbirliği yapan gruplara ve özellikle Barzani'ye karşı bir göz dağı niteliğindedir. Bu, aynı zamanda, ABD'nin çekilmesi halinde, İran'ın Irak'a yönelik eylemleri olabileceğinin delilidir. Bu durumda taraflardan biri olan Türkiye ile İran arasındaki ilişkiler önem kazanır. Müzakerelerde bu konunun yer alacağı söylenebilir.

Bütünüyle bakıldığında sıradan olmayan, servisler arası boyutunun siyasi boyutundan daha önemli olduğu bir ziyaret söz konusudur ve bölgeyi de ilgilendirecek sonuçlar yaratması beklenir. Ancak Türkiye gelişmelerin konusu değil tarafı kabul edilmiştir.

Bunun Türkiye'deki iç gelişmelere etkisi olabilir mi sorusunun cevabı yoruma bağlıdır. Devlet bölgeyle ilgili politikasını tek elden ve bir bütün olarak belirlerse herhangi bir sorun çıkmaz. Ancak görüş ayrılıkları olursa bunun iç politikaya yansımaları olabilir.



Bu olayın iki farklı yönünü birbirinden ayırmak gerekir. Askerlerimizin tutuklanması ve sorgulanması bir yol kazası gibi görün-

yor. ABD albayı eylemi yaparken görev alanı içinde olduğunu düşündüğü bir operasyonu gerçekleştiriyor ve bunun siyasi sonuçlarını, iki ülke arasındaki ilişkilere vereceği zararı ve bunun ülkesinin genel politikasıyla uyuşup uyuşmadığını düşünmüyor bile. Hem bir Amerikalının hem de bir askerin beklenen tavrını onun davranışında da görüyoruz. Herkesi küçümsüyor ve gerekli gördüğüne inandığı bir eylemi gerçekleştiriyor. Türk binbaşı çok daha bilinçli. Eyleme kolaylıkla karşılık verebilecek eğitime ve cesarete sahipken emrindeki askerlerin en doğal tepkilerini frenlemeyi başarıyor. Bir çatışma yaratmanın kolaylığını ve sıradanlığını aşıyor. Bunun bir eziklik olmadığını, davranışının muhatabıyla kıyaslanmayacak kadar büyük bir cesaret ve özgüven gerektirdiğini düşünüyorum.

Daha sonraki gelişmeler binbaşının davranışının doğruluğunu kanıtıyor. Olayın siyasi boyutlarını hesap edebilen kademelere doğru gittikçe tavır değişiyor, özür dileniyor ve askerlerimizin başına geçirilen çuval, bir sokak çocuğunun ettiği küfrün ötesinde bir anlam taşıyor. Eğer üst kademelerde de çuval olayını benimseyen tavır olsaydı ona karşılık verilmesi gerekirdi ve bu karşılığın verileceğinden de en küçük bir şüphe duymaya gerek yoktu. Türk tarafının eylemsizliği yapıları kabul etmek değil, böylesine vahim bir olayı tırmandırmaktan kaçınmak olarak kabul edilebilir. Sözlerim eylemi küçültmek amacı taşıyor. ABD tarafının üst düzeydeki tavrı zaten onun ne kadar sorumsuz bir davranış olduğunu gösteriyor.

Bir davranışa karşılık verildiği zaman bunun olayı gerçekleştiren iradeyle sınırlı olması gerekir. Bir şirketin orta düzeyde bir yöneticisini cezalandırmak amacıyla işletmenin tümünü yakmak doğru bir davranış olmaz. Olayın zorluğu buradadır ve verilecek bir karşılık Türkiye ile ABD arasındaki ilişkileri onarılmayacak ölçüde zedeler. Böyle bir kararın verilmesi de mümkündür ama bunun farklı bir hesaba dayanması gerekir.

Olayın ikinci boyutu onun yeniden gündeme taşınmasıdır. İlk bakışta kapanmamış bir hesabı yeniden tartışmak olarak algılansa bile asıl amaç siyasadır. Son zamanlarda askeri alanda Türkiye ile ABD askerleri yetkilileri arasında sıklaşan temaslar ve bunların Ortadoğu politikasında yeni gelişmelerin bir işareti olarak algılanması bazı çevrelerde rahatsızlık yaratmış olabilir. Bir işbirliğini engellemenin en kolay yolu bunun psikolojik ortamını bozmaktır.

Bu temaslarda neler konuşulduğunu bilemeyiz ama tahmin edebiliriz ve bu tahminlerin doğruluğu sadece bir ihtimalden ibarettir. Genel bir bakış açısıyla şunları söyleyebiliriz: ABD'nin Irak'taki askeri varlığı giderek daha çok tartışılmakta ve özellikle ABD içindeki muhalefet nedeniyle uzun süremeyeceği anlaşılmaktadır. Irak'ta oluşacak güç boşluğunun nasıl doldurulacağı bir soru işareti olarak durmaktadır.

Aslında Irak'ın durumu, tek başına, çok anlamlı değildir, Ancak buradan başlayan gelişmeler Ortadoğu'nun tümünü ve bu da dünya ölçeğindeki büyük çatışmanın kaderini etkileyecek hatta belirleyecektir. ABD içindeki çatışma sıradan bir iktidar- muhalefet rekabetinin ötesinde anlamlar taşımakta, dünyada kurulacak yeni dengeyi biçimi belirleyecek dinamikler taşımaktadır. Bu nedenle bir rekabetten çok bir savaş niteliği taşımaktadır. Türkiye ile ABD yönetimi arasında gerçekleştirilecek bir işbirliği ve Türk askerlerinin oynayacağı rol belirleyici hale gelmektedir. Bu noktada sorun ABD'nin kazanması ya da kaybetmesinin ötesinde anlamlar taşımakta ve ABD içindeki muhalif güçleri, Bush kanadının kaybetmesi için ABD'nin zarar görmesini bile göze alabilecek bir çizgiye taşımaktadır. Çuval olayını yeniden gündeme getirenlerin arka planında kimlerin olduğunu düşünüyorsunuz?